

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β', τεύχος 119, Σάββατο 17 Φλεβάρη 1979

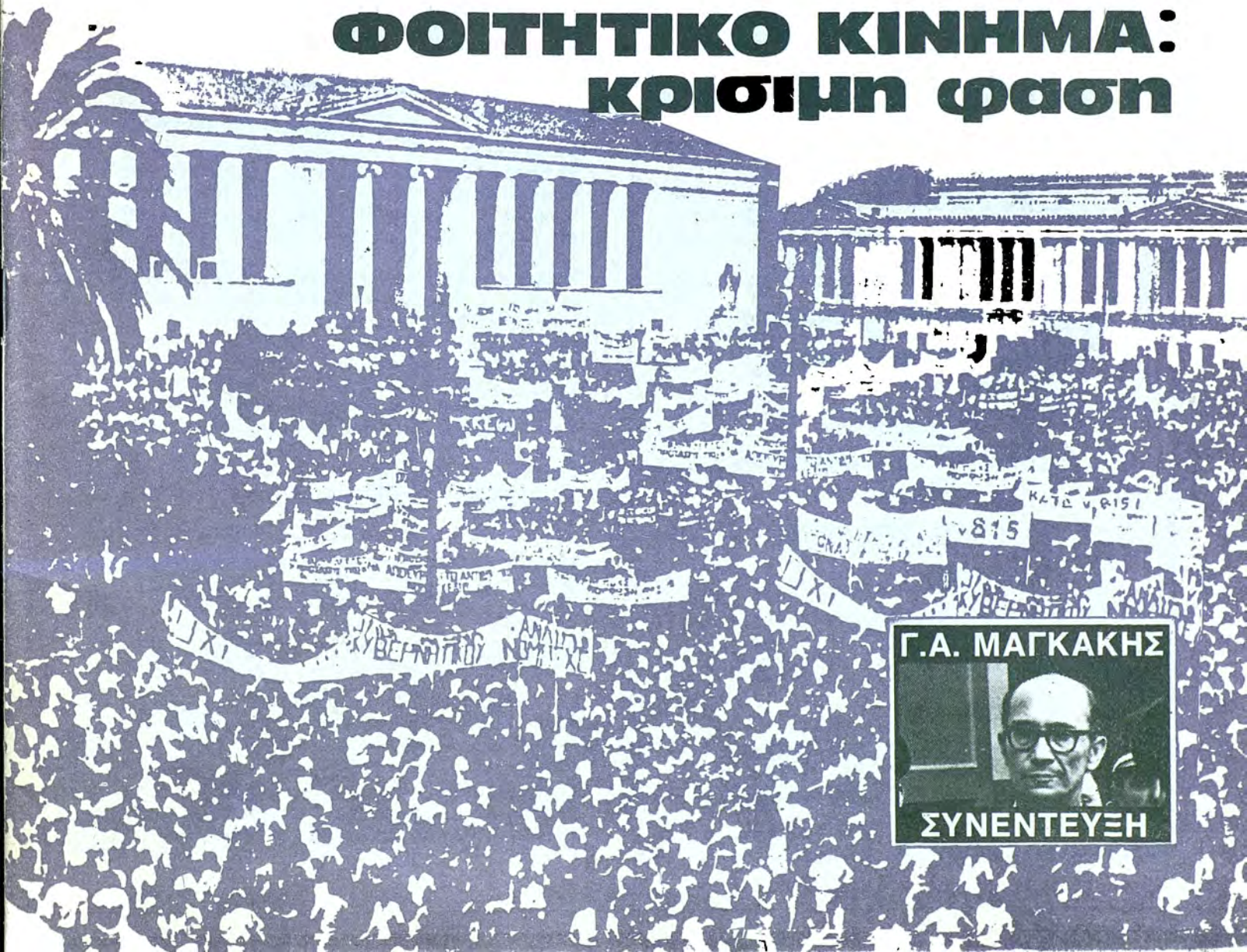
Δρχ. 25

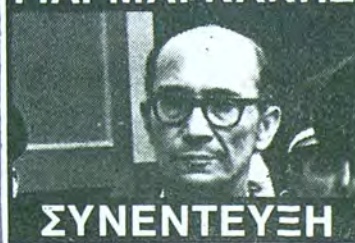
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗ:
Κράτος και Έκκλησία
ΙΡΑΝΙΚΗ ΚΡΙΣΗ
και ένεργειακή πολιτική

ΕΡΕΥΝΑ

ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ: κρίσιμη φάση

Γ.Α. ΜΑΓΚΑΚΗΣ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

ΡΥΛΑΖΙΝΟΣ

**Ειδικός
στα
νομίσματα
και
μοναδικός
στα
χαρτονομίσματα**

STAMPS and COINS
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 5, ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ.: 32 10 577 - 32 10 384

ΕΚΠΤΩΣΕΙΣ ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ

στο μαγαζί

**Καθε τρεις μερες πολλες
προσφορες με χαμηλες
τιμες**

- ⊙ στα ρουχα
- ⊙ τα δωρα
- ⊙ τα βιβλια
- ⊙ τα παιχνιδια
- ⊙ τα επιπλα

το μαγαζί

ΔΙΔΟΤΟΥ & Ζ. ΠΗΓΗΣ τηλ. 3602539

ΒΙΒΛΙΟΠΟΛΕΙΟ ΓΡΗΓΟΡΗ

**Σόλωνος 71 - 'Αθήνα
για κάθε καλό βιβλίο**

Άριστοφάνη, Νεφέλες. Εισαγωγή, κείμενο, μετάφραση, σχόλια.

Γιαναρᾶ Χρ., Ἀλήθεια καὶ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

- Ἡ νεοελληνικὴ ταυτότητα.

- Τὸ προνόμιο τῆς ἀπελπισίας (σημειώσεις γιὰ μιὰ κριτικὴ ἀναμέτρηση μὲ τὸ ἀδιέξοδο τοῦ δυτικοῦ ἢ καταναλωτικοῦ πολιτισμοῦ).

- Πείνα καὶ δίψα (3η ἔκδοση).

Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου, Δαιμόνιο μεσημβρινό.

Ἔντεκα κείμενα γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη.

Φουρνιέ Αλ. Ὁ μεγάλος Μῶλν.

Πολυχρονόπουλου Π., Εἰσαγωγή στὴ Φιλοσοφία τῆς ἀγωγῆς.

Μαρκιανοῦ Σ., Ἑρμηνευτικὴ καὶ μεθοδολογικὴ προσέγγιση τῶν κειμένων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γραμματείας.

Πάνου Σ., Πολιτικὴ καὶ ἰδεολογία (παιδεία καὶ ἰδεολογία - ἰδεολογία καὶ ἀναγκαιότητα - πολιτικὴ συνείδηση καὶ ἰδεολογία - τέχνη καὶ ἰδεολογία - δημοκρατία καὶ σοσιαλισμός)

- Ποιητικὴ τοῦ χώρου (προαισθητικὲς κατηγορίες καὶ τὸ νόημα τῆς τέχνης - γιὰ μιὰ φαινομενολογία τοῦ ὥραιου - διαλεκτικὴ τοῦ τραγικοῦ - μιὰ ἐκδοχὴ γιὰ τὴν τέχνη κ.ἄ)

Φήλντ Γκ., (Μετ. Ἀ. Σακελλαρίου). Ὁ Πλάτων καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ.

Λέ Καρρέ Τζών, Μιά μικρὴ πόλη στὴ Γερμανία (μυθιστόρημα κατασκοπείας καὶ πολιτικῆς φαντασίας).

Ντάρρελ Λ., Ἀλεξανδρινὸ Κουαρτέτο (ἡ περίφημη τετραλογία μὲ δημιουργικὴ μετάφραση τοῦ Αἰμ. Χουρμούζιου).

Χάξευ Α., Γενναῖος νέος κόσμος (τὸ περίφημο μυθιστόρημα ἐπιστημονικῆς φαντασίας).

Χορκχάιμερ Μάξ, Ὑλισμός καὶ μεταφυσική.

Μπράντμπουρ Ρ., Φαρενάιτ 451 - Κάψτε τὰ βιβλία.

Σολωμοῦ Δ., Ἀπαντα, Εἰσαγωγή, κείμενα, μεταφράσεις, γλωσσάριο Ν. Τωμαδάκη.

Ρούκουνα Έμμ., Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ 1914-1923.

Δημητροκάλλη Γ., Οἱ δίκoγχοι χριστιανικοὶ ναοὶ (μελέτη ἀρχιτεκτονική).

Παλιούρα Αθ., Ὁ Ζωγράφος Γεώργιος Κλόντζας καὶ αἱ μικρογραφαὶ τοῦ κώδικος αὐτοῦ (μελέτη ἱστορικὴ μέ εἰκόνες)

Στόουνς, Εἰσαγωγή στὴ παιδαγωγικὴ Ψυχολογία.

Μυστροδημήτρη Π.Δ., «Ὁ ὄρκος» τοῦ Μαρκοῦ. (Μελέτη φιλολογικὴ)

Ντελόπουλου Κυρ., Καθάφη ἱστορικὰ καὶ ἄλλα πρόσωπα.

ΤΥΠΩΝΟΝΤΑΙ

Γκαμπιέλ Μαρσέλ: Ὁ προβληματικὸς ἄνθρωπος

Χόρχε Οὔσκατέσκου: Συνοπτικὴ ἱστορία καὶ θεωρία τοῦ πολιτισμοῦ.

Μπαμπινιώτη Γ., Νεοελληνικὴ κοινὴ.

Γιὰ τὴ Δημοτικὴ Γλῶσσα. Κείμενα τῶν:

Γ. Βέλτσου, Κ. Δεσποτόπουλου, Ε. Κριαρᾶ, Γ. Μπαμπινιώτη, Σ. Πάνου, Μ. Σετάτου, Α. Τσοπανάκη.

Περίοδος Β'
Χρόνος 6ος
Τεύχος 119

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60, Αθήνα 601
Τηλ. 732.713 - 732.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

πολιτικό δεκαπενθήμερο

ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ: διεργασίες και άνασυντάξεις	4
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ	5
ΑΝΤΙ - θέσεις	6

αντιθέσεις στον κόσμο

Κίνα - Δυτ. Γερμανία - Λατινική Αμερική	9

αντι-θέματα

ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗ: Κράτος και Έκ- κλησία	10
Γ.-Α. ΜΑΓΚΑΚΗ: Συνέντευξη στο ΑΝΤΙ	12

ΚΥΡΑΣ ΑΔΑΜ: Φοιτητικό κίνημα - από την ανάταση στην κρίση	16
ΕΡΕΥΝΑ για τό φοιτητικό κίνημα οι απόψεις της ΕΦΕΕ και των παρατάξεων	21
Κ. ΚΙΤΣΟΥ: Η Ιρανική κρίση - λυδία λίθος για την ενεργειακή μας πολιτική	28
Θ. ΚΑΤΣΑΝΕΒΑ: Κυβερνητική εισοδηματική πολιτική - άλλος ένας χρόνος λιτότητας	30
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ: Η μοίρα ενός αγωνιστή	33
ΠΛΟΥΤΗ ΣΕΡΒΑ: Τά προηγού- μενά μου με τό Νίκο Ζαχαριάδη .	38
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	40
ΒΑΣΙΑΣ ΚΑΡΚΑΓΙΑΝΝΗ - ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑ: Η Τέχνη στο δρόμο	42
ΝΤ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ - ΡΟΓΚΑΝ: Οι κεραμικές φόρμες της Έλ. Βερ- ναρόκη - Έκθέσεις	44
ΕΡΕΥΝΑ: Ο νέος ελληνικός κι- νηματογράφος	45
ΒΙΒΛΙΟ - παρουσίαση	50
διαλογος	51

Η ΣΤΙΓΜΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

ΣΤΗΝ σημερινή φάση της έπα-
νάστασης στην Περούα, η μονα-
δικότητα και η ρευστότητα στις
διαδικασίες της αλλαγής κάνει
παρακινδυνευμένη την όποια πρό-
βλεψη για τη μετέπειτα πορεία.

ΑΝΤΙΘΕΤΑ τό "παρόν", η στιγμή της επανάστασης είναι τό ση-
μείο για κάποιες διαπιστώσεις και συγκρίσεις με τις αντί-
στοιχες ώρες της αλλαγής στην Ελλάδα τοῦ '74.

Η ΔΙΚΗ ΜΑΣ αλλαγή έντοπίστηκε και έγκλωβίστηκε σέ ένα
συμβιβασμό μεταξύ των "κορυφών" της κρατούσας τάξης πραγμάτων.

ΣΤΗΝ ΠΕΡΟΥΑ, αντίθετα, μία ιστορικά ανεπανέληπτη λαϊκή
έξέγερση, κατέλυσε την αλυσωρία δυναστεία και τό πλέγμα των
ιμπεριαλιστικών της εξαρτήσεων· από πρόσωπο ένός, ιδιότυπα
χαρισματικού ήγέτη, συνδέει τό όραμα μιας προοδευτικής πο-
ρείας με τις πολιτικές ανάγκες, τις πολιτιστικές παραδόσεις
του λαού της Περούας.

ΕΙΝΑΙ αυτοί οι παράγοντες που έξηγούν τό άδιέξοδο της άμε-
ρικανικής ήγέσας, καθώς και τη "ρεαλιστική" προσαρμογή
άλλων ήγεσιών.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ, η άντοχή και η άποτελεσματικότητα του έπανα-
στατικού ήθους του Ιρανικού λαού, είναι στοιχεία που ένι-
σχύουν την πεποίθηση ότι υποκείμενο της ιστορίας δέν είναι
ούτε η ποσοτική δύναμη, ούτε οι μηχανορραφίες του ιμπερια-
λισμού.

Η ΙΡΑΝΙΚΗ επανάσταση έδειξε ότι τό υποκείμενο της ιστορίας
έίναι ό πολιτικά συνειδητοποιημένος λαός και οι άγώνες του.
Αυτό πιστεύουμε ότι πρέπει νά είναι η βασική ήθικοπολιτική
διαπίστωση και ιστορική πείρα για τους δικούς μας άγώνες.

αντι

ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ: Διεργασίες και ανασυντάξεις

ΑΝ ΣΤΗ «Ν. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ» σημειώνονται κάποια θέματα πρὸς τὸ συνέδριο τοῦ κόμματος, πού τοποθετεῖται κάπου μεταξὺ Μαΐου καὶ Ὀκτωβρίου*, στὸ χώρο τῆς ἀντιπολίτευσης δὲ λείπουν ἐπίσης κάποιες ἀνασυντάξεις καὶ διεργασίες, πού ἡ καταγραφή τους εἶναι ὅπωςδήποτε ἀναγκαία, γιὰ τὴ σύνθεση – καὶ προβολή – τοῦ πολιτικοῦ τριπίου. Ἰδιαίτερα ὅταν οἱ πληροφορίες γιὰ πρόωρες αἰφνιδιαστικές ἐκλογές, ἐπανερχοῦνται κάθε τόσο, σὲ σημεία πού ἡ φιλοκυβερνητικὴ «Καθημερινή» νὰ ἐγκαινιάσει, τὴν ἐβδομάδα αὐτή, «ἐρευνα-ἀντισταυροφορία», μέ στόχο «τὸ σύστημα ἀναδείξεως βουλευτῶν μέ σταυρὸ προτιμήσεως»!

Οἱ πληροφορίες γιὰ ἐκλογές εἶναι ἀντιφατικές. Μερικοὶ – ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ μερικοὶ διπλωμάτες δυτικῶν χωρῶν – τίς τοποθετοῦν στὰ τέλη τοῦ '79, λίγο, δηλαδή, μετὰ τὴν ἐπικύρωση τῆς συμφωνίας γιὰ τὴν ἔνταξη, ἀπὸ τὴ Βουλὴ. Ἄλλοι πάλι, μεταθέτουν τὸ χρόνο τῶν ἐκλογῶν στὰ μέσα τοῦ '80, μετὰ τὴν ἐκπνοή τῆς θητείας τοῦ σημερινοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ὅπως καὶ ἂν ἔχει τὸ πράγμα, ὅλα τὰ κόμματα – ἀκόμα καὶ ὁ Σπ. Μαρκεζίνης, πρῶην ἀρχηγὸς τοῦ «Κόμματος τῶν Προοδευτικῶν» καὶ «δοτὸς πρωθυπουργός» τοῦ Παπαδόπουλου – ἐτοιμάζονται γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο.

ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ, τὸ «αἰσθαντικότερο στοιχεῖο» στὸ δεκαπενθήμερο πού κύλησε, ὑπῆρξε, ἀσφαλῶς, ἡ προσχώρηση τῶν κεντρογενῶν πρῶην ὑπουργῶν καὶ βουλευτῶν Π. Πολυγρονίδη, Μ. Στεφανίδη, Δ. Διαμαντίδη, Α. Ντεντιδάκη, Δ. Μάτζαρη, Ν. Παπαηλία καὶ Ν. Παπαϊωάννου. Ἡ προσχώρησή τους ἐγκρίθηκε ὕστερα ἀπὸ «μακρὰ συνεδρίαση» τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου, πού προκατέλαβε ἔτσι ὅποιεσδήποτε τυχόν ἀντιρρήσεις ἢ ἐπιφυλάξεις τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ προσχώρηση τῶν «7» ἔγινε – ὅπως δεβαιώνει ἡ ἀνακοίνωση τοῦ Γραφείου Τύπου τοῦ ΠΑΣΟΚ – ἀφοῦ πάρθηκαν ὑπόψη ἡ πολιτικὴ τους ἱστορία, τὸ ἥθος καὶ ἡ «ἀπαρασάλευτη τοποθέτησή τους ἐναντὶα στὴ δεξιὰ καὶ τὴν πολιτικὴ της». Στὴν οὐσία, ἔγινε ἀποδεκτὴ ἡ θέση τοῦ προέδρου τοῦ κινήματος ὅτι τὸ ΠΑΣΟΚ θὰ πρέπει ν' ἀποφεύγει τοὺς σεκταρισμούς καὶ ν' ἀγκαλιάσει, ἀντίθετα, ὅσους εἶναι «εἴτε ἀνυποχώρητα ἀντιδεξιοί, εἴτε εἶναι ἐγκλωβισμένοι καὶ περιχαρακωμένοι σὲ πολιτικούς χώρους πού δὲν ἐκφράζουν τὰ γνήσια οἰκονομικά καὶ κοινωνικά τους συμφέροντα». Ἡ θέση αὐτή, ὡστόσο, δὲν φαίνεται νὰ ἰσχύει καὶ γιὰ ὁρισμένα στελέχη τῆς «Σοσιαλιστικῆς Πρωτοβουλίας» πού ἐκδήλωσαν τὴν πρόθεση νὰ περάσουν στὸ ΠΑΣΟΚ. Στὴν περίπτωσή αὐτή, ἡ ἀντίδραση ἀπὸ πλευρὰς βουλευτῶν ἢ ἄλλων παραγόντων τοῦ ΠΑΣΟΚ, ὑπῆρξε ἐπιμονή: «Πρέπει πάση θυσία – ὑποστήριξαν – ν' ἀποτραπεῖ ἡ διείσδυση τῆς σοσιαλδημοκρατίας στὶς γραμμές τοῦ κινήματος»...

Ἀπὸ τὴν ἄλλη, κι' ἐνῶ ἡ αὔξηση τῆς ἐπιρροῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ φέρεται δεδομένη, ἰδιαίτερα στὴν ὑπαιθρο, οἱ θέσεις πού νιοθέτησε ὁ Α. Παπανδρέου στὴν ἐρευνα τῆς «Καθημερινῆς», φαίνεται ὅτι ἀνησύχησε ἀρκετοὺς βουλευτές του. Ὁ πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ ὑποστήριξε, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὅτι, ἀντὶ τοῦ σημερινοῦ συστήματος σταυροδοσίας, θὰ μπορούσε νὰ νιοθετηθεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο συστήματα: Εἴτε ὁ κατάλογος ὑποψηφίων, πού ἐκλέγονται μέ τὴ σειρά πού προσδιορίζει τὸ κόμμα, εἴτε ἡ στενὴ περιφέρεια, ὅπου κάθε κόμμα ὑποστηρίζει μόνον ἓναν ὑποψήφιο. «Φυσικά πρόσθεσε, θὰ μπορούσε νὰ γίνει κάποιος συγκερασμός τῶν δύο συστημάτων». Ὅμως, οὔτε τὸ ἓνα, οὔτε τὸ ἄλλο σύστημα, φαίνεται νὰ ἐνθουσίασε τοὺς σημερινούς βουλευτές τοῦ ΠΑΣΟΚ πού δὲν θὰ ἤθελαν καθόλου ἢ σειρὰ

ἐκλογῆς τους νὰ προσδιορίζεται ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ Γραφεῖο τοῦ κόμματος.

Ἡ ΕΔΗΚ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ ΝΑ ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΘΕΙ: Καὶ ἐνῶ αὐτὰ συμβαίνουν στὸν χώρο τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἡ ΕΔΗΚ τοῦ κ. Ζίγδη – ἀκριβέστερα ὁ ἀρχηγὸς Ζίγδης – κρίνει ὅτι ἤλθε ὁ καιρὸς γιὰ νὰ «κλέψει τὴν παράσταση (σάν μαχητικὴ ἀντιπολίτευση) ἀπὸ τὸν Ἀνδρέα». Ἡ ΕΔΗΚ, φυσικά, ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχει μόνον πέντε βουλευτές, ἀπὸ τοὺς ὁποίους, μάλιστα, οἱ δύο – ὅπως λέγεται – ἐτοιμάζονται νὰ μεταναστεύσουν κομματικά. Ἀλλὰ τὸ ἐνδεχόμενο αὐτὸ, δὲν φαίνεται νὰ ἐνοχλεῖ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ κόμματος πού, μετὰ τὴ συγκρότηση 170μελοῦς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, πολλὰ ἐλπίζει καὶ πολλὰ προσδοκᾷ. Ὅσο γιὰ τοὺς «7» πού προσχώρησαν στὸ ΠΑΣΟΚ, ὁ ἀρχηγὸς Ζίγδης δίνει τὴν ἐξήγησή: «Οἱ “7”, λέει, δὲν ζήλωσαν δόξαν σοσιαλιστοῦ, ἀλλ' ὅπως βουλευτοῦ – ὑπὸ ὅποιαδήποτε κομματικὴ στέγη».

ΤΟ ΚΟΜΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ: Κάπου μεταξὺ «Νέας Δημοκρατίας» καὶ ΕΔΗΚ ἡ μεταξὺ ΕΔΗΚ καὶ ΠΑΣΟΚ – ὅπως μερικοὶ παραγόντες του, εἰδικὰ γιὰ τὸ τελευταῖο, διαδίδουν – ἐτοιμάζεται νὰ καταλάβει θέση τὸ ὑπὸ διαμόρφωση «Κόμμα τοῦ Δημοκρατικοῦ Σοσιαλισμοῦ». Ἄν ὅλα κυλήσουν ὁμαλὰ, ἡ ἰδρυτικὴ συνέλευση τοῦ νέου κόμματος θὰ πραγματοποιηθεῖ στὴ Θεσσαλονίκη, στὰ μέσα Μαρτίου.

Τὸ νέο κόμμα φαίνεται ὅτι θὰ συσπειρώσει ἀρκετοὺς πρῶην βουλευτές καὶ πολιτευτές, ἀπὸ τὸν χώρο τῆς ΕΔΗΚ καὶ τῶν «Νέων Δυνάμεων», μέ ἐπικεφαλῆς τὸν Γιάγκο Πεσμαζόγλου καὶ τοὺς ἄμεσους στενοὺς συνεργάτες του – Κ. Ἀλαβάνο, Τ. Καρδάρα καὶ Βιργινία Τσουδεροῦ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ προσχώρηση στὶς διαδικασίες γιὰ τὴν ἱδρυση τοῦ νέου κόμματος τῆς ΔΗ-ΣΕΚ, ἤλθε νὰ προσδώσει σ' αὐτὸ μιά πρόσθετη ποιότητα. Φυσικά ὁ ἡγέτης τοῦ κόμματος Γιάγκος Πεσμαζόγλου, διευκρίνισε ὅτι τὸ Κ.Δ.Σ. διαφορίζεται καὶ ἀπὸ τὸ ΠΑΣΟΚ (γιατὶ ὁ σοσιαλισμός του μπορεῖ νὰ δηγῆσει σὲ «μονοκομματικὴ κατάσταση») καὶ ἀπὸ τὸ ΚΚΕ (γιατὶ τὸ μοντέλο τοῦ «ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ» «δὲν θωρακίζει τίς πολιτικές ἐλευθερίες καὶ συγκροτεῖται μέ τὸ πλουραλιστικὸ σύστημα») καὶ μέ τὸ ΚΚΕ Ἐσωτερικοῦ, ἔστω καὶ ἂν ὑπάρχει «κάποια συγγένεια μέ τίς δημοκρατικές διαδικασίες πού ἀποδέχονται τὰ εὐρωκομμουνιστικά κόμματα». Ὅμως, πολὺ πέραν ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ σοσιαλισμοῦ πού ἐπαγγέλλεται τὸ κόμμα τοῦ Γ. Πεσμαζόγλου, δὲν ὑπάρχει, μέχρι στιγμῆς, καμιά ἐνδειξη ὡς πρὸς τὴν ἀπήχηση πού θὰ βρεῖ τὸ νέο κόμμα στὶς εὐρύτερες δημοκρατικές, προοδευτικές ἢ κεντροαριστερές μάζες, στὶς ὁποῖες φιλοδοξεῖ ν' ἀπευθυνθεῖ.

ΚΚΕ – ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΜΑΧΗ:

Ἡ ὑπ. ἀρ. 3 πολιτικὴ δύναμη τῆς χώρας, εἶναι ἐτοιμὴ καλύτερα ἴσως ἀπὸ κάθε ἄλλο κόμμα, ν' ἀναμετρηθεῖ, μέ τοὺς ἀντιπάλους της, ἐν ὄψει ἐκλογῶν. Καὶ ἡ ἀναμέτρηση τοῦ ΚΚΕ – τῇ φορᾷ αὐτῇ – δὲ θὰ εἶναι τόσο μέ τὴ δεξιὰ, ὅσο μέ τὸ ΠΑΣΟΚ. Αὐτὸ, τουλάχιστον, πιστεύουν ὁρισμένοι μελετητές τῶν πολιτικῶν μας πραγμάτων, πού διαβλέπουν ὅτι τὸ ΠΑΣΟΚ θὰ δώσει τὴ μάχη τῶν ἐκλογῶν, σάν κόμμα ἐξουσίας, σὲ μιά προσπάθεια νὰ συσπειρώσει γύρω του κεντρικούς, κεντροαριστερούς, ἀριστερούς καὶ, φυσικά, ψήφοφόρους πού ψήφισαν μέχρι τώρα τὰ δύο ΚΚΕ.

Ὁ κίνδυνος αὐτὸς δὲν διαφεύγει ἀπὸ τὸ ΚΚΕ, πού ἀπαντᾷ μέ ἔνταση τῆς ὁργανωτικῆς του δουλειᾶς (ἓνας τομέας δπου τὸ ΠΑΣΟΚ πάσχει...) μέ τὴν κίνηση τῶν ἑαυτογενῶν καὶ μέ ἀνοίγματα πολιτικά, πού ἀρχίζουν ἀπὸ τὴ διάκριση τῆς δεξιᾶς σὲ δικτατορικὴ καὶ ἀντιδικτατορικὴ (σύμφωνα μέ τὴ γνωστὴ ἐπε-

* Βλέπε καὶ προηγούμενο τεῦχος τοῦ «ΑΝΤΙ».

ξεργασία του ΚΚΕ 'Εσωτερικού) και φτάνουν μέχρι την πρόθεση συμμετοχής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την αντίθεση στη διενέργεια δημοψηφίσματος για το θέμα της ΕΟΚ!

Παρόλα αυτά, τα προβλήματα δέ λείπουν: 'Η κίνηση των εαμογενών, δεν φαίνεται ν' αποδίδει. Κάποια σκληρά οργανωτικά μέτρα φαίνεται πως κρίθηκαν αναγκαία, ενόψει του συνεδρίου της ΚΝΕ. 'Όσο για το Μίκη Θεοδωράκη, αρχίζει νά τον ένοχλει - έτσι λέει σέ στενό κύκλο φίλων του - ή περιορρόουσα ατμόσφαιρα: «Νιώθω πώς είμαι ξένο σώμα»...

ΚΚΕ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΟΙ ΔΥΣΧΕΡΕΙΕΣ ΠΑΡΑΜΕΝΟΥΝ

Τήν περίπτωση αϊφνιδιαστικών εκλογών, έπιοσήμανε και τό ΚΚΕ 'Εσωτερικού στην απόφαση της πρόσφατης συνόδου της Κεντρικής 'Επιτροπής του, πού κύριο αντικείμενό της ήταν ή οργανωτική οίκοδόμηση του κόμματος. Μέτρα μπορεί νά πήρε: Μέ τή διεύρυνση του 'Εκτελεστικού του Γραφείου ή μέ τήν τοποθέτηση του Κ. Φιλίνη στη Θεσσαλονίκη, όπου τό οργανωτικό πρόβλημα έμφανίζεται μέ ιδιαίτερη οξύτητα. Πέρα από τά μέτρα αυτά, ή Κεντρική 'Επιτροπή έδωσε τό περίγραμμα ενός προγράμματος δημοκρατικής διεξόδου, πού προβλέπει μία «πολύπλευρη και πολυεπίπεδη συνεργασία», για τήν έξοδο από τή σημερινή κρίση.

Παρά ταύτα, οί δυσχέρειες παραμένουν, όσο και αν τό τρομερό σόκ από τά αποτελέσματα των εκλογών του 1977, παρήλθε. Τό ΚΚΕ 'Εσ. εξακολουθεί πάντοτε ν' αντιμετωπίζει αμείλικτη τήν έχθρότητα των κομμουνιστικών κομμάτων των χωρών του υπαρκτού σοσιαλισμού, ασφυκτικά οικονομικά και, φυσικά, τήν πίεση από τήν παρουσία, τή δραστηριότητα και τόν πόλεμο του ΚΚΕ.

ΕΔΑ - ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ - ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ: Προβλήματα επιβίωσης αντιμετωπίζουν και τά τρία αυτά κόμματα, καθώς έσωτερικές φυγόκεντρες δυνάμεις, σημαδεύουν τήν δλη πορεία τους. Καί για ό,τι αφορά τήν ΕΔΑ, παραμένει γεγονός πώς ό πρόεδρος της 'Ηλ. 'Ηλιού προσπαθεί νά διατηρήσει ακόμα κάποιες ίσορροπίες, μεταξύ των μελών πού παρέμειναν. Τό έγχειρημα, ωστόσο, δεν είναι εύκολο, όπως δεν είναι εύκολη ή προσπάθεια πού αναλήφθηκε για νά επανέλθουν στό κόμμα τά στελέχη εκείνα πού αποχώρησαν, μετά τίς εκλογές του 1977, διαφωνώντας μέ τόν πρόεδρο ή μέ τόν Μανώλη Γλέζο. 'Από τήν άλλη, ή προσπάθεια ορισμένων στελεχών της ΕΔΑ νά βρούν «κοινή γλώσσα» μέ τή «Σοσιαλιστική Πορεία» και τούς νεολαίους της Β' Πανελλαδικής, πού βρήκαν στέγη στην «Πορεία», όχι μόνο δεν οδήγησε πουθενά, αλλά προκάλεσε τήν όργή άλλων στελεχών, και του ίδιου του προέδρου της ΕΔΑ.

'Όσο για τήν «Πρωτοβουλία», μετά τήν πρόσφατη διάσπαση της, μέ τήν αποχώρηση του αντιπροέδρου της Χ. Πρωτοπαπά και των μισών σχεδόν μελών της Κεντρικής της 'Επιτροπής, δέ φαίνεται πώς θά μπορέσει νά ξαναβρεί τή συνοχή της, όσο και αν ό πρόεδρος της, Γ. Α. Μαγκάκης, ήγείται, αυτή τή στιγμή, μιάς προσπάθειας για συσπείρωση « όλων των σοσιαλιστών » υπό κοινό φορέα, «σε βάση όχι ατομική, αλλά πολιτική».

Κατά τά άλλα, συνεχίζονται πάντοτε οί έρευνες 'για τούς βομβιστές και τούς φονείς του Μπάμπαλη, ό Λούντς εξακολουθεί πάντοτε νά καταστρώνει σχέδια για τήν επάνοδο της χώρας στό στρατιωτικό ΝΑΤΟ και, φυσικά, εξακολουθεί νά καλπάζει ό τιμάρθιος. Καί, βέβαια ή άπλή και μόνη πορεία πρός έκλογές, χωρίς ευρύτερες συσπειρώσεις και πρόγραμμα διεξόδου, δεν λύνει προβλήματα...

ANTHNOY

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

Πέμπτη 1

● 'Η δημοκρατική αντιπολίτευση κρίνει σάν πράξη αποσταθεροποίησης τή χτεσινοβραδυή δολοφονία του απότακτου αστυνομικού Πέτρου Μπάμπαλη τήν ευθύνη για τή δολοφονία ανέλαβε ή όργάνωση «Ιούνης '78».

● 'Εκατομμύρια λαού υποδέχονται στό αεροδρόμιο της Τεχεράνης τόν 'Αγιατολλάχ Χομεϊνί πού επιστρέφει στη χώρα μετά από 15χρονη έξορια.

Σάββατο 3

● Συνέρχονται ή Κ.Ε. και τό Ε.Γ. της ΔΗΣΕΚ για νά πάρουν αποφάσεις σχετικά μέ τή μελλοντική πορεία του κόμματος.

● 'Ο πρόεδρος της 'Ιταλίας Περτίνι αναθέτει στόν Τζούλιο 'Αντρεότι έντολή σχηματισμού κυβέρνησης, σέ μία πρώτη άπόπειρα αντιμετώπισης της πολιτικής κρίσης πού ξέσπασε μετά τήν παραίτηση του κ. 'Αντρεότι στις 31 'Ιανουαρίου.

Κυριακή 4

● Αρχίζει 7ήμερη πανελλαδική κινητοποίηση των αγροτών μέ άποχή των παραγωγών από τίς αγορές διακίνησης των προϊόντων τους.

Δευτέρα 5

● Προφυλακίζεται ό Διοικητής της Σχολής 'Υπαξιωματικών Χωροφυλακής αντισυνταγματάρχης έ.έ. Δρακούλης Βουδικλάρης, λόγω συμμετοχής του στις βομβιστικές ενέργειες.

● 'Ο Χομεϊνί, διορίζοντας πρωθυπουργό της προσωρινής κυβέρνησης - πού είχε ήδη εξαγγείλει τό σχηματισμό της - τόν Δρ. Μπαζαργκάν, εγκαθιδρύει δεύτερη κυβερνητική αρχή στη χώρα.

Τρίτη 6

● Σέ συνάντηση του μέ τόν κ. 'Ιω. Πεσμαζόγλου, ό κ. Γ. Μυλωνάς του ανακοινώνει τήν απόφαση της ΔΗΣΕΚ για τή συμμετοχή της στις διαδικασίες συγκρότησης του Κ.Δ.Σ.

● Στην 'Ισπανία αρχίζει επίσημα ή προεκλογική έκστρατεία των κομμάτων για τίς εκλογές της 1ης Μαρτίου.

Πέμπτη 8

● 'Η Κυβέρνηση εξαγγέλει δραστικούς περιορισμούς στην κατανάλωση καυσίμων, σέ μία προσπάθειά της νά αντιμετωπίσει τό πρόβλημα του ένεργειακού έφοδιασμού της χώρας.

Παρασκευή 9

● Στην τακτική συνεδρίαση του Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ ανακοινώνονται οί προχωρήσεις 7 τέως βουλευτών της ΕΔΗΚ.

● 'Ο πρωθυπουργός του Χομεϊνί, Μπαζαργκάν, εξαγγέλει τό πρόγραμμα της κυβέρνησής του και καλεί τόν Μπαχτιάρ νά παραιτηθεί.

Κυριακή 11

Μετά από ένα σαββατοκύριακο συγκρούσεων μεταξύ λαού και φιλομοναρχικών ομάδων στρατού μέ εκατοντάδες νεκρούς και τραυματίες, ό Πέρσης Πρωθυπουργός Μπαχτιάρ παραιτείται και ό αρχηγός του αυτοκρατορικού στρατού δηλώνει στόν πρωθυπουργό Μπαζαργκάν ότι οί στρατιωτικοί ύποστηρίζουν τήν κυβέρνηση του.

Δευτέρα 12

Διεξάγονται έκτεταμένες ανακρίσεις και σέ παράγοντες του στρατού, για τήν χτεσινή κλοπή μεγάλης ποσότητας όπλων από τό 10ο Σύνταγμα Πζζικού στό Ρέθυμνο.

Τρίτη 13

Μία σειρά χωρών, ανάμεσα στις όποιες ή ΕΣΣΔ και οί ΗΠΑ σπεύδουν σέ αναγνώριση του νέου επαναστατικού καθεστώτος του 'Αγιατολλάχ Χομεϊνί πού έδραιώθηκε ήδη στην Περσία.

'Ο «Ελεύθερος Κόσμος» δεν παρέλειψε νά εκφράσει τήν άλληλεγγύη του μέ τόν Σάχη και νά προστρέξει εις παρηγορίαν του.

Νά τί γράφει λοιπόν στό φύλλο του της 13.2.79.

«... ό εύρισκόμενος εις τό Μαρακές Σάχης, δεν προέβη εις ουδέμιαν δήλωσιν. Μέλη όμως του περιβάλλοντός του εδήλωσαν ότι ό Σάχης παρηκολούθησεν από εκεί τάς τελευταίας εξέλιξεις πού του έπροκάλεσαν μεγάλην θλίψιν. Τά ίδια αυτά μέλη εξέφρασαν τήν πικρίαν των διά τήν "άνανδρίαν της Δύσεως" πού άφησε ανυποστήρικτον τόν Πέρσην ήγέτην».

Μερικές φορές ή πολιτική της 'Αμερικής ακροβατεί - όπως γράφει ή «'Εστία» τήν ίδια μέρα - και προδίδει. 'Όπως τότε πού δεν άφησε τόν 'Ιωαννίδη νά... εισβάλλει στην Τουρκία.

ΣΧΕΔΙΟΥ «Ε», ΣΥΝΕΧΕΙΑ

“Αν και νομιμόφρων ή συντριπτική πλειοψηφία του σώματος των αξιωματικών – σύμφωνα με τις πρόσφατες δηλώσεις και ευχαριστίες του κ. ‘Αθέρωφ στά στελέχη των Ε.Δ. – εν τούτοις ή αντιπολίτευση άνησχει και έπερωτά...”

Συγκεκριμένα στις 24.1.79 οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ Τζουμάκας και Χαραλαμπίδης, δίνοντας συνέχεια στην παρόμοια ενέργεια του βουλευτού του ΚΚΕ έσ. Λεων. Κύρκου, έπερωτούν τον κ. ‘Αθέρωφ για την ύπαρξη των σχεδίων «Ε», «Θάλεια» και «Ιρις» και απαιτούν να γίνουν γνωστά στους αντιπρόσωπους του λαού.

Βέβαια, δέ θα είναι ή πρώτη φορά που ο έπερωτώμενος βουλευτής θα άρνηθεί ίσως την ύπαρξη και – συνεπώς – την κατάθεση των σχετικών εγγράφων σχεδίων. Και άλλες φορές έχει «καθησυχάσει» την κοινή γνώμη με εκθέσεις ενάντια στους «ζιζάνια σπείροντες».

Όμως, τον τελευταίο καιρό ή θέση του είναι άσφαλής. “Αν σιωπήσει, ή αντιπαρέλθει άνεκδοτολογώντας τά περί ου ο λόγος σχέδια, θα προσθέσει άλλη μιά άμφιβολία για τό κατά πόσο πολιτεύεται με άψφρωνα – γι’ αυτόν – και δημοκρατικό για τά συμφέροντα του τόπου – τρόπο.

Και φυσικά θα διαψευσθεί πανηγυρικά για άλλη μιά φορά...

ΕΝΑΣ ΠΡΟΒΟΚΑΤΟΡΑΣ ΠΡΟΚΑΛΕΙ

“Ενας άθλιος έξωμότης που βρισκόταν στην πρώτη χουντική γραμμή για την κατάλυση του κυπριακού κράτους και που άνοιξε την κερκόπορτα στην τουρκική είσβολή, ξεθάρρεψε. Και άνάγγειλε ότι τά... άπομνημονεύματά του βρίσκονται υπό έκδοση.

“Η άθηναϊκή φυλλάδα του ίδιου φυράματος άρχισε την προβολή ενός μέρους του άθλιου λιβελλογραφήματος, προσπαθώντας να δημιουργήσει θόρυβο και... συζήτηση.

Πρόκειται για μιά κακοήγη επίθεση με όλοφάνερο τόν ξενοκίνητο στόχο του. Νά άποπροσανατολιστεί ο μαχόμενος λαός στις πιο κρίσιμες στιγμές του άγώνα του. “Ενα νέο άλληλοφάγωμα να ξαναρχίσει στην Κύπρο. Και έτσι να βρουν «δικαιολογημένα» οί ίμπεριαλιστικές πλεκτάνες.

Δικαιολογημένα ο άθηναικός τύπος έχει αντιπαρέλθει την παγίδα. Γιατί, σέ τέτοιες περιπτώσεις, όφείλεις να είσαι συν-

ετός μπροστά στην προβοκάτσια. Και με τή σιγή να στιγματίζεις τούς καταδικασμένους πράκτορες.

Δυστυχώς, οί κυπριακές οργανώσεις και έφημερίδες, δέν κατόρθωσαν να συγκρατήσουν την όργη. Έξεγέρθηκαν. Και έπεσαν στην παγίδα. Και τό κυπριακό κράτος, μαζί με την κυπριακή εκκλησία, άνίκανοι δυστυχώς να δούν την παγίδα, θρήκαν πως ο μόνος τρόπος για να περισώσουν την τιμή του νεκρού Μακαρίου ήταν να καταφύγουν στα δικαστήρια. Μπορεί άραγε, οποιαδήποτε δικαστική άπόφαση να μπόρέσει να στιγματίσει, περισσότερο άπό την καθολική λαϊκή καταδίκη των προδοτών;

“Άλλη είναι ή καταδίκη των έξωμοτών και των Φαρισαίων. “Η δημοσιότητα του φακέλου «Κύπρος» και ή παραπομπή των ένόχων και των συνυπεύθυνων. Γιατί πάει πολύ ο δεδηλωμένος έξωμότης Παναγιωτάκος και ο «Ελεύθερος Κόσμος» να γίνονται τιμητές και να παραπέμπονται άπλως για... συκοφαντική δυσφήμιση. “Η πολιτεία και τό έργο τους είναι κάτι περισσότερο άπό πρόκληση συκοφαντίας.

ΠΟΙΝΙΚΟΛΟΓΟΥΝΤΕΣ

Στό προηγούμενο τεύχος και άπό τίς ίδιες σήτες, είχαμε άναφερθεί στη λογική που μειώνει τή σημασία μιάς άποσταθεροποιητικής δράσης. Και λέγαμε ότι στη λογική αυτή έντάσσεται και ή παρουσίαση της φασιστικής ομάδας των βομβιστών σαν συγκροτούμενης άπό «άντικοινωνικά στοιχεία».

Τό σχόλιό μας ένισχύεται άπό την άνακοίνωση του ‘Υπουργείου της ‘Εθνικής ‘Αμύνης σχετικά με την κλοπή όπλων – τή μεγαλύτερη που έγινε γνωστή ως τώρα – άπ’ τό στρατόπεδο Ρεθύμνου στις 9.2.79. Μόνο που έδώ τά... άντικοινωνικά στοιχεία, έντοπίζονται στους κληρωτούς («κακοποιούς»). Και ως εκ τούτου είναι «φυσική» ή κλοπή. Με τό πρόσθετο επιχείρημα ότι «συμβαίνει και σέ άλλες χώρες τό φαινόμενο».

Βέβαια τά γεγονότα κλονίζουν τή φενάκη του επιχειρήματος: σέ μιά περίοδο κινητοποίησης των διωκτικών μηχανισμών, σ’ ένα κλίμα έντεινόμενης άποσταθεροποιητικής δράσης και μέσα άπό τό στρατό, οί ποινικολογικές ρήσεις του ‘Υπουργού ‘Εθνικής ‘Αμύνης, προτρέχουν ύστερόβουλα της έρευνας και επεμβαίνουν στον προσανατολισμό της. Οί πρόσφατες άνακαλύψεις για έφοδιασμό με όπλα της φασι-

στικής ομάδας – πού είχαν σαν αποτέλεσμα και την παραπομπή σαν υπεύθυνου ενός αντισυνταγματάρχη της Χωροφυλακής – δεν αφήνουν περιθώρια για υποβιβασμό της πολιτικής σημασίας του γεγονότος. Μάλλον πρόκειται για... φυσιολογική περίπτωση. Τα «αντικοινωνικά» στοιχεία πληθύναν τελευταία...

«ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΦΡΩΝ»

Όπωςδήποτε εθνολογικά και ιστορικά, σαν λαός δεν ανήκουμε στην ανωτέρω ομάδα. Πλήν όμως, οι εξαιρέσεις όχι μόνο δεν αποκλείουν, αλλά και ενισχύουν την εγκυρότητα αυτής της διαπίστωσης.

Συγκεκριμένα την Παρασκευή 9.2.79 έγινε έκρωση στη Βουλή σχετικά με την προοπτική της απεργίας των ταχυδρομικών. Ο υφυπουργός Συγκοινωνιών κ. Μούτσιος εκπρόσωπος του κράτους, διαβεβαίωσε ότι δεν δέχτηκε την διοίκηση των διανομών «γιατί θα καταρρακωνόταν η έννοια του κράτους και το δικαίωμα της απεργίας». Τα αιτήματα των απεργών βέβαια έχουν αναγνωριστεί επίσημα σαν δίκαια.

Η άποψη όμως του κ. υφυπουργού είναι ότι το δικαίωμα της απεργίας δεν σημαίνει διαπραγματεύσεις «εν απεργία». Λογικό επακόλουθο θά πείτε ίσως, μιά πού η απεργία διαπραγματεύεται από θέση ισχύος. Γιά τόν κ. Μούτσιο όμως είναι λογικά συνεπές: οι απεργοί να σταματήσουν να 'ναι απεργοί. Άλλωως αυτό είναι δικαίωμα μέν πού ανήκει στην απεργία, αλλά απλώς καταρρακώνεται η έννοια του... εργοδοτικού συμφέροντος (κ. Μούτσιος).

Η κοινωνική ειρήνη δεν εξασφαλίζεται με αυταρχική συμπίεση των αντιθέσεων. Η απεργία των διανομών απ' την άλλη έχει σημαντικές κοινωνικές και άλλες συνέπειες. Και τό απεργιακό δικαίωμα καθώς και η υποχωρητικότητα της άσκησης του είναι χαρακτηριστικά του συνταγματικού κράτους σέ μιά ανταγωνιστική κοινωνία.

Μιά πού αυτά ισχύουν ντέ φάκτο στή χώρα μας, η υπόνομυσή τους, δικαιολογεί τις αιτιάσεις του Λ. Κύρκου περί «επιπέδου κάφρων». Έστω (!) στό χώρο της εργατικής πολιτικής των Ιθυνόντων.

Η ΑΝΤΙΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ

Δέν θά διαφωνήσουμε έκ προοιμίου μέ τή σταυροφορία ενάντια στό σύστημα ανάδειξης βουλευτών μέ σταυροδότηση πού άρχισε πρωινή έφημερίδα. Από μιά άποψη μάλι-

Δείγμα Λιτότητας

Άναγνώστης μας, υπάλληλος της ΔΕΗ, μάς έστειλε τό αναδημοσιευμένο σχόλιο από την έφημερίδα «ΕΝΩΣΙΣ» – όργανο της ΕΔΟΠ/ΔΕΗ και σημειώνει πώς έκτός από τά «τρωκτικά» έντός της ΕΡΤ και της ΥΕΝΕΔ υπάρχουν και άλλοι, οι έκτός, πού «βολεύονται επίσης στά πλαίσια του έτους λιτότητας».

ΠΡΟΚΛΗΣΗ

1.101.322 Άρχ.

ή άμοιβή του κ. Γκιωνάκη

Γιά 4 σενάρια, χρονικής διάρκειας 25 δευτερολέπτων τό καθένα, ό ήθεποιός κ. Γκιωνάκης έλάμπαζε από τή ΔΕΗ 1.000.000 καθαρά στό χέρι σύν 101.322 οι κρετιόσεις.

Τό γεγονός αυτό άποτελεί πρόκληση γιά τους εργαζόμενους στή ΔΕΗ, πού όπως είναι γνωστό μετά από 32 χρόνια ύπηρεσίας κανείς δέν πρόκειται νά πάρει τόσο πένον «έφάπαξ».

Χωρίς νά χρειαστεί νά πείσει κανείς ό κ. Γκιωνάκης τά προηγούμενα χρόνια ή κατανάλωση στό οικιακό ρεύμα ήταν:

1974-75	11,3%
1975-76	12,3%
1976-77	10,7%

Ελέπημε καθαρά λοιπόν πώς ύπήρχε μείωση της κατανάλωσης κι αυτό όφείλεται στόν «επιπέδο» πού γιά τόν Έλληνικό Λαό είναι «ανταγωνιστικό» πιο πιστικός από τόν κ. Γκιωνάκη.

Προφήται του Ίσλάμ

«... Διά πρωτην φοράν αι λαϊκαί μάζαι εις την ύπαιθρον, εις τά εργοστάσια, και γενικώς παντού, δέν έθλεπαν πλέον νά διαγράφεται εις τόν όρίζοντα, ή απειλητική σκιά της δυνάμεως, ή όποια άλλοτε ώνομάζετο "δύναμις χυλών οικογενειών". Η πολιτική και ή τύχη της Χώρας, δέν καθυβούνοντο πλέον έκ των παρασκηνίων από δρόκα προσώπων επιρροής και άλλων τινών ραδιούργων και δολοπλόκων. Επίσης φυσικώτατα και διά τούς ίδιους λόγους, δέν ήτο πλέον επιτετραμμένον εις ξένον, εις περίπτωσιν κατά την όποιαν έτρεφε σκοτεινά σχέδια και όρέξεις άθεμίτους, νά έξοπλίζη τούς μυστικούς αυτού πράκτορας, διά νά πραγματοποιώσι παρανόμους επιθυμίας αυτών, έντός της Χώρας μας. Όταν τοιοιτοτρόπως ή Κυβερνητική μηχανή και αι λαϊκαί μάζαι αναμειγνύονται εις άρμονικήν και όμοιογενή ένότητα, μόνον επί του Έθνικού συμφέροντος. Όταν λοιπόν, τοιαύτη

πολιτική, όπως ή Έθνική και Άνεξάρτητος πολιτική του Ίράν, βασίζεται εις την επιδίωξιν της Ειρήνης, του Άνθρωπισμού, της Διεθνούς Κατανοήσεως και Συνεργασίας, της Ειρηνικής Συνυπάρεξως, της Κοινωνικής και Οικονομικής Αναπτύξεως της Χώρας και της τάξεως της Κοινωνικής Δικαιοσύνης, τότε καμμία δύναμις εις τόν κόσμον δέν δύναται νά κλονίση τά θεμέλια της έξουσίας αυτής».

ΚΑΜΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΣ, λοιπόν! Αύτά τά πολύ «προφητικά» έγραφε «ή Α.Α.Μ. Mohammad-Reza Pahlavi Aryamehr Chahanchah του Ίράν», ό γνωστός μας Σάχη της Περσίας.

Όπως και κάποιοι άλλοι, είχε κι' αυτός αποθησαυρίσει τή σοφία του στό περισπούδαστο σύγγραμμά του «Η κοινωνική Έπανάσταση του Ίράν» πού ευτύχησε νά έκδοθεί πρίν λίγα χρόνια και στή χώρα μας «ύπό του έκδοτικού Οίκου Γεωργίου Φέξη»...

του Γιάννη Κалаϊτζή

στα θά συγκατατεθούνε και στο έγχειρήμα της και στην αιτιολόγησή του.

Η έρευνα πού άρχισε ή έφημερίδα «Καθημερινή» εντάσσεται όπωσδήποτε στις διεργασίες έκουγχρονισμού του κόμματος της Ν.Δ., στην προοπτική νά συγκροτηθεί σάν κόμμα άρχων, μέ οργανωμένη παρουσία στους κοινωνικούς χώρους και μέ δημοκρατικές άρχές. Πέρα όμως άπ' αυτό, είναι δηλωτική ενός μελήματος και ένισχυτική ενός επιχειρήματος: τό μέλημα είναι ή θεσμοποίηση σέ συλλογικές βάσεις της σχέσης άντιπροσώπου - άντιπροσωπευόμενου, έτσι ώστε τό κόμμα της Ν.Δ. π.χ. νά άπεμπλακεί άπό τίς ίσχυρές τοπικές οίκογένειες των βουλευτών και πολιτευτών και τό συνάκόλουθο φαινόμενο της πελατείας και του «ρουσφετιού».

Τό επιχείρημα πού ένισχύει αυτή ή σταυροφορία έχει άπό παλιά έκφραστεί άπό την πλευρά της άριστεράς: ή δημοκρατική ζωή άπαιτεί δημοκρατικές - συλλογικές διαδικασίες γιά την πολιτική έκφραση των κοινωνικών στρωμάτων.

Έδώ όμως παρεμβάλλεται μιά άπαιτηση πού βγαίνει άπό τή λογική άκριβώς του επιχειρήματος. Η κατάργηση της σταυροδότησης μπορεί νά συμβάλλει στη διάλυση των πελατειακών «όχυρών» και στην ένίσχυση των άξιοκρατικών κριτηρίων γιά την ανάδειξη των «άντιπροσώπων». Αυτό όμως δέν συνεπάγεται αυτόματα και τή δυνατότητα έλέγχου - έκ μέρους της «έκλογικής» (ή κομματικής) βάσης - αυτών πού εκλέγει τό κόμμα. Και είναι αυτό πού πρέπει νά διασφαλιστεί και πού άπαιτεί την ύπαρξη κομματικών οργανώσεων, μέ κριτική και δημοκρατική λειτουργία άπέναντι στην κορυφή.

Στην αντίθετη περίπτωση μπορεί ή κατάργηση της σταυροδότησης νά καταλήξει στη δημιουργία ενός πλέγματος άνεξέλεγκτης γραφειοκρατίας στην ύπηρεσία των ίσχυρών του κομματικού μηχανισμού.

ΑΝΑΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Οι μαραθώνιες συσκέψεις του κ. Πρωθυπουργού μέ αρμόδιους ύπηρεσιακούς παράγοντες (ύπουργούς, άξιωματι-

κούς σωμάτων ασφαλείας κλπ.) έφεραν τους πρώτους καρπούς τους. Όπως γράφει μιά πρωινή έφημερίδα «... έπαναφέρεται τό σύστημα της συνεχούς άστυνομεύσεως...». Περί άστυνομεύσεως των όδών ό λόγος θέβαια.

Έτσι, αύξάνονται οργανικές θέσεις της Άστυνομίας. Αύξάνεται ή δύναμη στην Άθήνα και στη Θεσσαλονίκη. Γίνεται προμήθεια μοτοσυκλετών, άσυρμάτων κλπ.

Τεχνική αναδιάρθρωση λοιπόν, αλλά και άπορίες.

Άπορίες πού όρίζουν μιά πολιτική επιχειρηματολογία ή όποία τοποθετεί τό πρόβλημα της αναδιάρθρωσης σέ μιά άλλη βάση.

Αυτή ή επιχειρηματολογία θλέπει τό πρόβλημα των σωμάτων ασφαλείας σάν πρόβλημα δόμησης, προσανατολισμού και λειτουργίας του κρατικού μηχανισμού. Θέτει τό αίτημα του έπαναπροσδιορισμού της σχέσης μεταξύ των δυναμικών έρεισμάτων του κράτους και των δημοκρατικών άξιωματών πού κανοναρχούν τή λειτουργία και τους σκοπούς της πολιτείας. Αυτή ή σχέση χαρακτηρίζονταν πάντα άπό μιά άνισόρροπη ανάπτυξη: τά δυναμικά έρείσματα παραβιάζουν τίς δημοκρατικές άρχές πού (θεωρητικά) όρίζουν και τή δική τους λειτουργία.

Τά τελευταία γεγονότα παρουσιάζουν αυτά τά έρείσματα γιά άλλη μιά φορά ύπονομευμένα άπό αντιδημοκρατικές άρχές και προσανατολισμούς.

Όπωσδήποτε μπορεί νά δίνονται έντολές, όπως νά έπιταχυνθεί τό άνακριτικό έργο γιά τους βομβιστές ή νά γίνει πιό άποτελεσματική ή «τεχνική» άποτελεσματικότητα των σωμάτων ασφαλείας. Άν δέν ύπάρξουν όμως οι άναγκαίες πολιτικές αναδιρθρώσεις στην παραπάνω κατεύθυνση, τότε ή έρευνα π.χ. γιά τους φασιστικούς ένδοκρατικούς μηχανισμούς, δύσκολα θά προχωρήσει σέ θάθους. Όσο γιά την έντατικοποίηση της άστυνόμευσης, αυτή μπορεί, νά παρεκτραπεί και νά μάς έπιφυλάξει γι' άλλη μιά φορά επώδυνες έκπλήξεις.

Άς μήν παρεκτραπεί λοιπόν ή αναδιάρθρωση άπό την δημοκρατική κατεύθυνση.

του Γιάννη Καλαϊτζή

ΚΙΝΑ: Μετά την ξενάγηση στα ροντέο

Ο φλογερός έβδομηνταεξάχρονος Κινέζος αντιπρόεδρος Τένγκ - Χοιάο - Πίνγκ, «πρώτος της χρονιάς», όπως τον βάφτισε η αμερικανική ελίτ, έχει ήδη επιστρέψει από τη μητρόπολη του ιμπεριαλισμού (και τό Τόκιο) στο Πεκίνο, φορτωμένος με τα «έκατο λουλούδια» νέας εποχής.

«Μοναδική και θριαμβευτική» χαρακτηρίσαν την ανά τις ΗΠΑ διαδρομή του, τα εγκυρότερα αμερικανικά μαζικά μέσα επικοινωνίας. Αντίθετα, στη Μόσχα, όσο ο Τένγκ περιφερόταν στις αμερικανικές πολιτείες, κρατώντας ψηλά τό αντισοβιετικό λάβαρο, κλιμακωνόταν η δυσάρεσκει. Είχε αρχίσει με τις μετριοπαθείς προειδοποιήσεις της «Πράβδας» ότι μία τέτοια συμπεριφορά διασαλεύει τις σοβιετο-αμερικανικές σχέσεις και τη διεθνή πολιτική της ύφεσης. Προχωρούσε σέ κείνο που, κάπως συγκρατημένα, είχε πει στους αμερικάνους δημοσιογράφους ο Λεονίντ Μπρέζνιεφ: «Έχω αηδίασει και κουρασθεί μιλώντας για την Κίνα». Και στην κορωνίδα κατάληξε με την καταγγελία του σοβιετικού πρωθυπουργού Κοσίγκιν, ότι «θεωρεί ανοικτή κήρυξη πολέμου» την περίοδια του Κινέζου αντιπροέδρου στην Αμερική.

Μπορεί, ο Τζίμυ Κάρτερ, ξεναγώντας τον Τένγκ νά έχει κερδίσει τό «κινέζικο χαρτί» στις αναμετρήσεις του· με τό Κρεμλίνο όμως, είναι πολλοί οι Αμερικάνοι που άνησυχούν και άναρωτιούνται: πού τελικά θά μάς οδηγήσει ο αντισοβιετισμός του Τένγκ;

Αναμφισβήτητα, η κορυφαία (μετά τις περιοδείες στους Άφροασίτες, την Ιαπωνία και τά Βαλκάνια) κινεζική έξοδος στον δυτικό κόσμο δέν έχει άναπτερώσει προσδοκίες γαλήνης και ειρήνης. Έχει δημιουργήσει άκριβώς τό αντίθετο.

Η Κίνα θά συνεχίσει, όπωσδήποτε, νά διακινείται με τούς εκπληκτικούς έλιγμούς της, πού έχουν φτάσει ως τό σημείο νά διαλαλεί ότι είναι πρόθυμη «νά επανεκχωρεί με τη Φορμόζα, με τό δικαίωμα στην τελευταία νά διατηρήσει στούς καπιταλιστικούς της θεσμούς».

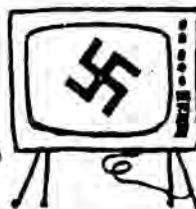
Καταφαίνεται ότι τό Πεκίνο είναι πρόθυμο νά προχωρήσει και στίς πιό άπίθανες υποχωρήσεις, φτάνει μόνο οι αντισοβιετικοί σκοποί του νά πετύχουν. Και νά πετύχουν ως εκείνο τό βαθμό πού ο Τένγκ άπερίφραστα και τολμηρά διαάληξε σάν φιλοξενούμενος στην Αμερική ότι «όλες άνεξάρτητα οι χώρες του πλανήτη πρέπει νά ένωθούν σέ μία ιερή συμμαχία ενάντια στη Σοβιετική Ένωση, πού άποτελεί τό μέγιστο κίνδυνο». Καί, φαίνεται, ότι από την πλευρά του Κάρτερ, υπάρχει η σχετική ενθάρρυνση.

Μπορεί οι Κινέζοι νά αισθάνονται, μετά την επιστροφή του αντιπροέδρου τους, ότι έχουν άπαλλαχθεί από τό μεγαλύτερο φόβο τους, μπροστά στο ένδεχομένο μιας ενίσιας σοβιετο-αμερικανικής επίθεσης, η και πίε-

σης ενάντια τους.

Όμως για τά άλλα τρία τέταρτα των κατοίκων του πλανήτη μας οι φόβοι έχουν έπαυξηθεί μπροστά στο «άμερικάνικο χαρτί» και τό «κινέζικο χαρτί» πού οι εκάτερωθεν κυβερνήσεις κρατούν ήδη στο χέρι τους. Και ο φόβος έπαυξάναται μπροστά στη σκέψη: με ποιό τρόπο ο καθένας θά παίξει τό χαρτί του; Και πώς, από την άλλη πλευρά η ΕΣΣΔ θά παίξει τό δικό της χαρτί. Μπροστά σ' αυτή την άγωνία στέκεται σήμερα η ανθρωπότητα.

Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑ: Μιά ταινία για τό ναζισμό και τό κυνηγητό του 1979

Είναι περίεργο ότι ένα μελό-χολιγουντιανό κατασκευάσμα δημιουργεί πολιτική άναταραχή και γίνεται άφορμή για νά τεθεί σέ έγργηση η συνείδηση της κοινής γνώμης. Κι όμως αυτό συνέβη στη Δ. Γερμανία με την αμερικανική ταινία «Ολοκάυτωμα».

Τό «στόρυ» είναι άπλό. Καταγράφει με «συμπόνια» την περιπέτεια μιας έβραϊκής οικογένειας κατά τη διάρκεια του ναζισμού. Τό φίλμ όταν προβάλλεται στην αμερικανική τηλεόραση έχει μία τεράστια άπήχηση. 100.000.000 θεατές παρακολουθούν κάθε βράδυ την προβολή της. Τό φαινόμενο ίσως έξηγηται από τη νοοτροπία του «μέσου αμερικανού». Και άμέσως μετά η Έταιρεία «TITUS PRODUCTION INC» πού εκμεταλλεύεται την ταινία, την παραχωρεί στην Έταιρεία WORLD DIVISION ENTERPRISES INC. Η ταινία άγοράζεται άπ' όλες τις χώρες, εκτός από τις σοσιαλιστικές και τις άραβικές.

Από εκεί και πέρα η ταινία αρχίζει νά τροφοδοτεί μία σειρά από συζητήσεις για τη ναζιστική Γερμανία, τούς εγκληματίες πολέμου, τόν έξανδραποδισμό του έβραϊκού στοιχείου. Τό μελό φίλμ, άποδειχεται δραστικότερο στη συνείδηση του μέσου πολίτη από ότι ένα πλῆθος από τά πολιτικά φίλμ, η καλογυρμένα ντοκυμανταίρ κλπ. Ίσως αυτό τό ξύπνημα και η άναταραχή στην κοινή γνώμη, όφειλεται σέ πολύ συγκεκριμένους παράγοντες. Φέτος, ύστερα από διπλή παράταση, εκπνέει η προθεσμία διώξεως τάν εγκληματιών πολέμου. Ένώ παράλληλα τό ποσοστό των διώξεων και καταδικών των ναζί ήταν σ' ένα ποσοστό 9,9% την περίοδο 1945-1964, έχει πέσει σέ ποσοστό 1,5% μετά τό 1965. Κι όπως λέει ο δίκτης των ναζιστών Βίζενταλ, «σιγά-σιγά θά δοθεί βιολογική άμνησία στούς ναζήδες άφού θά πεθάνουν και αυτοί και οι μάρτυρες κατηγορίας».

Θά παραμείνει όμως τό ήθικό πρόβλημα. Ήδη η Άνατ. Γερμανία έχει έτοιμη μία σειρά άρχείων πού άφορούν τη ναζιστική περίοδο και δέν θά διστάσει για τη δημοσίευσή τους. Ένώ άπ' την άλλη κατηγορίες Γερμανών πού έζησαν τη ναζιστική περίοδο και πού αισθάνονται ένα άνάμικτο αίσθημα ένοχής και έθνικής ύπεροχής νιώθουν άναπτερωμένοι στά έθνικά τους αίσθήματα

από την Ιστορία της «χρυσής εποχής». Είναι νωρίς ίσως για νά πει κανείς πού θά καταλήξει όλη αυτή η συζήτηση.

Η κοινή γνώμη και τά πολιτικά κόμματα, είναι διχασμένα. Οι σοσιαλδημοκράτες και οι έλεύθεροι δημοκράτες εύνοούν μίαν άκόμα παράταση για τη δίωξη των εγκληματιών πολέμου. Αυτό θά σημάνει παράταση του «φίνις» στο ανθρωποκυνηγητό των ναζιδων. Άπό την άλλη μεριά, οι Χριστιανοδημοκράτες ζητούν τη «φαρισαϊκή» λήθη.

Γεγονός είναι όμως ότι η μνήμη και η Ιστορική αὐτογνωσία δέν Ισοπεδώνονται εύκολα. Και καταλήγουν σέ πολιτικά αιτήματα έστω και μέσα από μία «όπερα σαπουνάδας» όπως τό χολιγουντιανό «Ολοκάυτωμα».

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ: Διακρατικές διαφορές δικτατοριών

Η Αργεντινή και η Χιλή, δύο πρότυπα λατινοαμερικανικής δικτατορίας, τόν τελευταίο καιρό αντιμετώπιζουν προβλήματα στις σχέσεις τους, καθώς η όμοιότητα των «καθαγιασμένων καθεστώτων» τους δέν τούς άπαλλάζει από μεθοριακές διαφορές. Πάνω από εκατόν τριάντα χρόνια η περιοχή του καναλιού του Μπεάγκλ άποτελεί μόνιμη πηγή έντάσεων και αντιθέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Παρά τη συμφωνία πού καταλήξαμε στις 2.11.78, η άτμόσφαιρα επιδεινώθηκε και πάλι στις άρχές Δεκέμβρη. Τό Βατικανό έσπευσε νά προσφέρει τις «καλές υπηρεσίες» του συμβουλεύοντας τό δικτάτορα Βιντέλα νά κάνει δ,τι είναι δυνατόν για τη διάσωση του κράτους. Άπό τη μεριά τους οι ΗΠΑ συμβούλευσαν τά άντιμαχόμενα μέρη νά ζητήσουν τη βοήθεια του Όργανισμού Άμερικανικών Κρατών. Η συνάντηση των Υπουργών Έξωτερικών του Όργανισμού κατέληξε σέ άποτυχία και μία Άργεντινή καθημερινή έφημερίδα πού έλέγχεται από τούς στρατιωτικούς, πρότεινε την κατάληψη των άμφισβητούμενων περιοχών μέσα σ' ένα κλίμα γενικής κινητοποίησης. Ο Πάπας τις παραμονές Χριστουγέννων, άποφασίζει νά στείλει έναν αντισωπικό του άποφασίζωπο «καλής θελήσεως» στο Μπουένος Άϊρες και τό Σαντιάγο.

Σ' αυτό τό πλαίσιο, η συμφωνία της 2 του Νοέμβρη 1978 άποδειχεται άνίκανη νά προλάβει μία σύγκρουση μεταξύ των δύο δικτατοριών. Άν λάθει κανείς υπόψη του τις βαθιές διαφορές πού διακυβεύουν τά γεωπολιτικά συμφέροντα και άλλων λατινοαμερικανικών χωρών καθώς και τα έσωτερικά προβλήματα των στρατιωτικών δικτατοριών, τότε δέν κρίνεται διόλου άπίθανο μία σύγκρουση στο νότο της αμερικανικής ήπειρου. Μία τέτοια σύγκρουση όμως, θά έθετε σέ κίνδυνο την ύπαρξη καθαυτή των στρατιωτικών καθεστώτων και θά διακύβευε τις «Ισορροπίες» πού έλέγχουν οι βορειοαμερικανοί κύριοί τους.

Του Δημ. Χατζή

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ

‘Ακόμα ένα πρόβλημα της δημοκρατικής αλλαγής

Τό νομοσχέδιο για τους «νεκρούς γάμους» ψηφίστηκε από τη Βουλή και ύστερα από την δημοσίευσή του στην «Εφημερίδα της Κυβερνήσεως», θά είναι σέ λίγο νόμος του κράτους. ‘Ο νόμος αυτός είναι ένα βήμα, μία πρόοδος για την κοινωνία μας: Τό δεσμευτικό και άνελεύθερο καθεστώς που ίσχυε ως τά τώρα για τους γάμους αυτούς – καθεστώς μεσαιωνικό – ήταν ταυτόχρονα (δπως κάθε δεσμευτικό και άνελεύθερο καθεστώς) μέγα φυτώριο συναλλαγής, ταπείνωσης ή εξαχρείωσης της γυναίκας, μία ακόμα πολύ παλιά έστια της κοινωνικής διαφθοράς. ‘Αντικείμενο πιέσεων, έκβιασμών και ταπεινωτικής για τόν άντρα και την γυναίκα συναλλαγής, τό διαζύγιο έμεινε τελικά νά ‘ναι πρόνομο έκείνων μόνο που μπορούσαν νά πληρώσουν την απολύτρωσή τους, νά την εξαγοράσουν μέ χρήμα. Τό καλύτερο κείμενο, για τό ζήτημα αυτό που διάβασα αυτές τίς μέρες ήταν τό γράμμα «αλύτρωτου» πολίτη, που δημοσιεύτηκε σέ μία έφημερίδα. Είμαι, έγραφε, πολλά χρόνια χωρισμένος από την «νόμιμη σύζυγό» μου. Για νά «μου δώσει τό διαζύγιο» μου ζητάει ενάμισι εκατομμύριο δραχμές. Δέν έχω τόσα χρήματα. ‘Αν όμως τά έχω και της τά δώσω, έχω τότε μαζί μου και τόν νόμο και έχω και την εύλογία της ‘Εκκλησίας για την «λύση του γάμου». ‘Η εικόνα που δίνει ό έπιστολογράφος είναι ένας καθρέφτης που μπορεί νά αναπαρασταίνει άπεριόριστα τό μέγα πλήθος των παρόμοιων – και χειρότερων – περιπτώσεων.

‘Εγινε, λοιπόν, μέ τόν νόμο αυτόν, ένα βήμα θετικό κοινωνικής προόδου, έκδημοκρατισμού.

Η ‘Εκκλησία όμως έχει απόλυτα δικίο – για τόν έαυτό της και για τούς πιστούς της. ‘Ο γάμος για την όρθόδοξη ‘Εκκλησία μας δέν είναι ή συναισθηματική, κοινωνική και νομική ένωση δύο έτερόφυλων ατόμων. Είναι Μυστήριο. Μέσα σ’ αυτό τό Μυστήριο ξεπρινιέται για την τεκνοποίηση μόνο και την διαιώνιση του ανθρώπινου γένους, ή «άμαρτία της σάρκας» και ή ένωση αυτή γίνεται μονον από την ‘Εκκλησία και μόνο από την ‘Εκκλησία μπορεί νά λυτείται, όταν κρίνεται άπ’ αυτήν πώς υπάρχουν οί αυστηρά καθορισμένοι «άποχρώντες λόγοι». Πώς είναι δυνατόν, λοιπόν, ή ‘Εκκλησία νά άπαρνηθεί την μυστηριακή αντίληψή της και τούς ιερούς κανόνες που διέπουν τόν γάμο και τή λύση του; Είναι τό ίδιο σάν νά άπαρνιέται τόν έαυτό της. ‘Η δική μας ή ‘Εκκλησία δέν άπαρνήθηκε ως τά τώρα κανέναν από τούς κανόνες αυτούς, δέν έκανε καμία παραχώρηση σέ νέες κοινωνικές συνθήκες και νέες ανάγκες των ανθρώπων. (Οί μόνες παραχωρήσεις που επέτρεψε ως τά τώρα στην πρόοδο, είναι ό ήλεκτροφωτισμός των ναών, ή τοποθέτηση μικροφώνων για τή μετάδοση της θείας λειτουργίας και ή χρησιμοποίηση ιδιωτικών αυτοκινήτων από τούς λειψίτες του Κλήρου μας). ‘Η παράδοση των Πατέρων και δλη της ή παράδοση, είναι τό στήριγμα, τό παλλάδιον της όρθόδοξης ‘Εκκλησίας μας. ‘Η ‘Εκκλησία αυτή την είχε πάντοτε τήν σοφή διείσθηση ή την παραδομένα καλλιεργημένη συνείδηση, πώς και ή έλάχιστη παραχώρηση, ή πιό άνώδυνη ανανέωση, είναι μία κακή άρχή, ένα ξεφτίσμα, που θάζει σέ κίνδυνο τό θαυμάσια κλειστό και ολοκληρωμένο μέσα στόν έαυτό του δογματικό της σύστημα. ‘Αντέδρασε, λοιπόν, και στό νομοσχέδιο και διακηρύχνει τώρα πώς θά αντιδράσει και στην έφαρμογή του νόμου. Πολύ σωστά. Τό ίδιο έγινε και

στην ‘Ιταλία από την Καθολική ‘Εκκλησία για τό ίδιο ζήτημα του διαζυγίου. Πού σημαίνει πώς ή ‘Εκκλησία και δυσχεστεύεται και αντιδράει κάθε φορά που χάνεται ή και μόνο κινδυνεύει κάτι από τό επίγειο βασίλειό της; ‘Η θρησκευτική διαδικασία του γάμου – στό όνομα του Θεού φυσικά – σημαίνει γι’ αυτήν και κοσμική έξουσία και χρήμα.

Χωρισμός της ‘Εκκλησίας από τό κράτος

Οπως ήταν φυσικό, οί συζητήσεις και στή Βουλή και έξω άπ’ αυτήν για τό νομοσχέδιο, όδήγησαν – και σέ σχέση μ’ αυτό και πέρα άπ’ αυτό – στό ουσιαστικό ζήτημα του χωρισμού της ‘Εκκλησίας από τό Κράτος. Και στή συζήτηση που έγινε στή Βουλή και σέ όσα γράφτηκαν και γράφονται γι’ αυτό τό ζήτημα, τονίστηκε ή ανάγκη για την όριστική λύση του – ώριμασμένη ανάγκη της κοινωνικής και πολιτικής μας πορείας.

Πρώτο βήμα για τόν χωρισμό αυτόν είναι άσφαλώς ή νομοθετική κατακύρωση του πολιτικού γάμου: ‘Υπάρχουν πολίτες που γενικά δέν πιστεύουν στην ύπαρξη του Θεού. ‘Υπάρχουν άλλοι πολίτες που πιστεύουν στό Θεό – (τέτοιος π.χ. ό άθεος θεϊστής Νίκος Καζαντζάκης) – αλλά δέν πιστεύουν στην επί γής αντιπροσώπευσή του από κάποιους Κληρικούς. Και υπάρχουν και άλλοι, που μπορεί νά άναγνωρίζουν στην ‘Εκκλησία αυτήν την αντιπροσώπευση, μά νομίζουν ταυτόχρονα πώς πρέπει νά ξεχωρίζουν την – άμαρτωλή, φθαρτή και προσωρινή – επίγεια ζωή τους από την δική τους σχέση μέ τόν Θεό. Αυτούς ή ‘Εκκλησία μας έχει κάθε δικαίωμα – δικό της – νά τούς άφορίζει, νά τούς κάνει άποσυνάγωγους και νά τούς αναθεματίσει νά μείνουν άλειωτοι, μά είναι πέρα από τά θεία δικαιώματά της νά έχει τό κοσμικό δικαίωμα και την δύναμη κρατικής έξουσίας νά τούς έμποδίζει νά παντρεύονται και νά χωρίζουν, σύμφωνα μέ τά δικά τους αίσθήματα, τά δικά τους συμφέροντα και τίς δικές τους αντίληψεις, σύμφωνα πάντοτε μέ τούς κοσμικούς – και όχι τούς θεϊκούς – νόμους του κράτους, χωρίς την άδεια δηλαδή και χωρίς την θεία εύλογία της ‘Εκκλησίας: Τό άρθρο 13 του συντάγματός μας καθορίζει ρητά τό δικαίωμα της άνεξιθρησκείας για όλους τούς ύπηκόους της έλληνικής πολιτείας.

Τό πρόβλημα, λοιπόν, δέν είναι τί πιστεύει, τί λέει και τί κάνει ή ‘Εκκλησία – ‘Εκκλησία των πιστών της – αλλά τί κάνει τό κράτος σάν κράτος, που δέν είναι μόνον των πιστών, αλλά όλων των πολιτών του και ποιές κοινωνικές αντίληψεις, ποιό καθεστώς καθρεφτίζει ή νομοθεσία του: ‘Η ‘Εκκλησία μπορεί ν’ αλλάξει και μπορεί νά μήν αλλάξει τίποτα. Είναι ζήτημα δικό της. ‘Ο νόμος όμως, αυτός πρέπει νά αλλάξει, γιατί τό καθεστώς που καθρεφτίζει είναι μεσαιωνικό. ‘Η αλλαγή αυτή – όπως και νά γίνει – σημαίνει τόν όριστικό, ιστορικό παραμερισμό της ‘Εκκλησίας από έξουσίες που ανήκουν στό κράτος, μέ την συγκατάνευσή της, όπως πιστεύουν, άταπατώνται νά πιστεύουν, ή ύποκρίνονται πώς πιστεύουν μερικοί πολιτικοί και διανοούμενοι – ή χωρίς τή συγκατάνευσή της (δπως έγινε παντού και πάντοτε στην εύρωπαϊκή ιστορία).

Κοινωνικές δυνάμεις στην Ελλάδα

Η αλλαγή αυτή ανάγεται έτσι – ΠΑΛΙ – στο πρόβλημα των κοινωνικών δυνάμεων που υπάρχουν αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα και που μπορούν να διεκδικήσουν και να επιβάλουν την δημοκρατική αλλαγή. Κρίνεται δηλαδή πάλι και στο ζήτημα αυτό, τό μέγα πρόβλημα της πολιτικής της έθνικής μας ζωής: 'Υπάρχουν στ' αλήθεια αυτές οι δυνάμεις ή είναι πλάσμα του πολιτικού και έθνικού μας ρομαντισμού, τί αντιπροσωπεύουν μέσα στο σύνολο του λαού, τί θέλουν και τί μπορούν να κάνουν.

Κριτήριο μοναδικό της ύπαρξής τους για όλες τις περιπτώσεις και για κάθε περίπτωση ξεχωριστά, είναι ή ενότητά τους, ή ενιαία τους παρουσία και δράση. 'Ενότητα δέν είναι ωστόσο ή μικροκομματικά παζαρεμένη συνεργασία τους, σάν αυτή π.χ. που στο όνομα του αντικυβερνητικού αγώνα έφαγε μέ τους κοινούς υποψήφιους και τους «καλούς» δημάρχους τό μέγα πρόβλημα της αλλαγής στην αυτοδιοίκηση, θγάζοντας έτσι τέλικά μοναδικό νικητή των δημοτικών εκλογών, την μεσαιωνική μας νομοθεσία, που δέν αφήνει νά δημιουργηθούν φύτρα λαϊκών έξουσιών και λαϊκών δραστηριοτήτων στους δήμους και τίς κοινότητες. 'Ενότητα είναι ή σύμπραξη, ή κοινή παρουσία και στάση πάνω στα συγκεκριμένα προβλήματα της δημοκρατικής αλλαγής.

Ετσι και τώρα: Οί οργανώσεις των νέων που δέν θέλουν νά άρκοϋνται στην πολιτικολογία, οί οργανώσεις των – άμεσα ενδιαφερομένων – γυναικών, που δέν θέλουν νά έξαντλούν τή δράση τους σέ άοριστολογίες και γενικότητες, οί άλλες κοινωνικές και μορφωτικές οργανώσεις, ή διανόηση που διανοείται, είναι οί δυνάμεις που – άν στ' αλήθεια υπάρχουν σ' αυτόν τόν τόπο – μπορούν, μέ τήν έπιμονή τους, νά στριμώξουν τίς μακάριες και βολεμένες μέσα στη σημερινή κατάσταση ήγεσίες των κομμάτων και νά επιβάλουν σ' αυτές νά φέρουν τό ζήτημα του πολιτικού γάμου στη Βουλή, σάν πρώτο βήμα γιά τόν χωρισμό της 'Εκκλησίας από τό κράτος.

Και τότε – άν ή σημερινή Βουλή άρνηθεί νά τόν επιβάλει – θα έχει ωστόσο κερδηθεί ή συνείδηση του ζητήματος μέσα στο λαό γιά μιά όριστική λύση του ζητήματος μέ τήν αναθέωση του Συντάγματος. Και αυτό – ΚΑΙ ΜΟΝΟΝ ΑΥΤΟ – λέγεται και είναι, σύμφωνα μέ τήν δική μου πολιτική αντίληψη, πολιτικός αγώνας γιά τή δημοκρατική αλλαγή στην Ελλάδα – άν υπάρχουν 'Ελληνες που τήν θέλουν.

Νέες έκδόσεις

(Νοέμβρης - Δεκέμβρης)

Έλληνική πεζογραφία

Πέτρος Αμπατζόγλου	: Προσωπική αποκάλυψη (Διηγ.)
Θανάσης Βαλτινός	: 'Η κάθοδος των έννιά (Νουβ.)
Θανάσης Βαλτινός	: Τρία Έλληνικά μονόπρακτα (Μυθ.)
Στρατής Δούκας	: Δεσμός (Διηγ.)
Παντελής Καλιότσος	: Δεκεμβριανή νύχτα (Μυθ.)
Χριστόφ. Μηλιώνης	: Τά διηγήματα της δοκιμασίας
Τσιάννα Γκρίτσι-Μιλιέξ	: Βυθοσκοπήσεις (Διηγ.)
Άριστ. Νικολαΐδης	: 'Ο κόσμος είναι άλλος (Διηγ.)
Μαρία Παπαδημητρίου	: Τό μαχαίρι (Νουβ.)

Έλληνική Ποίηση

Κατερίνα Άγγελάκη-Ρούκ:	: 'Ο θρίαμβος της σταθερής άπώλειας
Τάσος Λειβαδίτης	: Οί τελευταίοι
Χριστ. Λιοντάκης	: 'Υπόγειο Γκαράζ
Τζένη Μαστοράκη	: Τό σόι
Λευτέρης Πούλιος	: Τό αλληγορικό σχολείο
Χάρης Σακελλαρίου	: Άνεπίδοτα
Σωτ. Τσαμπήρας	: 'Ωδές σ' έναν τουπαμάρος
Θ. Νιάρχος -	
Άντ. Φωστήρης	: Ποίηση '78
Άντ. Τριφύλλης	: Τα θέρνα τά τομάρια

Δοκίμια - Μελέτες - 'Ιστορικά

Μ. Αλεξανδρόπουλος	: Τό Ρωσικό χρονικό γιά τήν άλωση της Κων/πολης (άπόδοση).
Φ. Άσμούς	: Άριστοτέλης
Ζ. Π. Βερνάν -	
Π. Βιντάλ Νακέ	: Μύθος και τραγωδία στην Άρχαία Ελλάδα
Ζινέτ Ραιμπό	: Τό παιδί και ό θάνατος
Στέλιος Ράμφος	: Αιώνια παιδιά
Στέλιος Ράμφος	: 'Υστερόγραφο

Θέατρο

Γάκωδος Καμπανέλλης	: Θέατρο, τόμος 1ος

Ξένα λογοτεχνία

Άλεξάντρ Πούσκιν	: Στίς άναμνήσεις των συγχρόνων του (Μετ. Ζωής Α. Νάσιουτζικ)
Άνν Φιλίπ	: 'Ενα καλοκαίρι κοντά στη θάλασσα (Μετ. Στρατής Τσίρκας)

Έκδόσεις Τέχνης

Άγήνωρ Άστεριάδης	: Λάρισα
Νίκος Χουλιαράς	: Ζωγραφική - Κείμενα
Λάο Τσέ	: Τάο τέ Κίνγκ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΚΕΡΟΣ**

Πανεπιστημίου 44 - Τηλ 3615.783

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΓΚΑΚΗΣ

μιλά
στό «ΑΝΤΙ»
γιά:

Έκδηλωση για την «Ενωμένη Έθνική Αντίσταση» στον Πανιώνιο (1976).

- τις διαφωνίες
στή «Σοσιαλιστική
Πρωτοβουλία»
- την έκστρατεια
συσπείρωση όλων
των σοσιαλιστών
- Τό ΠΑΣΟΚ και
τήν πολιτική του
παρουσία
- την «κίνηση
των ανεξαρτήτων»
του Γ. Πεσματζόγλου
- την πολιτική
συμβολή της ΕΔΗΚ
- Τήν πραγμάτωση
και πολιτική επιλογή
της «ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ»
- τις προοπτικές
μιας εκλογικής
ανάμετρησης με τη Δεξιά
- τή στρατηγική
κατάκτησης της
'Εξουσίας

ΠΡΟΣΦΑΤΑ ο τύπος έχει κατ' επανάληψη ασχοληθεί με την «πολιτική ρευστότητα», με ειδικές και επίμονες αναφορές στα κόμματα και τις ομάδες που αυτοπροσδιορίζονται σαν σοσιαλιστικές ή σοσιαλδημοκρατικές.

ΣΤΟ επίκεντρο αυτών των συζητήσεων και αναφορών βρίσκεται η «ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ», ιδιαίτερα και μετά τη σύνοδο της Κεντρικής της Έπιτροπής όπου εκδηλώθηκαν με σαφήνεια οι διαφωνίες στις εκτιμήσεις για την παραπέρα πορεία του κόμματος. Αποτέλεσμα των διαφωνιών ήταν η αποχώρηση του αντιπροέδρου της Χ. Πρωτοπαπά και άλλων στελεχών.

ΤΟ «ΑΝΤΙ» ζήτησε από τον πρόεδρο της «Σοσιαλιστικής Πρωτοβουλίας» κ. Γ. Α. ΜΑΓΚΑΚΗ την συνέντευξη που ακολουθεί. Η συνέντευξη δόθηκε στις 31 του περασμένου μήνα.

ΤΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ της πέρα από δσα γενικά ή ειδικά αναλύει, είναι ότι η ανάλυση για τις σχέσεις με τό ΠΑΣΟΚ άσφαφνίζονται στον ίδιο βαθμό με τη δήλωση που δημοσιεύτηκε στον τύπο της 11/2.

Ο κ. Γ.Α.Μαγκάκης λέει στη συνέντευξή του: «Οι διεργασίες για συσπείρωση στο σοσιαλιστικό χώρο επιχειρείται να υποδιωχστούν στο γνήσια παλαιοκομματικό επίπεδο των προσωπικών προσχωρήσεων και τακτοποιήσεων». Έξ άλλου σέ άλλο σημείο τονίζει ότι είναι «άναγκαία σήμερα μεγάλη έκστρατεια για τή συσπείρωση όλων των σοσιαλιστών».

ΓΙΑ τό ΠΑΣΟΚ αναφέρει πώς συνέβαλε αποφασιστικά «στή συνειδητοποίηση του κοινωνικού προβλήματος» και αποτελεί «τόν κορμό της σοσιαλιστικής παράταξης».

Ο ΚΟΜΜΑΤΙΚΟΣ σχηματισμός που επιχειρείται από την «κίνηση των ανεξαρτήτων» είναι «καταδικασμένος νά αποκοπεί από τό στρατόπεδο της αλλαγής και νά κινηθεί άθελα στο χώρο των ανανεωτικών αναζητήσεων» της Δεξιάς.

Η ΕΔΗΚ κάτω από την ηγεσία του κ. Γ. Ζίγδη είναι «ένα σαφέστατα αντιδεξιό κόμμα που μάχεται με αξιοσημείωτο σθένος»

ΜΕ ΑΝΑΦΟΡΑ στη συμμετοχή της «Σοσιαλιστικής Πρωτοβουλίας» στη ΣΥΜΜΑΧΙΑ, ο κ. Γ.Α.Μαγκάκης θεωρεί ότι αποτέλεσε «μιά από τις πιο σωστές επιλογές που έχουν γίνει στην πρόσφατη πολιτική ιστορία μας».

ΤΕΛΟΣ, καθορίζει πώς η «Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία» όφείλει - και έχει ήδη εκκινήσει γι' αυτό - νά στρατευθεί για τή συσπείρωση όλων των σοσιαλιστών. Για τό σκοπό αυτό διατηρεί έπαφές και με άλλες δημοκρατικές δυνάμεις.

Ο Γ.Α.Μαγκάκης οδηγείται στο δικαστήριο της Χούντας.

ΕΡ.: Ποιά είναι σήμερα η κατάσταση στην «Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία» και στίς δυνάμεις που έχει συσπειρώσει;

ΑΠ.: Η «Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία» ιδρύθηκε για να συντελέσει στην ευρύτερη και αποτελεσματική συσπείρωση όλων των σοσιαλιστών σε μία παράταξη. Σε απόλυτη συνέπεια μ' αυτό τον λόγο υπαρχής της ή «Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία» ύστερα από μία περίοδο εσωτερικού προβληματισμού ξαναβρήκε την ενότητά της πάνω σ' αυτή την πολύ απλή και αναμφισβήτητη αλήθεια: Η λαϊκή έντολη, έτσι όπως θγήκε μέσα από τα αποτελέσματα των τελευταίων βουλευτικών εκλογών και των πρόσφατων δημοτικών εκλογών, επιβάλλει την συσπείρωση όλων, στον ένα Σοσιαλιστικό Κομματικό Φορέα. Τό θαύτερο δηλαδή νόημα της ψήφου των προοδευτικών λαϊκών δυνάμεων σ' αυτές τις εκλογές ήταν «άφηστε τις διαφοροποιήσεις και συσπειρωθείτε, γιατί μόνο έτσι η χώρα θα απαλλαγεί από την κυριαρχία της δεξιάς και θ' ανοίξει ο δρόμος προς την αλλαγή». Αυτή η απλή λαϊκή αλήθεια ήταν η θέση της μεγάλης πλειοψηφίας των μελών της Κεντρικής Επιτροπής στην τελευταία συνεδρίασή της και όλων των εκπροσώπων των επαρχιών, όπως και σχεδόν όλων εκείνων των μελών που ήταν υποψήφιοι στις τελευταίες βουλευτικές και δημοτικές εκλογές.

ΕΡ.: Υπήρξε και άλλη τάση, υπήρξε και ρήξη;

ΑΠ.: Στη συζήτηση που έγινε μέσα σε απόλυτα συναδελφικό πνεύμα υποστηρίχθηκε από μία μειοψηφία ή άποψη ότι θά πρέπει να ενισχυθεί ή προσπάθεια του κ. Ι. Πεσμαζόγλου και των ανεξαρτήτων βουλευτών για την ίδρυση ενός σοσιαλδημοκρατικού φορέα, κεντρώας, όπως ρητά λέγεται, πολιτικής τοποθέτησης. Η άποψη όμως αυτή εκτιμήθηκε από την μεγάλη πλειοψηφία των μελών της Κεντρικής Επιτροπής ότι δεν εξυπηρετεί τις ανάγκες του αγώνα της αλλαγής, αλλά αποτελεί πολιτική προσπάθεια που κινείται στην περιφέρεια και όχι στο επίκεντρο του πολιτικού προβλήματος της χώρας και του προοδευτικού λαϊκού κινήματος. Έτσι δεν έγινε δεκτή.

Ο αγωνιστικός μας ρόλος καθορίστηκε και έντοπίστηκε στην ενίσχυση της αναγκαίας σήμερα μεγάλης εκστρατείας για την συσπείρωση όλων των σοσιαλιστών. Αυτό εσήμαινε θέβαια ότι οι δρόμοι με την μειοψηφία χώριζαν. Ο χωρισμός όμως αυτός έγινε με τον τρόπο που επιβάλλει τό πολιτικό ήθος και ό άμοιβαίος σεβασμός των απόψεων. Και αυτό νομίζω αποτελεί μία μικρή συμβολή.

ΕΡ.: Ειπώθηκε μετά την αποχώρηση της μειοψηφίας ότι ή «Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία» είναι πιά ένα νεκρό σχήμα. Συμβαίνει πράγματι αυτό;

Ο Γ. Α. Μαγκάκης γεννήθηκε τό 1922 στην Αθήνα. Τό 1940 γράφτηκε στή Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Στην περίοδο της ναζιστικής κατοχής έλαβε μέρος στην αντίσταση. Μετά τό πτυχίο του (1946) ύπη-

ρέτησε μέχρι τό 1950 στό πολεμικό ναυτικό.

1950-53: μεταπτυχιακές σπουδές στό Μόναχο όπου παίρνει τό διδακτορικό του στό Ποινικό Δίκαιο. Τό 1955 έγινε Υφηγητής του Ποινικού Δικαίου στην Αθήνα και τό 1959 έντεταλμένος.

1962-63: δίδαξε στό Πανεπιστήμιο του Φράϊμπουργκ.

Πρίν από τή δικτατορία υπέβαλε ύποψηφιότητα για τήν έδρα του Ποινικού Δικαίου στό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τό 1968 εξελέγη μέ παμπψηφία έκτακτος Καθηγητής του Ποινικού Δικαίου, αλλά ή δικτατορία δέν ένέκρινε τό διορισμό του και τόν Φεβρουάριο του 1969 τόν απέλυσε και από Υφηγητή.

Τόν Ιούλιο του 1969, συλλαβάνεται για άντιστασιακή δράση, μένει στην απομόνωση και βασανίζεται. Τόν Απρίλιο του 1970 καταδικάζεται από τό έκτακτο στρατοδικείο στή δίκη της «Δημοκρατικής Αμυνας», σε κάθειρξη 18 ετών. Στή δίκη εκείνη κατάγγειλε τόν βασανισμό του. Έμεινε τρία χρόνια περίπου σε διάφορες φυλακές. Στίς φυλακές έγραψε διάφορα άντιστασιακά κείμενα που ένα άπ' αυτά δημοσίευσε τό «ΑΝΤΙ» στό μοναδικό φύλλο που κυκλοφόρησε μέσα στή δικτατορία.

Τόν Απρίλιο του 1972 «απάγεται» στή Δυτική Γερμανία, όπου συνεχίζει τόν αγώνα έναντι τής δικτατορίας. Μέ τήν πτώση της δικτατορίας γυρίζει

στην Ελλάδα και μετέχει στην κυβέρνηση έθνικής ενότητας σάν Υπουργός Δημοσίων Έργων και έπιστρέφει στό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Στίς εκλογές του Νοέμβρη 1974 εκλέγεται Βουλευτής Αθηνών μέ τό κόμμα της Ε.Κ.Ν.Δ. Τόν Σεπτέμβρη του 1976 γίνεται ανεξάρτητος και συμμετέχει στην ίδρυση της «Σοσιαλιστικής Πρωτοβουλίας». Στίς εκλογές του Νοέμβρη 1977 μετέχει σάν ύποψήφιος της «Συμμαχίας προοδευτικών και άριστερών δυνάμεων» στην Αθήνα, ώλλά δέν εκλέγεται. Σήμερα διδάσκει στό Πανεπιστήμιο Αθηνών, δικηγόρει και συμμετέχει στους πολιτικούς αγώνες σάν προέδρος της «Σοσιαλιστικής Πρωτοβουλίας».

ΑΠ.: Συμβαίνει ακριβώς τό αντίθετο. Μέ τόν τερματισμό τής φάσης τού εσωτερικού προβληματισμού καί τό ξεκαθάρισμα τού τωρινού άμεσου καί αποκλειστικού στόχου μας ή «Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία» ξαναδραστηριοποιείται γιά τήν ένίσχυση, όπως είπαμε, τής αναγκαίας έκστρατείας γιά τήν μεγάλη συσπείρωση. Μέ τέτοιο στόχο τολμώ νά πώ ότι ή δραστηριοποίηση τής «Πρωτοβουλίας» είναι σήμερα περισσότερο αναγκαία άπό κάθε άλλη φορά.

ΕΡ.: Πώς τό θελελιώνετε καί τό αίτιολογείτε αυτό;

ΑΠ.: Κορμός τής σοσιαλιστικής παράταξης είναι θέβαια σύμφωνα μέ τήν λαϊκή έπιλογή τό ΠΑΣΟΚ. Υπάρχουν όμως καί άλλες γνήσιες σοσιαλιστικές δυνάμεις πού μέχρι σήμερα βρίσκονται έντεταγμένες σέ διάφορους άλλους κομματικούς σχηματισμούς ή πού δεν είναι κομματικά έντεταγμένες. Η διασπορά αυτή δεν εξυπηρετεί τό λαϊκό σοσιαλιστικό κίνημα. Αυτό πρέπει πλατιά νά συνειδητοποιηθεί. Στην συνειδητοποίηση αυτή μπορεί καί πρέπει νά συμβάλλει ή «Πρωτοβουλία» μέ τήν πολιτική της στάση καί τήν δράση της καί νά γίνει κήρυκας αυτής τής αναγκαιότητας τής πλατιάς συσπείρωσης. Μέ τήν προσπάθειά της αυτή ή «Πρωτοβουλία» έχει νά εκπληρώσει καί ένα άλλο έργο. Οι διεργασίες γιά συσπείρωση στό σοσιαλιστικό χώρο επιχειρείται νά υποβιθαστούν στό γνήσια παλαιοκομματικό έπίπεδο τών προσωπικών προσχωρήσεων

σοσιαλιστική πρωτοβουλία

πολιτική διαδρομή

ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1976: Οι Γ.Α.Μαγκάκης, Α. Μήνης καί Χ. Πρωτοπαπός άποχωρούν άπό τήν ΕΔΗΚ καί άνεξαρτητοποιούνται Έχει προηγηθεί ή άποχώρηση τού Δ. Τσάτσου.

ΟΚΤΩΒΡΗΣ 1976: Συγκροτείται ή Συντονιστική Έπιτροπή Πρωτοβουλίας.

28-30 ΜΑΗ 1977: Συγκαλείται ή Ίδρυτική Συνδιάσκεψη. Άποφασίζεται ή Ίδρυση κόμματος μέ τίτλο «ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ» μέ πρόεδρο τόν Γ.Α.Μαγκάκη καί αντιπρόεδρο τόν Χ. Πρωτοπαπά.

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1977: Η «Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία» ενεργοποιείται καί πρωτοστατεί στή σύσταση τής «Συμμαχίας Προοδευτικών καί Άριστερών Δυνάμεων».

20 ΓΕΝΑΡΗ 1979: Συγκαλείται ή Κεντρική Έπιτροπή καί διαπιστώνονται διαφωνίες. Ένα τμήμα, υπό τόν Χ. Πρωτοπαπά άποχωρεί καί συζητά συγχώνευση μέ τήν κίνηση τών «άνεξαρτήτων» τού Γ. Πεσματζόγλου.

και οργανωτική διαδρομή

Σύμφωνα μέ τό καταστατικό της, ή οργανωτική διάρθρωση τής «ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ» είναι ή ακόλουθη:

● **ΤΟΒ** (Τοπικές Όμάδες Βάσης).

● **Περιφερειακή Έπιτροπή**, πού αποτελείται άπό τς περιφερειακές ΤΟΒ.

● **Νομαρχικές Έπιτροπές**.

● **Κεντρική Έπιτροπή**, πού τήν άποτελούν 55-75 μέλη.

● **Έκτελεστική Έπιτροπή**, πού τήν άποτελούν 16 μέλη. Παράλληλα μέ αυτά τά όργανα, λειτουργούν μέ κάποιο βαθμό άνεξαρτησίας καί αυτότέλειας:

● **Κλαδικές Έπιτροπές** καί ή

● **Σοσιαλιστική Νεολαία Έλλάδας**.

Η Κεντρική Έπιτροπή συνέρχεται τακτικά: κατά τό καταστατικό κάθε τρεις μήνες καί έκτακτα, όταν αυτό ζητηθεί άπό τό ένα τρίτο τών μελών της.

Η Έκτελεστική Έπιτροπή συνέρχεται τακτικά: κατά τό καταστατικό μία φορά τή θδομάδα καί έκτακτα, όταν αυτό ζητηθεί άπό τό ένα τρίτο τών μελών της.

Η Σ.Ν.Ε. έχει δικό της καταστατικό καί οργανική αυτότέλεια.

καί τακτοποιήσεων. Έτσι επιχειρείται νά εμφανιστεί, πέρα γιά πέρα λαθεμένα, ότι καί στό χώρο τής αντιπολίτευσης συντελούνται «διευρύνσεις» άνάλογες μέ τό άπαράδεκτο φαινόμενο τής επιχείρησης «διεύρυνση» πού κάνει ή Νέα Δημοκρατία. Τίποτε δεν είναι πιό παραπλανητικό άπ' αυτό.

Μέ τήν λεγόμενη «διεύρυνση» ή Νέα Δημοκρατία άποσπā πολιτικά καί ιδεολογικά έτοιμόρροπα στελέχη τού κεντρώου χώρου μέ τό δέλεαρ τής κάποιας συμμετοχής στήν έξουσία. Αυτά είναι φαινόμενα άσχετα καί άπαράδεκτα στό σοσιαλιστικό χώρο. Οι διεργασίες στό χώρο αυτό άφορούν στήν συσπείρωση όχι ατόμων, αλλά πολιτικών δυνάμεων πάνω στή κοινή αγωνιστική έπαλξη τού Σοσιαλισμού καί στή συμμετοχή, όχι στό «περιθόλι τής έξουσίας τής δεξιάς», αλλά στή συμμετοχή σ' ένα σκληρό, αλλά γόνιμο λαϊκό άγώνα. Τά δύο δηλαδή αυτά φαινόμενα είναι όπως ή νύχτα καί ή μέρα. Η δάλυση αυτής τής παραπλανητικής εικόνας είναι έργο στό όποιο μπορεί καί πρέπει νά συμβάλλει ή «Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία».

ΕΡ.: Άναφερθήκατε στίς σοσιαλιστικές δυνάμεις πού υπάρχουν σέ μικρά κόμματα. Άσφαλώς θά έννοείτε καί κόμματα πού έλαθαν μέρος στίς τελευταίες εκλογές στήν «ΣΥΜΜΑΧΙΑ». Πώς βλέπετε σήμερα πιά καί μέ κάποιαν άπόσταση, τήν προσπάθεια τής «ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ»;

ΑΠ.: Η Ίδρυση τής «ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ» ήταν μία άπό τίς πιό σωστές επιλογές πού έχουν γίνει στήν πρόσφατη πολιτική Ιστορία μας. Καί αυτό τό λέω παρά τό συντριπτικό εκλογικό αποτέλεσμα. Η ιδέα τής «Συμμαχίας» ήταν μία μικρή πολιτική «άνοιξη», πού δυστυχώς δεν μπορέσαμε γιά πολλούς λόγους, νά τήν περάσουμε στόν εύρύτερο χώρο τών ψηφοφόρων. Τό πολύτιμο όμως πολιτικό της μήνυμα παραμένει καί είναι πολυδιάστατο.

Τό μήνυμα αυτό συνίσταται κυρίως:

● Στό ότι επιβάλλεται νά σπάσουν ούσιαστικά καί όχι μόνο τυπικά άπ' όλες τίς πλευρές οι ψυχικές καί πολιτικές άγκυλώσεις, πού είναι ακόμη κατάλοιπα τού εμφύλιου.

● Στό ότι τό κύριο πρόβλημα τού σοσιαλισμού στήν Έλλάδα είναι ή χάραξη μιάς ρεαλιστικής σοσιαλιστικής στρατηγικής καί τακτικής, πού θά προωθή τήν ύπόθεσή του σταθερά μέσα στά έλληνικά δεδομένα.

● Στό ότι ό άγώνας γιά τό άνοιγμα τού δρόμου πρός τό σοσιαλισμό έχει σάν αναγκαία βάση τή συναγωνιστική καί όχι ανταγωνιστική πορεία όλων τών δυνάμεων τής άλλαγής. Τά τρία αυτά μηνύματα τής «Συμμαχίας» εξακολουθούν νά έχουν τήν θαρύτητα τους σάν κατευθυντήριες πολιτικές γραμμές.

ΕΡ.: Θά 'θελα νά μου εξηγήσετε τό νόημα τής θέσης, πού είχε ή «Συμμαχία», ότι θά λειτουργούσε ως αντιπολιτικό σχήμα.

ΑΠ.: Μία Ισχυρότερη κοινοβουλευτική παρουσία τής «Συμμαχίας» πιστεύω ότι άπό τήν μία μεριά θά λειτουργούσε αντιπολιτικά, γιατί θά ήταν ένας πολύ σημαντικός παράγοντας πού θά εξέφραζε τήν ανάγκη τής εύρύτερης συσπείρωσης, καί άπό τήν άλλη θά έβαζε κάποιο συγκρατητικό φραγμό, τόσο στό φαινόμενο «διεύρυνση», όσο καί στήν τάση νά δημιουργηθούν εύκαιριακοί περιφερειακοί κομματικοί σχηματισμοί πού δεν άποσαφηνίζουν, αλλά ίσα-ίσα θολώνουν τόν πολιτικό μας χάρτη.

ΕΡ.: Ποιές τάσεις είναι αυτές πού λέτε ότι θολώνουν τόν πολιτικό μας χάρτη;

ΑΠ.: Πρώτα άπ' όλα θά πρέπει νά ξεκαθαρίσω ότι αναφέρομαι στόν αντικειμενικό ρόλο τών προσπαθειών πού εκφράζουν διαφοροποιητικές τάσεις καί όχι στήν ύποκειμενική θούληση αυτών πού τίς επιχειρούν πού σίγουρα είναι σεβαστή. Τέτοιες τάσεις θά έπω νά διαγράφονται άπό δυό διαφορετικές κατευθύνσεις. Μία άπό τήν πλευρά τών προσπαθειών γιά τήν δημιουργία ενός πολιτικού σχηματισμού τών έαμογενών δυνάμεων, πού άπό τή φύση τους αυτές οι προσπάθειες δεν θά μπορέσουν παρά νά παίξουν, έτσι όπως επιχειρούνται, τό ρόλο ενός περιφερειακού παράγοντα τού Κ.Κ.Ε. Καί άπό τήν άλλη, τήν τάση τής υποκατάστασης τού κεντρώου κόμματος τής ΕΔΗΚ άπό ένα άλλο κομματικό σχηματισμό, πού διακηρύσσοντας τήν πολιτική τής «Ισης άπόστασης» τόσο άπό τήν Νέα Δημοκρατία, όσο καί άπό τό ΠΑΣΟΚ καί τίς άλλες δυνάμεις τής άλλαγής, θά είναι καταδικασμένο νά άποκοπεί άπό τό στρατόπεδο τής άλλαγής καί νά κινηθεί άθελα στό χώρο τών άνανεωτικών έστω άναζητήσεων τού κατεστημένου.

Τούτη τήν ώρα αυτό πού έχουμε βασική ανάγκη είναι ή σαφή-

Στήν πρώτη μεταδικτατορική εκδήλωση στον Πανιώνιο.

νεια ανάμεσα στους χώρους. Καί αυτές οι τάσεις δέν τήν υπηρετούν. Τήν υπηρετεί σίγουρα ή συσπείρωση όλων τών σοσιαλιστών αὐτῇ πού διακηρύσσουμε. Ἡ συσπείρωση αὐτή εἶναι ἐκείνη πού καί θά δημιουργήσει τίς προϋποθέσεις καί θά δώσει τήν αἴσθηση στίς λαϊκές δυνάμεις ὅτι ἡ πολιτική ἀναμέτρηση μέ τήν δεξιά γίνεται ἀποτελεσματική, ἔτσι ὥστε νά θαδίζει τό προοδευτικό κίνημα στό τόπο μας ξανά πρός τήν νίκη.

ΕΡ.: Γιατί ἡ πολιτική γραμμή τῆς «ἴσης ἀπόστασης» ἀποτελεῖ κατά τήν ἐκτίμησή σας παράγοντα σύγχυσης;

ΑΠ.: Γιατί στόν τόπο μας πού τό κοινωνικό πρόβλημα στέκεται γυμνά καί ξεκάθαρα στό ἐπίκεντρο τοῦ πολιτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, καθήκον πρῶτον καί κύριον εἶναι νά ξεκαθαρίσεις σέ πῶς στρατόπεδο ἀνήκει. Ἐντάσσεται στό στρατόπεδο τῆς συντήρησης, μ' ὅλες τίς παραλλαγές του, ἤ στό στρατόπεδο τῆς ἀλλαγῆς; Χωρίς τήν κατηγορηματική ἀπάντηση σ' αὐτό τό ἐρώτημα δέν κάνεις αὐτό πού εἶναι πολιτικά ἀναγκαῖο καί αὐτονόητο, δέν κάνεις τήν ἐπιλογή τοῦ ἀντιπάλου σου, καί τήν ἐπιλογή τοῦ συμμάχου σου, αὐτοῦ πού ἐσύ θέλεις. Ἐτσι ἐξαναγκάζονται νά σχινοθετοῦν πάνω στό σχοινί τῆς πολιτικῆς ἐπικαιρότητας, χωρίς νά συμβάλλουν στήν βαθύτερη ἀποσαφήνισή της.

ΕΡ.: Ποιός ὁ ρόλος τῆς ΕΔΗΚ μέσα σ' αὐτή τήν πολιτική πραγματικότητα;

ΑΠ.: Κάτω ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ Γιάννη Ζιγῶν κι' ὕστερα ἀπό τήν ἀποχώρηση ἐκείνων πού «διευρύνθηκαν» πρός τή Νέα Δημοκρατία, ἡ ΕΔΗΚ εἶναι ἕνα σαφέστατο ἀντιδεξιό κόμμα πού μάχεται μέ ἀληθινά ἀξίωση-μεῖωτο σθένος, τήν δεξιά. Ἐτσι, κατά τήν γνώμη μου, ἡ ΕΔΗΚ συμπαρατάσσεται μέ τίς δυνάμεις τῆς ἀλλαγῆς.

ΕΡ.: Πιστεύετε ὅτι μέ τήν μεγάλη σοσιαλιστική συσπείρωση δημιουργοῦνται δυνατότητες γιά τήν κατάκτηση τῆς ἐξουσίας;

ΑΠ.: Πιστεύω ὅτι δημιουργεῖται ἡ βεβαιότητα νά κερδίσει ἡ σοσιαλιστική παράταξη τίς ἐκλογές καί νά πάρει τήν κυβέρνηση. Μέ χαράκωμα τήν κυβέρνηση θ' ἀρχίσει μετά ὁ ἀγῶνας γιά τήν ἀνάληψη καί τῆς ἐξουσίας. Αὐτό σημαίνει ὅμως ὅτι χρειάζεται ἕνα τέτοιο κυβερνητικό πρόγραμμα, πού ἡ ἐφαρμογή του θά ὁδηγεῖ στήν μεταβολή τοῦ συσχετισμοῦ τών δυνάμεων. Στό τέρμα δηλαδή μιᾶς σοσιαλιστικῆς κυβερνητικῆς τετραετίας θά πρέπει νά ὑπάρχει μιᾶ τελείως διαφορετική πραγματικότητα σχετικά μέ τόν συσχετισμό τών δυνάμεων. Καί αὐτό μπορεῖ νά γίνει μέ τή χάραξη μιᾶς κυβερνητικῆς πολιτικῆς πού θ' ἀποβλέπει βασικά:

- Στόν ἐκδημοκρατισμό καί τήν ἐλληνοποίηση ὅλου τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καί ὅλων τών φορέων τῆς ὑλικῆς δυνάμεως τῆς πολιτείας.
- Στήν ἀποφασιστική ἐνίσχυση τοῦ καθοριστικοῦ ρόλου τῆς συμμετοχῆς τοῦ λαϊκοῦ παράγοντα σ' ὅλες τίς κοινωνικοπολιτικές διαδικασίες.
- Στήν ἐφαρμογή μιᾶς οικονομικῆς πολιτικῆς πού θά ἐνισχύει σταθερά τόν κοινωνικό ρόλο καί τήν οικονομική θέση τοῦ ἐργαζομένου καί πού θά ἐξουδετερώνει τό ρόλο τοῦ μεγάλου κεφάλαιου

στήν οικονομική διαδικασία καί στόν καθορισμό τών ἐπιλογῶν της. ● Τέλος καί πάνω ἀπ' ὅλα, στή χάραξη μιᾶς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς πού θά κατοχυρώνει τά ἐθνικά συμφέροντα καί θά ὁδηγεῖ θετικά καί σταθερά στήν κατάκτηση τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας.

Στό τέρμα ἐπομένως μιᾶς κυβερνητικῆς σοσιαλιστικῆς τετραετίας μπορούμε καί πρέπει νά θρυσκόμαστε μπροστά σέ μιάν ἀλλαγὴ τοῦ συσχετισμοῦ τών δυνάμεων. Ἡ ἀνάληψη ἐπομένως τῆς κυβερνήσεως δέν σημαίνει στόν τόπο μας καί ἀνάληψη αὐτόματα καί τῆς ἐξουσίας. Ἀλλά δέν μπορεῖς νά κάνεις τόν ἀγῶνα γιά τήν ἀνάληψη τῆς ἐξουσίας χωρίς νά 'χεις πάρει τήν κυβέρνηση. Ὅσο μένει ἡ κυβέρνηση στά χέρια τῆς δεξιᾶς ὁ συσχετισμός τών δυνάμεων, ὅχι μόνο δέν βελτιώνεται γιά τίς λαϊκές δυνάμεις, ἀλλά μεταβάλλεται σταθερά πρός ὄφελος τῆς ἀντίδρασης.

ΕΡ.: Μιά τέτοια προσπάθεια δέν μπορεῖ νά ἀναληφθεῖ ἀπό ἕνα κόμμα κεντρώας τοποθέτησης;

ΑΠ.: Σίγουρα ὄχι. Γιατί ἡ κεντρώα τοποθέτηση ἐνός κόμματος σημαίνει ὑποχρεωτικά ὅτι ἐλαχιστοποιεῖται ἡ σημασία τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος καί μεγιστοποιεῖται ἡ σημασία τοῦ πολιτικοῦ. Ἐτσι μιᾶ πολιτικῆς κεντρώας γραμμῆς δέν ὁδηγεῖ στήν ἀλλαγὴ τοῦ συσχετισμοῦ τών δυνάμεων, ἀλλ' ἀπλῶς σέ βελτιώσεις τοῦ συστήματος πού σέ τελευταία ἀνάλυση δέν λύνουν τό κοινωνικό πρόβλημα, ἀλλά τοῦ ἀφαιροῦν ἀπλῶς κάποιες δξότητες πρός ὄφελος τῆς συντήρησης καί τοῦ κατεστημένου της. Στήν συνειδητοποίηση αὐτῆς τῆς πραγματικότητας βρίσκεται καί μιᾶ ἀπό τίς σημαντικές συμβολές τοῦ ΠΑΣΟΚ πού μέ τό μεταδικτατορικό του ἀγῶνα ἔφερε στό ὁπτικό πεδίο τών μεγάλων λαϊκῶν μαζῶν τό κοινωνικό πρόβλημα σάν τήν βάση κάθε πολιτικοῦ προβλήματος καί σάν τήν ρίζα ὅλων τών προβλημάτων τῆς χώρας μας. Ἀγκάλιασε πολιτικά ριζοσπαστικοποιημένες λαϊκές δυνάμεις καί μέσα ἀπό τήν πολιτική ριζοσπαστικοποίησή τους τοῦς πέρασε τό σοσιαλιστικό μήνυμα. Αὐτή εἶναι ἡ διαδικασία πού γίνεται στό τόπο μας. Πρῶτα ἔχουμε τήν πολιτική ριζοσπαστικοποίηση καί μετά τήν σοσιαλιστική διαφοροποίηση τών λαϊκῶν δυνάμεων. Μήπως κάτι ἀντίστοιχο δέν ἔγινε καί μέ τό ΕΑΜ; Πού μέσα ἀπό τόν ἐθνικοαπελευθερωτικό ἀγῶνα πέρασε τό μεγάλο μήνυμα γιά τήν ἀνάγκη τοῦ κοινωνικοῦ μετασχηματισμοῦ; Καί μήπως γι' αὐτό τό βαθύτερο λόγο ἡ δεξιά δέν μισεῖ θανάσιμα τό ΕΑΜ;

ΕΡ.: Μετά ἀπ' αὐτή τήν διαδρομὴ τῆς συζήτησης θά ἤθελα νά ἀποσαφηνίσετε τή μεθόδευση τῆς δράσης σας ὅπως τήν βλέπετε ἐσεῖς στήν «Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία», δηλαδή τό πῶς νομίζετε ὅτι πρέπει νά πορευθεῖτε, ὥστε οὔτε νά δώσετε τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ «Πρωτοβουλία» εἶναι νεκρὸ σχῆμα κι' οὔτε πάλι τήν ἐντύπωση ὅτι ἀποτελεῖ ἀπλῶς μιᾶ μεταβατικὴ φάση συγκόλλησης πρός τό ΠΑΣΟΚ;

ΑΠ.: Ὅπως εἶπα ἤδη τό στρατηγικό καθήκον τῆς «Σοσιαλιστικῆς Πρωτοβουλίας» εἶναι νά ἐνισχύσει τήν ἐκστρατεία γιά νά παραμεριστοῦν ὅλες οἱ διαφοροποιήσεις πάνω σέ δευτερεύοντα θέματα γιά χάρη τῆς πρωταρχικῆς ἀνάγκης τῆς μεγάλης συσπείρωσης ὅλων τών σοσιαλιστῶν. Τί μορφή θά πάρει αὐτή ἡ συσπείρωση δέν μποροῦμε καί δέν πρέπει ἐμεῖς νά προκαθορίσουμε γιατί δέν πέφτει σ' ἐμᾶς αὐτό τό καθήκον. Σ' ἐμᾶς πέφτει τό καθήκον νά κανοῦμε τήν ἐκστρατεία.

ΕΡ.: Θρυσκόσατε σέ ἐπαφὴ στό πλαίσιο αὐτῆς τῆς προσπάθειας καί μέ τίς ἄλλες δυνάμεις πού συγκρότησαν τήν «ΣΥΜΜΑΧΙΑ»;

ΑΠ.: Ὁ κοινός ἀγῶνας τῆς «ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ» δημιουργεῖται ἕνα σπάνιο κλίμα πολιτικῆς ἐπαφῆς καί γόνιμης ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων. Ἐτσι θρυσκόσατε σέ ἐπαφὴ προπαντός καί μέ τό ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ καί μέ τήν ΕΔΑ, στό ἐπίπεδο τῆς ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων. Σ' ὅλους αὐτοῦς τοῦς χώρους γίνονται πολὺ γόνιμες ἀναλύσεις καί ἀναζητήσεις.

ΕΡ.: Πιστεύετε ὅτι ὅλες αὐτές οἱ διεργασίες στό χώρο τῆς ἀντιπολίτευσης θά δώσουν σύντομα ἀποτελέσματα;

ΑΠ.: Χρειάζεται νομίζω πολὺ δουλειὰ ἀκόμη. Ἐμεῖς τῆς «Σοσιαλιστικῆς Πρωτοβουλίας» τήν κάνουμε καί θά τήν κάνουμε ἐπιμονα μέχρις ὅτου ὑλοποιηθεῖ τό λαϊκὸ αἷτημα τῆς συσπείρωσης. Τήν ὑλοποίηση αὐτῆς τῆς πιστεύω σίγουρα. Ἀλλ' ὅσοις τὰ λαϊκά αἷτηματα πάντοτε ἐπιβάλλονται, ἰδίως στόν εὐρύτερο πολιτικό χώρο, αὐτόν πού εἶναι ὁ ἐκφραστής τοῦ λαϊκοῦ προοδευτικοῦ κινήματος. Γι' αὐτό αἰσιοδοξῶ.

Φοιτητικό κίνημα: από τήν ανάταση στήν κρίση...

Της Κύρας 'Αδάμ

**Μεταπολίτευση του '74:
τό φοιτητικό κίνημα
φαίνεται πανίσχυρο.
Βγαίνει από τή δικτατορία
φορτωμένο τή βαριά
κληρονομιά των αγώνων
τῆς Νομικῆς καί τοῦ ἔπους
τοῦ Πολυτεχνείου, τούς
τίτλους τιμῆς πού τοῦ
ἀπονέμουν ἡ μεγάλη
πλειοψηφία τοῦ λαοῦ καί
τό σύνολο τῶν κομματικῶν
φορέων τῆς Ἀντιπολίτευσης.
Τό χαρακτηρίζουν ἕνας
ὑψηλός βαθμός
μαζικότητας καί οἱ ἔντονες
καί δυναμικά
ριζοσπαστικοποιημένες
ἀντιλήψεις του. Βρίσκεται
μπρός σ' ἕνα
πολιτικοκοινωνικό ἔδαφος
πού τοῦ ἐπιτρέπει τήν
πεποίθηση ὅτι μπορεῖ νά
πετύχει ριζικές ἀλλαγές.
Καί βρῖσκεται,
τέλος, μπρός σ' ἕνα λαϊκό
αἶσθημα ἐξαιρετικά
εὐαίσθητοποιημένο γιά ὅ,τι
ἀφορᾷ τά φοιτητικά
προβλήματα καί μπρός σέ
μιᾶ Δεξιά σέ ἀναδίπλωση,
τάχα πρόθυμη γιά παροχές.**

Η ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ ΤΟΥ '74...

ΕΙΝΑΙ ἡ ἐποχή τῶν μαζικότερων στήν ἱστορία τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος γενικῶν συνελεύσεων, πού ἀποπνέουν ἐκρηκτική μαχητικότητα καί ὀρμητική διάθεση γιά ριζικές ἀλλαγές. Ἀλλά καί μιᾶ ἐποχή ὅπου δέν ἔχουν ἀκόμα συγκεκριμενοποιηθεῖ καί ἱεραρχηθεῖ οἱ βασικοί στόχοι τοῦ κινήματος.

ΣΗΜΕΡΑ, τεσσεράμισι χρόνια ἀργότερα, ἡ εἰκόνα πού δίνει τό φοιτητικό κίνημα μέσα στό μαζικό του χώρο εἶναι ἐντυπωσιακά ἀντεστραμμένη: ὑψηλός δείκτης ἀπομαζικοποίησης, ἔντονες παραταξιακές διαμάχες, σύγχυση καί ἀσάφεια γύρω ἀπό τούς στόχους καί τόν τρόπο δράσης, ἄκρα κομματικοποίηση τῶν φορέων του, συχνά ἐντυπωσιακή ἀδράνεια τῶν ὀργάνων του. Κι' αὐτά, ἐνῶ βρῖσκεται μπρός σέ συντονισμένες ἐπιθέσεις τῆς «ἐκπαιδευτικῆς» πολιτικῆς τῆς κυβέρησης, ἐπιθέσεις πού οἱ χλιαρές καί ἀσυντόνιστες ἀντιδράσεις τῆς φοιτητικῆς βάσης δέν καταφέρνουν νά τίς ἀνακόψουν. Γιατί παντοῦ ἐπικρατεῖ κλίμα ἀπαισιοδοξίας, μιᾶ διάθεση ἀδιαφορίας μπρός στά Πανεπιστήμια, φυγῆς ἀπ' τήν πραγματικότητα.

ΑΠΟ τήν ἀνάταση στήν κρίση, λοιπόν. Μιά κρίση πού δέν περιορίζεται στό φοιτητικό χώρο, ἀλλά βαθαίνει καί ἀπλώνεται σέ ὅλα τά ἐπίπεδα καί σ' ὅλους τούς χώρους τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας. Μιά κρίση πού ἡ Ἀριστερά, πολυδιασπασμένη, ἀλληλοαμφισβητούμενη ἡ ἴδια, ἀπρόθυμη γιά ἐσωτερικό διάλογο, ὄχι μόνο δέν καταφέρνει νά τήν ἀναλύσει καί νά τήν ἐκμεταλλευτεῖ, ἀλλά, ἀντίθετα, τήν ἀφήνει νά τήν ὀδηγεῖ σέ ὅλο καί βαθύτερα «ἐνδοοικογενειακά» ρήγματα, πού συνεχῶς ἀποδυναμώνουν τή φωνή της καί περιορίζουν τήν ἀποτελεσματικότητά της.

ΑΥΤΗ ἡ κρίση, ἔτσι ὅπως ἐκδηλώνεται στό φοιτητικό χώρο, τά αἰτία της καί οἱ ἐπιπτώσεις της, ἀποτέλεσαν τό ἀντικείμενο αὐτῆς τῆς ἔρευνας. Μιᾶς ἔρευνας πού στηρίζεται στίς μαρτυρίες μεγάλου ἀριθμοῦ φοιτητῶν ἀπό ὅλες σχεδόν τίς Πανεπιστημιακές Σχολές τῆς Ἀθήνας, στίς κρίσεις μελῶν τοῦ ΕΔΠ, στίς ἀπόψεις καθηγητῶν πού, σέ πολλές περιπτώσεις, ἀπαιτοῦν νά κρατηθεῖ ἡ ἀνωνυμία τους, δείγμα κι' αὐτό τῆς ἀτμόσφαιρας ἀβεβαιότητας καί ἐπιφυλακτικότητας πού τείνει νά κυριαρχήσει καί πάλι στά Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικά Ἰδρύματα τῆς χώρας.

ΓΙΑ νά καταλάβει κανεῖς τό βάθος καί τά αἷτια τῆς σημερινῆς κρίσης τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος, τή σοβαρότητά της καί τά ἀδιέξοδα στά ὁποῖα ἴσως ὀδηγεῖ, ἀλλά καί γιά νά μπορέσει νά ἀνιχνεύσει κάποιες διεξόδους ἀπ' αὐτήν, πρέπει ἀναγκαστικά νά προσπαθήσει νά παρακολουθήσει τήν πορεία τοῦ κινήματος ἀπό τό '74 ὡς σήμερα καί νά ἀναζητήσῃ τίς ἰδιαιτερότητες τοῦ ἐδάφους μέσα στό ὁποῖο ριζώνει, δηλαδή, τό Πανεπιστήμιο.

ΤΟ δεῦτερο μισό τοῦ '74 εἶναι ἡ ὥρα τῆς Συντακτικῆς Πράξης γιά τήν ἀποχουντοποίηση στά Α.Ε.Ι. Ὅπως εἶναι, ταυτόχρονα, καί ἡ ὥρα πού γίνονται τά πρῶτα δῆματα τῆς «κυβέρνησης ἐθνικῆς ἐνότητας» γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ μεγάλου προβλήματος τῶν θεσμικῶν ἀλλαγῶν στά Πανεπιστήμια, μέ τή δημιουργία ἐιδικῶν ἐπιτροπῶν, ἐπανδρωμένων στή μεγάλη τους πλειοψηφία ἀπό προοδευτικά καί φωτισμένα άτομα, καθηγητές καί κάθε λογῆς ἐιδικούς ἐπιστήμονες, κυρίως ἀπό τό ἐξωτερικό.

ΔΥΟ εἶναι τά κύρια χαρακτηριστικά τοῦ φ.κ. τῆς περιόδου ἐκείνης:

Ι. Ἀντικατοπτρίζοντας τή γενικότερη κρίση τοῦ τόπου, ἀλλά καί τῆς ἐλληνικῆς Ἀριστερᾶς εἶναι καί τό ἴδιο διχασμένο καί πολυδιασπασμένο, κυριαρχημένο ἀπό μιά διάθεση πολιτικῆς ἀπεραντολογίας, δξύτατης πολεμικῆς πρὸς κάθε κατεύθυνση, ἀμφισβήτησης τῶν πάντων. Ἀκόμα, χρησιμοποιεῖ μίαν ἔντονα «ἰδεολογιστική – ἐπαναστατική» ὁρολογία, συχνά ἀκατάληπτη ὑπὸ τῇ μεγάλῃ φοιτητικῇ μάζα καί ἀκατάλληλη γιὰ μιά βαθύτερη ἀνάλυση τῆς συγκυρίας, μίαν ὁρολογία πού ὁδηγεῖ σέ μίαν ἐντονότατη μαξιμαλιστική συλλογιστική καί πολιτική πρακτική.

2. Βγαίνοντας ἀπ' τή δικτατορία, ἐμφανίζει μίαν ἐντονότατη εὐαισθητοποίηση ἀπέναντι σέ ὅ,τι ἔχει σχέση μέ τή χούντα καί τό ὀριστικό ξερίζωμά της, ὅπως ἀπλοϊκὰ ἐλπίζουν ὅλοι.

Μιά παγίδα – ἓνα λάθος

ΕΤΣΙ, ὅταν ἡ Συντακτικὴ Πράξι μεταθέτει τό βάρος γιὰ τή συλλογὴ ἐπιβαρυντικῶν στοιχείων γιὰ τοὺς «συνεργασθέντες» πανεπιστημιακοὺς ἀπὸ τό κράτος στὴν πλάτη τῶν φοιτητῶν, τό φ.κ. πέφτει στὴν παγίδα καί τὰ στελέχη του μετατρέπονται σέ κακῆς ποιότητος ντέτεκτιβ, πού ἀντιμετωπίζουν ἓνα κράτος ἀπρόθυμο νὰ τὰ βοηθήσει καί συχνά ἀκόμα καί νὰ ἀναγνωρίσει τή γνησιότητα τῶν στοιχείων πού προσκομίζουν. Τό κυνηγητὸ αὐτὸ βαστᾷ δυὸ ὁλόκληρα χρόνια, ἀποδίδει λίγους καρπούς καί παγιδεύει ὅλο αὐτὸ τό διάστημα τό φ.κ. σέ μιά πάλῃ χωρὶς οὐσιαστικὴ διέξοδο καί μέ μόνο σίγουρο ἀποτέλεσμα τῇ σταδιακῇ τριδῇ του καί φθορᾷ του.

ΑΝΤΙΦΑΤΙΚΑ, ἐν τούτοις, ἂν καί ἀδιαφοροῦσε γιὰ τό ἔργο τῶν ἐπιτροπῶν

γιὰ τό θεσμικὸ πλαίσιο, τό φ.κ. μέ τὴν πάλῃ του γιὰ τὴν ἀποχουντοποίηση, στρέφει τὴν προσοχὴ τοῦ φοιτητικοῦ κόσμου καί στὸ ἀντιδραστικὸ θεσμικὸ πλαίσιο τῶν Α.Ε.Ι., μέ ἀποτέλεσμα στὰ Πανεπιστήμια νὰ κυριαρχεῖ τό σύνθημα, «ὄχι στὸ ἀντιδραστικὸ πανεπιστήμιο – μπρὸς γιὰ ἓνα δημοκρατικὸ πανεπιστήμιο». Σύνθημα, πού παραμένει ὁμως, σέ φραστικὸ μόνο ἐπίπεδο, γιατί ἡ ὑλοποίησή του σέ πολιτικὴ πρακτικὴ χάνεται μέσα σ' ἓνα λαβύρινθο ἀντιθετικῶν ἰδεολογικῶν, πολιτικῶν καί κομματικῶν ἀντιλήψεων. Ἀντιλήψεων πού ξεκινοῦσαν ὅλες ἀπὸ τό στόχο τῆς ριζικῆς καί ὁλοκληρωτικῆς ἀνατροπῆς τοῦ παλιοῦ πλαισίου καί κατέληγαν στὴν ἀντικατάστασή του μέ ἓνα «δημοκρατικὸ» καί συχνά «σοσιαλιστικὸ» μοντέλο Πανεπιστημίου. Ἀντιλήψεων γενικοῦ χαρακτήρα, πού δέν συνοδεύονται ἀπὸ μιά συλλογικὴ, ὁλοκληρωμένη ἀνάλυση τοῦ προβλήματος, οὔτε καί ἀπὸ ἓνα πλαίσιο τακτικῶν ἐλιγμῶν, ἐπιθέσεων καί ἀναγκαστικῶν ὑποχωρήσεων πού θά ἔπρεπε νὰ κάνει τό φ.κ. προκειμένου σωστὰ νὰ ἀξιοποιήσει τὶς ἐκάστοτε ἀντιθέσεις.

Ὁ καθηγητὴς Σάκης Καραγιωργας λέει γι' αὐτὴ τὴν περίοδο: «Κακῶς οἱ φοιτητὲς ἔβαλαν ἐναντίον τῆς πρώτης ἐπιτροπῆς γιὰ τὸ νόμο-πλαίσιο, πού ἦταν ἡ καλύτερη δυνατὴ. Ἐχασαν ἔτσι δυὸ χρόνια μέ τὴν ἀποχουντοποίηση». Κι' ἔχασαν, προσθέτουν πολλοὶ συνομιλητές μας, τὴν εὐκαιρία, νὰ συνδεθῇ τό φ.κ. ὀργανικά καί λειτουργικά, τόσο μέ τό Ε.Δ.Π., ὅσο καί μέ τό σύνολο τῶν προοδευτικῶν καθηγητῶν, πού θά τοῦ ἐπέτρεπε νὰ διατηρήσει ὑπὲρ αὐτοῦ τοὺς συσχετισμοὺς δυναμῶν. Ἐδειξαν, δηλαδή, μίαν ἀδυναμία πού ἀργότερα ἐμπόδισε τὶς φοιτητικὲς παρτάξεις καί τὰ ἐκλεγμένα ὄργανα

τοῦ φ.κ. νὰ ἱεραρχήσουν τὶς ἐνέργειές τους πρὸς τὴν κατεύθυνση τῶν θεσμικῶν ἀλλαγῶν καί νὰ πείσουν τὴ μάζα τῶν φοιτητῶν νὰ ἐντάξει τὰ καθημερινὰ της προβλήματα (ὅπως αὐτὰ τῶν ἐξετάσεων, τῶν συγγραμμάτων, κλπ.) στὴ συνεχὴ πάλῃ γιὰ θεσμικὲς ἀλλαγές.

ΕΥΣΤΟΧΑ τὰ ἀποδίδει ὅλα αὐτὰ ὁ φοιτητὴς Α.Β., τοῦ Ε.Μ.Π., μέ τὴν παρατήρησή του: «Θά ἔπρεπε νὰ ὑπάρχει τότε ἄλλου εἶδους στρατηγικὴ μέσα στὸ κίνημα. Ἡ ξεκομμένη προσπάθεια μεταφοράς τοῦ "δημοκρατικοῦ μοντέλου" στὸ Πανεπιστήμιο ὁδήγησε σέ ἀδιέξοδο. Μέ τὴ σταθεροποίηση τῆς κυβέερνησης τό φ.κ. ἐγκατέλειψε τό πολιτικὸ πεδίο καί ἄρχισε νὰ ἀσχολεῖται μέ καθαρά πανεπιστημιακὰ θέματα, ὅπου καί ἀποκαλύφθηκε ὅλη ἡ γύμνια τοῦ φοιτητικοῦ συνδικαλισμοῦ, πού μέχρι τότε εἶχε περιοριστεῖ σέ γενικόλογες μόνο παρατηρήσεις».

Παραταξιοποίηση – Κομματικοποίηση

ΣΥΝΤΟΜΑ, τὴν ἴδια αὐτὴ ἀρχικὴ περίοδο, ἓνα καινούριο φαινόμενο ἀρχίζει νὰ διαγράφεται μέσα ἀπὸ τὶς γενικὲς συνελεύσεις. Εἶναι ἡ προσπάθεια τῶν φοιτητικῶν παρατάξεων (καί ἔτσι, ἔμμεσα, τῶν κομματικῶν νεολαίων) τῆς κάθε μῆας γιὰ λογαριασμό της, νὰ συσπειρώσει γύρω της ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερο ἀριθμὸ φοιτητῶν καί νὰ ἐξασφαλίσει ἔτσι ἡγεμονικὴ θέση στὸ χώρο της. Ὁ δρόμος γιὰ τὴν παραταξιοποίηση καί κομματικοποίηση εἶναι πιά ἀνοιχτός. Ἡ εὐθὺνὴ βαρύνει σέ μεγάλο βαθμὸ τὰ ἴδια τὰ κόμματα: μέ τὴ μεταπολίτευση κανέναν πολιτικὸ φορέα δέν διέθετε ἀκόμα κομματικὸ μηχανισμό, ἔτοιμο νὰ ἀνταποκριθεῖ ἀποτελεσματικὰ στὶς συν-

εχεις και αγωνιστικές κινητοποιήσεις που απαιτούσε το λαϊκό κίνημα εκείνη την περίοδο. Καλούνται, λοιπόν, οι νεολαίοι να καλύψουν τα κομματικά κενά και τις κομματικές ελλείψεις και αδυναμίες. Με αποτέλεσμα, μεγάλη μερίδα των φοιτητικών στελεχών να πολιτικοποιείται έξω από τα προβλήματα του μαζικού της χώρου, στά πλαίσια και σύμφωνα με τη λογική των γενικότερων, συχνά στενών πολιτικών στόχων του κάθε κομματικού φορέα. Και με πρόσθετο αποτέλεσμα, να ξεχνιούνται και παραμελούνται τα προβλήματα του χώρου και να υπολιάζεται το σώμα του παραμορφωτικά με εξωτερικούς, «ξένους» στόχους, σχετους προς τις άμεσες αγώνες και τα καθημερινά προβλήματα της μεγάλης φοιτητικής μάζας.

ΕΤΣΙ περιγράφει επιγραμματικά το φαινόμενο ο φοιτητής Κ.Α., της Φυσικομαθηματικής Σχολής της Αθήνας: «Δεν μπορούμε να μιλάμε για πολιτικοποιημένο φοιτητικό κίνημα, αλλά για κομματικοποιημένο. Υπάρχει μία νόθα πολιτικοποίηση. Το φ.κ. χρησιμοποιήθηκε από τα κόμματα σαν δύναμη κρούσης». Και σε πιο τολμηρή γλώσσα, πανεπιστημιακός δάσκαλος τόνισε: «Τό φ.κ. μπορούσε να δρει το δρόμο του, αν είχε αυτονομία. Οί στόχοι του δεν ήταν απόφαση αυτόνομου κινήματος. Ήταν αποτέλεσμα καθοδήγησης και επηρεασμού κομμάτων. Ή χαλάρωση και ο αποπροσανατολισμός του φ.κ. από τους μαζικούς αγώνες, ο περιορισμός των αγώνων συχνά μόνο στά πλαίσια μιας και μόνο Σχολής, είναι απόφαση κατευθυνόμενη από τα κόμματα».

Επιτυχίες – αλλά και αδυναμίες

ΤΑ ΒΑΡΙΑ αυτά λάθη δεν έχουν ακόμα αποδώσει πλήρως τους καρπούς τους. Έτσι το φ.κ. διατηρεί πάντα αξιόλογη σχετικά μαζικότητα και γι' αυτό εξακολουθεί να είναι σε θέση να αποक्रούσει αποτελεσματικά μία σειρά ενεργειών της κυβέρνησης που αποβλέπουν στη «σφυρομέτρηση της αγωνιστικότητας» του. Συγκεκριμένα, το καλοκαίρι του '75, σε νεκρή φοιτητικά περίοδο, εμφανίζεται το νομοσχέδιο για το φοιτητικό συνδικαλισμό. Τό φ.κ. αντιδρά μαζικά και αποφασιστικά – και ή κυβέρνηση εγκαταλείπει προσωρινά τα σχέδιά της. Λίγο αργότερα εμφανίζεται τό νομοσχέδιο για τό πανεπιστημιακό άσυλο. Και πάλι τό φ.κ. αντιδρά μαζικά και αποφασιστικά, με αποτέλεσμα κι' αυτό τό νομοσχέδιο να αποσυρθεί.

ΟΜΩΣ, οί πετυχημένες αυτές αναμετρήσεις δεν φαίνεται να βοηθούν τό φ.κ. να καταλάβει ότι ή Δεξιά εγκαταλείπει τη στάση αναδίπλωσης και προετοιμάζεται για την αντιμετώπισή της. Και δεν τό βοηθούν, ίσως γιατί και οί κομματικοί φορείς που βρίσκονται πίσω από τις φοιτητικές παρατάξεις, δεν θέλουν εκείνη

τή στιγμή μίαν ανοιχτή και όλο πιο πλατιά σύγκρουση. Απόδειξη, πώς αντιδρά τό φ.κ. σε μία σειρά επιθετικές ενέργειες της κυβέρνησης που ακολουθούν:

● Όταν ή κυβέρνηση επανδρώνει με καινούρια πρόσωπα, πολύ λιγότερο προοδευτικά από τά προηγούμενα, την επιτροπή για τό νόμο – πλαίσιο των Α.Ε.Ι., τό φ.κ. αδιαφορεί, λές και τό θέμα δεν τό αφορά.

● Όταν τό '77 εμφανίζεται τό νομοσχέδιο για την επιστημονική έρευνα, την όποια άποσπά από τά Α.Ε.Ι., και την δάζει στην άρμοδιότητα του Ύπουργείου Συντονισμού, τό φ.κ. και πάλι δεν αντιδρά και τό νομοσχέδιο ψηφίζεται.

● Τό ίδιο γίνεται κι' όταν έρχεται ή σειρά των νομοσχεδίων για την Τεχνική Παιδεία και για την αναδιάρθρωση της Μέσης Παιδείας.

● Τέλος, ξεσπά ή άπεργία του Ε.Δ.Π. Όπως φαίνεται, κάτω από την έπιρροή των κομματικών φορέων, τό φ.κ. αντιδρά πολύ ήπια, ή τάχα συμμαχία του με τό Ε.Δ.Π. μένει στά χαρτιά, δεν υλοποιείται σε συγκεκριμένο αγώνα με συγκεκριμένα, παράλληλα και συμπληρωματικά αιτήματα από μέρους και των δυό ενδιαφερόμενων πλευρών, δεν προωθείται σ' ένα οργανικό δέσιμο φ.κ. και Ε.Δ.Π. Οί φοιτητές περιορίζονται σε μία παθητική άποχή συμπαράστασης, που κι' αυτή τερματίζεται κάτω από την πίεση – άπειλή πώς, τάχα, υπάρχει κίνδυνος «νά χαθεί ή χρονιά».

«Διάλογος κουφών»

ΚΑΙ στό μεταξύ, ή παραταξιοποίηση και κομματικοποίηση του φ.κ. έχει προχωρήσει βαθιά, έχει θανατώσει κάθε αντίληψη για αυτονομία του χώρου. Οί φοιτητικές παρατάξεις παραμερίζουν, στην πράξη, τά καθημερινά φοιτητικά προβλήματα (έκείνα που βγαίνουν από τις συνθήκες σπουδών, από τις ξεπερασμένες, «από καθέδρας», μεθόδους διδασκαλίας, από τόν τρόπο διεξαγωγής των εξετάσεων, από την εντατικοποίηση των σπουδών που εμφανίζεται τότε στό προσκήνιο), δάζουν στην ήμερησία διάταξη μία πέρα από κάθε όριο ιδεολογική άναμέτρηση και σύγκρουση γύρω από θέματα που βρίσκονται έξω από τό Πανεπιστήμιο και συχνά έξω και από τόν έλλαδικό χώρο. Φυσικά, σιγά-σιγά τά άμφιθέατρα αρχίζουν να άδειάζουν, ή μεγάλη φοιτητική μάζα τά εγκαταλείπει, και μένουν σ' αυτά μόνο οί εκπρόσωποι των παρατάξεων που συνεχίζουν έναν όξυτάτο «διάλογο κουφών» που δεν ενδιαφέρει κανέναν. «Οί παρατάξεις», μās έξηγει ο φοιτητής Κ. Γκ. της Νομικής, «ήθελαν να κάνουν πάντα κριτική από "καθαρά μαρξιστική σκοπιά", αλλά έμεναν σε σωστές, βέβαια, αλλά γενικόλογες αναλύσεις και εκτιμήσεις, χωρίς να προχωρούν σχεδόν ποτέ σε υλοποίηση των όποιων αποφάσεων των Γενικών Συνελεύσεων».

... Και «Μηδενισμός» μαζικότητας

ΕΤΣΙ, από τις άρχές του '77 και μέχρι σήμερα, ή τουλάχιστον μέχρι τόν Οκτώβρη του '78, τό φ.κ. χαρακτηρίζεται από άνησυχαστικότατη μείωση του άριθμού και της μαζικότητας (συχνά μέχρι μηδενισμού) των γενικών συνελεύσεων, από μίαν όλο και έντονότερη άδυναμία σύνδεσής του με τό Ε.Δ.Π. και τό μπλόκ των προοδευτικών καθηγητών, συχνά από μία άδράνεια μπρός σε μίαν έκρηξη ξεεταστικών και άλλων σχετικών πάντα με τις συνθήκες φοίτησης, προβλημάτων. Αύτά, ενώ βρισκόμαστε μπρός σε μία συντονισμένη και όλοκληρωμένη αντιμετώπιση της κυβερνητικής εκπαιδευτικής πολιτικής, που βρίσκει τό φ.κ. σε κάμψη και συνεχώς κερδίζει έδαφος σε βάρος του.

Πανεπιστήμιο: τό πεδίο δράσης

ΔΕΝ είχε, λοιπόν, πεδίο δράσης τό φ.κ. για να δικαιολογηθεί μία τέτοια κάμψη; Κάθε όλλο. Είχε να αντιπαραίψει τό ίδιο τό Πανεπιστήμιο, του όποιου οί ιδιαιτερότητες σ' αυτή τη φάση προσφέρουν τεράστιες δυνατότητες για συνδικαλιστική δουλειά και για συγκεκριμένη πολιτική δραστηριότητα. Ίδιαιτερότητες που συνοψίζονται στις δυό βασικές ελλείψεις των Α.Ε.Ι: στην ποιοτική τους καθυστέρηση και στην ποσοτική τους ανεπάρκεια.

Η ΠΡΩΤΗ (ποιοτική καθυστέρηση) είναι εκείνη που αντικατοπτρίζει θαυμάσια την καθυστέρηση και ύπανάπτυξη στην όποία ήταν για δεκαετίες όλόκληρες καταδικασμένος ο τόπος. Ή σχέση του έλληνικού πανεπιστήμιου με την παραγωγή της γνώσης έχει άποκοπεί σχεδόν από τη στιγμή της ίδρυσής του. Ένα τέτοιο χάσμα, που συνεχώς διευρύνεται με τό πέρασμα του χρόνου, κάνει άδύνατη την άναφορά στο Πανεπιστήμιο σαν χώρο όπου γεννιέται και προάγεται ή έπιστήμη. Οί άπόψεις των προοδευτικών καθηγητών σ' αυτό είναι σαφείς και κατηγορηματικές:

Ποιοτική ανεπάρκεια – Συγκεντρωτισμός

ΔΕΕΙ ο καθηγητής του Ε.Μ.Π., Γ. Βουδούρης:

«Για να φτάσουμε σε κάποια ίκανοποιητική στάθμη, συγκρίσιμη, π.χ. με κείνη των άλλων εύρωπαϊκών χωρών, πρέπει να ξεπεράσουμε μία καθυστέρηση που, σε πολλές περιπτώσεις, μετριέται σε μερικές δεκαετίες. Τέτοιο είναι τό τμήμα που πληρώνει ή Άνώτατη Παιδεία στη χώρα μας από τη Μεταξική δικτατορία, τη γερμανική κατοχή, τους έμφυλιους πολέμους και την πρόσφατη εφτάχρονη δικτατορία. Και όσο καθυστερούμε να αντιμετώπισουμε τό πρόβλημα σωστά

καί τολμηρά, τόσο τό τίμημα θά γίνεται βαρύτερο σέ όλους τούς τομείς (έπιστημονική καί πνευματική καλλιέργεια, ανάπτυξη τής εθνικής οικονομίας, δυνατότητες υπεράσπισης τής ανεξαρτησίας μας, βιοτικό επίπεδο)».

ΚΑΙ ὁ καθηγητής Σ. Καράγιωργας, λέει, μέ τή σειρά του: «Ἡ ποιότητα τῶν σπουδῶν βρίσκεται σέ ἄτομα χαμηλά επίπεδα. Εἴμαστε ἀπλῶς μεταπράτες ἢ εἰσαγωγεῖς ἔτοιμων γνώσεων. Καί στήν πραγματικότητα εἰσαγωγεῖς ὄχι μόνο σύγχρονων γνώσεων, ἀλλά καί πεπαιτωμένους».

Ἡ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ἀνεπάρκεια ἐνθαρρύνεται, ἀκόμα, ἀπό τό συγκεντρωτισμό στή λήψη ἀποφάσεων γιά ὅ,τι ἔχει σχέση μέ τήν ποιοτική καί ποσοτική λειτουργία τής Ἀνώτατης Παιδείας. Γιά ὅποια-δήποτε ρύθμιση ἢ ἀλλαγῇ, πρέπει νά ἀποφανθοῦν θετικά, διαδοχικά, ἡ Συνέλευση τῶν καθηγητῶν Σχολῆς, τό Ὑπουργεῖο Παιδείας καί ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων μέ ψήφιση ἀνάλογου νόμου. Δηλαδή, γιά ὅλα τὰ ζητήματα ρυθμιστῆς εἶναι τελικά, ἡ κρατική ἐξουσία. Σέ παλιότερη εἰσήγησή του ὁ καθηγητής Καράγιωργας παρατηρεῖ σχετικά: «Ὁ συγκεντρωτισμός αὐτός διασφαλίζει, βέβαια, τόν ἀπόλυτο σχεδόν ἔλεγχο τῆς ἐσωτερικῆς δομῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἀπό τό κράτος, ἔχει, ὅμως, καί μιὰ σοβαρή συνέπεια: κάνει ἀνελαστική τή δι-ἀρθρωση τῶν Σχολῶν καί ἐμποδίζει τή συνεχή προσαρμογὴ τῶν προγραμμάτων σπουδῶν στή δυναμικὴ ἐξέλιξη τῆς ἐπιστήμης, μέ τελικὴ συνέπεια τή σοβαρὴ μείωση τῆς ἀποδοτικότητάς τους».

Ἔδρα:

Ἕνα καταστροφικὸ μονοπώλιο

Ὁ ΘΕΣΜΟΣ τῆς ἔδρας, πού θυμίζει ἀνεξέλεγκτο φέουδο, ἐντείνει τή δυσλειτουργία τοῦ πανεπιστημιακοῦ μηχανισμοῦ καί συντείνει σέ μεγάλο βαθμὸ στή διατήρηση σέ τόσο χαμηλά επίπεδα τοῦ ποιοτικοῦ ἐπίπεδου τῶν Α.Ε.Ι. Ἀπὸ τήν ἴδια εἰσήγησή του καθηγητὴ Καράγιωργα ἐπισημαίνουμε: «Στὴν ὀργανωτική διάρθρωση πού ἰσχύει στὰ Πανεπιστήμιά μας, ἡ ἔδρα ἀναγνωρίζεται σάν βασικὴ αὐτοτελὴς καί αὐτόνομη ἀκαδημαϊκὴ μονάδα, πού δένεται μέ ὀρισμένο διδασκτικὸ καί ἐρευνητικὸ περιεχόμενο. Ἔτσι, ὁ καθηγητὴς πού κατορθώνει νά καταλάβει τήν ἔδρα, μονοπωλεῖ τή γνώση καί τήν ἔρευνα γιά δεκαετίες καί μπορεῖ εὐκόλως νά φανταστεῖ κανεῖς τίς ὀδυνηρὲς συνέπειες ἐνός τέτοιου ἀνεξέλεγκτου μονοπωλίου: ἡ καθυστέρημένη διδασκτέα ὕλη, οἱ πρωτόγονες μέθοδοι ἐκπαίδευσης (καθηγητικὸς μονόλογος, ἡ ἔλλειψη συλλογικῆς μελέτης καί ἔρευνας, ἡ ἀδυναμία διεπιστημονικῆς ἐκπαίδευσης) εἶναι μερικὲς ἀπὸ τίς συνέπειες τῆς μονοκρατορίας τῆς ἔδρας. Δέν θά ἦταν ὑπερβολὴ νά ποῦμε ὅτι ὁ θεσμός τῆς ἔδρας, πού στηρίζεται στὰ πρότυπα τοῦ

μακρινοῦ γερμανικοῦ παρελθόντος, εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς βασικὲς αἰτίες τῆς χαμηλῆς ποιοτικῆς στάθμης καί περιορισμένης ἀπόδοσης τῆς πανεπιστημιακῆς παιδείας στὸν τόπο μας».

ΚΑΙ καθηγητὴς τοῦ Ε.Μ.Π. συμπληρώνει: «Οἱ σημερινὲς δομὲς εἶναι ἀνελαστικές, χωρὶς καμιά ἱκανότητα προσαρμογῆς. Εἶναι ξεπερασμένες ὅτν οὐσία τους. Μιὰ ὅποιαδήποτε πρόταση Πανεπιστημιακῆς πολιτικῆς πρέπει νά βασίζεται σέ οὐσιαστικὴ κατάργηση τῆς ἔδρας καί ἀντικατάστασή της ἀπὸ ἕνα σχῆμα πιὸ ἀπλό καί εὐλόγιστο».

Χωρὶς διδασκτικὸ προσωπικὸ

Ἡ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ἀνεπάρκεια, ἐξ ἄλλου, βρίσκεται σέ σχέση ἀνάλογη μέ τήν ἔλλειψη διδασκτικοῦ προσωπικοῦ, ἔλλειψη πού συνεχῶς αὐξάνει τὴ δυσαναλογία ἀνάμεσα σέ διδάσκοντες καί διδασκόμενους. Συγκεκριμένα, τὸ 1960 ἡ ἀναλογία αὐτὴ ἦταν 1:25. Τὸ 1970 ἔφτασε τὸ 1:80 καί ἐξακολουθεῖ νά αὐξάνει.

ΕΤΣΙ, ὅμως, ὅποιαδήποτε προσπάθεια γιά τήν κατανομή τῶν φοιτητῶν σέ μικρότερες ὁμάδες δουλειᾶς εἶναι καταδικασμένη στήν ἀποτυχία ἢ, ἔστω, σέ μερικὴ μόνο ἐκπλήρωσή της. Κι' αὐτὸ ἐνῶ, ἡ μικρὴ ἀναλογία διδασκόμενων καί διδασκόντων ἀποτελοῦσε ἤδη ἀπὸ τὸ 1932 (ν. 5343) μιὰ ἀπὸ τίς θεμελιώδεις ἀρχές τοῦ πανεπιστημιακοῦ κανονισμοῦ.

ΚΑΙ τό φοβερότερο: ὁ ν. 815 ἔρχεται τώρα μέ τίς διατάξεις του νά διεργύνει ἀκόμα περισσότερο αὐτὴ τὴ δυσαναλογία διδάσκοντος / διδασκόμενων. Γιατί προσφέρει τὴ δυνατότητα ἐθελούσιας ἐξόδου στὰ σημερινὰ μέλη τοῦ Ε.Δ.Π. ἐνῶ δέν ἐνθαρρύνει (χάρης στίς περιοριστικὲς δυνατότητες ἐξέλιξής τους) τήν προσέλευση νέων ἐπιστημόνων στὸ Ε.Δ.Π. Μὲ πρῶτο ἀποτέλεσμα, κάθε ἄλλο παρὰ μοναδικό, νά κινδυνεύουν τώρα νά κλείσουν οἱ Σχολές Ἡλεκτρολόγων καί Μηχανολόγων τοῦ Ε.Μ.Π. ἐξ αἰτίας τῆς ἀπομάκρυνσης τῶν ὠρομίσθων στελεχῶν τοῦ Ε.Δ.Π. Ἄς προσθέσουμε δέ καί τοῦτο: τὴν περσινὴ ἀνοίξη, στὸ Ε.Μ.Π. πάντοτε, οἱ κενὲς θέσεις δοθητῶν καταργήθηκαν, ἐνῶ μέ πρόσφατη ἐγκύκλιό του τὸ ὕπουργεῖο ἐμπόδισε ἔδρα Φυσικῆς νά ἀναθέσει ἐντολή διδασκαλίας σέ διδάκτορες, μέλη τοῦ Ε.Δ.Π., ὑποσκελίζοντας οὐσιαστικὰ τὸν ν.118 τοῦ '75. Μὲ καταστροφικὰ, φυσικὰ, ἀποτελέσματα. Γιατί, ὅπως ὀρθὰ σημειώνεται σέ σημείωμα καθηγητῆ τῆς Φ.Μ.Σ. γιά τήν ἄρτια ἐπιστημονικὴ κατάρτιση σάν βασικοῦ στόχου τῆς Πανεπιστημιακῆς Παιδείας, μόνιμη ἐπιδίωξη τοῦ διδάσκοντος πρέπει νά εἶναι ἡ «σταδιακὴ ἐλάττωση τῆς προσφοράς ἐτοιμῶν λύσεων ἢ γνώσεων, μέ τήν παράλληλη τῶν αὐτοδύναμων ἱκανοτήτων καί τῆς ἀντάρκειας τοῦ ἐκπαιδευμένου, ἐμπνέοντάς του ἔτσι τὴν ἀνεξαρτησία καί πρωτοτυπία τῆς σκέψης» καί

ὅτι μόλις ξεπεραστεῖ ἕνα κρίσιμο ἀνώτατο ὄριο στήν ἀναλογία δασκάλου / διδασκόμενων, ὁ δάσκαλος περιορίζεται ἀναγκαστικὰ στήν παράδοση ἀπὸ ἔδρας καί ὁ φοιτητὴς τείνει νά κάνει ἀναγκαστικά αὐτοσκοπὸ τοῦ τὴν ἐπιτυχία στίς ἐξετάσεις καί τὴν ἀπόκτηση πτυχίου σάν ἕνα τυπικὸ προσόν.

«Μέ τὸ ν.815 ἡ σχέση καθηγητῆ / ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ γίνεται ὅμοια μέ αὐτὴν τοῦ στρατηγοῦ / λοχία», τονίζει καθηγητὴς τῆς Φ.Μ.Σ. Στὸ ἴδιο πνεῦμα βρίσκονται καί οἱ ἀπόψεις ἄλλου πανεπιστημιακοῦ δασκάλου: «ὁ ρόλος τοῦ καθηγητῆ στὸ Πανεπιστήμιο εἶναι ὄχι μόνο τεχνοκρατικός, ἀλλά καί ἀνθρώπινος κι' αὐτὸ τό δεύτερο, μέ τὴ σημερινὴ δομὴ καί λειτουργία τῶν Α.Ε.Ι., τὸ μόνο σῶμα πού μπορούσε νά τὸ ὑψηλῶσει εἶναι τὸ Ε.Δ.Π. – τὸ Ε.Δ.Π. πού τώρα δυστυχῶς, χάρις στὸν ν.815, διώχνεται ἀπὸ τὰ Πανεπιστήμια».

Ἕνας καταδικασμένος: ἡ ἔρευνα

ΚΑΙ πᾶμε στήν ἔρευνα – βασικὸ στοιχεῖο λειτουργίας ἐνός σημερινοῦ Πανεπιστημίου – πού ἀποτελεῖ καί ἀπαράτητη προϋπόθεση γιά τὴν ὑπαρξὴ μεταπτυχιακῶν σπουδῶν, πού βέβαια στή χώρα μας δέν ὑπάρχουν. Σημειώνει σχετικά ἕνας πανεπιστημιακὸς δάσκαλος: «... Ἐξ ἄλλου, ἡ ἔρευνα εἶναι οὐσιαστικὰ ἀνύπαρκτη στὰ πανεπιστήμιά μας. Οἱ πανεπιστημιακὲς Σχολὲς περιορίζονται στὸ ρόλο τοῦ εἰσαγωγῆς ἐπιστημονικῶν γνώσεων καί μάλιστα μέ σημαντικὴ καθυστέρηση, καί στή συνέχεια μεταδίδουν αὐτὲς τίς γνώσεις στοὺς φοιτητὲς μέ τίς ἀναχρονιστικὲς μεθόδους πού ἀναφέραμε προηγουμένα. Στὰ ἑλληνικὰ πανεπιστήμια δέν δημιουργεῖται γνώση, ἀλλὰ καί δέν παρακολουθεῖται».

ΚΙ ΕΝΑΣ ἄλλος πανεπιστημιακὸς δάσκαλος παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἔρευνα πρέπει, βέβαια, νά ἐξυπηρετεῖ τὰ συμφέροντα τοῦ τόπου καί τοῦ λαοῦ, καί νά διαμορφώνει ἐρευνητὲς μέ ὀλοκληρωμένη προσωπικότητα καί βεβαιώνει ὅτι τέτοιου εἶδους ἔρευνα καί μάλιστα ἐκπαιδευτικοῦ χαρακτῆρα, δέν ὑπάρχει στὰ πανεπιστήμιά μας. Ὅπου, ἀντίθετα, ἡ λίγη ἔρευνα πού διεξάγεται, ἔχει ἀπλῶς χαρακτῆρα δημοσιεύσεων καί ἀνακοινώσεων σέ μεγάλα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ καί συνέδρια μέ στόχο τὴν προσωπικὴ προβολή, ἢ στρέφεται σέ μερικούς τομείς πρὸς τὴ συνεργασία μέ μεγάλους υπερατλαντικούς πολιτικούς καί στρατιωτικούς ὁργανισμούς, ἀσχετους μέ τίς ἀμεσες ἀνάγκες τοῦ τόπου.

ΓΙΑ νά κλείσουμε μέ τὴν ἔρευνα: ὁ ν.706/77 ἀφαίρει τὴν ἔρευνα ἀπὸ τὴ δι-ακαιοδοσία τῶν Α.Ε.Ι. καί τὴν ὑπάγει στὴ δικαιοδοσίᾳ τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ. Ἔτσι, τὸ Πανεπιστήμιο χάνει τὸ πιὸ ζωτικὸ, γιά τὴν ἐπιδίωξή του, χωρὸ, πού ἀποτελεῖ τὴν κυριότερη φυσικὴ πηγὴ

πλήτουν του και υποβιβάζεται βασικά σε χώρο παραγωγής μεσαίων κυρίως στελεχών με χαρακτήρα υπαλληλίστικο και στενά ωφελμιστικό.

Μέ ψίχουλα

Η ΠΟΣΟΤΙΚΗ ανεπάρκεια των Α.Ε.Ι., τέλος, είναι κι' αυτή επακόλουθο της στενότητας της κυβερνητικής σκέψης. Μόλις τό 2.1% του άκαθάριστου έθνικού εισοδήματος διαθέτει τό κράτος για τή λειτουργία όλου του εκπαιδευτικού συστήματος. Δηλαδή, κάπου τό 10% του συνόλου των τακτικών δαπανών του κράτους. Ποσοστό πού μοιάζει άπίστευτο και είναι σίγουρα έξωπραγματικό αν αναλογιστεί κανείς ότι σε χώρες της Εύρώπης, όπου τό ποσοστό αυτό άνέρχεται ακόμα και σε 30 ή και 35%, σοβαρές έρευνες κατάφεραν νά μετρήσουν ποσοτικά τήν ύπεροχή εκείνων των επενδύσεων πού συμβάλλουν στήν ποιτική βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού σε σύγκριση με τις άλλες μορφές επενδύσεων, και επηρέασαν με τά αποτελέσματά τους πολιτικές αποφάσεις των χωρών αυτών σχετικά με τήν προτεραιότητα πού πρέπει νά δοθεί στήν παιδεία και ιδιαίτερα τήν πανεπιστημιακή.

Γενική καταδίκη του 815

ΕΙΧΕ, λοιπόν άφθονο πεδίο δράσης τό φ.κ. Καί τό πεδίο αυτό διευρύνεται τώρα, με τό ν.815, πού ένας καθηγητής τόν χαρακτήρισε «σουρεαλιστικό» και «καρικατούρα» εκπαιδευτικού νόμου, ενώ είναι πάρα πολλοί οι καθηγητές πού τόν καταδίκασαν δημόσια - τόν καταδίκασαν άνεπιφύλαχτα. Χαρακτηρίζοντάς τον «άποσπασματικό» - άντιφατικό και άντισυνταγματικό», κάθε άλλο παρά νόμο-πλαίσιο, άφου στερείται ολοκληρωτικά έλαστικότητα και προχωρά σε λεπτομερειακές, επιμέρους ρυθμίσεις έξεταστικών προβλημάτων και σε ρυθμί-

σεις τρόπου και περιεχομένου διδασκαλίας, πνίγοντας τά λίγα ψυχία άυτονομίας και άυτοτέλειας πού διέθεταν τά Α.Ε.Ι. Άφου, ακόμα διατηρεί ούσιαστικά τό θεσμό τής έδρας, πού τόν καλύπτει άπό ένα πλασματικό και άσαφή «τομέα», συμπίπτει ή και καταργεί τό Ε.Δ.Π., εισάγει τό θεσμό του έπιστημονικού συνεργάτη, για τόν όποιο όμως δέν όρίζει ούτε προσόντα, ούτε άρμοδιότητες, ούτε ρόλο. Κι' άφου εισάγει μιά εκπαιδευτική φιλοσοφία αντιδραστική, προχωρώντας σε έντατικοποίηση των σπουδών, χωρίς άνάλογη ποσοστική και ποιτική τους βελτίωση και σε άυτήθρες έξετασεις, δυσανάλογες με τις συνθήκες φοίτησης, μετατρέποντας, έτσι, τούς φοιτητές, σε «μαραθωνοδρόμους του πτυχίου».

Άδυναμίες και πάλι

ΚΙ όμως, μέχρι πριν άπό έλάχιστες έβδομάδες τουλάχιστον τό φ.κ. έξακολουθούσε νά δίνει τήν έντύπωση ότι δέν ήταν σε θέση νά ξεπεράσει τήν χωρίς φαντασία αντίληψη του για τό φοιτητικό συνδικαλισμό. Άντίληψη πού στήν πράξη έκφράστηκε:

● Μέ τήν άποξένωση των εκλεγμένων όργάνων (Ε.Φ.Ε.Ε - Δ.Σ. - Έπιτροπές έτών) άπό τά άμεσα προβλήματα του χώρου.

● Μέ τήν έμπλοκή αυτών των όργάνων σε διαδικασίες άυτοανάλωσης, με κύρια, αν όχι μοναδική, ένδειξη συνδικαλιστικής δουλειάς τήν έγκριση και άνακοίνωση ψηφισμάτων πού στέκονται περισσότερο στή λεχτική, παρά στήν ούσιαστική και γόνιμη διάθεση αγωνιστικής παρουσίας και πράξης.

● Μέ τήν άνασταλτική, όσο και λαθεμένη ταχτική των συνδικαλιστικών φορέων και τής Ε.Φ.Ε.Ε., μιάς φυγής προς τά μπρός - τής παραπομπής, δηλαδή, τής αντιμετώπισης και λύσης των επειγόντων καθημερινών προβλημάτων του χώρου στά πλαίσια μιάς «συνολικής» πάλης για τήν έφαρμογή ενός «δημοκρατικού νόμου - πλαισίου», τόν όποιο κανείς δέν φρόντισε νά έπεξεργαστεί ολοκληρωμένα, με άποτέλεσμα, στήν ούσία, τόν αϊφνισιασμό του φ.κ. άπό τόν 815.

● Καί με μιά πρακτική πού τήν χαρακτήριζαν ή άρνηση, ή έξάντληση του όπλου τής άποχής, οι άποσπασματικές, άσυντόνιστες συγκεντρώσεις και έκδηλώσεις διαμαρτυρίας, με χαρακτήρα στατικό και συχνά παθητικό, ή άπώλεια κάθε έπαφής και σύνδεσης με τό ευρύτερο λαϊκό κίνημα.

Σκληρή κριτική

ΕΙΝΑΙ ένδεικτικές οι έντονες αντιδράσεις και κρίσεις του πολιτικοποιημένου τμήματος τής φοιτητικής βάσης:

Λέει ό Κ.Α. τής Φ.Μ.Σ.: «Η έντατικοποίηση των σπουδών περνά, και τά Δ.Σ. περιορίζονται νά τήν αντιμετώπιζουν τε-

χνοκρατικά. Βρισκόμαστε σ' ένα τέλμα του άισχίστου είδους».

ΠΡΟΣΘΕΤΕΙ ό φοιτητής Κ.Π. τής Α.Σ.Ο.Ε.Ε.: «Τά Δ.Σ. κρατούν στάση άπλά διαμαρτυρίας. Η έντατικοποίηση περνά, χωρίς τά Δ.Σ. νά προτείνουν τίποτα τό συγκεκριμένο για τήν αντιμετώπισή τής».

ΜΕ ΤΗ σειρά του, ό φοιτητής Ρ.Β. τής Παντείου, σημειώνει: «Τά προβλήματα των φοιτητών είναι πολλά και πάρα πολύ έντονα. Πέρα, όμως, άπό συναισθηματικές προτάσεις, τά εκλεγμένα όργανα δέν προώθησαν τίποτα τό συγκεκριμένο. Η έμπιστοσύνη των φοιτητών στά εκλεγμένα τους όργανα έχει χαθεί. Γιατί λειτουργούν σαν όργανα παραταξιακά και διαπραγματευτικά σε μιά ύπόθεση όπου τό πάνω χέρι τό έχει ή κυβέρνηση».

ΚΑΙ σημειώνει ό φοιτητής Δ.Γ. τής Φ.Μ.Σ.: «Βρισκόμαστε μπρός σε μιά φυγή των φοιτητών άπό τά πανεπιστημιακά προβλήματα» - ενώ ό σπουδαστής Λ.Β. του Ε.Μ.Π. προσθέτει: «Μέ τήν έντατικοποίηση, ή λογική πού άναγκαστικά αναπτύσσεται στους φοιτητές, είναι, άφου τά όργανα δέν κάνουν τίποτα, άς οργανωθώ μόνος μου νά περάσω τό έτος μου».

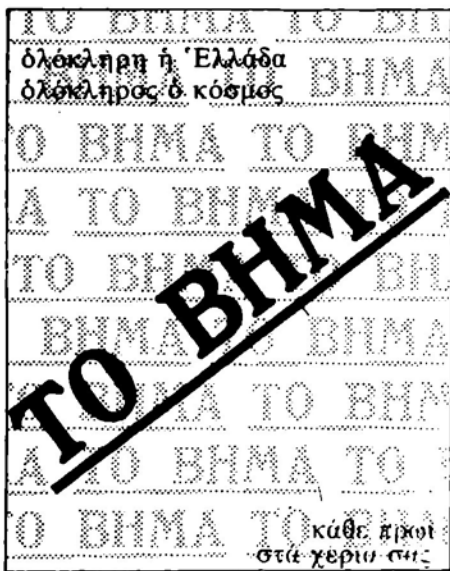
ΚΑΙ κλείνουμε με τις βαριές, πραγματικά, κρίσεις στελέχους του Ε.Δ.Π. - του Α.Ρ.: «Σήμερα κυριαρχεί ή "μεταφυσική των όργάνων": τά πάντα μέσα άπό τά όργανα, κι' έτσι άπομάκρυνση άπό τή βάση. Είναι καιρός νά άποσαφηνιστεί ή έννοια και ό ρόλος των όργάνων. Άπό διαμορφωτές θελήσεων, όπως είναι σήμερα, νά γίνουν έκφραστές θελήσεων - των θελήσεων τής βάσης τους».

Τό ζητούμενο

ΣΗΜΕΡΑ, χάρις στον 815, έχουμε και πάλι μαζικότερες γενικές συνελεύσεις, όπου όμως, εμφανίζονται πολλές, άυτόνομες και ποικίλου πολιτικού (ή, δυστυχώς, και άπολιτικού) φάσματος, ομάδες φοιτητών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: τό φ.κ. βρίσκεται αυτή τή στιγμή στήν «κόψη του ξυραφιού». Τά περιθώρια πού επιτρέπουν τήν άοριστολογία και τή «φυγή προς τά μπρός», στενεύουν άσφυκτικά. Η «άδιαφορία» πού έδειχναν μέχρι χτές οι φοιτητές και πού σήμερα μοιάζει νά ξεπερνιέται με τις όγκώδεις και πάλι γενικές συνελεύσεις χάρις στήν άπειλή του ν. 815, θά άνατραπεί όριστικά μονάχα αν τό φ.κ. αναπτύξει μιά πολιτική αντίληψη και πρακτική πού θά διέπεται άπό φαντασία και τόλμη. Άντίληψη πού θά τό βοηθήσει νά αναπτύξει παραπέρα τήν άυτονομία του, νά άνακτήσει τό χαμένο έδαφος άπό τις έπιταχυνόμενες και πολυλαπασιαζόμενες κυβερνητικές επιθέσεις και νά χαράξει τέλος, με σαφήνεια και σταθερότητα τήν άπό δώ και πέρα πορεία του.

ΚΑΙ αυτό παραμένει τό ζητούμενο.

ΤΟ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΘΕΣΕΙΣ·ΑΠΟΨΕΙΣ

ΑΠΑΝΤΟΥΝ ΣΤΟ «ΑΝΤΙ» ΟΙ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΑΞΕΙΣ

Στά πλαίσια της προσπάθειάς μας για μία σφαιρική έκθεση της κατάστασης που χαρακτηρίζει σήμερα το φοιτητικό κίνημα, απευθυνθήκαμε στους θεομοποιημένους φορείς έκφρασής του.

Έτσι, στην έρευνα μας εντάξαμε τις θέσεις της ΕΦΕΕ και των φοιτητικών παρατάξεων, που οριοθετούν τη δομή και την πρακτική του φοιτητικού κινήματος. Προτάσσονται οι απαντήσεις της ΕΦΕΕ, σάν ανώτατου οργάνου έκφρασης του φοιτητικού χώρου.

Στην ΕΦΕΕ θέσαμε τις ακόλουθες ερωτήσεις:

Ερώτηση 1η: Ποιες είναι οι υποκειμενικές και αντικειμενικές αδυναμίες που παρουσιάζει σήμερα το φοιτητικό κίνημα; Πώς μπορούν να ξεπεραστούν;

Ερώτηση 2η: Πώς η ΕΦΕΕ, σάν συλλογικό όργανο έκφρασης του φοιτητικού κινήματος, σκέπτεται να συντονίσει τη δράση των φοιτητών σά καίρια προβλήματα που αντιμετωπίζουν;

Ερώτηση 3η: Μέ ποιό τρόπο νομίζει η ΕΦΕΕ ότι θα πρέπει να οργανωθεί το φοιτητικό κίνημα για να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την κυβερνητική επίθεση και να προωθήσει τους στόχους του;

Ερώτηση 4η: Ποιά είναι η συλλογική άποψη της ΕΦΕΕ για την αυτονομία του φοιτητικού κινήματος; Πώς εκφράζεται αυτή η άποψη μέσα από την πολιτική πρακτική των φορέων που συγκροτούν το φ.κ.;

Στις ερωτήσεις (1) και (4) δέν δίνεται απάντηση, αφού τό Κ.Σ. της ΕΦΕΕ δέν έχει ολοκληρωμένη άποψη. Ίσως δοθεί ή εύκαιρία νά γίνει κάτι τέτοιο στό άμεσο μέλλον.

ΕΦΕΕ ΕΘΝΙΚΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΑΔΑΣ

Από μέρους της ΕΦΕΕ απάντησε στην έρευνα του περιοδικού μας ο πρόεδρος της ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΗΣ:

ΣΤΙΣ ερωτήσεις - 1- και - 5- δέν δίνεται απάντηση μιάς και τό Κ.Σ. της ΕΦΕΕ δέν έχει ολοκληρωμένη άποψη. Ίσως δοθεί ή εύκαιρία νά γίνει κάτι τέτοιο στό άμεσο μέλλον.

Η ΕΦΕΕ εκφράζει τη θέληση των φοιτητών, μιάς και τά πλαίσια λειτουργίας της ΕΦΕΕ και οι βασικές θέσεις του φ.κ., και πού συνολικοποιεί και ξεδιδικεύει ή ΕΦΕΕ, πάνω σά συγκεκριμένα κάθε φορά προβλήματα, είναι καθορισμένα από τούς ίδιους τούς φοιτητές μέσα από τίς διαδικασίες των γενικών συνελεύσεων και τού τελευταίου κύρια κάθε φορά Πανεπιστημιακού Συνέδριου. Είναί γεγονός ότι οι θέσεις της ΕΦΕΕ συνεχώς ενισχύονται μέσα από τή στήριξη από ανάλογες αποφάσεις πού συνεχώς παίρνουν οι φοιτητές στις γενικές τους συνελεύσεις.

Σ' ΑΥΤΗ τή φάση καίριο πρόβλημα για τούς φοιτητές είναι ή αντιμετώπιση και ή οργάνωση του αγώνα του φ.κ. ενάντια στόν αντιεκπαιδευτικό - αντιδημοκρατικό κυβερνητικό νόμο 815. Μέσα από τίς διατάξεις του ν. 815 ή κυβέρνηση της Ν. Δημοκρατίας προσπαθεί νά δημιουργήσει τούς όρους για τήν επιβολή ρυθμίσεων σά ΑΕΙ, για τήν καλύτερη εξυπηρέτηση των μονοπωλιακών αναγκών και της οικονομικής олигарχίας του τόπου. Ο νόμος 815 ένταγμένος σά πλαίσια της ένσωμάτωσης της χώρας στήν ΕΟΚ, δέν λύνει κανένα πρόβλημα των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ίδρυμάτων, αντίθετα μάλιστα δξύνει ακόμη περισσότερο τήν κρίση διάρκειας των ελληνικών πανεπιστημίων, πάντα σέ θάρος των φοιτητών, του λαού και του τόπου. Αέναντι στήν κυβερνητική επίθεση ή ΕΦΕΕ έχει καθήκον νά συντονίσει και νά συμβάλλει αποφασιστικά στήν οργάνωση του αγώνα των φοιτητών, ώστε νά αποκρουστούν οι κυβερνητικές επιβουλές. Η ΕΦΕΕ πρέπει, πέρα από τή δράση της σέ πανεπιστημιακό επίπεδο, νά ενημερώσει και εξηγήσει στό λαό τίς θέσεις των φοιτητών και νά αποκαλύψει πού στοχεύει ή κυβερνητική επίθεση σά ΑΕΙ. Η ΕΦΕΕ και όύσσωμο τό φ.κ. στοχεύουν σταθερά στήν κατάργηση του ν. 815. Οι αγώνες των φοιτητών αναπτύσσονται αρχικά πάνω σά συγκεκριμένα προβλήματα κατά σχολή και μέσα από τήν αποφασιστική παρέμβαση της ΕΦΕΕ ένοποιούνται πανελλαδικά στή προοπτική των δημοκρατικών αλλαγών σά ΑΕΙ της χώρας.

ΤΑ συγκεκριμένα ζητήματα πού απασχολούν τούς φοιτητές θά πρέπει νά συζητούνται πλατιά μέσα από τίς κατοχυρωμένες δημο-

κρατικές διαδικασίες του φ.κ., αλλά νά μήν παραμένουν μόνο σέ επίπεδο ζύμωσης. Μέσα από τόν προβληματισμό και τή διαδικασία συζήτησης πρέπει νά ένοποιείται τό φ.κ. και αυτή του ή ένότητα και τό ξεκαθάρισμα των θέσεων νά μετουσιώνεται σέ αγωνιστική δράση κατά σχολή και πανελλαδικά στή κατεύθυνση της Ικανοποίησης των αιτημάτων για δημοκρατική και ούσιαστική μόρφωση.

ΜΕΣΑ από τίς διαδικασίες πού αναφέρουμε, πιστεύουμε ότι συγκροτείται ένα ακόμη περισσότερο μαζικό, ένωμένο και αγωνιστικό φ.κ. ικανό όχι μόνο νά αποκρούσει τίς κυβερνητικές επιθέσεις και νά προωθήσει τίς δικές του θετικές προτάσεις, αλλά ακόμη, παρά πέρα, σέ συμπάρταξη και όμοψυχία μέ τό λαό νά παίξει, όπως άλλωστε επανειλημμένα έγινε, αποφασιστικό ρόλο σέ γενικότερο πολιτικό επίπεδο.

Οι φετινές φοιτητικές εκλογές έχουν μιά ιδιαίτερη σημασία, πού τήν άποκτούν τόσο γιατί σέ πανεπιστημιακό επίπεδο γίνονται σέ μιά περίοδο πού έχει κορυφωθεί ή κυβερνητική επίθεση μέ τό νόμο 815, όσο γιατί έχοντας σάν δεδομένο τόν σοβαρό ρόλο πού παίζει τό φ.κ. στίς γενικότερες πολιτικές εξέλιξεις αποτελούν μιά μαζική διαδικασία μέ συνολικό πολιτικό ενδιαφέρον. Οι φοιτητές μέ τήν μαζική και ένεργητική συμμετοχή τους στίς εκλογικές διαδικασίες θά απαντήσουν αποφασιστικά στίς κυβερνητικές προσπάθειες για τήν άφαίρεση κατακτημένων δικαιωμάτων τους. Τό φ.κ. θά δώσει όλες του τίς δυνάμεις για νά μήν περάσουν τά μέτρα του 815 πού θίγουν ζητήματα σπουδών αναγκαία για τούς φοιτητές (έξεταστικά), για νά μήν εφαρμοστεί ό κυβερνητικός «τομέας» πού δέν λύνει κανένα πρόβλημα, αλλά αντίθετα θέλει νά κατοχυρώσει τό καθηγητικό κατεστημένο, για τήν προάσπιση του πανεπιστημιακού άσυλου, για τήν κατοχύρωση της αυτότέλειας των ΑΕΙ, για τήν υπεράσπιση των δημοκρατικών μαζικών όργάνων του και διαδικασιών. Οι φετινές φοιτητικές εκλογές της 23ης Φλεβάρη θά είναι ένα σημαντικό σημείο πού θά συμβάλλει στήν ένδυνάμωση και τήν παρά πέρα ανάπτυξη των αγώνων του φ.κ. για τήν υλοποίηση των παραπάνω στόχων του.

Στή συνέχεια παρατίθενται οι άπόψεις των φοιτητικών παρατάξεων πού αναφέρονται στή συνολική εικόνα των προβλημάτων του φοιτητικού κινήματος.

ΑΑΣΠΕ - ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΑΝΤΙΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η πορεία του φ.κ. από τήν πολιτική αλλαγή και δώ δέν έχει δικαιώσει τίς προσδοκίες και τούς πόθους των φοιτητών και του λαού μας. Οι δυνάμεις πού κατηλεύτηκαν τόν αντιιμπεριαλιστικό προσανατολισμό, τήν άριστεροποίηση και τήν ριζοσπαστικοποίηση των φοιτητών και κυριάρχησαν σά συνδικαλιστικά όργανα του

φ.κ., οι ΠΑΣΠ, ΔΑ και Ιδιαίτερα οι ψευτοαριστεροί ηγέτες της «Κ»ΝΕ - ΠΣΚ τὸ δὴν ἡγήσαν ἀπὸ ὑποχώρηση σὲ ὑποχώρηση.

Στὸ ὄνομα τῆς «συνδιοίκησης» καὶ τοῦ «Νόμου πλαιοῦ», ἀνοίγουν τὸν δρόμο στοὺς φασίστες καθηγητὲς νὰ ξαναγυρίσουν στὶς σχολές, στὴν κυβερνητικὴ πολιτικὴ νὰ περνάει (Νομοσχέδιο γιὰ τὴν δημόσια διοίκηση, Κατάλυση Ἀσυλου κλπ.) καὶ πῶς πρόσφατα ὁ «Καταστατικὸς Χάρτης» ἀνοίξε τὸ δρόμο στὴν ἐντατικοποίηση τῶν καταπιεστικῶν συνθηκῶν σπουδῶν, στὴν συκοφάντηση τοῦ φ.κ. σὺν «ἀλητῶν» καὶ «τεμπέληδων». Καὶ στὸ πέρασμα τῆς ἀπαράδεκτης κυβερνητικῆς ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς γιὰ τὴν Ἀνώτατὴ Ἑκπαίδευση.

Πρωτοπόρα σ' αὐτὴ τὴν προσπάθεια εἶναι βέβαια ἡ «Κ»ΝΕ - ΠΣΚ, πού ἔχει ἀναδειχθεῖ σὺν ὁ κύριος ἐχθρός, ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ φ.κ. καὶ πρέπει ἀσφυκτικὰ νὰ ἀπομονωθεῖ.

Ἔτσι σήμερα τὸ φ.κ. ἔχει ν' ἀντιμετωπίζει τὴν κυβερνητικὴ ἐπίθεση, ὅπως αὐτὴ ἐκφράζεται μὲ τὸν ἀντιδημοκρατικὸ, ἀντιφοιτητικὸ καὶ σκοταδιστικὸ 815. Ἄν αὐτὸς ὁ νόμος περάσει, τότε θὰ ἐπακολουθήσουν πειθαρχικά, κατάλυση τοῦ ἀσυλου, κρατικοποίηση τοῦ φοιτητικοῦ συνδικαλισμοῦ, ἐξουθένωση καὶ ἀφανισμὸς τοῦ φ.κ.

Ὅμως τὸ κίνημα ἀντιμετωπίζει καὶ ἐσωτερικὰ προβλήματα. Πρέπει νὰ ἀποκρούει καθημερινὰ τὴν συστηματικὴ ὑπονόμευση τῆς «Κ»ΝΕ καὶ τὰ ἐμπόδια πού θάζουν ἄλλες δυνάμεις στὴν πάλῃ του. Ἔχει ἀκόμα νὰ ξεπεράσει τὴν σοβαρὴ πολιτικὴ καὶ ἰδεολογικὴ σύγχυση πού ὑπάρχει στὶς γραμμές του. ἀποτέλεσμα τῶν χτυπημάτων πού ἔχει δεχθεῖ ἀπὸ τὴν κυβέρνησι, ἀπὸ τὴν σύγχυση πού φέρνει ἡ ὑποκριτικὴ πολιτικὴ τῆς «Κ»ΝΕ καὶ ἡ ἀριστερὴ μάσκα πού φορεῖ, ἀπὸ τὴν ἡττοπάθεια καὶ τὴ μοιρολατρία πού σπέρνουν ἄλλες δυνάμεις.

Μποροῦν ὅλα αὐτὰ νὰ ξεπεραστοῦν; Νομίζουμε πὼς ναι! Γιατὶ αὐτὴ ἡ πλευρὰ πού περιγράψαμε παραπάνω εἶναι μονάχα ἡ μία. Ὑπάρχει καὶ ἡ ἄλλη: Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀσταμάτητὴ πάλῃ πού δίνουν οἱ φοιτητὲς ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ἀλλαγὴ καὶ ὁ κόντρα στὴν ὑπονόμευση τοῦ σοσιαλφασισμοῦ καὶ τοῦ ὁπορτουнизμοῦ. Εἶναι ἡ ἡρωικὴ κατάληψη τῆς Πάτρας, σταθμὸς στὴν μεταδικτατορικὴ πορεία τοῦ φ.κ. καὶ οἱ περσινοὶ ἀγῶνες τοῦ ἐμπ τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Πανελλαδικῆς ἀποχῆς. Σήμερα ὑπάρχουν σημαντικὲς δυνάμεις μέσα στὸ φ.κ. πού πρέπει νὰ ἀξιοποιηθοῦν. Ἡ μαζικότητα τῶν ΓΣ πού ἐγίναν φέτος, οἱ ἀποχές καὶ οἱ ἀγωνιστικὲς κινητοποιήσεις σὲ μιὰ σειρά ἀπὸ σχολές, δείχνουν ὅτι ἡ ἀνάπτυξη τῶν ἀγῶνων τοῦ φ.κ. εἶναι θετικὴ!

Οἱ φετινὲς ἐκλογές (γιὰ τὰ ΔΣ) εἶναι οἱ πέμπτες πού γίνονται μετὰ τὴν πολιτικὴ ἀλλαγὴ, καὶ πράγματι γίνονται σὲ κρίσιμη περίοδο. Ἡ χρεοκοπία τῶν «κυρίαρχων» δυνάμεων ἔχει γίνῃ φανερὴ. Οἱ φοιτητὲς ἀναζητοῦν μιὰ ἀγωνιστικὴ καὶ δημοκρατικὴ διέξοδο. Δὲν ἀνέχονται ἄλλο οἱ ἀγῶνες τους καὶ οἱ ἐλπίδες τους νὰ ξεπουλιῶνται ἀπὸ τὴν «Κ»ΝΕ στὴν κυβέρνησι γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ ἡ τελευταία περισσότερα πολιτικὰ ἀνοίγματα στὴν Ρωσία.

Δὲν μποροῦν νὰ ξεγελαστοῦν ἀπὸ τὴν ἰδιοτελεῖ πολιτικὴ τῆς ΠΑΣΠ πού δημαγωγεῖ προεκλογικὰ γιὰ νὰ ξεπουλίσει τὴν ἐπόμενη μέρα τῶν ἐκλογῶν. Οὔτε θέβαια ἀπὸ τὸν καραμανλικότερο τοῦ Καραμανλῆ καὶ βασιλικότερο τῆς «Κ»ΝΕ, ΔΑ. Μὲ τίς ἐκλογές αὐτές πρέπει ν' ἀνοίξει ὁ δρόμος στοὺς φοιτητὲς.

Πρέπει νὰ μαυριστεῖ ἡ ΔΑΠ γιὰ νὰ καταδικαστεῖ ἡ κυβερνητικὴ

πολιτικὴ καὶ ἡ «Κ»ΝΕ ἀπάντηση τῶν φοιτητῶν στὸν ἀποπροσανατολισμὸ καὶ τὸν φασισμὸ. Πιστεύουμε ὅτι μιὰ τέτοια προοπτικὴ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν δώσει κατ' ἀρχὴν ἡ Β' Πανελλαδικὴ πού ποτὲ δὲν μπόρεσε νὰ διαχωριστεῖ καὶ νὰ ὀριοθετηθεῖ ἀπὸ τὸ «Κ»ΚΕεσωτ (ἀπόδειξη γι' αὐτὸ ὅτι κατεβαίνει μαζί του σὲ πολλὲς σχολές στὶς ἐκλογές). Ἡ Β' Πανελλαδικὴ κηρύσσει τὴν ἀπολιτικὴ, τὴν μοιρολατρία, τὴν ἀπραξία καὶ τὴν λιποταξία ἀπὸ τὸ κίνημα. Μπορεῖ μιὰ τέτοια δύναμη πού δὲν ἔρχεται οὔτε στὰ ΔΣ τῶν σχολῶν πού ἔχει ἔδρες, νὰ προσάψει τὰ συμφέροντα τῶν φοιτητῶν; Ὁ τρίτος δρόμος τῆς Β' Πανελλαδικῆς εἶναι ἓνα νέο ἀδιέξοδο στὰ ἤδη ὑπάρχοντα. Ἐπίσης δὲν μπορεῖ νὰ ἐγγυηθεῖ καὶ ἀντίθετα τὴν ἀντιστρατεύεται ἡ ΠΠΣΠ μὲ τὴν ἀλλοπρόσαςλη πολιτικὴ της, τὴν ἀλλαγὴ θέσεων ἀπὸ τὴν μιὰ μέρα στὴν ἄλλη, τὴν μικροαστικὴ ἀστάθεια καὶ τὴν ἀτακτικὴ ὑποχώρηση στὶς πῶς κρίσιμες περιόδους τοῦ φ.κ. (φασισμὸς, «ἐκσυγχρονισμὸς», ἡ ἀντιδραστικὴ κυβερνητικὴ ἐπίθεση κλπ.). Ἡ ΠΑΣΠ διακατέχεται ἀπὸ τέτοια πολιτικὴ σύγχυση πού τροφοδοτεῖ τελευταῖα ταχτικὰ ἀρθρογράφους-στελέχη της στὸν «Ριζοσπάστη» καὶ τὸν «Ὁδηγητὴ» καὶ ποτὲ δὲν ἔχει ὀριοθετηθεῖ ἀπὸ τὸ βασικὸ ὑπονομευτὴ τοῦ φ.κ.

Ἡ ΑΑΣΠΕ ἔχει σταθερὴ σταθερὰ καὶ μὲ συνέπεια στὴν πρώτη γραμμὴ τῶν φοιτητικῶν ἀγῶνων. Ἐδείξε ἀπὸ παλιὰ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς ψεύτικους φίλους τοῦ φ.κ. καὶ συντέλεσε ἀποφασιστικὰ στὴν ἀπομόνωση τῆς «Κ»ΝΕ.

Στὸ ζήτημα τοῦ 815 ἀποκάλυψε τοὺς πραγματικὸς σκοποὺς τῆς κυβερνητικῆς ἐπίθεσης, χτύπησε τίς ἐξωραϊστικὲς, γιὰ τὴν κυβέρνησι ἐρμηνείες τοῦ «ἐκσυγχρονισμοῦ» πού πρόβαλλαν ἄλλες δυνάμεις (ΠΠΣΠ - Β' Πανελλαδικὴ) καὶ χτυπώντας τὴν ἡττοπάθεια καὶ τὴν μοιρολατρία, τόνισε τὴν ὑπάρξη σημαντικῶν δυνάμεων μέσα στοὺς φοιτητὲς, συμβάλλοντας ἔτσι ἀποφασιστικὰ στὴν ἀνάπτυξη τῶν φοιτητικῶν ἀγῶνων. Πιστεύουμε, ὅτι ἡ γραμμὴ τῆς ΑΑΣΠΕ ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ. Παράλληλα, ἦταν ἡ μόνη παράταξη πού χτυπώντας τὴν ἀπολιτικοποίηση, ἔβαλε τὴν γενικώτερη πολιτικὴ κατάσταση μέσα στοὺς φοιτητὲς, συνδέοντάς τὴν μὲ τὰ ἰδιαίτερα προβλήματα τοῦ φ.κ.

Πιστεύουμε ὅμως ὅτι ἡ ΑΑΣΠΕ, δὲν εἶναι μόνη σ' αὐτὴ τὴν πάλῃ. Μιὰ σειρά δημοκράτες φοιτητὲς, ἀποδεδειγμένοι ἀπὸ τὴν κηδεμονία τῆς «Κ»ΝΕ καὶ τὸν ὁπορτουнизμὸ μέσα στὸ φ.κ., ἀπαίτουν καὶ αὐτοὶ μιὰ δημοκρατικὴ ἀγωνιστικὴ διέξοδο. Μὲ αὐτοὺς τοὺς συναδέλφους θέλομε καὶ θὰ ἐπιδιώξουμε μιὰ συνεργασία ἐν ὄψει τῶν ἐκλογῶν, γιὰ νὰ μπόρεσει ἔτσι νὰ οἰκοδομηθεῖ ἓνα ἀγωνιστικὸ μέτωπο καὶ ν' ἀνοίξει ὁ δρόμος γιὰ νὰ περάσουν οἱ σύλλογοι στὰ ἴδια τὰ χέρια τῶν φοιτητῶν καὶ νὰ γίνουν ὄργανα στὴν πάλῃ γιὰ τὴν συντριβὴ τοῦ 815.

Δ.Α. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ

ΔΥΟ χρόνια τώρα ἡ παράταξίς μας τονίζει τὰ φανερά σημάδια τῆς κρίσιμης κάμψης τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος. Ἡ θέση μας αὐτὴ κατηγορήθηκε σὰ «ὑποχωρητικὴ», «συμβιβαστικὴ», «προϊόν τῆς ἐπιρροῆς τῆς ἀστικής ἰδεολογίας», οἱ προτάσεις μας στὰ συνδικαλιστικὰ ὄργανα ἀπορρίφθηκαν. Κί' ἔπρεπε νὰ ῥθει ὁ ν.815, ἡ ἀδυναμία τοῦ κινήματος νὰ ἀντιδράσει, γιὰ νὰ μιλήσουν καὶ ἄλλες δυνάμεις γιὰ «κάποια προβλήματα».

Η ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

9 ΝΟΕΜΒΡΗ 1974

15 ΔΕΚΕΜΒΡΗ 1975

Στοὺς ἐκλογικοὺς χάρτες πού ἀκολουθοῦν, ἐκφράζεται ὁ συσχετισμὸς δυνάμεων καὶ ἡ δυναμικὴ τῆς ἐκλογικῆς προτίμησης τοῦ φοιτητικοῦ σώματος. Εἶναι δύο στοιχεῖα πού συγκροτοῦν τὴν πολιτικὴ ταυτότητα τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος στὰ Α.Ε.Ι. στὰ πέντε χρόνια ἀπὸ τὴ μεταπολίτευση τοῦ '74, ὡς τίς περσινὲς ἐκλογές.

Τονίζουμε πάντως ὅτι ἡ ὀριζμητικὴ ἀπεικόνιση αὐτῆς τῆς ταυτότητας, θὰ πρέπει νὰ συνεκτιμηθεῖ μαζί μὲ τίς ἄλλες συνιστώσες τῆς συλλογικῆς πρακτικῆς τῶν φοιτητῶν, πού ἐκτιθενται στὰ πλαίσια τῆς ἐρευνας.

Στὶς πρώτες ἐλεύθερες μετὰ τὴ μεταπολίτευση ἐκλογές, γιὰ τὴν ἀνάδειξη Δ.Σ. στοὺς φοιτητικούς συλλόγους, ὑπῆρξαν τὰ ἀκόλουθα ἀποτελέσματα:

Παράταξη	ψηφοί	ἔδρες	ποσοστὸ %
Π.σ.κ.	4722	64	19,74
ΠΑΣΠ	5820	71	24,37
Δ.Α.-ΔΗΣΥΚ	4678	55	14,60
ΔΗΚΙΝ-ΝΔΦΚ	3827	47	16,04
ΑΑΣΠΕ	890	10	3,75
ΠΠΣΠ	631	9	2,64
ΔΙΑΦΟΡΟΙ	3080	46	12,91
ΣΥΝΟΛΟ	23863	302	

Μὲ τίς ἐκλογές τοῦ 1975 ἀναδείχθηκαν τὰ νέα διοικητικὰ συμβούλια. Τὰ ἀποτελέσματα ἀφοροῦν τίς ἐκλογές σὲ περισσότερες σχολές ἀπ' τὴν προηγούμενη χρονιά:

Παράταξη	ψηφοί	ἔδρες	ποσοστὸ %
Π.σ.κ.	10307	95	22,67
ΠΑΣΠ	11616	98	25,55
ΔΑΠ-ΝΔΦΚ	7753	83	17,05
Δ.Α.-ΔΗΣΥΚ	7690	78	16,42
Δ.Π.	2116	19	4,65
ΠΠΣΠ	1995	23	4,39
ΑΑΣΠΕ	1659	13	3,65
ΔΙΑΦΟΡΟΙ	1203	7	2,65
ΣΥΝΟΛΟ	45460	396	

ΟΜΩΣ ή προσπάθεια συγκάλυψης, ή ώραριοποίηση της κατάστασης του φοιτητικού κινήματος, οδηγεί σε ακόμα μεγαλύτερα αδιέξοδα. Οι γενικές συνελεύσεις των συλλόγων με τις πολύωρες και φθοροποιές διαδικασίες τους, μετατρέπονται σε «στιβο» πάλης των οργανωμένων δυνάμεων, αποδιώχνοντας τις μεγάλες μάζες των φοιτητών. Τα Διοικητικά Συμβούλια αδρανοποιούνται και γραφειοκρατικοποιούνται, όσο δεν αντιμετωπίζουν αγωνιστικά τα καυτά προβλήματα του φοιτητόκοσμου. Ο θερμπαλισμός και η στείρα καταγγελία δεν πείθουν για τη σημασία και την αποτελεσματικότητα του οργανωμένου αγώνα. Η έλλειψη συγκεκριμένων και έφικτων στόχων απογοητεύει τη φοιτήτρια και το φοιτητή που δεν είναι διατεθειμένοι να παίξουν το ρόλο του «ιεραπόστολου». Κι' έτσι, για τις φοιτητικές δυνάμεις που δε θέλουν ν' αναγνωρίσουν, ν' αποδεχθούν την πραγματικότητα, ο έχθρος βρίσκεται μες' τις γραμμές του φοιτητικού κινήματος, ανάμεσα στις δημοκρατικές δυνάμεις.

ΑΜΕΣΩΣ μετά τη ψήφιση του ν.815 οι φοιτητικοί σύλλογοι φθείρονται απ' τη τεχνική - τις περισσότερες φορές - ρήξη ΚΝΕ - «άριστοι» και ενώ η κυβέρνηση αναπτύσσει τη πολιτική της συσπειρώνοντας δυνάμεις, επεμβαίνοντας ωμά στα πανεπιστημιακά θέματα, προσπαθώντας ναβάλει στο περιθώριο το φ.κ. και τις δημοκρατικές δυνάμεις, ανακαλύφθηκε το σοβαρό (!) δίλημμα: «Κατάργηση» ή «μή εφαρμογή» του νόμου.

ΕΙΝΑΙ ανάγκη πιά μια υπεύθυνη στάση όλων των δημοκρατικών φοιτητικών δυνάμεων. Ο ν.815 προωθήθηκε για να φέρει πρώτα-πρώτα ρήξη ανάμεσα στους πανεπιστημιακούς φορείς: διδάσκοντες-φοιτητές (μέ τη καθησυχαστικά μέτρα, πραγματικά σφαιριστικά και αντιδημοκρατικά), καθηγητές - ΕΔΠ (μέ τη κατάργηση των βοηθών και τη δημιουργία του σώματος των επιστημονικών συνεργατών). Προωθήθηκε για να συσπειρώσει και να ενεργοποιήσει τις δυνάμεις του αντιδραστικού κατεστημένου, (μή καταργώντας ουσιαστικά την έδρα) για ναβάλει φραγμό στη μάχη των δημοκρατικών θεσμικών αλλαγών. Βασικός στόχος ήταν και είναι το φοιτητικό κίνημα, η καλλιέργεια της απογοήτευσης και της ήττοπάθειας, η επίδειξη ισχύος. Και εκφράζονται εδώ τα γενικότερα χαρακτηριστικά της αυταρχικής, αντιδημοκρατικής κυβερνητικής νοοτροπίας και πολιτικής για τη «λύση» της κρίσης των Πανεπιστημίων: εφαρμογή διοικητικών μέτρων, αντίδραση σ' οποιαδήποτε αλλαγή που θα προωθούσε πιο δημοκρατικές σχέσεις, την πρόοδο της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας. Αυτόι είναι, κατά τη γνώμη μας, οι στόχοι της κυβερνητικής πολιτικής και όχι γενικόλογα και περιοριστικά ή έντατικοποίηση των σπουδών, όσο κι' αν αποτελεί διακήρυξη της κυβέρνησης.

ΤΟ φοιτητικό κίνημα πρέπει με αγωνιστικότητα και μεθοδικότητα να αποκρούσει αυτή την πολιτική και ν' ανοίξει το δρόμο για την ΑΝΑΝΕΩΣΗ και τον ΕΚΔΗΜΟΚΡΑΤΙΣΜΟ των σπουδών και των Πανεπιστημιακών Θεσμών. Η μάχη σε κάθε σχολή, σε κάθε ίδρυμα ενάντια στην εφαρμογή του ν.815, μπορεί να συσπειρώσει σήμερα ευρύτατες δυνάμεις, καθώς πρόκειται για ένα νόμο που οδηγεί σε αντίφασεις, αδιέξοδα στην πανεπιστημιακή λειτουργία και είναι σ' όρισμένα σημεία του ανεφάρμοστος. Η μάχη αυτή πρέπει άμεσα να δοθεί χωρίς να χάνεται ο στόχος της τυπικής κατάργησης του νόμου. Στα πλαίσια αυτού του αγώνα έχει ιδιαίτερη σημασία η πάλη για τη συγκρότηση τομέων, όσο το δυνατόν πιο κοντά στις

εκπαιδευτικές και επιστημονικές απαιτήσεις, που συστηματικά παραγνωρίζονται για να προωθηθούν οι «ήμετεροι» και να διαιωνιστεί η ευνουκκρατία. Παράλληλα, με την επαγρύπνηση για τη μεθοδευόμενη προσπάθεια παράκαμψης των φοιτητικών συλλόγων, πρέπει αποφασιστικά και άμεσα να δοθεί η μάχη θετικά, με συγκεκριμένη πρόταση του φοιτητικού κινήματος.

ΑΝΑΦΕΡΑΜΕ μερικά κεντρικά θέματα για την πολιτική απόκρουσης των κυβερνητικών σχεδίων. Πρέπει όμως να τονίσουμε, πως δε πρόκειται να επιτευχθεί τίποτε αν δεν μπει σ' έναν άλλο δρόμο ολόκληρη η δράση και η λειτουργία των φοιτητικών δυνάμεων και των φοιτητικών οργάνων: με την ολόπλευρη και πολύμορφη ανάπτυξη των φοιτητικών δραστηριοτήτων σε μορφωτικά, πολιτιστικά και επιστημονικά θέματα, με τον προσανατολισμό παρέμβασης μες' στα ίδια τα μαθήματα, τις παραδόσεις και τα φροντιστήρια, με την επικράτηση ενός ενωτικού κλίματος, με την εγκατάλειψη του θερμπαλισμού και του τυχοδιωκτισμού, με την εφαρμογή μιας αγωνιστικής και συνάμα ρεαλιστικής γραμμής.

ΕΤΣΙ, ανοίγοντας το δρόμο για το δυνάμωμα της ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ του φοιτητικού κινήματος, μπορούμε να πούμε πως οι φοιτητές παλεύουμε αποτελεσματικά για ν' αλλάξουμε τη ζωή μας, το πανεπιστήμιο και την κοινωνία.

ΤΕΛΕΙΩΝΟΝΤΑΣ, θέλουμε ν' αναφερθούμε στο ρόλο και την πολιτική της ΔΑΠ: εγκαταλείποντας και τις τελευταίες προσπάθειες να εκφράσει τα φοιτητικά συμφέροντα, εύθυγραμμίστηκε πλήρως με την κυβερνητική πολιτική και το ν.815. Γι' αυτή της τη στάση, κι' όχι επειδή προσπαθεί να εκφράσει τους «καρμανλικούς» φοιτητές, είναι και θα 'ναι υπόλογη απέναντι στο φοιτητικό κίνημα. Πρόκειται για μια αντιδημοκρατική πολιτική ύποταξης στις εκάστοτε επιταγές του κ. Υπουργού. Γι' αυτό και η υπερψήφιση των δημοκρατικών δυνάμεων φέτος και η ήττα της ΔΑΠ δε θα 'ναι μόνο καταδίκη της κυβερνητικής πολιτικής, αλλά και μιας παράταξης που δεν έχει την τόλμη της δικής της γνώμης, που έχει γίνει φερέφωνο κομματικών συμφερόντων και προσωπικών πολιτικών επιδιώξεων, πηγαίνοντας μια από δω και μια από κει, ανάλογα με τις θέσεις της διοίκησης του υπουργείου Παιδείας.

Δ.Α.Π.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ

Η ΨΗΦΙΣΗ και η εφαρμογή του ν. 815 και η κατάσταση της μόνη και παρατεταμένης κρίσης του φ.κ. προσδιορίζουν το κλίμα μέσα στο οποίο διεξάγονται οι φετινές φοιτητικές εκλογές.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ η ένταξη μας στην ΕΟΚ δημιουργεί σε μας τους φοιτητές πρόσθετες υποχρεώσεις μπροστά στο νέο δρόμο που ανοίγεται για το λαό μας.

ΕΧΟΝΤΑΣ λοιπόν κατά νου αυτή την πολιτική συγκυρία θα τοποθετηθούμε πάνω στα προβλήματα του φ.κ. και πάνω στον ν. 815.

Τό φ.κ. βρίσκεται σε κρίση.

ΑΠ' όλους γίνεται παραδέκτο ότι το φ.κ. βρίσκεται σε κατάσταση κρίσης μιας κρίσης που είναι συνέπεια της λαθήμενης πολιτικής που ακολούθησε η καθοδήγησή του από τη μεταπολίτευση και

14 ΜΑΗ 1976

4 ΔΕΚΕΜΒΡΙΗ 1977

20 ΓΕΝΑΡΙΗ 1978

Στις εκλογές αυτές αναδείχθηκαν οι αντιπρόσωποι στο Α' μεταδικτατορικό Πανσπουδαστικό Συνέδριο:

Παράταξη	ψηφοί	εδρες	ποσοστό %
Π.σ.κ.	10440	119	26,51
ΠΑΣΠ	9868	113	25,06
Δ.Α.	6899	77	17,52
ΔΑΠ-ΝΔΦΚ	4245	52	10,78
ΠΠΣΠ	2154	28	5,47
ΑΑΣΠΕ	1911	22	4,85
Δ.Π.	1646	21	4,18
ΔΙΑΦΟΡΟΙ	977	11	2,48

ΣΥΝΟΛΟ 39383 443

Στις εκλογές αυτές έγινε η ανάδειξη νέων διοικητικών συμβουλίων στους Φοιτητικούς συλλόγους:

Παράταξη	ψηφοί	εδρες	ποσοστό %
Π.σ.κ.	12887	134	26,99
ΠΑΣΠ	10200	100	21,36
Δ.Α.-Δ.Ε.	9997	114	20,94
ΔΑΠ-ΝΔΦΚ	6306	64	13,21
ΠΠΣΠ	2333	28	4,89
ΑΑΣΠΕ	1912	20	4,00
Δ.Π.	1537	15	3,22
ΔΙΑΦΟΡΟΙ	1994	24	4,18

ΣΥΝΟΛΟ 47743 * 504

Στις εκλογές του 1978 εκτός από την ανάδειξη νέων διοικητικών συμβουλίων εκλέχθηκαν και οι αντιπρόσωποι για το Β' Πανσπουδαστικό συνέδριο. Οι έδρες αναφέρονται στα Δ.Σ.

Παράταξη	ψηφοί	εδρες	ποσοστό %
Π.σ.κ.	14823	165	30,62
ΠΑΣΠ	13378	144	27,62
Δ.Α.-Δ.Ε.	8107	101	16,73
Δ.Π.	935	8	1,93
ΔΑΠ-ΝΔΦΚ	5878	66	12,13
ΠΠΣΠ	2613	37	5,39
ΑΑΣΠΕ	1560	14	3,22
ΔΙΑΦΟΡΟΙ	1138	17	2,34

ΣΥΝΟΛΟ 50000

έπειτα, καρπός της άρνητικής του στάσης πάνω στα καίρια προβλήματα της Άνώτατης Εκπαίδευσης. Οι έκδηλώσεις του χρόνου που πέρασε (άποχή, τρίωρες στάσεις, γεγονότα Πάτρας κλπ.) δεν είναι παρά εκφράσεις της παρακμής του, της άμχανιάς του.

Η καθοδήγησή του από την μαρξιστική ήγηση του αλλοίωσε τους χαρακτηρισμούς του φ.κ. (αυτόνομο, πολιτικό) και τό μετέτρεψε σε χώρο που η αυτόνομη έχει γίνει λέξη χωρίς περιεχόμενο και όπου επικρατεί καθαρά ο λόγος του κόμματος – ή κομματική λογική.

ΤΟ φ.κ. κάτω από τό βάρος των ένδογενών προβλημάτων που του δημιουργούν ή συγγνή κομματικοποίηση, ή φθορά των μαζικών διαδικασιών και των οργάνων του χαρακτηρίζεται από έλλειψη στόχων και είναι ξεκομμένο από τά προβλήματα και τίς προσδοκίες των φοιτητών και τού λαού. Είναι ένα κίνημα διαμαρτυρίας χωρίς προοπτικές θετικής δράσης.

Η ήγετική ομάδα του φ.κ. ακολουθώντας την πάγια τακτική της, παραμερίζει τά ουσιαστικά προβλήματα, θεωρώντας κυρίαρχα αλτ-ερίσματα, τά συνθήματα «όχι στην έντατικοποίηση των σπουδών», «όχι στην Παιδεία των μονοπωλίων», όδήγησε τούς φοιτητές στην περσινή άποχή μέ όλεθριες, πράγματι, συνέπειες γιά την Παιδεία. Βάζοντας πάντα σαν ζήτημα άρχής την αντίπαράθεση του φ.κ. μέ την κυβέρνηση και όχι τόν έποικοδομητικό διάλογο και τή συμμετοχή στή λύση των προβλημάτων, προσπαθεί νά έκμεταλλευτεί κομματικά την κατάσταση στή ΑΕΙ.

Η όλη τακτική του φ.κ., έτσι όπως αυτή έκφράζεται από την ήγετική του ομάδα, έμφανίζεται άλλοπρόσαλη και τυχοδιωκτική. 'Η έπιστημονική πρόδοος και ό άγώνας γιά ουσιαστική μόρφωση των φοιτητών μας θυσιάζονται στό όνομα του «Δημοκρατικού» Πανεπιστημίου, πού ή πιό έερή έπιταγή του φαίνεται νά είναι ή παροχή διευκολύνσεων στίς έξετάσεις και τό πτυχίο.

Μόνο ή άλλαγή νοοτροπίας του φ.κ. και ή προσαρμογή του στή σημερινή πολιτική πραγματικότητα της χώρας μας θά τό θγάλει από την κρίση.

Η ΧΩΡΑ μας κάτω από τίς νέες συνθήκες πού διαγράφονται γ' αυτήν, χρειάζεται πολλούς και απόλυτα καταρτισμένους έπιστήμονες. 'Η προσεχής μας ένταξη στήν ΕΟΚ κάνει έπιτακτική την άνάγκη νά έντεινουμε τίς προσπάθειές μας στό χώρο της Παιδείας και νά δημιουργήσουμε τίς δυναμικές εκείνες διαδικασίες πού θά έπιτρέψουν, άφ' ενός τό άνέβασμα της στάθμης των σπουδών σέ εύρωπαϊκά επίπεδα, άφ' έτέρου την άποτροπή δημιουργίας χάσματος σάν του σημερινού.

ΕΝΩ όμως οι άνάγκες της χώρας μας σέ έπιστημονικό δυναμικό σέ σχέση μέ τούς διεθνείς προσανατολισμούς της είναι αύξημένες, ή πρακτική του φοιτητικού κινήματος είναι τελείως άρνητική. 'Ενώ στή φάση αυτή πραγματικός στόχος της σπουδάζουσας νεολαίας θά έπρεπε νά είναι ό δυναμικός έκσυγχρονισμός των ΑΕΙ, συμβαίνει ακριβώς τό αντίθετο. 'Η άδιαλλαξία και ή στείρα άρνηση χαρακτηρίζουν την ήγηση του φ.κ. και ή στάση της αυτή είναι άνεξήγητη. Είναι φανερό ότι ή άδιαλλαξία θά όδηγήσει σέ όδυνηρά άδιέξοδα και σέ άδικαιολόγητες όξύνσεις, πού σέ άμέσως έπόμενη φάση θά φαλκιδεύσουν τά υπάρχοντα περιθώρια καλύτερευσης.

ΑΠΟ τή στιγμή πού τό φ.κ. δέν βασίζεται σέ έπιστημονικές κοινωνικο-πολιτικές θέσεις, αλλά ύπακούει σέ ίδιοτελή κομματικά κριτήρια, ό,τι άπομένει από τή κουλτούρα μας κινδυνεύει νά καταποντισθεί.

ΣΤΟ θαθμό πού τό φ.κ. κλείνεται στή μέγγενη του κομματικού πάθους και όνειρεύεται άκαμπτές κοινωνίες παρωχημένων έποχών, στό μέτρο αυτό λοιπόν τό ίδιο δημιουργεί τά άμετάθετα σχήματα πού τόσο αυτηριάζει.

ΚΑΘΗΚΟΝ των φοιτητών μπροστά στήν κατάσταση αυτή είναι νά άπομονώσουν τίς τυχοδιωκτικές και αντιφοιτητικές ένέργειες των άριστερών παρατάξεων και νά παρέμβουν ουσιαστικά στίς διαδικασίες του φ.κ. γιά μιá θεσμική άλλαγή στή ΑΕΙ.

ΤΟ φ.κ. καλείται νά άναγνωρίσει την πολιτική πραγματικότητα, όπως αυτή έκφράζεται από τή λαϊκή θέληση και μέσα στήν όποια ζεί και άναπτύσσεται τό φιλελεύθερο πανεπιστήμιο. Μόνον έτσι θά άπακιστρωθεί από μεθόδους οι όποιες θίγουν την πολιτική αξιοπσία του, τό όδηγούν στήν άποσύνθεση και περιορίζουν την έμβέλειά του. Μόνο τότε τό φ.κ. θά περάσει στή θετική δράση και θά αξιοποιήσει δημιουργικά τό φρόνημα και τόν παλμό της σπουδάζουσας νεολαίας.

ΟΙ άπόψεις μας πάνω στό ν. 815

'Ο 815/78, πού κατά την πολιτεία ήλθε νά άντιμετωπίσει την κρίσιμη κατάσταση των ΑΕΙ, δέν νομίζουμε ότι θά έκπληρώσει από-

λυτα τούς στόχους, άν δέν άναμορφωθεί σέ πολλά σημεία του.

ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΣ καινοτομίες, πρωτοποριακές γιά την έλληνική πραγματικότητα, όπως ή θεσμοθέτηση του τομέα σάν βασικής άκαδημαϊκής μονάδας και τά μέτρα ύπέρ των έργαζομένων σπουδαστών, θάζει τά θεμέλια γιά τόν έκσυγχρονισμό τών ΑΕΙ.

Ο νόμος όμως δέν άντιμετωπίζει τό θεμελιώδες πρόβλημα της άριθμητικής σχέσης διδασκόντων – διδασκομένων, δέν όρίζει τά καθήκοντα του κύριου διδακτικού προσωπικού και δέν εισάγει καμιά καινοτομία πάνω στήν έκπαιδευτική διαδικασία.

Η εισαγωγή δέ του Νέου 'Εξεταστικού Συστήματος (ΝΕΣ) (διαγραφές, κατάργηση μεταφορών κλπ.) θάζει σέ κίνδυνο και τά θετικά σημεία του νόμου. 'Η έπιλογή του ΝΕΣ σάν τρόπου γιά νά θγει ή Α.Ε. από την κρίση είναι άψυχολόγητη. Διότι δέν συντρέχουν οι προϋποθέσεις γιά σωστή και άποδοτική λειτουργία του ΝΕΣ και σάν τέτοιες θλέπουμε: σωστή και ουσιαστική έκπαίδευση, κινητοποίηση και ένεργοποίηση των φοιτητών γιά έξάντληση της σπουδαστικής προσπάθειας.

ΟΙ θέσεις μας πάνω στόν 815 είναι σαφείς: 'Υποστηρίζουμε όλες τίς έκσυγχρονιστικές διατάξεις, αλλά είμαστε άντίθετοι σ' όλες τίς υπερβολές του ΝΕΣ, διότι πιστεύουμε ότι αυτές είναι έκτός πραγματικότητας.

ΠΙΣΤΕΥΟΥΜΕ ότι ένας νόμος – ολοσδήποτε νόμος – δέν λύνει τό πρόβλημα της Άνώτατης Παιδείας. 'Ο χώρος του πανεπιστημίου, δυναμικός και όχι στατικός, πρέπει νά έξελίσσεται και νά θελιώνεται συνεχώς.

ΜΙΑ τέτοια θέση μας ύπαγορεύεται από την άρχή της παράταξης μας ότι άγωνιζόμαστε γιά νά:

- α) άνεβάσουμε τό επίπεδο της άνώτατης έκπαίδευσης
- β) έγγυηθούμε μέ την προσπάθεια και τή μελέτη μας την παράλληλη, μέ τό παγκόσμιο επίπεδο, πορεία των έλληνικών πανεπιστημίων και τίς έπιστήμες.

ΚΑΙ ή θέση μας έναντι του 815 ύλοποιείται από τίς παρακάτω προτάσεις:

1. Συμμετοχή του κινήματος στίς διαδικασίες συγκρότησης του τομέα.
2. 'Αντιμετώπιση του έξεταστικού:
  - Δέν δεχόμαστε την άπώλεια της φοιτητικής ιδιότητας.
  - Αύξηση των μαθημάτων της ήμιπεριόδου από 2 σέ 3.
  - Μεταφορά, χωρίς τή μεταφορά μεταφερομένου.
  - 'Εφαρμογή του ΝΕΣ από τό 'Ακαδημαϊκό 'Ετος 1980-81.
  - Κατοχύρωση του θεσμού της προόδου ή των προαιρετικών άσκήσεων.
  - 'Εφαρμογή του συστήματος των έργων.

Η στάση μας άπέναντι του νόμου 815 – άν λάβουμε ύπ' όψη την ιδεολογική και πολιτική μας σχέση μέ τό κυβερνητικό κόμμα και την Ν.Δ., την όποια δέν κρύβουμε, άποτελεί άπόδειξη της πολιτικότητας πού μάς διακρίνει σάν φοιτητική παράταξη και θάζει στίς σωστές του θέσεις τά προβλήματα της αυτόνομίας του μαζικού μας χώρου. Καί αυτό είναι συνέπεια της δημοκρατικής έσωτερικής δομής μας, της οργανωτικής αυτόνομίας και της συνειδητότητας των συνδικαλιστικών μας στελεχών. 'Αν ακολουθούσαν τόν ίδιο δρόμο και άλλες παρατάξεις – άντί νά είναι παραρτήματα των κομματικών τους οργανώσεων – τό φ.κ. και ή Άνώτατη Παιδεία γενικότερα, δέν θά θρικόταν σ' αυτή την κατάσταση.

ΕΚΟΝ ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ «Β' ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΗ»

ΩΣ τίς προηγούμενες έκλογές οι περισσότερες προοδευτικές παρατάξεις υποστήριζαν πώς τό φοιτητικό κίνημα θρικόεται σέ άνοδο και άποσιάζει όλα τά χαρακτηριστικά της «βουρκαλιστικής ώριμότητας». 'Από την άλλη μεριά, μιá σειρά από φοιτητικές οργανώσεις πού συνδέονται μέ τό χώρο της έξωκοινοβουλευτικής άριστεράς, κατηγορούσαν την ήγηση του φοιτητικού κινήματος γιά την άδυναμία της νά προσάψει μέ άγωνιστικό τρόπο τίς καταχτήσεις των φοιτητών, γιά «συνδιαλλαγή» μέ τούς ύπόλοιπους φορείς της Άνώτατης Εκπαίδευσης και γιά τούς «άποπροσανατολιστικούς» θεσμικούς στόχους τούς όποιους έθετε (συνδιοίκηση, τριμερείς κλπ).

Ο Δημοκρατικός 'Αγώνας τέλος, ήταν ή μόνη παράταξη πού μιλούσε γιά κρίση του φ.κ. Καί λέγοντας κρίση δέν έννοούσε θέβαια κάποια δεξιά σφάλματα μόνο, ούτε πίστευε πώς θ' άρκούσαν κάποιες πιό «άγωνιστικές» κινητοποιήσεις γιά νά θγει τό φ.κ. από την κρίση του...

ΑΠΟ τόν περασμένο Φλεβάρη ώστόσο, μεσολάβησαν τρία δραματικά γεγονότα:

- 'Η κατάληψη της Πάτρας και ή ταυτόχρονη, σχεδόν, άποχή δι' άρκείας των φοιτητών στό ΕΜΠ.

● 'Η πανελλαδική άπεργία των 100 ημερών που πραγματοποίησε τό ΕΔΠ τήν περσινή άνοιξη και

● 'Η ψήφισή του ν.815 τό Σεπτέμβρη.

ΤΟ σκηνικό μέσα στά πανεπιστήμια άλλαξε, ύποχρεώνοντας όλες τίς προσδευτικές παρατάξεις νά μιλήσουν μιά διαφορετική γλώσσα.

ΠΟΣΟ σοβαρά μπορεί νά Ιοχυριστεί κανείς σήμερα πώς τό φ.κ. βρίσκεται σέ άνοδο, όταν ό ν.815 ψηφίστηκε χωρίς νά ύπάρξει καμία ούσιαστική αντίδραση.

Η σύγκριση μέ τόν 'Ιούλη του '75, όταν οι φοιτητές κατόρθωσαν μέσα σέ μιά περίοδο άπόλυτα νεκρή νά τήν ματαιώσουν ψήφισή του νομοσχέδιου γιά τόν κρατικό συνδικαλισμό, μόνο γιά «άνοδο» δέν μάς επιτρέπει νά μιλάμε.

ΜΗΠΩΣ όμως άρκει νά καταγγείλουμε τά «δεξιά όπορτουνίστικα σφάλματα» των «ρεφορμιστικών» παρατάξεων που έλέγχουν τό φ.κ. 'Η κατάληψη τής Πάτρας και ή μακρόχρονη άποχή του Πολυτεχνείου - που καθε άλλο παρά δεξιά σφάλματα ύπήρξαν - δείξαν πώς δέν άρκει ή άγωνιστικότητα, ή μαχητικότητα και οι κλιμακούμενες μαζικές κινητοποιήσεις γιά νά άποκρουστεί ή έντατικοποίηση. Γιατί όπως γνωρίζουν καλύτερα άπ' όλους οι φοιτητές τής Πάτρας και του Πολυτεχνείου - ή έντατικοποίηση πέρασε, προσωρινά τουλάχιστον, σ' αυτές τίς σχολές, παρά τίς έντονες άγωνιστικές κινητοποιήσεις.

ΤΗΝ έξέγερση τής Πάτρας πρέπει στ' αλήθεια νά τήν ύπερασπίζομαστε άπ' όλους αυτούς που κάνουν ό,τι μπορούν γιά νά τήν άποσπώσουν και νά τήν συκοφαντίσουν. Άποτελεί πράγματι κάτι τό σημαντικό: Τήν πρώτη μαζική κινητοποίηση διαρκείας ενάντια στην έντατικοποίηση. Γι' αυτό και ή «Πάτρα μάς δείχνει τό δρόμο του άγώνα». «Δέν πρέπει ωστόσο, νά μετατρέπουμε τήν έξέγερση τής Πάτρας σέ φετίχ, γιατί έχουμε ακόμα πολλά νά μάθουμε, πριν βρούμε «τό δρόμο» του νικηφόρου άγώνα!

Η κρίση του φ.κ. γίνεται σήμερα όλοφάνερη και ό λόγος είναι άπλός: 'Επί τέσσερα χρόνια οι παρατάξεις τής παραδοσιακής άριστεράς **άποθάρρυναν** όσες μαζικές κινητοποιήσεις έξοπαγαν μέσα στις σχολές - άποχουντοποίηση, συνθήκες ζωής στις 'Εστίες κλπ. - καλλιεργώντας τήν προοπτική τής «συνολικής άναμέτρησης» μέ εύκαιρία τήν ψήφισή του νόμου-πλαίσιο.

Οι μαζικοί άγώνες έκφυλίστηκαν σέ αιτηματολογία και παραπέμφθηκαν στις ελληνικές καλένδες. 'Ο έφησυχασμός κέρδισε έδαφος. 'Η έπίσημη έκπροσώπηση του φ.κ. υιοθέτησε στάση «άναμονής». Άναμονής ποianού; Του νόμου-πλάσιο, φυσικά.

ΠΕΡΣΙ τό Σεπτέμβρη ή πολιτική αυτή χρεωκόπησε όριστικά. Μετά τήν ψήφισή του νόμου 815, στό κίνημα άποκαλύφθηκε ένα

«κενό στρατηγικής».

ΤΟ ίδιο άδύναμε είναι εκείνες οι παρατάξεις που έχουν πολιτογραφηθεί σαν άριστεριστικές. Μετά τά γεγονότα τής Πάτρας, όποιος προτείνει άπελπισμένες κινητοποιήσεις έξεταστικών διευκολύνσεων και όποιος προωθεί άποσπασματικά κινήματα διαμαρτυρίας, δέν πείθει παρά έλάχιστους.

ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΑ ωστόσο, εμφανίζονται και κάποιες πρώτες ένδειξεις «ανάκαμψης» του φ.κ. από τήν κρίση του.

ΠΡΑΓΜΑΤΙ, οι γενικές συνελεύσεις που συζητάνε τή μεθόδευση τής πάλης ενάντια στον ν.815, ήταν οι μαζικότερες των τελευταίων χρόνων. 'Οσες άπόψεις ύποστήριξαν τήν ύποχωρητικότητα και τή συνδιαλλαγή, έπαθαν σ' όλες σχεδόν τίς περιπτώσεις πανωλεθρία, παρά τό ότι τίς έκπροσώπησαν παρατάξεις τής 'Αριστεράς μέ τεράστια έκλογική δύναμη μέσα στο φ.κ. και μέ συντριπτικούς κομματικούς μηχανισμούς.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ λοιπόν πώς ή κρίση του φ.κ. δέν θαθαίνει μόνο, αλλά άναδειχνει και κάποιους δρους γιά τό ξεπέρασμά της. Ποιοί είναι οι όροι αυτοί;

● 'Η άνάδειξη ενός **τρίτου** πόλου μέσα στο χώρο του φοιτητικού συνδικαλισμού - πέρα από τό συνασπισμό που επικράτησε ως τώρα (ΚΚΕ - ΚΚΕεσ) και επέβαλε στο φ.κ. τήν ύποχωρητική πολιτική του - πέρα από τή βολонταρίστικη κριτική όρισμένων άριστεριστικών όργανώσεων και πέρα από τίς ταλαντεύσεις τής ΠΑΣΠ. 'Η όργάνωση μας συμμετέχει στην παράταξη του Δ.Α. και επιδιώκοντας τή συνεργασία μέ προσδευτικές κινήσεις ανεξαρτήτων φοιτητών, προωθεί τή συγκρότηση μιάς τρίτης έναλλαχτικής λύσης.

● 'Η **ένοποίηση** των άποσπασματικών φοιτητικών κινητοποιήσεων και ή **άγωνιστική σύγκλιση** μέ τό ΕΔΠ.

ΜΙΑ τέτοια όμως **διπλή** ένότητα δέν μπορεί νά συγκροτηθεί παρά στο μέτωπο γιά τή κατάρνηση του ν.815.

ΓΙΑ πρώτη φορά ίσως οι συσχετισμοί που θά διαμορφωθούν στις φοιτητικές έκλογές, θά επιδράσουν καταλυτικά στις κατοπινές έξελίξεις. Άπό κάθε άποψη λοιπόν, οι φετινές έκλογές στά πανεπιστήμια, δέν είναι έκλογές «ρουτίνας»...

ΠΑΣΠ - ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ

ΕΧΕΙ πιά καθιερωθεί πριν από τίς φοιτητικές έκλογές νά συζητιέται πλατιά ή κατάσταση του φ.κ. και έχτιμήσεις που συνεπάγεται ή ύπάρχουσα κατάσταση. Είναι λοιπόν «δικαιολογημένο» ότι πολλές φορές δέν ύπάρχει αντικειμενική έχτιμηση τής κατάστα-

Οι τόμοι του ANTI:

- Α' (6' έξαμ. '74, τεύχη 1-9) *έξαντλήθηκε*
- Β' (α' έξαμ. '75, τεύχη 10-22)
- Γ' (6' έξαμ. '75, τεύχη 23-35)
- Δ' (α' έξαμ. '76, τεύχη 36-48) *έξαντλήθηκε*
- Ε' (6' έξαμ. '76, τεύχη 49-61)
- ΣΤ' (α' έξαμ. '77, τεύχη 62-74)
- Ζ' (6' έξαμ. '77, τεύχη 75-89)
- Η' (α' έξαμ. '78, τεύχη 90-102)
- 'Ετοιμάζεται ό έννατος (Θ') τόμος του 6' έξαμ. του '78 (τεύχη 103-115).

κυκλοφορούν κιαλας 8 τομοι του αντι

που ό καθένας περιέχει αντίστοιχα τά τεύχη ενός έξαμήνου.

Στους τόμους του ANTI - πανόδετους, μέ έξώφυλλα και άναλυτικά περιεχόμενα θεμάτων και συνεργατών - θά βρείτε μιά πλούσια και πολύπλευρη καταγραφή:

- τής πολιτικής και πολιτιστικής ζωής μας
- τής κατάστασης στην 'Αριστερά
- τής έξωτερικής επικαιρότητας
- των ιδεολογικών ρευμάτων τής έποχής μας και
- πλήθος στοιχεία που ενδιαφέρουν όσους συμμετέχουν στα προβλήματα του τόπου μας.

Ζητείστε τους τόμους του ANTI από τά γραφεία μας: Δημοχάρους 60 (Τ.Τ. 601) τηλ. 732.713 και 732.819.

Όσοι μένουν στην έπαρχία μπορούν νά ζητήσουν τήν άποστολή των τόμων μέ άντικαταβολή. Μπορείτε ακόμα νά ανταλλάξετε τά τεύχη μέ δεμένους τόμους πληρώνοντας τήν βιβλιοδοσία (160 δρχ. στον τόμο).

σης και εκφράζονται απόψεις δίχως κανένα πολιτικό προσδιορισμό.

ΑΠΟΦΕΙΣ, όπως η «κρίση» του φοιτητικού κινήματος, που εκφράζουν με μηδενιστικό τρόπο το αδιέξοδο μιάς πολιτικής γραμμής. Ακόμη η θεατικότητα για την «ανοδική» πορεία του φ.κ. που διακατέχεται από μια «εύφορία» που αντικειμενικά εύνοει την ενσωμάτωση στην κυβερνητική πολιτική, παρά τις υποσχέσεις για στρατηγικές διαφοροποιήσεις.

ΤΟ φοιτητικό κίνημα τη χρονιά που πέρασε ανέπτυξε αγώνες πάνω σε συγκεκριμένα προβλήματα των σχολών, όπως και σε συνολικά προβλήματα της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Έμφανίστηκαν όμως αδυναμίες στον ενεργό και μαζικό χαρακτήρα του κινήματος, αρκετές φορές δεν κατανοήθηκε η στρατηγική του έκτακτου χρονισμού της άρχειας τάξης και δεν πέρασε γρήγορα από τη ζύμωση, στη διεκδίκηση του εκδημοκρατισμού.

ΣΥΝΟΛΙΚΑ όμως, το δημοκρατικό φοιτητικό κίνημα έχει σταθερό αντιιμπεριαλιστικό, προοδευτικό προσανατολισμό, στην πράξη αρνείται την ενσωμάτωση στην κυβερνητική πολιτική του αὐταρχικού εκσυγχρονισμού, αναπτύσσεται – με άργους ρυθμούς – στην κατεύθυνση της κατάργησης του 815.

Ο αντικειμενικός νόμος 815 δεν ασχολείται με σημαντικά θέματα όπως το πανεπιστημιακό άσυλο, ή τις συνδικαλιστικές ελευθερίες, δεν δημιουργεί προϋποθέσεις για μία ουσιαστική μόρφωση για όλο το λαό. Προσπαθεί μέσα από την εντατικοποίηση της απασχόλησης των φοιτητών να επιβάλει έναν ιδιότυπο αὐταρχικό εκσυγχρονισμό. Στοχεύει στο χτύπημα του φ.κ., στην υποβάθμιση της παρέμβασης των φοιτητών στα ΑΕΙ, στη διάλυση των δημοκρατικών φοιτητικών συλλόγων.

Η ΠΑΣΠ πιστεύει ότι οι εκλογές αυτές έχουν ιδιαίτερη σημασία. Η μαζικότητα τους και η επικράτηση των προοδευτικών δυνάμεων θα αποτελέσει φραγμό στην κυβερνητική πολιτική. Οι φοιτητές πρέπει να περιφρουρήσουν τους δημοκρατικούς συλλόγους που υπονομεύει η κυβέρνηση με διάφορους τρόπους («τομέας» κλπ.), να συνεχίσουν την πάλη για την κατάργηση του ν. 815, τον αγώνα για τη μη εφαρμογή στην πράξη των αντικειμενικών διατάξεων του, την απόκρουση του αὐταρχικού εκσυγχρονισμού, την προώθηση των διεκδικητικών προγραμμάτων για τα προβλήματα των επιμέρους σχολών, για την πιο στενή σύνδεση με προοδευτικούς εξωπανεπιστημιακούς φορείς και την αποτελεσματική σύνδεση με το λαό.

Πανσπουδαστική Συνδικαλιστική Κίνηση (Π.σ.κ.)

Α. Για την πορεία του φοιτητικού κινήματος

ΣΤΟΝ χρόνο που πέρασε από τις τελευταίες φοιτητικές αρχαιρεσίες, το φοιτητικό κίνημα (φ.κ.) πραγματοποίησε νέα θήματα. Ενίσχυσε την θετική του πορεία. Σταθεροποίησε και θάβαινε τον αντιιμπεριαλιστικό-αντιμονοπωλιακό του προσανατολισμό, όπως φαίνεται από τους υψηλότερους ποιοτικά στόχους που έβαλε και διεκδίκησε για συγκεκριμένες δημοκρατικές θεσμικές αλλαγές στις δομές και την λειτουργία των ΑΕΙ. Συνέβαλε στην πάλη του λαού μας για πραγματική Δημοκρατία και Εθνική Ανεξαρτησία. Πιο οργανωμένα και πιο μαζικά αντιπαράταχθηκε στην αντικειμενική πολιτική της κυβέρνησης. Περιφρούρησε τα κατακτημένα δημοκρατικά του δικαιώματα (συμμετοχή, ελεύθερη συνδικαλιστική οργάνωση) και είχε επί μέρους κατακτήσεις σε όρισμένες σχολές.

Η ΠΑΡΑ πάνω εικόνα θα ήταν έλλιπής αν δεν σημειώναμε και τις αδυναμίες που παρουσίασε – σοβαρές ορισμένες φορές – που έχουν να κάνουν με την ίδια την ανάπτυξη του. Αυτές έχουν να κάνουν βασικά με την όχι απαιτούμενη ενεργοποίηση πλατιά των φοιτητών στις διαδικασίες του φ.κ. Παρατηρήθηκε λ.χ. το εξής γεγονός: Ένώ η συμμετοχή των φοιτητών στις πρόσφατες Γενικές Συνελεύσεις για την αντιμετώπιση του ν.815 ξεπέρασε κάθε προηγούμενο από την μεταπολίτευση και μετά, δεν υπήρξε ανάλογη και στις κινητοποιήσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά σχολές για την προώθηση των αποφάσεων που πήραν οι Γ.Σ.

ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ υπάρχουν και στην ίδια την λειτουργία των οργάνων του φ.κ. που δεν αποτελεί πάντοτε μόνιμο στοιχείο και σταθερό προσανατολισμό της δουλειάς τους ή ενημέρωση των φοιτητών, ή επιδίωξη της ενεργητικής συμμετοχής του, τόσο στην διαμόρφωση των αποφάσεων του συλλόγου όσο και στην διαδικασία προώθησής τους. Αδυναμίες ακόμα υπάρχουν στην όχι πάντοτε αποτελεσματική οργάνωση της φοιτητικής πάλης, στη μη εξασφάλιση μιάς σταθερότητας και συνέχειας που πρέπει να έχει, στην μη εξασφάλιση πάντοτε της λαϊκής υποστήριξης.

ΤΟ πρόβλημα θέβαινα για το φ.κ. και για τις δημοκρατικές δυνάμεις δεν είναι η απλή επισημάνση των αδυναμιών του. Το πρόβλημα είναι πώς θα ξεπεραστούν. Και ο αποτελεσματικότερος τρόπος δεν είναι τουλάχιστον η εξαγωγή εξωπραγματικών συμπερασμάτων για «κρίση» του φ.κ. και η προσπάθεια να αναλυνεται το φ.κ. σε «συζητήσεις» που να αποδεικνύουν την ανυπαρκτή κρίση του. Ο πιο σωστός τρόπος για το ξεπέρασμα των αδυναμιών του φ.κ. είναι η ίδια η ανάπτυξη των φοιτητικών αγώνων, το ίδιο το δυνάμωμα της φοιτητικής πάλης. Και στο σημείο αυτό καλούνται να ενώσουν τις προσπάθειές τους όλες οι δημοκρατικές δυνάμεις.

Β. Ο ν. 815 και η αντιμετώπισή του

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ της «Νέας Δημοκρατίας» παρά και έναντι στην καθολική κατακραυγή που ξεσηκώθηκε, προχώρησε στην ψήφιση του αντιδραστικού ν.815. Η ψήφισή του αποτελεί μία σημαντική πλευρά των σχεδίων, που η κυβέρνηση θέλει να επιβάλει στα ΑΕΙ, μέρος της γενικότερης αντικειμενικής πολιτικής της. Το φ.κ. από την πλευρά του ήδη με τις αποφάσεις του 9ου Πανσπουδαστικού Συνεδρίου χάραξε στόχους ικανούς όχι μόνο να όπλίσουν το φ.κ. για μία αντιπαράθεση σε όλα τα επίπεδα με την πολιτική της κυβέρνησης, αλλά και να προωθήσει τις δικές του λύσεις στα πανεπιστημιακά προβλήματα. Ειδικότερα το Κ.Σ. της ΕΦΕΕ με τις αποφάσεις που πήρε τον περσινό Μάρτη για την προώθηση συγκεκριμένων δημοκρατικών αλλαγών στα ΑΕΙ και την πάλη που ανέπτυξε το φ.κ. για την προώθησή τους είχε δημιουργήσει ήδη το έδαφος μέσα στους φοιτητές για μία, από ένιχυμένες θέσεις, αντιπαράθεση απέναντι στον ίδιο τον ν. 815.

Οι σκοποί που υπηρετεί η ψήφιση ενός τέτοιου νόμου, ή μάλλον που θα 'θελε να εξυπηρετήσει, είναι διάφανοι. Πρώτ' απ' όλα το χτύπημα του οργανωμένου φ.κ. που επιχειρείται με τον παραγκωνισμό και την αποδυνάμωση του ρόλου των Φ.Σ. και σε συνδυασμό μ' αυτό η προώθηση των φιλομονοπωλιακών κυβερνητικών σχεδίων στα Πανεπιστήμια με την ύψωση νέων ταξικών φραγμών στην μόρφωση (σφαγιαστικά εξεταστικά μέτρα) με την ένιχυση του αὐταρχικού πλαισίου λειτουργίας των ΑΕΙ (διατήρηση του αναχρονιστικού θεσμού της έδρας, χτύπημα της αυτοτέλειας των ΑΕΙ). Με τη διάλυση του κλάδου του ΕΔΠ.

ΠΩΣ θα αντιμετωπίσει με αποτελεσματικό τρόπο τον ν. 815 το φ.κ., πώς θα προωθήσει τις δικές του λύσεις στα Πανεπιστήμια; Σε αντίθεση με όσους έσπευσαν να προδικάσουν εκ των προτέρων την ψήφιση του ν. 815 σαν ήττα του φ.κ. θυάζοντας και τα πιο απαισιόδοξα συμπεράσματα για την εξέλιξή του, η Π.σ.κ. διακήρυξε πώς και αναγκαία και το κυριώτερο είναι δυνατή η μη εφαρμογή στην πράξη του αντιδραστικού νόμου και η τελική του κατάργηση. Την αίσιοδοξία αυτή την αντλούμε από τις ίδιες τις ανεξάντλητες δυνάμεις του φ.κ. από την έμπιστοσύνη με την οποία προσβλέπουμε στην ενεργητική συμπαράσταση που είναι σε θέση να μας δώσει ο λαός. Οι φοιτητές επιβεβαίωσαν με την ίδια τους την στάση την ορθότητα μιάς τέτοιας θέσης. Έδειξαν την ριζική τους αντίθεση με τον νόμο 815 και το κυριότερο την θελήσή τους να παλαίσουν για την μη εφαρμογή του στην πράξη και την κατάργηση του. Έδω πρέπει να επισημάνουμε πώς αυτό καθαυτό το γεγονός της αντίθεσης των φοιτητών απέναντι στο ν. δημιουργεί ταυτόχρονα την αντικειμενική βάση για να επιτευχθεί η ένωμένη δράση του φ.κ. που σήμερα όσο ποτέ άλλοτε αναδεικνύεται η ένωμένη δράση του φ.κ. που σήμερα όσο ποτέ άλλοτε αναδεικνύεται σε βασικό μοχλό χτυπήματος του αντικειμενικού ν. Και όποια φοιτητική παράταξη με τον ένα ή τον άλλο τρόπο παρεμβάλλει εμπόδια και την υπονομεύει θα ξεπεραστεί από την ίδια την ανάπτυξη του κινήματος, θα πάρει το μερίδιό, αλλά και τις συνέπειες των ευθυνών που τις αναλογούν.

ΜΠΑΙΝΕΙ ένα ερώτημα: Είναι σωστό να εξαντλούμε τις δυνατότητες του φ.κ. σε μία απλή άρνηση του νόμου, να τις περιορίζουμε σε ένα «όχι» στην κυβερνητική πολιτική; Πιστεύουμε πώς όχι.

ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ να παλαίσουμε ταυτόχρονα για την προώθηση των δικών μας λύσεων στα πανεπιστημιακά προβλήματα σαν μόνον ικανών όχι μόνο να άρουν τις συνέπειες εφαρμογής του ν. και να την επιτρέψουν στην πράξη την εφαρμογή του, αλλά και να επιφέρουν βελτίωση στην ίδια την κατάσταση που υπάρχει σήμερα στα Πανεπιστήμια. Γιατί το πρόβλημα για το φ.κ. δεν είναι επαναφορά στην πρό του ν. 815 κατάσταση που υπήρχε στην Παιδεία και που όλοι καταδικάζουμε, αλλά η αλλαγή της προς το καλύτερο. Και για να γίνουμε πιο συγκεκριμένοι θα μιλήσουμε με ένα παράδειγμα. Πώς θα αντιμετωπίσουμε π.χ. τα απαράδεκτα εξεταστικά μέτρα που εισάγει ο ν. 815;

Όλοι συμφωνούμε πώς δεν πρέπει να καταργηθεί η Γ' Τμήμα-

τική περίοδος και η Δ' πτυχιακή. Κοινή συνείδηση αποτελεί πώς δεν πρέπει να γίνονται διαγραφές και πώς δεν πρέπει να εφαρμοστούν τα μέτρα για μη μεταφορά μαθημάτων. Άρκει όμως αυτό για να γίνει αποτελεσματική η πάλη μας; Η πείρα έδειξε πώς όχι. Απαιτείται να προτείνουμε και να παλέψουμε για συγκεκριμένες, έντελώς συγκεκριμένες λύσεις που όχι μόνο θα άρουν τις συνέπειες της εφαρμογής των εξεταστικών μέτρων της κυβέρνησης, αλλά ταυτόχρονα θα προσφέρουν και τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την οργάνωση των σπουδών μας σε μία δημοκρατική βάση που θα επιφέρει αλλαγές στο περιεχόμενο και το πρόγραμμα των σπουδών, τον τρόπο διδασκαλίας κλπ., επιβάλλοντας έτσι την προοδευτική μεθοδολογία και πρακτική στα ζητήματα της μόρφωσης. Διαφορετικά δεν πραγματοποιούνται τα αναγκαία θήματα που πρέπει να γίνουν. Δεν πραγματοποιούμε αλλαγές τέτοιες που στην πράξη να κάνουν ανεφάρμοστη την προσπάθεια υλοποίησης των εξεταστικών μέτρων. Και οι φοιτητές γνωρίζουν σήμερα πώς σε κάθε σχολή, μόνο δυστυχώς, η Πανοπουδαστική σ.κ. έχει να προτείνει τέτοιες συγκεκριμένες θέσεις που η όρθότητά τους είναι άδιαφηνής, άκριτος γιατί όριζαν έναν τέτοιο τρόπο οργάνωσης των σπουδών που ήδη λειτουργεί με επιτυχία στο ΕΜΠ και το Πανεπιστήμιο Κρήτης. Εκτός και αν μας προτείνουν οι συναγωνιστές μας μίαν άλλη λύση. Εμείς είμαστε σύμφωνοι να την συζητήσουμε. Δυστυχώς όμως, τέτοια δεν υπάρχει.

ΜΕ τέτοιες θέσεις, με τέτοια λογική και με μορφές που θα εξασφαλίζουν την πιο πλατιά ενεργοποίηση των φοιτητών, την συμπαράταξη των πανεπιστημιακών φορέων και την στήριξη στο λαό, τό φ.κ. είναι σε θέση να πραγματοποιήσει αποτελεσματικούς αγώνες, να έχει συγκεκριμένες κατακτήσεις. Και εμείς καλούμε και απ' αυτό το σημείο τις άλλες δημοκρατικές δυνάμεις σε μία τέτοια βάση να προχωρήσουμε ενωμένοι. Διαφορετικά ο καθένας είναι υπόλογος απέναντι στο φ.κ. Πιστεύουμε ότι η έννοια στη δράση των δημοκρατικών δυνάμεων είναι όχι μόνο αναγκαία, αλλά και δυνατή. Γι' αυτό πάντοτε και σήμερα και στη πράξη θα παλεύουμε γι' αυτήν. Και είμαστε σίγουροι ότι θα πραγματοποιηθεί ακόμα και αν μπουνε τεχνητά εμπόδια. Θα την επιβάλλει η αποφασιστική θέληση των φοιτητών.

ΠΠΣΠ – (ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΠΑΝΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΗ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ)

Η Προοδευτική Πανοπουδαστική Συνδικαλιστική Παράταξη δεν θεωρεί ότι το φ.κ. βρίσκεται σε κρίση. Σε κρίση βρίσκεται η γραμμή και η κατεύθυνση που μέχρι σήμερα έχει πλειοψηφίσει στα όργανα του φ.κ. και που δεν ανταποκρίνεται στις διαθέσεις και τους πόθους της πλειοψηφίας των φοιτητών. Πρόσφατη απόδειξη αποτελεί η μαζική προσέλευση των φοιτητών στις Γ.Σ. των σχολών και η αγωνιστική στάση που υιοθετήθηκε σ' αυτές με την καταδίκη της κυβερνητικής εκπαιδευτικής πολιτικής και με την απαίτηση να καταργηθεί ο ν. 815. Απόδειξη αποτελεί η μαζική αντικυβερνητική, αντιιμπεριαλιστική αγωνιστική διάθεση των πλατιών φοιτητικών μαζών που εκδηλώνεται στις πιο ποικίλες ευκαιρίες (μέ κορυφώματα όπως της Πάτρας) και που έρχεται σε αντίθεση με τις προθέσεις και τις προτεινόμενες λύσεις της σημερινής πλειοψηφούσας γραμμής και κατεύθυνσης στα φοιτητικά όργανα.

Η κυβέρνηση Καραμανλή προσπάθησε χωρίς επιτυχία στο παρελθόν και παραπαθεί πάντοτε να εκμεταλλευτεί κάθε ευνοϊκή ευκαιρία που της προσφέρει η κατάσταση στο φ.κ. και γενικότερα στο νεολοιότικο κίνημα για να προωθήσει την ολομέτωπη επίθεση στον στόν τομέα της παιδείας. Οι προσπάθειές της έδωσαν καρπούς στη Μέση Έκπαίδευση και κάποια αποτελέσματα στην Άνωτατη Έκπαίδευση με την ψήφιση το καλοκαίρι του ν. 815, τμήμα του γενικότερου σχεδίου της για ένα νόμο – πλαίσιο. Οι προσπάθειές της υπαγορεύονται από την ανάγκη να προσαρμοστεί η Παιδεία στις προδιαγραφές της ΕΟΚ, να «εσυγχρονιστεί» ώστε να ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες των μονοπωλίων, να λυθούν οι διάφορες ενδοεκπαιδευτικές αντιθέσεις και να τιθασευτεί το φ.κ., που είναι ένα μαχητικό τμήμα του λαϊκού κινήματος. Για ποιά κρίση του φ.κ. μπορούμε, λοιπόν, να μιλάμε τη στιγμή που η πλειονότητα των φοιτητικών μαζών έχει μία σταθερή αντικυβερνητική στάση; Μπορούμε να αναφερθούμε μόνο στη σύγχυση και στον αποπροσανατολισμό που προσπαθούν να ρίξουν το φ.κ. οι διάφορες ρεφορμιστικές και συνθηκολόγες παρατάξεις ή καμιά φορά τα βραχύβια αναρχοαυθορμητιστικά ρεύματα.

Τό φ.κ. επανειλημμένα διάψευσε τις εκτιμήσεις της κυβέρνησης Καραμανλή για την κατάσταση που βρίσκεται και επανειλημμένα

εξέπασσε τις προσδοκίες και τα σχέδια των ρεφορμιστών που τό ήθελαν σά μέσο πίεσης στις μικροκομματικές συνδιαλλαγές τους.

Η ΠΠΣΠ τάχτηκε ενάντια σε κάθε κυβερνητική προσπάθεια να αφαιρεθούν από τό φ.κ. καταχτημένα δικαιώματα, καθώς και ακαδημαϊκές, συνδικαλιστικές και πολιτικές ελευθερίες. Ό ν. 815 αποτελεί μία τέτοια προσπάθεια στον τομέα του εξεταστικού και στο χτύπημα της ένότητας του φ.κ. με τό αγωνιζόμενο επιστημονικό διδακτικό προσωπικό. Η κυβερνητική πολιτική πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα και μακροπρόθεσμα.

Η ΠΠΣΠ αγωνίζεται για τό δικαίωμα στη μόρφωση και στη δουλειά, για παιδεία σε όποιον θέλει και ιδιαίτερα στα παιδιά του λαού. Αυτός ο μακροπρόθεσμος στόχος της συνεπάγεται την πάλη για αύξηση των εκπαιδευτικών ευκαιριών στα παιδιά των εργαζομένων, για θελτίωση των συνθηκών σπουδών, για ένα πολυτεχνικό χαρακτήρα της παιδείας, για ακαδημαϊκές ελευθερίες, για σύγχρονη επιστημονική και ανταποκρινόμενη στο επάγγελμα γνώση, για δικαίωμα εκλογής κλάδου και επιστήμης, για διαρκή επιμόρφωση. Τάσσεται υπέρ της μόρφωσης, αλλά κατά του άστικού εκπαιδευτικού συστήματος (μέ τό που αυτό άποσκοπεί, στό διδάσκει και στο πώς διδάσκεται) και κατά της ταξικής άστικής επιλογής που εύνοεί τά παιδιά των οικονομικά άνέτων και πολιτιστικά άνεβασμένων τάξεων και στρωμάτων.

Τήν πιο πάνω προοπτική η ΠΠΣΠ δίνει στην άμεση πάλη της για την κατάργηση του ν. 815. Πιστεύει ότι σήμερα μπορεί και πρέπει: Νά οργανωθεί η πάλη σε κάθε σχολή για τά άμεσα αιτήματα, συνδασμένη με τούς αγώνες ενάντια στα μέτρα εφαρμογής του ν. 815 (έντατικοποίηση με ξέφρενες ρυθμούς σπουδών χωρίς καμιά θελτίωση του επιπέδου και της ύποδομής τους, σφαγιαστικές εξετάσεις και καθηγητικές αυθαιρεσίες, κρατικός συνδικαλισμός κλπ.).

Νά ένταθούν οι μαχητικές εκδηλώσεις του φοιτητόκοσμου κατά σχολή και κατά πόλη, ώστε να μήν παρθούν οι αποφάσεις για εφαρμογή των διατάξεων του ν. 815.

Νά συντονιστούν και να κλιμακωθούν οι πιο πάνω αγώνες μέ στόχο την πανελλαδική κινητοποίηση και άποχή για την κατάργηση του ν. 815.

Όλοι οι δημοκράτες φοιτητές, είτε άνήκουν είτε δέν άνήκουν σε κάποια παράταξη, όλες οι οργανωμένες δυνάμεις που θέλουν την κατάργηση του ν. 815, μπορούν να συμβάλλουν σ' αυτή την προσπάθεια.

Γιά να πετύχει όμως κάτι τέτοιο, για να αντιμετωπιστεί αποφασιστικά η κυβερνητική αντιεκπαιδευτική αντιλαϊκή πολιτική, πρέπει ταυτόχρονα και παράλληλα να άπομονωθούν οι άπόψεις και οι φορείς τους που άποπροσανατολίζουν τό φ.κ., που σπέρνουν την ήττοπάθεια και την ύποταξη και που άποτελούν ένα ακόμα στήριγμα της κυβερνητικής πολιτικής.

Η κατάργηση του ν. 815 έρχεται σάν άποτέλεσμα της σύγκρουσης μέ την κυβέρνηση και την πολιτική της, σάν άποτέλεσμα άνάπτυξης αγώνων για θελτίωση της ύλικής και πνευματικής θέσης των φοιτητών στην κατεύθυνση μιάς λαϊκής παιδείας σε μιά δημοκρατική Ελλάδα. Ό ν. 815 δέν καταργείται μέ ξόρκια και μπαλώματα. Τί σημαίνει, για παράδειγμα, ο φραστικός αντικυβερνητισμός της ΚΝΕ – Πσκ την στιγμή που στην πράξη η παράταξη αυτή ψηφίζει συνθηματικά κοινές προτάσεις μαζί μέ την κυβερνητική παράταξη ΔΑΠ στο ΚΣ της ΕΦΕΕ και τη στιγμή που σαμποτάρει και αντιτίθεται σε κάθε φοιτητικό άγώνα και κινητοποίηση που ξεφεύγει τά πλαίσια της ταξικής συνεργασίας και βγαίνει από τούς άσφυκτικούς χώρους των κυβερνητικών και έπίσημων προβαλμάτων.

Ό ν. 815 δέν καταργείται μέ μπαλώματα, που λέγονται «δημοκρατικές θεσμικές αλλαγές» και μέ μιά σχεδιομανία που άπροσανατολίζει τό φ.κ. σε νέα οργανωτικά σχήματα των ΑΕΙ, τέτοια που δέν τά προβλέπει και δέν τά «πιάνει» ο ν. 815.

Ό ν. 815 καταργείται γιατί οι φοιτητές συνειδητοποιούν, οργανώνονται και συγκρούονται. Τό φ.κ. όλο και πιο πολύ συνειδητοποιεί ότι «μιά παιδεία στην ύπηρεσία της οικονομίας» σημαίνει διαίωηση της σημερινής οικονομικής, πολιτικής και ιδεολογικής τάξης και της άμορφωσίας για τούς πολλούς, οργανώνεται για να διεκδικήσει την κατάργηση του ν. 815 και τη διεύρυνση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών.

Η πανελλαδική κινητοποίηση και άποχή που ξεκινάει από τις σχολές και κλιμακώνεται, μπορεί να άποτελέσει ένα βασικό μέσο για την κατάργηση του ν. 815. Οι έρχόμενες φοιτητικές εκλογές μπορούν να άποτελέσουν μιά άφετηρία προς μιά τέτοια κατεύθυνση.

Τελος ερευνας

Η ΙΡΑΝΙΚΗ ΚΡΙΣΗ:

Λυδία λίθος για την ενεργειακή μας πολιτική

του Κ. Κίτσου

ΓΙΑ ΜΙΑ ακόμα φορά, με την παραίτηση του διορισμένου από τον Σάχη πρωθυπουργού Μπαχτιάρ, φάνηκε η σημασία του πετρελαίου, σαν όπλου για την άσκηση διεθνών πιέσεων. Η διακοπή – από τη μία στιγμή στην άλλη – της υποστήριξης του κ. Μπαχτιάρ από τον Ιρανικό στρατό, με συνέπεια την πλήρη επικράτηση της επαναστατικής εξέγερσης που καθοδήγησε ο «άγιατολλάχ» Χομείνι, υπήρξε η συγκεκριμένη έκφραση αυτών των πιέσεων. Γιατί ο Ιρανικός στρατός, άφοσιωμένος στους Άμερικανούς, που τον οργάνωσαν, τον καθοδηγούσαν, και εξακολουθούν να τον καθοδηγούν, ποτέ δεν θα αναλάμβανε την πρωτοβουλία μιας πολιτικής αλλαγής, που μπορεί να έχει έκτεταμένες συνέπειες όχι μόνο στην Περσία, αλλά σε ολόκληρο τον Ισλαμικό κόσμο. Την πρωτοβουλία την είχαν οι επίσημοι της Ουάσιγκτων και οι σύμμαχοί τους. Πού έπρεπε να διαλέξουν ανάμεσα: στην συνέχιση της υποστήριξης ενός καθεστώτος που δεν είχε πιά νόημα ή επιβίωσή του αν δεν επρόκειτο να ξαναγυρίσει στο θρόνο της η οικογένεια Παχλεβί, και στην επαναλειτουργία, όσο γίνεται γρηγορώτερα των περσικών πετρελαιοπηγών, για να αποφύγει ο δυτικός κόσμος ανυπολόγιστες οικονομικές ζημιές από την έλλειψη ύγρων καυσίμων.

Η ΔΙΑΚΟΠΗ λειτουργίας των πετρελαιοπηγών και των πηγών άντλησης φυσικού αερίου, στο Ιράν, θα ήταν δυνατό να συνεχιστεί για όσον καιρό θα χρειαζόταν στον Ιρανικό στρατό – με την υποδείξη των Άμερικανών – να καταβάλει την επανάσταση του «άγιατολλάχ», χωρίς οδυνηρές συνέπειες για τη διεθνή οικονομία. Τουτό, γιατί το περσικό πετρέλαιο καλύπτει τα 9% μόνο των αναγκών σε πετρελαιοειδή του μη κομμουνιστικού κόσμου. Ήταν εύκολη, συνεπώς, η κάλυψη του ελλείματος, με μείωση της κατανάλωσης – στις ΗΠΑ κυρίως, όπου κατευθύνονται οι μεγαλύτερες ποσότητες της περσικής παραγωγής – και με ταυτόχρονη αύξηση της προσφοράς από άλλες πετρελαιοπαραγωγούς χώρες. Οι τελευταίες, όμως, αυτές χώρες, και, ιδιαίτερα οι πετρελαιοπαραγωγοί του αραβικού κόσμου, αν και αύξησαν κατά ένα ποσοστό την παραγωγή τους (3.000.000 βαρέλια την ημέρα) καλύπτοντας κατά τα τρία πέμπτα το έλλειμμα από την απουσία του περσικού πετρελαίου, επωφελήθηκαν από την έλλειψη των υπόλοιπων δύο εκατομμυρίων βαρελιών για να αυξήσουν μέχρι 40% τις τιμές του άργου από πούλουσαν. Έτσι, οι φόβοι του δυτικού κόσμου για το κόστος σε θάρος της οικονομίας τους των γεγονότων στην Περσία, δικαιώθηκαν, όχι γιατί τους έλλειψε το πετρέλαιο, αλλά γιατί το πετρέλαιο έγινε πολύ ακριβό.

Η ΑΥΞΗΣΗ της τιμής του πετρελαίου του Περσικού κόλπου, από 12,5 (μέσος όρος) σε 15,16 και 17 δολάρια το βαρέλι, δεν ήταν χειρισμός, υπαγορευμένος μόνον από κερδοσκοπικούς υπολογισμούς. Ύπαγορεύτηκε – και αυτό αποτελεί κοινή συνείδηση – από την επιθυμία των αραβικών κυβερνήσεων να υποβοηθηθούν την επανάσταση του «άγιατολλάχ», ενισχύοντας την αποτελεσματικότητα του όπλου «πετρέλαιο», που η εξέγερση στο Ιράν χρησιμο-

ποίησε διατάσσοντας τη διακοπή της παραγωγής του. Η ενέργεια δείχνει να αντιφάσκει προς τη στάση που λογικά έπρεπε να χαρακτηρίζει την πολιτική των πριγκιπάτων του αραβικού κόσμου απέναντι στα γεγονότα της Περσίας, αφού αυτά τα γεγονότα μπορούν να επαναληφθούν και στη δική τους επικράτεια. Δεν αντιφάσκει εντούτοις αν εκτιμηθεί σαν τμήμα ενός συνολικού χειρισμού για την αντιμετώπιση της «Ισλαμικής επανάστασης», ένα άλλο τμήμα της οποίας ήταν η εγκατάλειψη της κυβέρνησης Μπαχτιάρ από το στρατό, δηλαδή από τους Άμερικανούς.

Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ της Ουάσιγκτων απέναντι στα δύο Ιρανικά μέτωπα, και η συμπαράσταση των άλλων Αράβων προς τον Χομείνι, υπαγορεύτηκαν και οι δύο, από την φροντίδα πρώτον, των Αράβων να διαχωρίσουν τη θέση τους από το Σάχη, ελπίζοντας ότι θα έκτονωθεί, έτσι, το λαϊκό κλίμα συμπάθειας προς της Πέρσης επαναστάτες στο έσωτερικό των χωρών τους, και από τη σπουδή δεύτερον του δυτικού κόσμου να κλείσει, όσο γίνεται γρηγορώτερα η πληγή του «ακριβού» πετρελαίου. Εκεί που είχαν φτάσει τα πράγματα στο Ιράν, η καλύτερη τακτική ήταν να κερδηθεί χρόνος για την μακροπρόθεσμη αντιμετώπισή τους. Ούτε κυβέρνηση του Σάχη μπορούσε να κρατηθεί για καιρό στην εξουσία χωρίς έναν καταστροφικό και με άπροσμέτρητες, γενικότερες συνέπειες, εμφύλιο πόλεμο, ούτε παράκαμψη των πολύ σοβαρών έμποδίων που έσπερνε στην προσπάθεια της Δύσης να πατάξει τον πληθωρισμό και την ανεργία, μπορούσε να γίνει με άλματώδη άνοδο του κόστους της ενέργειας. Αν αποφεύγονταν ο εμφύλιος πόλεμος στο Ιράν, με όλα τα παρακολουθήματά του, και αν επέστρεφε η τιμή του πετρελαίου στα επίπεδα επίπεδά της, από εκεί και ύστερα – υπολογίζει η Δύση –

υπάρχει καιρός για δραστηριότητες, που θα διατηρήσουν το περσικό πετρέλαιο στη διάθεση του δυτικού κόσμου, θα εμποδίσουν επέκταση των «Ισλαμικών εξεγέρσεων» και σε άλλα, φιλοδυτικά, πετρελαιοπαραγωγά κράτη, και θα επιτρέψουν την γεωγραφική αναδιάταξη των πιο προωθημένων προς τα σοβιετικά σύνορα στρατηγικών θέσεων του Ν.Α.Τ.Ο. Κάτω από την πίεση, όμως, ενός εμφυλίου πολέμου στην Περσία και εκδηλώσεων – οικονομικής ή άλλης μορφής – συμπαραστάσης προς τους Ιρανούς επαναστάτες, τίποτε απ' αυτά δεν μπορούσε να γίνει. Νά γιατί, και η «σύμβαση» των πετρελαιοπαραγωγών Αράβων προς το κίνημα του «άγιατολλάχ» και η άρση της εμπιστοσύνης του Ιρανικού στρατού προς τον Μπαχτιάρ, είναι εκδηλώσεις πιο αντιφάσκουν προς ό,τι πρέπει να θεωρείται πολιτικό, οικονομικό και στρατηγικό συμφέρον των φιλοδυτικών Αράβων και της ίδιας της Δύσης.

ΠΡΕΠΕΙ να σημειωθεί ότι μια γρήγορη διευθέτηση της Ιρανικής κρίσης φαίνεται πως εξυμνητούσε και τα σοβιετικά οικονομικά συμφέροντα. Σημαντικές βιομηχανικές περιοχές του Καυκάσου που τροφοδοτούνται με περσικό φυσικό αέριο, και σ' αυτό στηρίζουν σημαντικότατο ποσοστό της λειτουργικής τους ικανότητας, περνάνε δύσκολες ώρες εξαιτίας της διακοπής παραγωγής αυτού του αερίου. Πέρα απ' αυτό: δυσχέρειες στη σοβιετική οικονομία για την εξασφάλιση των ενεργειακών πηγών που της χρειάζονται, σημαίνει παρεμπόδιση της να τροφοδοτήσει αυτή πιά τις ευρωπαϊκές σοσιαλιστικές οικονομίες με πετρέλαιο και φυσικό αέριο για να κινήσουν τους δικούς τους παραγωγικούς μηχανισμούς. Έτσι, από τα γεγονότα της Περσίας και τις συνέπειές τους στην παραγωγή καυσίμων (ύγρων και αέριων), δεν πλήττεται μόνον η καπιταλιστική Δύση, αλλά και η σοσιαλιστική Ανατολή. Οι πλη-

θωριστικές πιέσεις εξαιτίας των ανατιμήσεων του άργου και των παραγώγων του (ύγραερών, θενζίνης, ντίζελ, μαζούτ κλπ.) δεν εκδηλώνονται μόνο στις καπιταλιστικές οικονομίες, αλλά και στις σοσιαλιστικές. Πειστική απόδειξη, τό γεγονός ότι η Ε.Σ.Σ.Δ. αύξησε την τιμή του άργου πετρελαίου που πουλάει στις χώρες-μέλη της ΚΟΜΕΚΟΝ κατά 17,5%. Καί εξακολουθεί μὲν νά εἶναι αὐτό τό πετρέλαιο κατά 12% φθηνότερο ἐκείνου πού κυκλοφορεῖ στή Δύση, ἡ τιμή του, ὅμως, δέν παύει ἀπό τοῦ νά ἀντικατοπτρίζει τίς ὀργανικές συνδέσεις τῶν τιμαριθμικῶν ἐπιπέδων μεταξύ Δύσης καί Ἀνατολῆς, ἀλλά καί τήν ἀλήθεια, πῶς οἱ ὁποιοσδήποτε διαταραχές στούς πλουτοπαραγωγικούς μηχανισμούς τῆς Δύσης ἐπεκτείνονται – καί μέ ταχύτητα, μάλιστα – στούς ἀντίστοιχους μηχανισμούς τῆς Ἀνατολῆς.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ παραπάνω λόγους, ὁ γρήγορος τερματισμός τῆς ἀναταραχῆς στό Ἰράν, καί ἡ ἐπαναλειουργία τῶν πετρελαιηγῶν τῆς, ὅπως καί αὐτῶν τοῦ φυσικοῦ ἀερίου, ἐξυπηρετεῖ καί τά σοβιετικά συμφέροντα, ἔστω καί ἂν ἡ παράταξη τῆς ἀνωμαλίας θά μπορούσε, ἴσως, νά ἐνιαχῇ τίς θέσεις τῶν φιλοσοβιετικῶν ἱρανικῶν παρατάξεων. Ἀφοῦ αὐτές οἱ παρατάξεις εἶχαν ἔξοχη εὐκαιρία γιά νά δείξουν τόν – ἐν παρανομία τόσα χρόνια – δυναμισμό τους, θέτοντας κάτω ἀπό τή δική τους μαχητική καθοδήγηση τόν ἐξεγερμένο λαό. Φυσικά, ἐδῶ διατυπώνεται μιά, ὄχι ἀβάσιμη, ἐπιφύλαξη ὅτι καί ἀπ' αὐτή τήν πλευρά θεωρούμενη ἡ παράταξη τῶν θιαυητῶν στό Ἰράν δέν ἐξυπηρετοῦσε τή σοβιετική πολιτική. Γιατί, ὅπως ἀποκαλύφθηκε, οἱ ὀριστερές ὀργανώσεις πού ἔχουν τή μεγαλύτερη πέραση τοῦτῃ τήν ὥρα στήν Περσία δέν εἶναι οἱ καθοδηγούμενες ἀπό τή Μόσχα, ἀλλά οἱ τροτσκιωτικές. Ἀνεξάρτητα, πάντως, ἀπό τίς πλευρές αὐτές τοῦ προβλήματος, τό «κρατούμενο» εἶναι ὅτι καί οἱ δύο «κόσμοι» εἶχαν συμφέρον γιά τήν γρήγορη ἐλρῆνευση στό Ἰράν γιατί, ὅπως φάνηκε, ἡ ἐνταση τῆς ἐσωτερικῆς του διαμάχης δέν ἦταν διόλου πρόσφορο κλίμα γιά τήν πρόωθηση τῶν συμφερόντων τους.

Οἱ συνέπειες στήν Ἑλλάδα

Σ' ΑΥΤΟ τό πεδίο διεθνούς ἀναταραχῆς ἀπό τά γεγονότα τῆς Περσίας, ἡ Ἑλλάδα βρέθηκε – σέ ὅ,τι ἀφορᾷ τόν ἐφοδιασμό τῆς σέ πετρέλαιο, τουλάχιστον – σέ κατάσταση, πού δικαιούται τόν χαρακτηρισμό τῆς ἀξιοθρήνητης, σάν μηχανισμός. Δέν φτάνει ὅτι ἡ χώρα δέν κατάφερε ἀκόμα νά ἐξασφαλίσει ἐπαρκείς ἀποθεματικούς χώρους γιά ὑγρά καύσιμα, ὥστε νά μήν ἐξαρτιέται ἀπό τίς συνεχεῖς ἀφίξεις φορτίων γιά νά ἐξασφαλίσει τόν ἐφοδιασμό τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς. Δέν φτάνει ὅτι δέν χάραξε ἐνεργειακή πολιτική, ἱκανή νά μειώσῃ τήν ἐξάρτησή μας ἀπό τό πετρέλαιο, καί νά πολυμερίσει τίς πηγές ἀπ' ὅπου τό προμηθεύμαστε, ὥστε νά σμικρυνθοῦν, ὅσο γίνεται περισσότερο, οἱ κίνδυνοι ἀπὸ ἐνδεχόμενες ἀπότομες διακοπές λειτουργίας μοναδικῶν «ἀγωγῶν» προμηθειᾶς του. Ἡ χώρα, αὐτή τήν κρίσιμη ὥρα, βρέθηκε καί μέ ἀρμόδιους ὑπουργούς, ἀγεφώρῳτα διχασμένους γιά τό τί πρέπει νά γίνει, ἀλληλοκατηγορούμενους ὅτι γιά προσωπικά, ἰδιοτελεῖ συμφέροντα πρότεινε ὁ καθένας αὐτῇ ἡ ἐκείνη τή λύση. Σκληνικό, ὅσο γίνεται ἀρνητικότερο γιά τήν ἀποφυγὴ ἀνησυ-

χιῶν, πού οἱ ἀνατιμήσεις τοῦ πετρελαίου ἦταν ἤδη ἀρκετές γιά νά δημιουργήσουν στήν παραγωγή καί στήν κατανάλωση.

ΤΗΝ ΕΥΘΥΝΗ τῆς ἐνεργειακῆς – ἄρα καί ὅσων θεμάτων σχετίζονται μέ τήν ἐξασφάλιση πρώτων ἐνεργειακῶν ὠλῶν – πολιτικῆς, τήν ἔχει – κατά τό νόμο – τό Ὑπουργεῖο Συντονισμοῦ. Σημαντικό μέρος τῶν σχετικῶν ἀρμοδιοτήτων, ἄτυπα, ἐκχώρησε ὁ κ. Γ. Ράλλης ὅταν ἦταν ὑπουργός Συντονισμοῦ, στόν ὑπουργό Βιομηχανίας κ. Μ. Ἐβερτ. Ἀναλαμβάνοντας ὁ κ. Μητσοτάκης τό Ὑπουργεῖο Συντονισμοῦ θέλησε νά «ἐπαναπαρίσει» καί τίς ἐκχωρημένες ἀρμοδιότητες. Ὁ κ. Ἐβερτ ἀντέδρασε. Ἀρχισε τότε ἐντονη φημολογία ὅτι ὁ νέος ὑπουργός Συντονισμοῦ ζητάει τήν ἀποκλειστική εὐθύνη γιά τήν χάραξη ἐνεργειακῆς πολιτικῆς, γιά νά ἐξυπηρετήσει φιλικά, ἐπιχειρηματικά συμφέροντα. Ἡ ἐπιχείρηση Μαιμιάκη, εἰσαγωγέα πετρελαίων ἀπό τή Σοβιετική Ἐνωση, καί αὐτή τοῦ Βαρδινιογιάννη, ἐμφανίζονταν ὡς «οἱ κύριοι λόγοι» πού ἐμπνέαν τήν πολιτική στόν κ. Μητσοτάκη. Ἀντίθετα, τό Ὑπουργεῖο Βιομηχανίας ἐμφανιζόταν – ἀπό τίς ἴδιες φημολογίες – ὡς ὑπέρμαχος μιᾶς πετρελαϊκῆς πολιτικῆς ἐμπνευσμένης ἀπό τό δημόσιο συμφέρον καί μόνο, καί πού ἐπικεντρό της εἶχε τό κρατικό διυλιστήριο Ἀσπρόπυργου.

ΚΥΡΙΟ ἐπιχείρημα γιά τήν ἐπαλήθευση αὐτῆς τῆς πολιτικῆς τοῦ Ὑπουργείου Βιομηχανίας, προβαλλόταν τό ἀσύμφορο ἐνταξῆς τῶν διυλιστηρίων τῆς Πετρόλα (Λάτσης) καί Μότορ Ὁίλ (Βαρδινιογιάννης) μέ κατοχυρωμένες ποσότητες, ἐσωτερική ἀγορά πετρελαιοειδῶν, καί ἡ ἐναπόθεση, ἀντίθετα, τῆς εὐθύνης γιά τήν προμήθεια τῶν δύο μισοῖ ἐκατομμυρίων τόνων πετρελαιοειδῶν τό χρόνο πού χρειάζονται ἡ ἐσωτερική κατανάλωση πέρα ἀπὸ τήν παραγωγή τοῦ Ἀσπρόπυργου καί τῆς ΕΣΣΟ. στή Θεσσαλονίκη, σέ διεθνείς διαγωνισμούς πού θά διενεργοῦσε Ἐπιτροπή τοῦ Ὑπουργείου. Ὁ καταλογισμός στόν κ. Μητσοτάκη τῆς πονηρῆς σκέψης ὅτι τήν χρησιμοποίησε – μέ σύμβαση ἀνάλογη μέ ἐκείνη πού ἰσχύει μεταξύ Δημοσίου καί ΕΣΣΟ Θεσσαλονίκης – τῶν δύο διυλιστηρίων τῶν ὁμίλων Λάτση καί Βαρδινιογιάννη, δέν τήν ὑπαγορεύουν πραγματικές ἐθνικοοικονομικές σκοπιμότητες, ἀλλά ἰδιοτελεῖς, διευκολύνθηκε ἀπό μιά πρώτη τοποθέτηση τοῦ κ. Μητσοτάκη ἐναντί τοῦ προβλήματος πετρελαίου, πραγματικά θιαστική, μόλις ἀνέλαβε τό Ὑπουργεῖο Συντονισμοῦ. Εἶχε ὑποστηρίξει, τότε, ὁ κ. Μητσοτάκης, ὅτι οἱ νέες μονάδες ἡλεκτροπαραγωγῆς τῆς ΔΕΗ δέν πρέπει νά στηριχθοῦν στό λιγνίτη, ἀλλά στό πετρέλαιο. Καί τοῦτο – ὅπως ἐπέμεινε τότε – γιατί πρέπει νά ἐπωφεληθῶμε ὅσον καιρό τό πετρέλαιο εἶναι – σχετικά – φθηνή πρώτη ὕλη, καί νά διαφυλάξουμε τά ἐγγύρια ἀποθέματα λιγνίτη.

Ἡ ΘΕΣΗ αὐτῆ τοῦ ὑπουργοῦ Συντονισμοῦ ἀπορρίφθηκε ἀπὸ τήν κυβερνητική Ἐπιτροπή πού ἀσχολήθηκε μέ τό θέμα, ὑπό τήν προεδρία τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἀπόφαση, πού ἔδωσε στό ἀντίπαλο Ὑπουργεῖο τήν εὐκαιρία νά διακηρύξει ὅτι τήν εὐθύνη τῆς πετρελαϊκῆς πολιτικῆς πρέπει νά τήν ἔχει τό Ὑπουργεῖο Βιομηχανίας, γιατί τό Ὑπουργεῖο Συντονισμοῦ – ὑπὸ τόν κ. Μητσοτάκη, τουλάχιστο – δέν φαίνεται ἱκανό γιά ἀνάλυση παρόμοιων εὐθυ-

νῶν! Πρακτική συνέχεια ἐκείνης τῆς ἱστορίας ἦταν ἡ ἐπαναθεσάλωση ἀπὸ τόν κ. Ἐβερτ ὅτι δέν πρόκειται νά ἐκχωρηθεῖ στά διυλιστήρια Λάτση καί Βαρδινιογιάννη ἡ προμήθεια τῆς χώρας μέ τούς δύο μισοῖ ἐκατομμύρια τόνους πετρελαιοειδῶν καί ἄλλα πετρελαιοειδή, ἀλλά ἡ ἀγορά τους θά γίνεται μέ διεθνείς διαγωνισμούς, πού θά καλύπτουν τόσο τήν ἀναζήτηση τοῦ προμηθευτῆ τῶν προϊόντων, ὅσο καί τόν μεταφορέα.

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ – δυστυχῶς γιά τόν κ. Ἐβερτ – δέν πῆγαν καί πολύ καλά ἀπὸ τότε. Στούς διαγωνισμούς γιά τήν προμήθεια ἀργοῦ καί προϊόντων (θενζίνης, ντίζελ κλπ.) δέν παίρναν μέρος μεγάλες ἐταιρεῖες, μέ ἀποτέλεσμα νά κατακυρώνονται οἱ διαγωνισμοί σέ ἐνδιαφερόμενους, πού δέν εἶχαν ὅση χρειάζονταν ἱκανότητα γιά νά ὑπερπηδοῦν ποικιλόμορφες δυσκολίες τῆς διεθνούς ἀγορᾶς πετρελαίου. Ἀρχισαν, ἔτσι νά σημειώνονται μεγάλες καθυστερήσεις στίς ἀφίξεις φορτίων, νά ὑπολειπτοῦν, δηλαδή, τό διυλιστήριο Ἀσπρόπυργου. Αὐτό ἦταν ἓνα πρώτο πλήγμα κατά τῆς πολιτικῆς τοῦ ὑπουργοῦ Βιομηχανίας, πού – ὅπως ἐλέχθη – κύριο ὄργανο γιά τήν ἀσκήσῃ τῆς ἡμέτερας τόν Ἀσπρόπυργο.

ΤΟΝ περασμένο Νοέμβριο ἔγιναν κοινά ἀντιληπτές οἱ διαταραχές ἀπὸ τήν ἀσκήσῃ αὐτῆς τῆς πολιτικῆς. Ἡ ἀγορά (οικιακή κατανάλωση, βιομηχανία, πλοία) ἔμεινε χωρίς ντίζελ, μέ συνέπεια, οἱ καταναλωτές, νά ἐπιβαρύνονται μέ «καπέλα». Ὑποστηρίχθηκε βέβαια, τότε, ὅτι γιά τήν ἐλλείψη ἔφταιγε τό ἀπότομο κρύο, ἀλλά ἡ ἐξήγηση δέν μπορούσε νά εἶναι πειστική, ἀφοῦ μέ περισσότερο κρύο στίς εὐρωπαϊκές χώρες, δέν ὑπῆρξαν ἀνάλογα φαινόμενα. Ἀρα, κάτι ἄλλο ἔφταιγε. Καί αὐτό ἦταν ἡ ἀνοργανωσιά τοῦ δημοσίου. Ἡ ἐλλείψη πετρελαίου μέ τά γεγονότα τῆς Περσίας ἐπανεφέρε στήν ἐπιφάνεια τίς ὀργανωτικές ἀδυναμίες τῆς «πετρελαϊκῆς πολιτικῆς» τῆς κυβερνήσεως, καί σέ ἔκταση, αὐτῇ τῇ φορᾷ, πού προκάλεσε ἐντόνες τίς πρωθυπουργικές ἀνησυχίες γιά τόν ὁμαλό ἐφοδιασμό τῆς χώρας μέ τήν πολυτιμότητά, γιά τίς ἐνεργειακές τῆς ἀνάγκες, πρώτη ὕλη.

Ο ὙΠΟΥΡΓΟΣ Βιομηχανίας, γιά νά ἐξασφαλίσει κάποιες ποσότητες πετρελαιοειδῶν ἀπὸ ὅπουδήποτε μπορούσε νά τίς βρεῖ, ἐκπληροῦσε – κυριολεκτικά – «ἰσχυρούς» τοῦ πετρελαίου. Ἀναφέρεται ὅτι πρὶν δεκαπέντε μέρες, τηλεφώνουσε μιά μέρα ὁλόκληρη στή Ν. Ὑόρκη γιά νά βρεῖ τόν Ἑλληνοαμερικανό κ. Ταβουλαρέα, ἡγετικό στέλεχος τῆς Μόμπιλ, καί νά τόν παρακαλέσει νά τῷ ἐξασφαλίσει ὅσο γίνεται συντομότερα κάποια ποσότητα ντίζελ ἢ πετρελαίου. Ὁ κ. Ταβουλαρέας – λέγεται – ὅτι τοῦ ἐξασφάλισε τούς 80.000 τόνους ἀργοῦ ἀπὸ τόν αλγυπτιακό πετρελαιοηγωγὸ τῆς Μεσογείου, πού ἐπέτρεψαν στό διυλιστήριο Ἀσπρόπυργου νά λειτουργήσει ἀπὸ τό τέλος Ἰανουαρίου. Δεύτερη φορὰ δέν ἐναβρέθηκε ὁ κ. Ταβουλαρέας! Τώρα, ὑπάρχει πρόβλημα γιά πρώτη ὕλη πού θά τροφοδοτήσει τόν Ἀσπρόπυργο ἀπὸ τίς ἀρχές Μαρτίου. Γιά τίς ἀνάγκες αὐτοῦ τοῦ μήνα ἔχει ἀγορασθεῖ πετρέλαιο ἀπὸ τό Ἰράκ. Ἡ φόρτωσή του θά ἀρχίσει νά γίνεται στήν πρώτη Μαρτίου, καί πρέπει νά ὁλοκληρωθεῖ ἡ μεταφορά του ὡς τό τέλος τοῦ μήνα. Καί ἂν ἀκόμα πηγαῖναι ὅλα καλά, πάλι θά ἔμεινε χωρὶς ἀργὸ τό πρώτο δεκαπενθήμερο Μαρτίου, ἀφοῦ δέ θά ἔαν δυ-

νατή ή τόσο γρήγορη φόρτωση και μεταφορά 250.000 τόνων. Έπειδή όμως, ανακύψαν δυσκολίες για τη μεταφορά των προϊόντων, το πιθανότερο είναι ότι τον μήνα αυτόν δεν θα δουλέψει ο Άσπρόπυργος, και ο έφοδιασμός της αγοράς θα γίνεται με έτοιμα προϊόντα, που θα αγοράζει – γιατί δεν έχει άλλη διέξοδο – το δημόσιο, από τους... Λάτση και Βαρδινγιάννη!

ΑΛΛΑ η απουσία αποθεμάτων, η ανυπαρξία συμβολαίων με προμηθευτές που θα έκαναν ό,τι μπορούσαν για να 'ναι συνεπείς στις υποχρεώσεις τους, ή τρέχουσα έλλειψη πετρελαιοειδών, έχει ως πρόσθετη συνέπεια, πέρα από την ανωμαλία στην διακίνηση του άργου, και την επιθάρυνση της οικονομίας με όλες τις ανατιμήσεις που η σπασμωδική και αγχώδης αναζήτηση ύγρων καυσίμων στη διεθνή αγορά δικαιολογεί. Για όλη αυτήν την κατάσταση, το Υπουργείο Συντονισμού, θεωρεί υπεύθυνο το Υπουργείο Βιομηχανίας. Θυελλώδεις καυγάδες έχουν ξεσπάσει, σχεδόν ανοικτά πιά, μεταξύ των κυρίων Μητσotάκη και Έβερετ. Ο υπουργός Συντονισμού παίρνει τη «ρεβάνς» για όσα του καταμαρτύρησε ο υπουργός Βιομηχανίας. Αυτό που ακούγεται στα στούς διαδρόμους των «εμπολέμων Υπουργείων», είναι ότι η έπιμονή του κ. Έβερετ για τον αποκλεισμό των δύο διυλιστηρίων από την έσωτερική αγορά, δεν είχε άλλη σκοπιμότητα, παρά τη συνέχιση της τακτικής των διεθνών διαγωνισμών για αναθέσεις προμηθειών και μεταφορικού έργου. Πολιτική, που – όπως ή πράξη απέδειξε – είναι έπιωφελής όταν όλα είναι ήρεμα, άφηνει έπικίνδυνα έκτεθειμένο, όμως, το δημόσιο συμφέρον, στην πρώτη δυσκολία, και στοιχίζει πάρα πολύ ακριβά!

ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ να αποκλείεται το ένδεχομένο μεταβολών στούς έπικεφαλής των δύο Υπουργείων, γιατί είναι – αυτόπoδεικτα – δόδυνο να υπάρξει έργο στόν κρισιμότατο τομέα των καυσίμων, με δύο υπουργούς, που ο ένας μαζεύει στοιχεία για να εκτελέσει τόν άλλο. Τό βέβαιο, πάντως, είναι ότι από όλη την διαμάχη, τελικώς κερδισμένος είναι ο κ. Λάτσης και ο κ. Βαρδινγιάννης, ή χρησιμότητα των εγκαταστάσεων – και κυρίως των αποθηκευτικών χώρων – των όποιων, αναδύθηκε ως τό μόνο ύπαρκτό στοιχείο στην ανυπαρξία πετρελαικής πολιτικής της χώρας!

Η ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ:

”Άλλος ένας χρόνος λιτότητας

του Θόδωρου Κατοανέβα

Σύμφωνα με την απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου έπιλύσεως εργατικών διαφορών που εκδόθηκε την Πέμπτη 8.2.79, από την 15η Φεβρουαρίου, χορηγείται ποσοστό αύξησης κατά 15% στα κατώτατα όρια των μισθών και ήμερομισθίων.

ΟΙ κατώτατοι δηλαδή μισθοί θα ανέλθουν σε 8.625 δρχ. από 7.500 και τά κατώτατα ήμερομισθία σε 414 δρχ. από 360. Με την ίδια απόφαση όρίζεται ή σταδιακή μείωση της έβδομαδιαίας απασχόλησης, μέσα σε μιά τριετία από 45 σε 42 ώρες (44 από 1.10.79, 43 από 1.10.80 και 42 από 1.10.81). Έπίσης αύξάνονται σταδιακά οι ήμέρες άδειας των απασχολούμενων σε έπιχειρήσεις κάτω των 50 ατόμων και καθιερώνεται ειδική άδεια για εργαζόμενους σπουδαστές*.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ, ο υπουργός εργασίας ανακοίνωσε ότι αποφασίστηκε από την κυβέρνηση ή ρύθμιση όρισμένων θεσμικών θεμάτων όπως:

- Η αύξηση των οικογενειακών έπιδομάτων κατά 25% περίπου, κατά μέσο όρο.

- Η έπικύρωση όρισμένων διεθνών εργασιακών συμβάσεων (62, 106, 115, 138, 144).

- Η αναμόρφωση της νομοθεσίας του όργανισμού εργατικής κατοικίας και ή βελτίωση των στεγαστικών δανείων.

- Η πλήρωση των κενών θέσεων του ύπουργείου εργασίας και της έπιθεώρησης εργασίας, κατά παρέκκλιση της γνωστής απαγόρευσης διορισμών στο δημόσιο κλπ.

- Με ύπουργική απόφαση, οι αποδοχές του προσωπικού του δηmosίου των ΝΠΔΔ, των όργάνων Τοπικής Αυτοδιοίκησης, που απασχολούνται με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου και δεν καλύπτονται από κλαδικές συμβάσεις, αύξάνονται κατά 10% για τό τμήμα του μισθού μέχρι 14.000 δραχμές.

ΑΠΟ την πίο πάνω απόφαση, καθώς και από παλιότερες σχετικές δηλώσεις κυβερνητικών άρμοδίων που καθορίζουν

έμμεσα τά πλαίσια της κυβερνητικής εισοδηματικής πολιτικής, συνάγεται ότι τό άνώτατο ποσοστό αύξήσεων στις έπι μέρους κλαδικές συμβάσεις ή εργοστασιακές συμφωνίες, δεν θα πρέπει να ύπερβαίνει τό 10% για τό τμήμα του μισθού μέχρι 14.000. Μιά πίο στενή έρμηνεία των παραπάνω, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αύξήσεις πάνω από 1.400 δραχμές τό μήνα δεν είναι έπιθυμητές από την κυβέρνηση. Άγνωστο παραμένει, τουλάχιστον μέχρι τη στιγμή που γράφονται οι γραμμές αυτές, αν θα έπιβληθούν κυρώσεις στις έπιχειρήσεις εκείνες που παραβαίνουν τό ως άνω πλαίσιο της κυβερνητικής εισοδηματικής πολιτικής.

ΠΑΝΤΩΣ ο κ. ύπουργός εργασίας τόνισε τό «άμετάκλητο της κυβερνητικής εισοδηματικής πολιτικής» και ύποστήριξε ότι έχουν «έξαντληθεί τά περιθώρια που ύπάρχουν ύπό τās παρούσας συνθήκας». Έπανέλαβε άκόμη, όσα πρόσφατα ύποστήριξε ο πρωθυπουργός, σχετικά με τη βελτίωση της άμοιβής της εργασίας μετά την μεταπολίτευση του 1974: «ή συμμετοχή της άμοιβής των μισθωτών στόν άστικό τομέα της οικονομίας από 47,3% που ήταν τό 1974, άνήλθε σε 55,7% τό 1978».

ΣΥΜΦΩΝΑ με τά έπίσημα στοιχεία, είναι γεγονός ότι ή συμμετοχή της εργασίας στο έθνικό εισόδημα βελτιώθηκε, ως ένα βαθμό, τά τελευταία χρόνια. Η βελτίωση αυτή όμως, δεν αποτελεί παρά φυσιολογική εξέλιξη της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας – εξέλιξη που παρατηρείται άντίστοιχα σε όλες τις αναπτυσσόμενες οικονομίες.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, είναι γεγονός ότι ή συμμετοχή της άμοιβής των μισθωτών στη διάθρηση του κόστους του άκαθάριστου έθνικού προϊόντος στην Έλλάδα, παραμένει σε ιδιαίτερα χαμηλά έπίπεδα σε σχέση με άλλες χώρες. Ο πίνακας 1 είναι άποκαλυπτικός, όσον άφορά την διαπίστωση αυτή. Όπωσδήποτε φαίνεται να λημονείται ή άπαράδεκτη μεγάλη ύστέρηση της άμοιβής της εργασίας κατά την περίοδο της δικτατορίας από τά όφέλη της οικονομικής ανάπτυξης. Η διαπίστωση αυτή έχει άποδειχτεί από

* Σημείωση: Από τη ΓΣΕΕ άσκήθηκε έφεση κατά της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο έπιλύσεως εργασιακών διαφορών. Σύμφωνα και με την άντίστοιχη έμπερία του παρελθόντος, ή απόφαση του δευτεροβάθμιου αυτού όργάνου δεν αναμένεται να ανατρέψει, τουλάχιστον σε σημαντικό ποσοστό, αυτήν του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου.

Διάρθρωση του Κόσμου του "Αναθεωρημένου" Έθιμου
 Προέχοντος σε άγριας Τυφός το 1975 (Οι άρτιμοι
 Διακρίνονται σε κοσμοί).

Հ Ի Ք Ե	*հրա.թ հաճախ	*հրա. Կարգիչի հաճ. հաճախ	*հաճախ հաճախ	*հրա.թ հաճախ հաճախ
Է Օ Ր Կ	57,6	10,4	11,1	20,9
Այս.հրա.թ	55,7	10,9	12,2	21,2
Դաճիկ	53,9	12,2	11,3	22,2
*Դաճիկ	57,9	7,0	10,0	25,1
*Ուսանող	61,4	10,1	9,6	10,9
*Դաճիկ	67,3	8,1	9,4	25,2
*Այս.թ	66,4	9,4	10,6	12,6
*Դաճիկ	66,3	11,2	6,9	25,6
Դաճիկ		12,6	9,9	
*Էճճ	37,3	11,6	7,1	49,3
Դաճիկ	63,0	12,2	10,5	13,5
*Էճճ	60,8	5,1	10,9	22,2
Այս.թ	54,3	11,2	14,9	19,6
Դաճիկ	46,3	8,7	4,6	40,4
*Դաճիկ	53,9	8,9	8,2	37,1
Էճճ	61,7	8,9	13,3	16,1
Դաճիկ	56,6	10,0	10,8	21,0
*Դաճիկ	50,8	5,6	13,0	30,6

Πηγή: Στατιστική Έκθεση της Εξωτερικής Κοινότητας, Λουξεμβούργο 1977

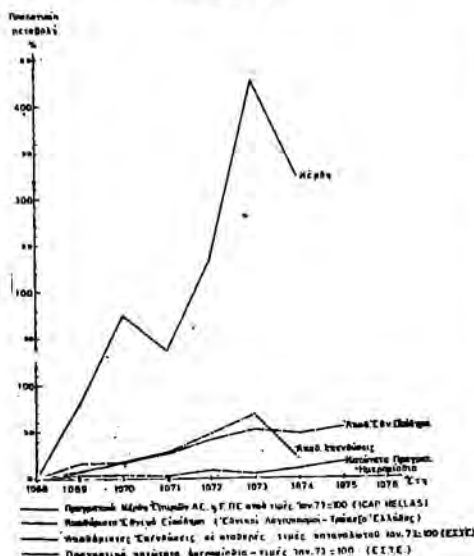
διάφορες μελέτες και δέν ἀμφισβητείται πλέον ὑπὸ κανέναν (βλ. καί πίνακα 2).

Η ΜΕΡΙΚΗ έστω, δελτίωση του εισοδήματος των μισθωτών μετά τη μεταπολίτευση του 1974, σύμφωνα πάντα με τα επίσημα στοιχεία, δέν καλύπτει τό ύστέρημα πού έχει ύποσσει τό προηγουμένα χρόνια. Όπως ύποστηρίζεται καί από μία πρόσφατη μελέτη πού έγινε από τήν καθηγήτρια κ. Νεγρεπόντη-Δελιδάνη, ό τρόπος κατανομής του εισοδήματος της χώρας, παραμένει αμετάβλητος στό σύνολο της περιόδου 1960 - 1977. Σύμφωνα μέ τήν ίδια μελέτη, κατά τή διάρκεια δλόκληρης της ως άνω περιόδου:

«Οἱ ἀνέξήσεις μισθῶν ἦταν κατώτερες ἀπὸ τίς ἀνέξήσεις τοῦ δείκτη τιμῶν καταναλωτῆ καὶ τῆς παραγωγικότητος τῆς οἰκονομίας».

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, κατά τὰ τελευταῖα χρόνια διαπιστώνεται μιὰ ἔμμεση ὑπομείωση τοῦ εισοδήματος τῶν μαθητῶν πού ὀφείλεται σέ ὀρισμένες ἐπὶ μέρους ἀφανεῖς αἰτίες. Συνοπτικά ἐδῶ ἀναφέρουμε μερικές τέτοιες ἐνδεικτικές περιπτώσεις:

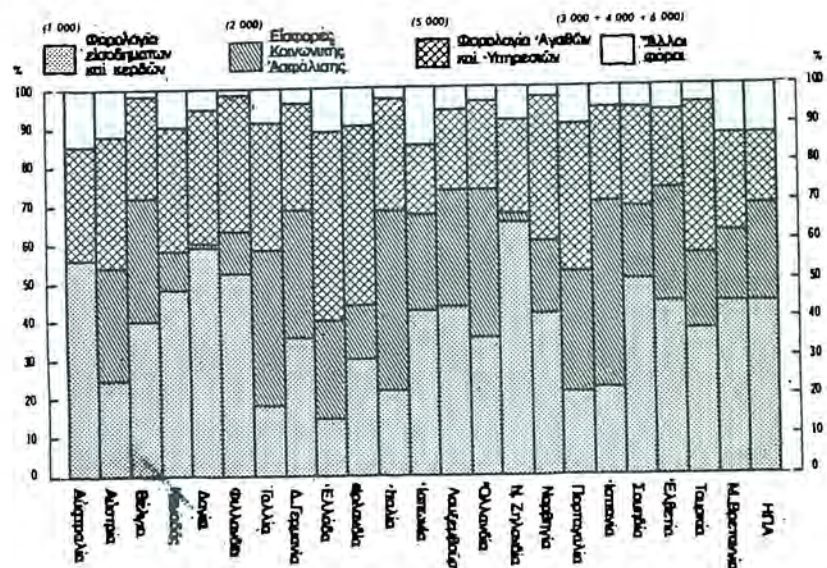
ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΦΟΡΩΝ ΣΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

(1975)

● Ὑψηλὴ ἐπιδάρυνση τῶν μικρομεσαίων εἰσοδηματιῶν, στοὺς ὁποίους περιλαμβάνεται ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν μισθωτῶν, ἀπὸ τὸ πρωτοφανές σέ διεθνῇ κλίμακα ὕψος τῶν ἐμμεσῶν φόρων (βλ. πίνακα 3).

● Ἀλματάδωδη αύξηση τής επιδάρυνσης τής εργατοϋπαλληλικής τάξης από τούς άμεσους φόρους κατά τά τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα, τό 1960 οί μισθοτοί καί οί συνταξιούχοι καλύπτουν τό 39,4% τών άμεσων φόρων — ποσοστό πού αύξάνεται σέ 57,9% τό 1976. Ἡ αύξηση αὐτή όφείλεται κυρίως σέ δύο αίτια. Κατά πρώτο λόγο στό ότι δέν αναπροσαρμόζονται τιμαριθμικά οί συντελεστές φορολογικῆς επιδάρυνσης. Αυτό έχει ως συνέπεια, κάθε νέα αύξηση στήν άμοιβή εργασίας νά ανεβάξει τό εισόδημα τοϋ μισθοτοϋ σέ ύψηλότερη φορολογική κλίμακα ή όποία δικαιολογεῖ μεγαλύτερες φορολογικές κρατήσεις. Κατά δεύτερο λόγο, όφείλεται στό ότι τό εισόδημα τών μισθωτών δέν είναι δυνατό νά άποκρυθεῖ καί κατά συνέπεια δέν εἶναι επιδεκτικὸ φοροδιαφυγῆς.

● Οι αποταμιεύσεις των εργατοϋπαλλήλων έχουν υποστεί σοβαρή απομείωση της αγοραστικής τους δύναμης, εξ αιτίας της αύξησης των τιμών με ρυθμό σημαντικά υψηλότερο από την αντίστοιχη άνοδο τωνπραξικών έπιτοκίων. Η απομείωση αυτή αποβαίνει προς όφελος των δημοσίων και ιδιωτικών οικονομικών εκμεταλλεύσεων που πιστοδοτούνται από τις τράπεζες. Η ίδια διαπίστωση ισχύει και για τα αποθεματικά των ασφαλιστικών ταμείων των μισθωτών που, μέχρι πρόσφατα τουλάχιστον, απέδιδαν 6% πρόσοδο τό χρόνο.

● Ὑπάρχουν σοβαρές ἐνδείξεις ὅτι ὁ ἐπίσημος τιμάρριθμος δέν ἀπεικονίζει μέ ἀπόλυτη ἀντικειμενικότητα τίς πραγματικές αὐξήσεις τῶν τιμῶν. Κι' αὐτό γιατί δέν περιλαμβάνει μιὰ σειρά ἀπό ἀγαθὰ πού θά μπορούσαν νά ἐπηρεάσουν ἀποφασιστικά τήν ἐξέλιξή του. Στήν περίπτωση ἄλλων ἀγαθῶν, ἡ στάθμισή δέν εἶναι ἱκανοποιητική ἤ οἱ τιμές πού παίρνονται ὑπόψη γιά τόν καταρτισμό τοῦ ἐπίσημου τιμάρριθμου εἶναι συνήθως κατώτερες ἀπό τίς πραγματικές. Ὅπως δὴ ποτε στό σχετικό θέμα φέρουν σοβαρή εὐθύνη καί οἱ ἐκπρόσωποι τῆς πολιτικῆς καί συνδικαλιστικῆς ἀντιπολίτευσης, οἱ ὁποῖοι ἀρκοῦνται μόνο σέ λεκτικούς ἀφορισμούς, ἀντί νά προχωροῦν στήν υἱοθέτηση πρακτικῶν λύσεων.

● Ὁ ἰσχύων γενικός δείκτης τιμῶν καταναλωτῆ, καί ἂν ἀκόμη δεχτοῦμε ὅτι δέν εἶναι ἐπιδεκτικός διαφορῶν στατιστικῶν «ἀλλημονίᾳ», δέν ἀπεικονίζει τήν πραγματικὴν ἐπιβάρυνση τοῦ ἐισοδήματος τῆς μέσης ἐργατικῆς οἰκογένειας ἀπὸ τόν πληθωρισμό. Αὐτὸ ὀφείλεται στό ὅτι ὁρισμένα εἶδη, ὅπως ἡ διατροφή καί τὰ ἐνοίκια, ποὺ ἀπορροφοῦν τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἡμοιοῆς τῶν μισθωτῶν, αὐξάνονται κατὰ κανόνα, μέ ὑψηλότερο βαθμὸ ἀπ' ὅτι ὁ γενικός δείκτης τιμῶν.

ΑΛΛΑ και «υπό τās παρούσας συνθήκας» είναι ελάχιστα παραδεκτό ότi έχουν εξαντληθεί τὰ περιθώρια για αύξησης πάνω από 10% ή και 15%. Σύμφωνα με τis πιο αισιόδοξες εκτιμήσεις, ό έπίσημος τιμάριθμος, που όπως είδαμε δέν είναι αντιπροσωπευτικός των καταναλωτικών δαπανών της μέσης εργατικής οικογένειας, θά αύξηθι κατά 12% ή 13%, μέσα στο τρέχον έτος. Σύμφωνα με

τόν προϋπολογισμό που κατατέθηκε στη Βουλή πρόσφατα, τό εθνικό προϊόν προ-
δίδεται νά αύξηθελ περί τά 5% μέ 6%
κατά τή διάρκεια του 1979. Έχουμε δη-
λαδή αύξηση πληθωρισμού κατά 13%,
σύν αύξηση εθνικού προϊόντος,
6%=19%. Κατά συνέπεια ή δελτίωση
των κατώτατων μισθών - ήμερομισθίων
κατά 15%, μόλις καλύπτει τήν άνοδο του
τιμάριθμου. Άντίθετα, ύστερεί σημαν-
τικά από τή σχετική βελτίωση τής παρα-
γωγικότητας του συνόλου τής οίκονομίας
από τό τρέχον έτος. Δέν θά ισχύει δη-
λαδή στήν προκειμένη περίπτωση ή γε-
νικά παραδεκτή άρχή, ότι ή βελτίωση τής
άμοιθής τής εργασίας θά πρέπει νά κα-
λύπτει άθροιστικά τίς αύξήσεις του τι-
μάριθμου καί του εθνικού προϊόντος.

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ άπογοητευτική είναι
ή προοπτική γιά τίς έπιμέρους αύξήσεις
πού θά δοθούν μέ τίς διάφορες κλαδικές,
τοπικές, ειδικές συμβάσεις, ή τίς έργο-
στασιακές συμφωνίες, έφ' όσον βέβαια
δέν έπιτραπεί νά είναι μεγαλύτερες από
10%. Στήν κατηγορία αυτή των σχετικών
ρυθμίσεων ύπάγεται ή πλειοψηφία των
μισθωτών. Έφ' όσον τελικά υίοθετηθεί
μιά τέτοια εισοδηματική πολιτική - καί
μάλιστα γιά τό τμήμα του μισθού μέχρι
14.000 - τότε τό εισόδημα του μεγαλύτε-
ρου μέρους τής εργατοϋπαλληλικής τά-
ξης τής χώρας θά διαβρωθεί από τή με-
γαλύτερη άνοδο του έπίσημου τιμάριθ-
μου που προδίδεται νά είναι περί τό
12% μέ 13% γιά τό τρέχον έτος.

ΕΙΝΑΙ πραγματικά άδιανόητη μιά τέ-
τοια προοπτική. Κι' αυτό, όχι μόνο από
τήν άποψη του κατά πόσον είναι δίκαιη
ή φιλεργατική μιά τέτοια λύση. Είναι
άδιανόητη ή απόλυτη βεβαιότητα των
άρμοδίων κυβερνητικών φορέων, γιά τήν
πρακτική εφαρμογή μιάς τέτοιας εισοδη-
ματικής πολιτικής. Γιατί φαίνεται πως
άγνοούν, ή τουλάχιστον έτσι δείχνουν,

ότι ό δείκτης άπεργιών (ποσοστό χαμέ-
νων ώρων εργασίας στο σύνολο των μι-
σθωτών) στή χώρα μας, είναι από τους
ύψηλότερους - άν όχι ό ύψηλότερος -
άνάμεσα σέ όλες τίς χώρες τής ΕΟΚ. Καί
δέν ύπάρχει καμιά άμφιβολία ότι ή υίο-
θέτηση μιάς τέτοιας άνελαστικής εισοδη-
ματικής πολιτικής, θά έχει άκόμα σοδα-
ρότατες, έκρηκτικές ίσως, έπιπτώσεις
πάνω στο πεδίο των εργασιακών συγ-
κρούσεων.

ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ τής Άγγλίας -
άπ' όπου εισάχθηκε ή τρέχουσα εισοδη-
ματική πολιτική - που κατακλύζεται
αυτή τή στιγμή από άπεργίες, είναι
ιδιαίτερα διδακτικό. Καί δέν θά πρέπει
νά λησμονείται ότι στή χώρα αυτή, ή
υίοθέτηση τής γνωστής εισοδηματικής
πολιτικής είναι ως ένα βαθμό δικαιολο-
γημένη, τουλάχιστον όσον άφορά τήν
προσπάθεια μείωσης των πληθωριστικών
πιέσεων. Γιατί στήν περίπτωση τής Άγ-
γλίας, ή συμμετοχή του κόστους εργα-
σίας στο εθνικό της προϊόν ξεπερνά τό
65% (βλ. πίνακα 1). Κατά συνέπεια,
κάθε ποσοστιαία αύξηση στους μισθούς
καί τά ήμερομίσθια έχει σοβαρές έπι-
πτώσεις πάνω στήν αντίστοιχη πορεία
των τιμών. Άντίθετη είναι ή περίπτωση
τής χώρας μας, όπου ή άμοιθή τής εργα-
σίας συμμετέχει μόνο κατά τό 1/3 περί-
που στο συνολικό κόστος παραγωγής.
Όπως άλλωστε έχει ύποστηριχτεί από
διάφορες μελέτες, τό έπιχείρημα ότι ό τι-
μάριθμος στήν Ελλάδα έπιβαρύνεται
κατά κύριο λόγο από τίς αύξήσεις των
μισθών - ήμερομισθίων, είναι τουλάχι-
στον άστήριχτο.

ΣΕ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ μέ τίς πιο πάνω
διαπιστώσεις, θά πρέπει νά τονιστεί ότι
μέ τήν άπόφαση του διαιτητικού δικα-
στηρίου άπορρίπτεται, ή γιά τήν άκρί-
βεια άγνοείται, τό αίτημα γιά τήν καθιέ-
ρωση τής τιμαριθμικής άναπροσαρμογής

των μισθών - ήμερομισθίων. Αυτό θά
πρέπει νά συνδεθεί μέ τήν παράδοση ή
τουλάχιστον έμμονή όρισμένων άρμο-
δίων, όπως λ.χ. του Διοικητή τής Τράπε-
ζας τής Ελλάδας, που ύποστηρίζουν ότι
οι αύξήσεις τής άμοιθής τής εργασίας εί-
ναι καθοριστικές γιά τήν αντίστοιχη
άνοδο των τιμών.

ΚΑΙ ΜΙΑ τελευταία παρατήρηση.
Άφορά τήν άπόφαση του διαιτητικού
δικαστηρίου γιά τήν σταδιακή μείωση
τής έβδομαδιαίας άπασχόλησης των μι-
σθωτών από 45 σέ 40 ώρες μέχρι τό
1981.

Η ΜΕΙΩΣΗ αυτή των ώρων εργασίας
ελάχιστα μπορεί νά θεωρηθεί ως σημαν-
τική παράχώρηση προς τους εργατοϋ-
παλλήλους. Σχετικά θά πρέπει νά ληφθεί
ύπόψη ότι σύμφωνα μέ μιά παλιότερη
ειδική σύσταση του συμβουλίου των
Υπουργών τής ΕΟΚ, ύποδεικνύεται στά
κράτη - μέλη τής Κοινότητας νά έφαρ-
μόσουν τήν έβδομάδα των 40 ώρων έρ-
γασίας μέχρι τό τέλος του 1978.

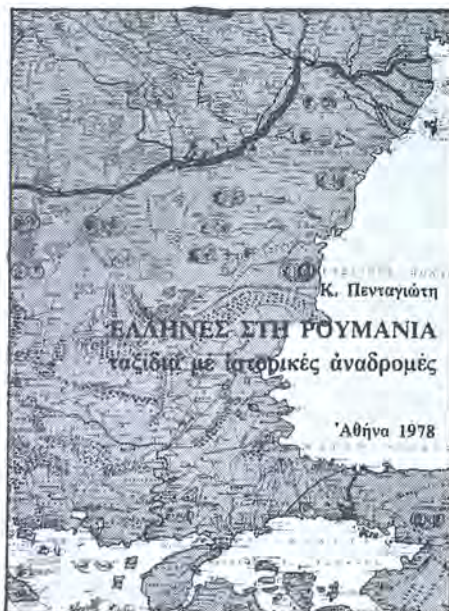
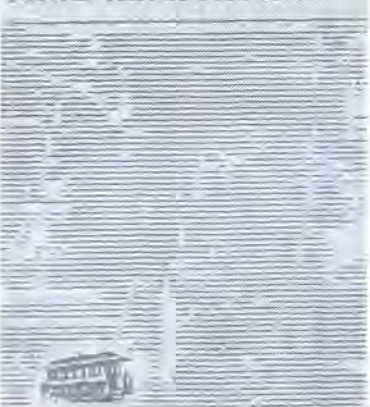
Ήδη ή έβδομάδα των 5 ήμερών καί
των 40 ώρων, άποτελεί πραγματικότητα
σέ όλες τίς ευρωπαϊκές χώρες. Σέ πολλές
περιπτώσεις μάλιστα, σέ επί μέρους κλά-
δους, ισχύει άρκετά πιο περιορισμένο
ώραριο έβδομαδιαίας άπασχόλησης.
Περισσότερο πρόσφατα, διάφορες συν-
δικαλιστικές οργανώσεις πιέζουν γιά πε-
ραιτέρω μείωση των ώρων εργασίας -
μείωση που έχει καί σάν στόχο της τόν
περιορισμό τής άνεργίας που παρουσιάζει
στήν Ευρώπη.

ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ «έν όψει τής έντά-
ξεως», ή χώρα μας θά άναγκαστεί νά
προσαρμοστεί στά πιο πάνω δεδομένα.
Ή προσαρμογή αυτή ίσως μάλιστα γίνει
μέ πιο γρήγορο ρυθμό άπ' αυτόν που
όρίζει ή σχετική άπόφαση του διαιτητι-
κού δικαστηρίου εργασιακών διαφορών.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΓΝΑΤΙΑ ΣΕΙΡΑ: ΤΡΑΜ/ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΑΤΙΛΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΜΙΑΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ

ΚΑΘΕ ΠΡΟΙ
αφραζε
διαβαζε
διαδιδε
την **ΑΥΓΗ**
τη δικη 68
φωνη

‘Η μοίρα ενός αγωνιστή

Μέ το Γ' ΜΕΡΟΣ που δημοσιεύουμε σήμερα κλείνει η αφήγηση της Βαγγελίτσας Σαμαρά για τη ζωή και τους αγώνες του γιατρού Γιώργου Σαμαρά. Το κείμενο επιμελήθηκε και παρουσίασε η ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ.

Μιά ένσυνειδητη ψυχική εύρυχωρία. Στους πόνους τους και στίς πληγές τους όλοι σμίγουν αδιάκριτα μέσ στην ψυχή του: σύντροφοι κι έχθροι, διώκτες του και φονιάδες, μισαλλόδοξοι και άθωοι. Καί η επιείκιά του, η συνγνώμη του, η συγκατάθεσή του ακόμη – όπεριόριστα. Κι έτσι, μ' αυτό τ' πνεύμα της συγκατάθεσης και της επιείκίας είδε και μιά αντάρτισσα πού, ο Άρης, ήθελε να την στείλει σέ στρατόπεδο γιατί θεωρούνταν ύποπτη κατασκοπείας. Καί ο Σαμαράς για να την προφυλάξει: «'Αν την κλείσετε σέ στρατόπεδο, εγώ φεύγω απ' τόν Ε.Λ.Α.Σ.». Καί την είχε σέ βοηθητικές δουλειές του νοσοκομείου.

Υπόφερε από τά σκληρά μέτρα πειθαρχίας του Άρη, – αν και πίστευε κι ο ίδιος πώς, ποτέ, στά χωριά δέ θ' άπλωνε ρίζες ένας λαϊκός στρατός δίχως αυτά τά μέτρα. Αιώνων προκαταλήψεις και φόβοι έπρεπε να παραμεριστούν. Μιά καινούρια αξιοπρέπεια έπρεπε να δημιουργηθεί. Για πρώτη φορά οι χωρικοί δέν παραπονήθηκαν πώς κάτι τούς έκλεψαν· πώς κάποιος τούς ταπεινώσε. Για πρώτη φορά δέ φοβόνταν μ' εκείνο τό φόβο της προσβολής των κοριτσιών τους.

★

Ο Γιώργος Σαμαράς συχνά μιλάει μέ τόν Άρη για τή δολιότητα, τίς ίντριγκες, τίς παγίδες των Άγγλων. Εκεί, στήν Ήπειρο, οι Έγγλεζοι δολοφονούν τόν Κόστας Λώρεν, Έλληνοάγγλο, μέ ανεξάρτητο πνεύμα, τήν ώρα που έσκαβε στή θρύση να πιεί νερό και, πού, πεθαίνοντας, είπε: «'Ατιμη Άγγλία..., όταν θίγονται τά συμφέροντά σου, σκοτώνεις και τά παιδιά σου...». Τόν σκότωσαν, – ο αντίρτης που ήταν δίπλα του τά χασε, δέν άντέδρασε. Ο Λώρεν τό περίμενε· είχε δώσει τίς σημειώσεις του στους Έλασίτες. Κι εκεί, στήν Ήπειρο, όπως σέ όλη τήν Ελλάδα, γιά'νά καθυστερήσουν τόν άνεφοδιασμό των άνταρτών, έριχναν άρβυλα λ.χ. μόνον δεξιά. Τά άριστερά τά έριχναν στή Θράκη...

Τό Δεκέμβρη του 1944 τό νοσοκομείο είχε μεταφερθεί στήν Άμφιλοχία.

«Συνέχεια βροχή», αφηγείται η Βαγγελίτσα Σαμαρά. «Περνούσαν τμήματα του Ε.Λ.Α.Σ. ευπόλητοι και βρεγμένοι χωρίς να τους λείπει τό τραγούδι και τό χιούμορ...». Ήρθε ένα έγγλέζικο πλοίο. Θά πάρει όλους τούς Έταλούς που έχουν διασωθεί από τή ναζιστική λύσσα, τήν πείνα, τίς άρρώστιες, τίς ταλαιπωρίες, γιά να τούς μεταφέρει στήν Έταλία. Άνάμεσα τούς είναι και ο Σαλθατόρε Νίρο, ψευδώνυμο «Σωτήρης», από τή Φωτζία. Τόν είχε βοηθή ο γιατρός στό νοσοκομείο. Έκλαιγε ο Σωτήρης. Κι όταν γυρεύει ένα πιστοποιητικό των υπηρεσιών του στό Ε.Λ.Α.Σ. ο Σαμαράς του λέει: «Θά σου τό δώσω, εγώ, Σωτήρη. Άλλά κρύψτο, να μή σου τό δούν οι Άγγλοι. Θά σέ ρίξουν στή θάλασσα και θά σέ φάνε τά σκυλόψαρα. Δέ βλέπεις, τί μάς κάνουν; Αυτόι, ως χτές, μάς άποκαλούσαν «Τσιόνια» του Όλύμπου» και, τώρα, δές ο Σκόμπυ!

Θά παραμείνει δίπλα στους λαθωμένους, στους άρρωστους άντάρτες ως τήν άκρία του χρέους του.

Τώρα, άλλοι τό νοσοκομείο· στήν Άρτα. Έδώ μέ τούς γιατρούς Βασίλα, Λαζαρίδη, Καράμπαλη, Τσιάνο και Καντά.

★

‘Η συμφωνία της Βάρκιζας.

‘Η παράδοση των όπλων από τόν Ε.Λ.Α.Σ. –

‘Ο δρόμος του γυρισμού... Οι αγωνιστές παίρνουν τά μονοπάτια γιά τά σπίτια τους μ' ένα αίσθημα θαρύ· πικροί, σά χαμένοι.

‘Ο Γιώργος Σαμαράς, μέ τήν Κούλα τή φοράδα, κι αυτός στά μονοπάτια της επιστροφής... «Πάρτην μαζί σου» του λέι ο Άρης, «τί να τήν κάμω, τώρα, εγώ...».

Σ' ένα ρημαγμένο, άδαιο έντελώς σπίτι, θά ξαναρχίσει να δουλεύει πάλι. Κανένα έπιπλο. Μήτε ακόμη και φαγί. Δίχως ρούχα τά παιδιά, δίχως παπούτσια.

‘Έρχονται οι άνθρωποι, – περίσσεψαν οι άρρώστιες. ‘Ας είναι και μέ λίγο σταράκι ή άμοιβή της εξέτασης. Κι άν, ούτε αυτό, – δέν πειράζει.

Στό σπίτι, μέλος της οικογένειας, και ο λογοτέχνης Γιώργος Κοτζιούλας. Δέν είχε άλλου κανέναν που να τόν πονέσουν όσο ο γιατρός και η γυναίκα του.

Μά η άντεπανάστατη μέρα μέ τήν ήμερα όλο και πιό άχαλίνωτη και άμελιχτη· χωρίς προσχήματα πιά. Στήν Έλασσώνα γίνεται μία συγκέντρωση διαμαρτυρίας. Ένας από τούς όμιλητές είναι και ο Γιώργος Σαμαράς. Έχει γραμμένο τό λόγο του. [Τό κείμενο τό διέδωσε η Βαγγελίτσα, φυλάγοντάς το μέσα από μύριους κινδύνους, – μία άκριθή μνήμη του αγώνα και του έρωτά της. Σέ μεριές-μεριές δέν διαθάζεται. Έσθησαν τά γράμματα από τό χιλιόδιπλωμα· είναι και μέ μολύθι... ‘Ο ποιητής Γιώργος Κοτζιούλας έχει προσθέσει μερικά λόγια δικά του. Έτοῦτα είναι μέσ σέ άγκύλες]:

‘Αγαπητοί συναγωνιστές και συναγωνίστριες.

‘Ο Ε.Λ.Α.Σ., στόν όποιο είχα και τή μεγάλη τιμή να άνήκω έως χθές, και από μέρους του όποιο θά σάς είπώ και εγώ λίγα λόγια, έπαιξε στό άπελευθερωτικό μας κίνημα έναν τέτοιο ρόλο, που δέν χρειάζεται να σάς τόν αναλύσει κανείς γιατί τόν ξέρετε όλοι σας άνδρες και γυναίκες, γέροι και νέοι. Σέ μία περίοδο που οι άλλοι είχαν σκύψει δουλικά τό κεφάλι μπροστά στο θάρβαρο κατακτητή, έμεις πήραμε τά όπλα στο χέρι και άναστηλώναμε τό έθνικό φρόνημα. Τσακίσαμε αλύπητα τούς έπιδρομείς, έκδικηθήκαμε τά καμμένα χωριά [και τούς άδικοσκοτωμένους πατριώτες,] χτυπήσαμε ακόμα τούς προδότες [που έγιναν αίτιοι τόσων συμφορών,] φέραμε [για πρώτη φορά] στόν τόπο μας [όρισμένους] λαοκρατικούς θεαμούς. [Άλλά δέν είμασταν μόνοι μας ποτέ]. ‘Ο λαός που παρακολουθούσε τό έργο μας έβλεπε πόσο δίκαιος ήταν ο αγώνας μας και μάς υποστήριξε μέ [όλη] τή δύναμή του. Έβλεπε σέ μάς τό φρουρό της έλευθερίας του. [Μέ άπειρες θυσίες, μέ χιλιάδες θύματά μας φτάσαμε ως τήν ποθητή άπελευθέρωση. Έμενε ακόμα να ρυθμίσουμε τά έσωτερικά προβλήματά μας]. Άλλά στήν τελευταία φάση του αγώνα και πριν ακόμα ολοκληρωθούν οι λαϊκές κατακτήσεις, ύστερα από τήν ξεσκεπη έπέμβαση των ένων στά έσωτερικά μας και τήν άπόφασή τους να πνίξουν στο αίμα τήν αντίσταση του αγωνιζόμενου λαού μας [έμεις] προτιμήσαμε να καταθέσουμε τά όπλα. Αυτό μάς [τό] επέβαλαν τά γενικότερα έθνικά συμφέροντα. ‘Η πράξη μας αυτή ύπαγορεύθηκε από – σθησμένες λέξεις – και τήν άγάπη μας προς τό λαό που σεβόμαστε και τίς άπειρες θυσίες του. Αυτό όμως δέν σημαίνει πώς αφήσαμε τόν αγώνα μας στή μέση, πώς φοβηθήκαμε τήν τελευταία στιγμή. ‘Αποστρατευμένοι πιά θά συνεχίσουμε τήν πάλη [μέ τήν ίδια ένταση αλλά] έιρηνικά [τώρα] στόν πολιτικό τομέα. Έφαρμόσαμε πέρα γιά πέρα τίς συμφωνίες της Βάρκιζας. Άλλά δέ βλέπουμε να γίνεται τίποτε από τήν κυβερνητική πλευρά.

Σθησμένες μερικές άράδες.

‘Γι' αυτό όλος ο δημοκρατικός κόσμος, όλα τά στοιχεία που άγαπούν τήν έλευθερία και τήν πρόοδο πρέπει να γίνουν ένα σύνολο αδιάσπαστο, ένα μέτωπο γερό γιά τήν υπεράσπιση των άποχτημένων δικαιωμάτων. Ποτέ δέν θά αφήσουμε να ξανάρθει ξανά στήν Ελλάδα ο φασισμός μέ όποιεσδήποτε μορφές. Άγωνιζόμαστε γιά τήν έλεύθερη έκφραση του φρονήματος κάθε πολίτη, ένάντια στο στραγγαλισμό του λόγου και της σκέψης. Σ' αυτόν τόν ιερό αγώνα που είναι τόσο σύμφωνος μέ τίς έπίσημες άποφάσεις των μεγάλων μας συμμάχων έμεις οι Έλασίτες δίνουμε τό λόγο μας πώς θά θρυσκόμαστε στήν πρώτη γραμμή. Καί είμαστε έθαιοι πώς η τελική νίκη θά είναι μέ τή δική μας παράταση, μέ τό μέρος του λαού. Ζήτω ο πρωτοπόρος λαός Έλασσώνας και περιχώρων!».

Σάν ένας πικρός άντλαλος, από πολύ μακριά θαρρείς, φτάνουν

Έτσι τα λόγια τώρα – μέσα από τόσες τραγωδίες που έζησε κα-
τοπινά αυτός ο αγωνιστής λαός. Οι διαψεύσεις – αδιάπτωτες.
"Όσα καταχτήθηκαν αναποδογυρισμένα.

Καί νιώθεις πώς, μέσα από τα λόγια του, ή φωνή του πάλλει μ'
έναν τόνο έκκλησης, πόνου, φόβου, ενθάρρυνσης, πείσματος κι
ελπίδας. "Ισως δεν έχουν ακόμη όλα χαθεί...

Οι ομάδες των τρομοκρατών αλωνίζουν. Τό γιό της Καλόταινας,
τό Βαγγέλη, τον φέρνουν από την αστυνομία στο σπίτι του στο
στρώμα. Πούλησαν τ' λόγο του που έφερε από τον Ε.Λ.Α.Σ., οι έμ-
ποροι του έδωσαν μιά απόδειξη, – ήταν Σουρλικόι τρομοκράτες –
καί του έπαν να πάει να πληρωθεί στην αστυνομία. Καί πήγε...
Καθώς δλοι πού, μ' αυτόν τον τρόπο, πούλησαν τά ζώα τους. Καί
τούς πλήρωσαν, εκεί, καλά...

Στό μάτι πολλών έμπηκε καί ή Κούλα. Πρώτα γύρεψε νά τήν
αγοράσει ο συγγάτοικος του γιατρού. 'Ο γιατρός αρνιέται. «Αυτή
ή φοράδα» λέει στή Βαγγελίτσα, «έχει ιστορία». Δέ θέλω νά τή
δώσω. Δέ θέλω ν' ανεβαίνουν άπάνου δλοι αυτοί οι πλιατσικατζή-
δες». Τή χάρισε στον άδελφό του, γιά νά τή βλέπουν. 'Εκείνος τήν
πήγε στην Καρυά, στά γελάδια του πατέρα τους.

'Αλλά φτάνουν στο σπίτι καί οι τρομοκράτες. Παρουσιάζονται
ως ζεμπεποροι καί ζητούν τήν Κούλα. Τούς έφερε ο ίδιος ο συγγά-
τοικος τή οικογένειας Σαμαρά. – 'Ο έπικεφαλής τους τρομοκράτης
– κοιλαράς, μέ δαχτυλίδια γιομάτα τά χέρια του.

Καί έρευνες στά σπίτια των αγωνιστών. 'Από τούς λεγόμενους
«μπουραντάδες».

Καλούν τό γιατρό στην αστυνομία. Γιά... ανάκριση. Καθώς καί
πολλούς. Ξύλο, καί γιά νά μήν άκούγονται οι φωνές του πόνου, νά
δουλεύει, έξω, μοτέρ μηχανής! Τό γιατρό – στό φαλάγγι.

'Έχει υπογράψει κάποιος Δημητρός Β., πώς, αυτός λάδωσε τό
αυτόματο του Γιώργου Σαμαρά.

'Η Βαγγελίτσα άφηγείται:

«Τρέχω στο σπίτι του. Βρήκα μιά γριά μέ τρία παιδάκια. «Πούναι
ο γιός σου, γιαγιά;» «Στό χωράφι» όπου νάναι θαρθεί». Μπαίνει ο
Δημητρός μέ τό κάρο του. Χαιρετώ. «Δέ μέ γνωρίζεις;» «Όχι».
«Γιά κοιτάξέ με καλά μήπως μέ είδες πουθενά;» «Όχι, κυρία μου,
πρώτη φορά σέ βλέπω». «Μήπως ήρθες στην κουζίνα μου καμιά
φορά καί μου λάδωσες κανένα αυτόματο;» «Τί λές κυρία μου; Πότε
ήρθα;» «Ε, τότε, νά σου πώ, κύριε Δημητρώ, σύ, κατηγορείς τόν
άντρα μου ότι έφερε αυτόματο από τόν Ε.Λ.Α.Σ. κι ότι τό λάδωσες.
Σύ, έχεις τήν υπογραφή σου. Τόν άντρα μου τόν πήραν δεμένο
στη Λάρισα. 'Αν ο άντρας μου πάθει τίποτα, κι έχω θά σās κάμω
κακό». 'Επεμβαίνει ή γιαγιά: «Τί συμβαίνει κορίτσι μου;» Τότε γυ-
ρίζοντας προς αυτήν: «Γιαγιά, θέλεις σύ, τά έγγονάκια σου νά χά-
σουν τόν μπαμπά τους;» «Πήγαινε, Δημητρώ, πού σου λέει ή κυ-
ρία» «Μά έχω κυρία μου είμαι αγράμματος. Μ' έβαλαν νά βάλω
υπογραφή σ' ένα άσπρο χαρτί». «Τότε έλα νά τά άναίρέσεις όλα
αυτά». Δέχτηκε.

Πηγαίνοντας προς τήν πλατεία όπου καί τό αυτοκίνητο γιά τή
Λάρισα, μου λέει: «Αυτή τή φοράδα δεν τή δίνετε, κυρία Σαμαρά,
νά μήν έχετε τραήγματα...» «Τήν πούλησαμε, κύριε Δημητρώ· εί-
κοσιτέσσερεις λίρες» είχαμε ανάγκη». Φτάνοντας στο αυτοκίνητο,
ένας φώναξε: «Δημητρώ έλα εδώ! Πού πās μωρέ; Αυτοί πρέπει νά
πεθάνουν δλοι!». Αυτόν πού φώναξε ούτε τόν ήξερα ούτε μέ ήξερε·
καθώς καί τούς άλλους τρεις πού τ'αν μαζί. Στάθηκαν λίγο παρά-
μερα. 'Ο Δημητρός είπε σ' εκείνους: «Γιά τή φοράδα, μου είπε ή
γυναίκα του ότι τήν πούλησαν είκοσιτέσσερεις λίρες...» «Ψέμματα,
πού τήν πούλησε, ρέ! Τήν έχει στά γελάδια του πατέρα του. 'Εγώ,
ξέρω από άνθρωπο σπιτικό». Τούς πλησιάζω. Καί λέω: «Γιατί, κύ-
ριοι, τί σās έκανε ο άντρας μου; «Ποιά είσαι, κυρία μου;» «'Η κυ-
ρία Σαμαρά» τούς λέω. «Δέν είπαμε γιά τόν άντρα σου» άπάντησε
ο Α.Γ. καί, πού ήταν κι αυτός ένας από κείνους πού ήθελαν τή
φοράδα».

(Έδώ, μιά παρένθεση γιά τό ξεχωριστό αυτό ζώο: 'Ο Γιώργος
Σαμαράς νόμιζε πώς γρήγορα θά τήν ξανάβλεπε τήν Κούλα. Μά ο
τρόμος όλο καί άπλωνε. Κι ο άδελφός του τήν έδωκε στο Λιτόχωρο
– ανταλλαγή μ' ένα χωράφι. Στόν εμφύλιο τήν πήραν οι άντάρτες.
Χάθηκε, σκοτώθηκε – ποιος να ξέρει... 'Η μοίρα του διωγμένου
λαού ήταν καί ή δικιά της μοίρα).

Τώρα ο γιατρός δεμένος στη Λάρισα.

'Η Βαγγελίτσα παίρνει τούς δρόμους, νά χτυπά τήν πόρτα του
ένός ..., του άλλου... Θυμάται· κάποτε, ο άντρας της, είχε γλυτώ-
σει έναν πού, τώρα, είναι στην τοπική ασφάλεια. Πήγε. Τόν παρα-
καλεί νά ενδιαφερθεί γιά τό γιατρό. Καί κείνος, νά ποιάν άπάντηση
της δίνει: «'Αστον, νά θάλει μυαλό!...»

Στή Λάρισα πού τόν επισκέπτεται στην ασφάλεια, αντί νά τόν
βρεί μέσα στο κελί, τόν βλέπει στην αούλή, κάτω από τήν κληματα-
ριά, νά πίνει καφέ έχοντας αντίκρου του έναν ένωματάρχη.

'Η ανθρωπιά είναι κι αυτή μιά δύναμη καταλυτική.

'Ο χωροφύλακας Λιάπης δέν ξέχασε πώς ο γιατρός θεράπευσε
τήν αδερφή του – μή υποτασσόμενος στην έπιταγή του υπεύθυνου
της όργάνωσης του χωριού. Κι ύστερα, έρχεται κι ένας άλλος χω-
ροφύλακας καί είπε: «Δέ μέ θυμάσαι, κυρία Σαμαρά; 'Εφαγες ξύλο
έξ αίτίας μου. 'Εσπασε ή γκλίτσα πάνω σου»– 'Η θύμηση, από τότε
πού, στο χωριό 'Ελληνικά, έπρεπε νά θρεθούν άντρες γιά νά μετα-
φερθεί τό ύγειονομικό ύλικό. Καί δέν υπήρχε κανείς. Καί, ψάχνον-
τας οι άντάρτες στα σπίτια, ανακαλύπτουν σέ ένα, αυτόν τόν χω-
ροφύλακα πού, οι άδερφές του τόν είχαν κρυμμένο κάτω από τό
κρεβάτι – μά φαίνονταν τά πόδια του. Συλλαμβάνεται. Κι ένας άν-
τάρτης, βρίζοντάς τον «κιοτή!», πήγε νά τόν χτυπήσει. Καί ή Βαγ-
γελίτσα έβαλε μπρός τό κορμί της νά τόν υπερασπίσει φωνάζον-
τας: «Ντροπή!» 'Ετσι θά μάς αγαπήσουν οι άνθρωποι; Καί, τώρα
εκείνοι οι δύο, ποθοῦσαν καί νά δώσουν από τήν καρδιά τους στο
Γιώργο Σαμαρά. Δέ θέλουν νά κοιμηθεί στο κρατητήριο καί θά του
παραχωρήσουν τό δωμάτιό τους καί τό κρεβάτι τους. Στή δίκη –
τόν υπεράσπισαν. 'Ο γιατρός άθωώθηκε.

'Ομως κι ένας άλλος υποφέρει πού ο Σαμαράς κινδυνεύει: 'Ο
εισαγγελέας. Καί μέ τό τέλος της δίκης ή πρώτη του συμβουλή εί-
ναι: Νά μήν έπιστρέψει στην 'Ελασσόνα γιατί θά τόν φάει τό σκο-
τάδι. «Τόν θέλεις κυρία Σαμαρά τόν άντρα σου;» «'Αστειεύστε, δέν
τόν θέλω;» 'Όσο ταλαιπωρήθηκε τόσα χρόνια, άς ταλαιπωρηθώ
καί τώρα. 'Αλλωστε, λίγος θάναί ο καιρός» – έτσι νόμιζε ή γυναίκα
του Γιώργου Σαμαρά. Καί ο ίδιος, πίστευε, πώς όλα εκείνα τά φρι-
χτά πού διαπράττονταν, – τόσο παράξενα κι αντίθετα μέ τήν εύγε-
νική του φύση, – θά παίρναν σύντομα ένα τέλος. Πού νά έρεει!...

Στήν 'Αθήνα όπου θά καταφύγει, – φτωχός, άνέστιος, συχνά
πεινασμένος. Παρακολουθεί στον Εύαγγελισμό μικροβιολογία, κι
αυτή ή έννοια της συνεχούς παιδείας θά τόν άκολουθεί καί στίς πιο
τραχιές δοκιμασίες, στην πιο μεγάλη στήρηση. 'Αργότερα θά
παρακολουθήσει γυναικολογία. Δέν άποδεχόταν τήν αύστηρη έξει-
δίκευση. 'Εβλεπε τόν άνθρωπο σαν μιά πολυσύνθετη δημιουργία.

'Υπάρχει ένα μικρό διάλειμμα διωγμών. Τό 1946, ο Σοφούλης,
κάνει τή λεγόμενη «άποσυμφόρηση». 'Ο γιατρός έπιστρέφει στην
'Ελασσόνα. Ξανά πάλι ή, τόσες φορές, ρημαγμένη προσπάθεια γιά
γιατρική. Είναι Μάης πού επέστρεψε. Τόν 'Ιούνη, ξανά νέα σύλ-
ληψη του. Είναι ή αρχή του άλλου αντάρτικου, «... τό πιο άστοχο,
ή μάλλον ή καταστροφή χιλιάδων ατόμων της δημοκρατικής
παράταξης» θά πει ή Βαγγελίτσα Σαμαρά.

Στίς 16 του 'Ιούνη συνέλαθαν όλους τούς άριστερούς – γιατρούς,
δικηγόρους, δασκάλους. Τόσο ξύλο, ώστε άλειθαν τίς πληγές τους
μέ θούτυρο.

Μεταφορά τους καί πάλι στη Λάρισα. Στο τμήμα της όδοῦ Νικη-
ταρά. Οι κρατούμενοι από όλη τήν επαρχία 'Ελασσόνας. Διοικη-
τής του τμήματος ο Φλώρος. 'Αρρωστη ή γυναίκα του Φλώρου.
Τήν κουράει ο Σαμαράς.

Στό Συκούριο, εκείνες τίς μέρες, οι άντάρτες σκοτώνουν κάποιον
Παραθύρα από τό χωριό Δελέρια, επαρχ. Τυρνάβου. 'Ο Φλώρος
μετατίθεται στο Συκούριο. Δέ θέλει νά θρεθεί εκεί. Φοβάται. Ρωτά
τό Σαμαρά πώς θ' άποφύγει αυτή τή μετάθεση. Βρίσκεται ένας
τρόπος. Τώρα, ο Φλώρος θά νοιαστεί γιά τή μετακίνηση των κρα-
τούμενων στην 'Αθήνα. 'Αλοιμόνό τους άν ταξιδέψουν ως πολιτι-
κοί κρατούμενοι!

'Εντολή, λοιπόν, του Φλώρου: Οι κρατούμενοι είναι «ποινικοί».

Τούς συνοδεύουν, στο αυτοκίνητο, δύο χωροφύλακες. Στην
περιοχή των Φαρσάλων, όπου ή φωλιά των τρομοκρατών του
Σούρλα, βγαίνουν μπροστά στο αυτοκίνητο μέ τά μαχαίρια τους
καί ξύλο. Οι χωροφύλακες δηλώνουν: «Ποινικοί». 'Ελεύθεροι, λοι-
πόν, νά περάσουν!...

'Αλλά στη Λαμία φτάνοντας τή νύχτα, ποιος ξέρει πώς «κανονί-
στηκαν» τά πράματα, πήγαν τρομοκράτες εκεί όπου έμειναν οι
κρατούμενοι καί τούς χτύπησαν τόσο πολύ, ώστε ο δικηγόρος Κό-
ρακας, ο Τσιαθές, καί άλλοι παραμορφώθηκαν.

Τώρα στην έξορία. Στην Σίφνο.

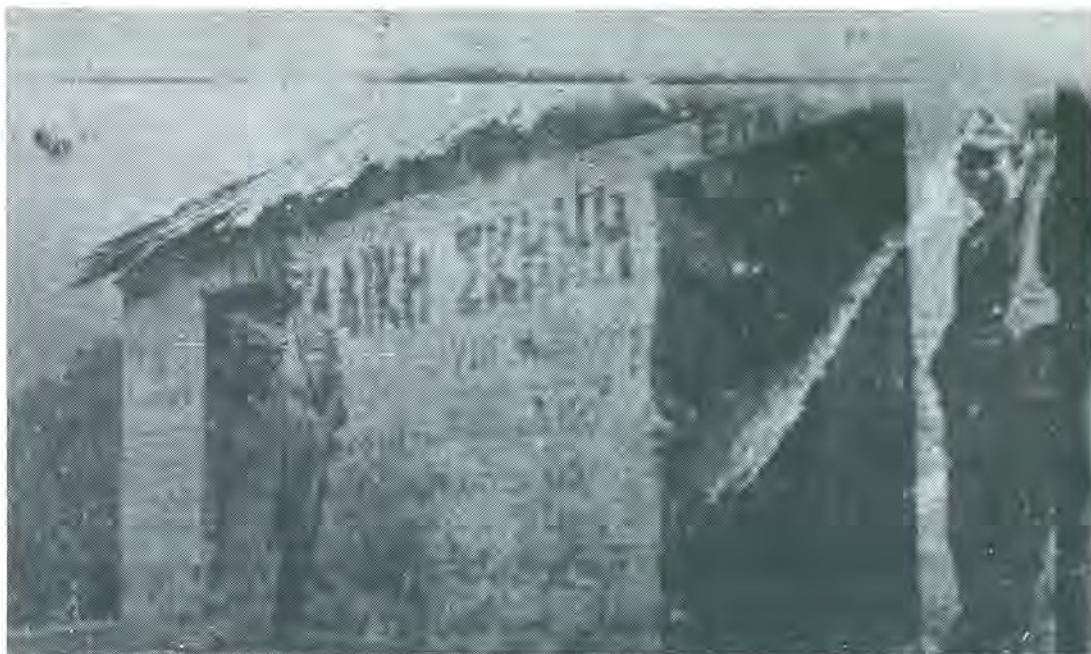
'Ο γιατρός – καρδιολόγος – Γιάννης Νασίκας, θά διηγηθεί: «...
Στό τμήμα Μεταγωγών του Πειραιά μάς έρριξαν ύστερα, – πριν
μάς έξορίσουν στη Σίφνο. Κύριε φύλαττε! ήταν εκεί. Μας ήρθαν καί
δύο καταδικασμένοι σέ θάνατο άπ' τό δικαστήριο Θηβών. Δέ σθή-
νει από τή μνήμη μου – άκόμη καί τώρα κλαίω. 'Ενας γέρος κι ένας
φοιτητής της νομικής ήταν οι καταδικασμένοι. Είκοσι χρονών ο
νέος. Θυμάμαι τ' όνομά του: Δημήτρης Τουλίδης.

«Μας τό είπε ο φύλακας: «Θά εκτελεσθούν».

'Αλλά εκείνοι μάς χαίρετησαν μ' ένα ένθουσιασμό! – θαρραλέοι,
παλικάρια. 'Εμείς, δέ μπορούσαμε νά κρατήσουμε τά δάκρυα –
εκείνοι έφαγαν. Μέ τό γιατρό τό Σαμαρά στο κρατητήριο της 'Αθή-
νας γνωριστήκαμε. 'Εγώ ήμουν καλομαθημένος, – πλουσιότατο.
Συμπεριφερόμουν άγχωδώς· ένώ εκείνος, τί όλύμπια γαλήνη!

Ο ποιητής Γ. Κοτζιούλας μπροστά στη «Λαϊκή Σκηνή του ΕΛΑΣ» σ' ένα χωριό της Ήπειρου.

»Μέ τις χειροπέδες ακόμη και στο καράβι και μέσ στο άμπάρι! Σά νάμαστε ληστές. Φτάνοντας στη Σύρα, ένα πλήθος στην προκυμαία μαυροφορεμένες γυναίκες-αλήτες – υπόκοσμος. Μας περιέμεναν γιά ξυλοδαρμό. Τούς είχαν δουλέψει καλά· είμασταν εγκληματίες εμείς, Βούλγαροι, κλπ.

»Αρνηθήκαμε νά ξεμπαρκάρουμε. Ζητήσαμε νάρθει ο διοικητής της χωροφυλακής και αντιπρόσωπος του νομάρχη. Ήρθαν.

»Αποβιβάστηκαμε. Μείναμε σ' ένα υπόγειο πέντε ως έξη μέρες. Καί άλλοι εξόριστοι κατάφθαναν. Γέμισε τό υπόγειο και ήταν Αύγουστος... Λιποθυμούσαμε. Όποτε φτάνει ένα καράβι από τριακόσιους Σλαβομακεδόνες. Αυτοί ξεσηκώθηκαν. Πώς αντέχουμε; Καί τότε ήρθε ο διοικητής, ένας Τομαράς, και κάλεσε τό στρατηγό Σουμάκο κι εμένα. Του είπαμε – ήρθαν άνθρωποι που δέν μπορούν ν' άνεχθούν νά μείνουν στο υπόγειο.

»Ο γιατρός Σαμαράς πάντα ήρεμος. Έμείς έννευρισμένοι, ανήσυχοι, νομίζοντας ότι χαθήκαμε. Έκεινος μέ τρία χρόνια στο άντάρτικο, είχε κραταιωθεί. Ή ψυχή του ζεστή και πάντοτε όρθια.

»Μας έφεραν στην προκυμαία της Σύρας γιά νά σκορπιστούμε στα νησιά της έξορίας μας. Ή θάλασσα σηκώνονταν ψηλά, άνέβαινε πάνω στο μουράγιο. Ο Σαμαράς, ο Πάκας, ο Κόρακας από την Έλασσώνα, ο Κωστήμπας απ' τή Λάρισα, ο Γαπέζης απ' τήν Άγιά, ο Γκλιζώνας κι εγώ – νά μπορούμε σ' ένα σκυλοπνίχη! Ο Σαμαράς κι ο Γκλιζώνας είπαν «όχι, δέ φεύγουμε!». «Και ήταν και τήν άλλη τήν ημέρα τρικυμία. Όμως μας έβαλαν στο καράβι. Από τίς έξη τό πρωί φτάσαμε στη Σίφνο στις έντεκα τό βράδυ.

Νά μας πәне μέ τά πόδια στο χωριό, μακριά, θέλαν οι χωροφύλακες. Μέ τά πράγματά μας στους ώμους μας – και, που κουράγιο ύστερα από τόση ταλαιπωρία. Καί ο Σαμαράς μέ ήρεμο τρόπο: «Δέν μπορούμε, κύριοι» τούς λέει. «Νά μας φέρετε δυό ζωά. Δέν είμαστε κατάδικοι ούτε εγκληματίες. Είμαστε έπιστήμονες. Θά πληρώσουμε και θά πәне».

Δέν μπορούσαμε νά βαδίσουμε από τήν πείνα, τήν εξάντληση, και τόν παραδαρμό του ταξιδιού στην τρικυμισμένη θάλασσα.

Μέ τό Γιώργο τό Σαμαρά είδαμε μιά φωτιά. Δέ μας φορούσαν, εδώ στο νησί, τίς χειροπέδες. Πλησιάσαμε· ήταν ένα τουβλάδικο. Βρήκαμε δυό νησιώτες και τούς γυρέψαμε, άν είχαν, κάτι νά μάς δώσουν νά φάμε, ή ένα ζεστό. «Τί είστε σεις;» μάς ρώτησαν. «Είμαστε άνθρωποι που άνήκουμε στο Ε.Α.Μ.» «Τί είναι αυτό τό Ε.Α.Μ;» Δέν είχαν γνώση καθόλου τότε γίνονταν στην Ελλάδα, και ούτε τί θά πει Ε.Α.Μ. ούτε τίποτα... Πίσω από τόν κόσμο.

Μας έδωσαν. Εύγενικοί· καλωσυνάτοι. Φάγαμε ρεθύθια, ήπιαμε φασκόμυλο. Ήρθαν ύστερα τά ζωά, φύγαμε.

Δυό τά μεσάνυχτα βγήκαμε στο χωριό. Σ' ένα υπόγειο πάλι· δίπλα στο άστυνομικό τμήμα. Τό πρωί, θάχαμε τή χαρά νά παρουσιαστούμε στον ένωματάρχη!...Και τούτη τή φορά, πάλι πίο άωφρονες και προβλεπτικοί ο Σαμαράς και ο Γκλιζώνας – Νά ντυθούμε όμορφα, είπαν, ξυρισμένοι και καθαροί, γιατί ή πρώτη εμφάνιση είναι τό πән.

Και πάλι κόσμος μαζεμένος, – όπως στη Σύρα. Ο ένωματάρχης είχε διαδόσει ότι φτάσανε, τώρα, Βούλγαροι!... Άλλά, αυτός θά

τούς δέρνει τρεις φορές τήν ημέρα... Είναι αυτοί που θέλουν νά πάρουν τή Μακεδονία... Έγκληματίες...–ο γνωστός όχეტός. Κι όταν μάς είδαν, – είμασταν κάπου είκοσι, – ακούσαμε τούτη τή φωνή: «Τί Βούλγαροι μωρέ είναι αυτοί; Αυτοί είναι οά βουλευτές! σάν στρατηγοί!» Ένας χωροφύλακας τό είπε.

Μπαίνω πρώτος μέσα εγώ. Ο ένωματάρχης μέ ρωτάει: «Πώς λέγεσθε;» «Νασίκας Γιάννης». «Τί είσαι;» «Γιατρός». Μου είπε: «Σκατά, γιατρός!» Ύστερα συνέχισε: «Από που είσαι;» «Απ' τή Λάρισα» «Απ' τή Βουλγαρία!» ούρλιαξε. «Ή Λάρισα είναι στο κέντρο της Θεσσαλίας» του άπαντώ.

Μ' έδωξε. Κι έτσι πέρασαν και οι άλλοι... Κι έτσι ρωτούσε κι έβριζε και τούς άλλους... Καί τήν ίδια άπόκριση έδωσε και στον Σαμαρά όταν του είπε πως είναι γιατρός – Ένας άξεστος, ένας υπάνθρωπος που ήδονίζονταν νά ταπεινώνει, νά βασανίζει! Ποιοί όριζαν τή ζωή μας! Τί σπλάχνος νά βρεις σ' αυτούς;

Μας στοίβαξε σ' ένα έρειπωμένο σπίτι. Χωρίς τίποτα. Ουτ' άκόμα και ψωμί. Τόν ρωτάμε: «Τί θά γίνει μ' έμάς;» Μας άπαντώ: «Νά ψοφίσετε!» «Αυτοί που μάς φέραν, δέ θά νοιαστούν;» «Δέν ξέρω τί θά κάνουν» ήταν ή άπόκρισή του. Είκοσι μέρες δέν είχαμε σχεδόν τίποτα.

Τό νησί ήταν έρημο από ξένους εκείνη τήν εποχή. Οι ντόπιοι – πολύ συμπονετικοί, πολύ φιλικοί. Άλλά έμπαινες μέσα στο χωριό κι ένκωθες πως ζούν μακριά από τή σύγχρονη ζωή. Ήταν άφάνταστα φτωχοί. Τό ψωμί τους ήταν από κριθάρι, κι αυτό δέν τόχαν.

Διαμαρτυρηθήκαμε. Πώς θά ζήσουμε; Είπαμε στον ένωματάρχη: «Είμαστε γιατροί, νά εργαστούμε» Τό άρνήθηκε. Στείλαμε, τότε, τηλεγράφημα στον Ίατρικό Σύλλογο στη Λάρισα, στο Πανεπιστήμιο, νά μάς άπαντήσουν – νά πειστεί ο ένωματάρχης ότι είμαστε γιατροί.

Άρχισαμε ο Σαμαράς κι εγώ νά δουλεύουμε. Δέν παίρναμε καθόλου λεφτά. Λέγαμε στους χωρικούς πως έμεις δέ θέλουμε νά πληρωθούμε. Είμαστε άνθρωποι που άγωνίζονται γιά τούς φτωχούς. Καί γι' αυτό μάς έφεραν εδώ, γιατί άγωνιστήκαμε γιά τήν έλευθερία και γιά νά σηκώσουμε τό λαό από τή δυστυχία του τή βιοτική και τήν πνευματική. Δέ θέλουμε τίποτα, εκτός, άν έχετε τή διάθεση νά στείλετε στην ομάδα ό,τι κρίνετε σεις.

Κι έστειλαν λάδι, σούκα ξερά, μυζήθρα. Είχαμε, τώρα, μαζευτεί τριανταπέντε – όλοι έπιστήμονες. Τά βράδια καθόμασταν έξω, κι ο ένωματάρχης μάς όρισε ως πεντακόσια μέτρα μονάχα νά άπομακρυνόμαστε από τή φυλακή μας· και τέσσερεις φορές τήν ημέρα νά του δίνουμε τό παρόν... Καί οι άνθρωποι που γυρίζαν από τά χωράφια τους, επειδή τίποτα άλλο δέν είχαμε μαζί τους εκτός λίγα σταφύλια και λίγα σούκα, τά έβαζαν σ' ένα μικρό καλάθάκι κι ένα παιδάκι ως δέκα χρονώ μάς τό πέταγε στα πόδια κι έφευγε γρήγορα μόν τό δει ή άστυνομία και τό γράφει.

Μαζί μέ τό Σαμαρά, δουλεύοντας έτσι, κατορθώσαμε νά ζήσουμε τήν ομάδα. Ύστερα από ένα μήνα ή ΟΥΝΡΑ μάς έστειλε λίγα πράγματα. –Και, τί όμορφιά και καλωσύνη κρύβουν μέσα τους μερικοί άνθρωποι κι έμεις, που νά τό φανταστούμε! Άκούστε! – φεύγοντας από τό γραφείο τής ΟΥΝΡΑ, μιά κοπέλα, γραμματέας

της επιτροπής, χαιρετώντας με μου έχωσε στη φούχτα ένα ση-
μείωμα. Έγραφε: Νά πάμε κάτω στον Πλατύγαλο, σέ μιά ρεματιά
μέσα, κι εκεί θά βρούμε δυο σάκους γεμάτους τρόφιμα. Καί πήγαμε
καί τά θρήκαμε. – Ήταν Έλληνίδα, μάθαμε, – αλλά μέ τήν ανοχή
ένός Άγγλου.

Καί μαζί μας, εξόριστες, ήταν καί δυο γυναίκες. Ή μιά, απ' τό
Όμόλιο Λάρισας, μητέρα χαροκρήνη μέ τά δυο της κορίτσια σκο-
τωμένα στό αντάρτικο καί ό γιός της κι εκείνος σκοτωμένος. Ή
κυρά-Μαρία. Ή άλλη, απ' τό Στόμιο Λάρισας, – πέντε μηνών έγ-
κυος όταν τήν έφεραν. Καί είπαμε, αὐτή νά μήν στερηθεῖ τίποτα καί
νά μήν κάμει καθόλου δουλειές. Νά μάς μαγειρεύει ή κυρά-Μαρία
καί όλοι οι άλλοι νά μοιράσουν τίς δουλειές. Έπέμεναν οι σύντρο-
φοί μας νά μήν κουραζόμαστε μήτε μεις οι δυο γιατροί πού τρέ-
χαμε στους άρρώστους, αλλά ό Σαμαράς δέν τόδελε.

Όργανώσαμε τή συμπίωσή μας. Καί μαθήματα άκόμη, κάθε
μέρα. Ό Κόρακας – δικηγόρος. Ό Στάγκος – δικηγόρος. Ό Ίωαν-
νίδης – γεωπόνος. Ό Σαμαράς – γιατρός. Έγώ – Ό καθένας τό
θέμα πού κατείχε.

Δέ θήλανε ό Σαμαράς νάναι ό γραμματέας τής ομάδας. Έγινε
έγώ, κι είχα τήν επικοινωνία μέ τίς άρχές. Γιά τά έσωτερικά μας
έγιν' ένας άλλος, από τήν Κρυόβρυση, – πού, από τά χείλη του κρε-
μιόμασαν όταν άρχιζε νά μάς άνιστορεῖ γιά τό αντάρτικο· καθώς
καί από τού Σαμαρά τά χείλη, γιατί είχε μεγάλη άφηγηματικότητα.

Καί νά σχηματίζουμε μιά φάλαγγα...– τέσσερις φορές τήν ήμέρα,
από ένα τέταρτο γιά τό παρόν μας! Διαμαρτυρήθηκε τό χωριό. Νά
βλέπουν νά στέκεται πρώτη ή έγκυος..., κι έμεις πίσω..., αὐτό
έφερε τόση πίκρα, ώστε νά ζητήσουν νά σταματήσει έτούτη ή
ντροπή καί τούτο τό μαρτύριο.

Τώρα δέν έρχόταν πιά ή έγκυος. Κι έμεις, μιά φορά τήν ήμέρα
σχηματίζαμε τή φάλαγγα μπρός στον άγροϊκο.

Δέ χωρίζαμε καθόλου μέ τό Σαμαρά. Μαζί τίς κάναμε τίς έπι-
σκέψεις. Κι άλλωστε, άν ήταν ό ένας μόνος του, ή ασφάλεια θά μάς
έσθηνε, μέ κάποιον, παγίδα – πώς κάνουμε προπαγάνδα. Είχαμε
τέτοια σύμπτωια, τέτοια κατανόηση καί φιλία πού κράτησε όλη
μας τή ζωή, μέχρι πού εκείνος πέθανε.

Καί δέν ξέρω άν έπίτηδες στήν ομάδα μας είμαστε όλοι, σχε-
δόν, διανοούμενοι – απ' τούς σαρανταδύο πού φτάσαμε νάμαστε,
οι τριάντα δύο ήταν έπιστήμονες. Δέν ξέρω. Γιατί μάς είχαμε τόσο
παραμελημένους; Μήτε ψωμί δέν είχαμε, ώστε στείλαμε τέτη διαμαρ-
τυρία μας ως καί στή Βουλή. Μπορεῖ κι έπίτηδες – μ' εκείνον τόν
άξεστο ένωματάρχη άπάνω μας, γιά νά μάς ξεκάνουν–.

Όχτώ μήνες ή έξορία του Σαμαρά στή Σίφνο. Καί πρίν προφτά-
σει νά πάρει τήν άπόλυσή του, τού προσθέτουν άλλον ένα χρόνο.
Άλλά κι έδω θά θρίσκει ένας χωροφύλακας πού πονάει γι' αὐ-
τούς τούς ανθρώπους. Καί, μυστικά, θά ανακοινώσει στό Σαμαρά,
ότι ή διαταγή γιά τήν παράταση τής έξορίας του δέν τούς έχει έρθει
άκόμα. Γι' αὐτό, άν μπορεί, νά φύγει τούτη τήν ήμέρα παίρνοντας
τό άπολυτήριο του.

Μ' ένα πλοϊάριο, λοιπόν, όλη τήνύχτα καί τήν άλλη τήν ήμέρα, ως τό
βράδυ, από τή Σίφνο μέχρι Πειραιά. Στόν Εὐαγγελισμό όπου
καταφεύγει, δέν είναι νά σταθεῖ. Θά τόν αναγκώρουν οι συμπα-
τριώτες του πού, συχνά, έρχονται κει γιά εξετάσεις. Είναι παράνο-
μος. Τότε, στό νοσοκομείο «Αγία Έλένη». Καί άλλοι δικώκομοι
γιατροί, εκεί· δουλεύουν γιά ένα πιάτο φαγι. Ό γιατρός Γιώργος
Πετούσης, κρητικός, θά τού παρασταθεῖ· θά τού παραχωρήσει τό
κρεβάτι του καί τό πιάτο τό φαγητό του – ό ίδιος θά τρώει σέ συγ-
γενείς του. Γιατί ό Σαμαράς, καθώς δέν τόν είχαν τόν πρώτο καιρό
συμπεριλάβει στή δύναμη τού προσωπικοῦ, δέν είχε ούτε τό ψωμί
τής θραδιάς.

Μπλόκα, όμως, διαρκώς. Κι ό γιατρός, βλέποντας τούς χωροφύ-
λακες νά κυκλώνουν τό νοσοκομείο, έλεγε: Αὐτόν ζητοῦν. Ή άγω-
νία καί ή στενοχώρια τόν άρρώστησαν.

Τό Μάη μέ Ίούνη του 1949 γίνονται έκκαθαριστικές έπιχειρήσεις
στόν Όλυμπο. Ή Βαγγελίτσα Σαμαρά άφηγεῖται: «Τότε έπιασαν
τό μικρότερο άδερφό τού γιατροῦ τόν Άντρέα, έπειδή δέν μόρε-
σαν νά πιάσουν τούς μεγαλύτερους άδερφούς, τό Γιάννη, τό Νίκο,
καί τό Θανάση.

Αὐτό τό καημένο έβασκε τά γελάδια· κάθε πρωί έπαιρνε ψωμί,
τό έκρυβε πίσω στό σαμάρι, στό χόρτο μέσα, γιά νά μήν τό βρεῖ ό
στράτός·– δέν τούς άφηναν νά παίρνουν ψωμί γιά νά μήν τό δίνουν
στούς άντάρτες. Δυστυχώς, όμως, οι δικοί του τό μαρτύρησαν μέ
τόν τρόπο τό θγάζει ό Άντρέας τό ψωμί, τό μαρτύρησαν σέ μιά
συγγενή τους – άνηψιά τής πεθεράς μου. Αὐτή τό είπε στόν άντρα
της πού ήταν υπερεξιός καί, γιά νά φανεί καλός, τό κατέδωσε τό
παιδί.

Όταν τόπισαν, ψωμί δέν τού βρήκαν. Μά έχοντας τή μαρτυ-
ρία τού συγγενή, τό χτύπησαν τόσο πολύ, στήν κοιλιά τό πατου-
σαν, πού έπαθε έσωτερική αίμοραγία. Τό χάσαμε τήν ήμέρα πού οι

συνομιληκοί του κατατάσσονταν γιά στρατιώτες».

Ό Γιώργος Σαμαράς δέν θάρθει νά τόν ξεπροβοδίσει. Θά τόν
σκότωναν κι αὐτόν. Είναι, επιπλέον, καί λιποτάκτης... Κλήθηκε ως
έθνοφρουρός·– δέν παρουσιάστηκε. Είχε τρία άδέρφια άντάρτες –
φοβόταν μήν τού δώσουν καμιά πιασώπλατη. Καί τόν έχουν καθαι-
ρέσει από άξωματικό σέ άπλό φαντάρο.

Πάνω από τό σπίτι τού γιατροῦ, πάνω απ' όλη τήν Έλασσόνα
καί τά χωριά της, ό τρόμος πού βαθύς απ' ότι στή γερμανική σκλα-
βιά. Ή γυναίκα του διηγείται: «Φώναξα τόν άδερφό μου τόν
Άλέκο, τό φαρμακοποιό, νά κατέθει από τό δωμάτιό του, γιατί
δυο κύριοι τόν ζητοῦσαν. Όσο νά κατεθεῖ εκείνος, τούς ρώτησα
μόνη μου, έγώ, μήπως έχουν κανένα άρρωστο, καί μήπως έχει
πουθενά πόνο. «Ναί» είπαν, «τού πονάει ή κοιλιά». Ό άδερφός
μου βλέποντάς τους σκόνταψε στό κατώφλι απ' τό φρόβο του. Τούς
έδωσα σ' ένα ρακοπότηρο σταγόνες. Κι έπειδή είμαστε τελείως
καταστραμμένοι ύστερα από τό κάψιμο, τούς παρακάλεσα «αὔριο
άν θέλετε, φέρτε τό ρακοπότηρο, γιατί δέν έχουμε άλλο». Σηκώθη-
καν έφυγαν. Τό ρακοπότηρο τό πέταξαν στήν αὐλή βγαίνοντας...

Έβλεπα τόν πατέρα μου μουνδιασμένο καί τόν άδερφό μου τα-
ραγμένο.

Ό πατέρας μου πήγε νά δει μήπως ξαναγύρισαν πίσω. Τόν ρώ-
τησα τί συμβαίνει; Ό άδερφός μου λέει: «Ή άγνοια ή δική σου μάς
έκωσε άπόψε, άδερφή μου. Αὐτός είναι ό περιβόητος Ζ... από τή
Βερδικούσια».

Δέν είχαν περάσει πέντε μέρες πού γύριζε σ' όλη τήν άγορά,
από τή μιάν άκρη ως τήν άλλη, καθάλα σ' ένα ζωο, κρατώντας τό
κεφάλι ενός άντάρτη από τό χωριό του, τού Κωνσταντίνου Τσιγ-
γέλη.

»Αὐτός ήταν σωστός κανίβαλος – μέ τό κεφάλι φοβέριζε πολ-
λούς.

Τό ζωο δέν μπορούσε νά περπατήσει απ' τήν κούραση· όλο
έπεφτε καί σηκώνόταν μέ τίς κλωτσιές πού τούδινε. Πέρασε κι από
τό φαρμακείο τού άδερφοῦ μου, καί στάθηκε δείχνοντας τό κε-
φάλι».

Τόν Ίούλη του 1949 γίνονται έρευνες καί συλλήψεις σέ νοσοκο-
μεία τής Άθήνας. Ξανασυλλαμβάνεται ό Σαμαράς. Στή δίκη πού θ'
άκολουθήσει – οι κατηγορούμενοι σαρανταοχτώ· όλοι σχεδόν έπι-
στήμονες, καί ήθοποιοί, καί υπάλληλοι. Ήταν τόν Όχτώβρη, πού,
ό Ο.Η.Ε. έπενέθηκε νά σταματήσουν πιά οι έκτελέσεις, «γιατί τά
στρατοδικεία θέριζαν». Καί ήταν ή γυναίκα τού γιατροῦ πού έφερε
στούς δεσμώτες αὐτή τήν είδηση γιά τόν Ο.Η.Ε. «κι εύχαριστήθη-
καν οι καημένοι».

Τούς συμπεριφέρονταν ως έγκληματίες. Τούς μεταφέρουν στό
στρατόπεδο δεμένους δυό-δυό μέ χειροπέδες. Άλλά μιά μέρα, οι
φύλακές τους, κάμουν τή... μεγάλη χάρη νά μεταφερθεῖ στό στρα-
τοδικείο ό Σαμαράς χωρίς κανέναν άλλον δεμένον μαζί του – πρά-
γμα δύσκολο νά πηδās από τήν κλούβα μαζί μ' έναν γέρο ή άνήμ-
πορο. Κι έτούτη ή... χάρη – γιατί ό γιατρός, τότε πού εργαζόταν
στό νοσοκομείο «Αγία Έλένη» πρόσφερε αίμα του στήν άνηψιά
του διοικητή τής φυλακής. Καί ή άνηψιά παρακαλεῖ τό θείο κλπ.
κλπ...

Μάρτυρας κατηγορίας ένας Τσιούβαλης, μέλος τής Κ.Ε. τού κόμ-
ματος.

Καί ό εισαγγελέας θά προτείνει: Πεντάκις εις θάνατον! Ή: Τε-
τράκις!

Μιάν ήθοποιο – τετράκις. Έναν δικηγόρο Σύρου, – τόν πατέρα
του, εισαγγελέα, τόν σκότωσαν οι Γερμανοί στό Χαϊδάρη, – πεντάκις
εις θάνατον. «Ή μανούλα του τόν είχε έναν καί μόνον» λέει ή γυ-
ναίκα τού γιατροῦ. Τό-γιατρό – τετράκις εις θάνατον.

Στή δικηγόρο Κάλαρα, τελειώνοντας τήν άπολογία της, ό εισαγ-
γελέας: «Λυπούμαι πού είσαι κόρη άξιωματικού πού, πρώτος
μπήκε στό Γιάννενα τό 1913. Θά τρίζουν τά κόκκαλά του». Κι εκείνη
περήφανα: «Άπεναντίας! Θ' αγαλλιά ή ψυχή του πού ή κόρη του
άγωνίζεται γιά τή γνήσια δημοκρατία».

Δέ στάθηκε καμιά κατηγορία. Τό Σαμαρά τόν άθώωσαν.

Άλλά στις πέντε του Όχτώβρη του 1950, καταδικάζεται έρήμην
σέ θάνατο «έπί άνυποταξία». Τό σχετικό έγγραφο είναι υπόδειγμα
κυνισμοῦ καί τυποποίησης τής λύσσας τών πραγματικά, εθνικά,
άπόντων. Οι άγωνιστές του 21, καί οι συνεχιστές τών παραδόσεών
τους, αὐτοί τής Έθνικής Άντίστασης, έξοντώνονται μέ παροιμιώδη
εὐκολία.

Νά τό έγγραφο τής θανατικής καταδίκης:

Άριθ. άπόφ. 699

Υποδ. Δ3 – 49

Έν όνόματι τού Βασιλέως τών Έλλήνων Παύλου τό διαρκές Στρα-
τοδικεϊόν Λαρίσης.

Συνεδριάσαν δημόσια εν τῷ Καταστήματι τών συνεδριάσεών του εν

Λαρίση, σήμερον τήν 5ην τού μηνός Ὀκτωβρίου τοῦ 1950 ἵνα δικάσει τόν ἀπόντα Σαμαράν Γεώργιον τοῦ Κων/νου ἐτῶν 39 κλ. 1932 γεννηθέντα καί κατοικοῦντα εἰς Καρυά Ἑλαιοῦνος ἤδη ἀγνώστου διαμονῆς καί χρ. ὀρθόδοξον κατηγορούμενον ἐπὶ ἀνυποταξία ἐν ἐπιστρατεύσει πράξει λαθούση χώραν ἐν 30.1.48

Κηρύσσει τόν μνησθέντα κατηγορούμενον ἐνοχον παμφηφεῖ ἀνυποταξίας ἐν ἐπ/σει.

Καταδικάζει τόν κηρυχθέντα ἐνοχον εἰς θάνατον.

Καί εἰς τὰ τῆς δίκης ἐξοδα καί τέλη σημάτων.

Τῷ Βασιλικῷ Ἐπιτρόπῳ ἀνατίθῃ τήν κοινοποίησιν καί ἐκτέλεσιν τῆς παρούσης ἀποφάσεως.

Ἐκρίθη, ἀπεφασίσθη κλπ.

Ὅτι ἀκριβές ἀπόσπασμα.

Ἀθῆναι τῇ 6ῃ Ὀκτωβρίου 1950

Ὁ Γραμματεὺς

[Ὑπογραφή δυσανάγνωστη].

Ἡ δίκη καί ἡ καταδίκη τοῦ Σαμαρά – τότε πού θρικόταν σέ παρανομία.

Καί πάλι ξανά καινούρια δίκη γιὰ νά ἐξετασθεῖ ἡ ὑπόθεσί του. Ὑπηρετώντας, τώρα, ὡς στρατιώτης. Καί μέσα στήν ἐσχατὴ στέρηση ὅπου θρικόταν ἡ οἰκογένειά του, ἕνας ἀπὸ τοὺς συνηγόρους του τοὺς γύρεψε εἰκοστέσσερες χρυσές λίρες. Πῶς νά τίς βροῦν;

Καί τελειώνοντας τὸ στρατιωτικὸ τοῦ πρόσθεσαν καί ἄλλον ἕνα χρόνο. Δέν ἔχει, πιά, ἄλλη ἀντοχή. «Ἄν δέ μέ ἀπολύσετε» λέει στό στρατηγὸ Πετζόπουλο, «δῶστε μου ἄδεια νά πάω νά σκοτώσω τὴν οἰκογένειά μου, καί νά σκοτωθῶ κι ἐγώ. Ἐχω τόσα χρόνια πού δέν εἶδα σπίτι».

Πῶς ὅλα αὐτὰ τὰ θάσανα, οἱ τυραννίες, ἡ δυστυχία, τὸ ξύλο νά μὴ γονατίσουν τὸ σῶμα του; Τὸ πρῶτο ἐμφραγμα στὰ σαρανταδύο του. Προετοιμάζονταν, λοιπόν, γιὰ τὴ μεγάλη ἀναμέτρηση. Ἦταν γιὰ τὸν καὶ γινώριζε πῶς δέ θ' ἀργήσει. Ἐγραψε ἔτσι: «ἕνας ἀπλὸς τάφος μέ μιὰ μαύρη πλάκα πάνω. Γιὰ τὸ μνημόσυνο του: Χρήματα στὴ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑλαιοῦνας, καί ὄργανα φυσικῆς γιὰ τὸ σχολεῖο τῆς Καρυᾶς πού πρωτοπῆγε. Καί τὰ ὅσα του σέ σαρκοφάγο πού νά τοποθετηθεῖ στό χωριό του ἢ στὴ Βρύση – ἐπάνω στό δρόμο ἀνεβαίνοντας στὸν Ὀλυμπο. Κι ἀκόμη, σὰ γιὰ νά βρισκονται καί πέρα ἀπὸ τὴ ζωὴ ἐνωμένοι, σὰ γιὰ νά ζεῖ ὁ ἔρωτάς τους μέσ στήν αἰωνιότητα, ὅταν πεθάνει ἡ Βαγγελίτσα, τὸ «πιστὸ ἀπὸ χρόνια ταίρι του», νά τοποθετηθοῦν τὰ ὅσα της μαζί μέ τὰ δικά του, μέσα στήν ἴδια σαρκοφάγο.

Ὁ ποιητὴς Γιώργος Κοτζιούλας εἶχε προφτάσει νά φύγει ἀπὸ τὴ ζωὴ πρὶν ἀπὸ τὸν ἀγαπημένο του τὸ φίλο, στὰ σαρανταεῖς του χρόνια, – ἀπὸ τὴ στέρηση, τὰ θάσανα, τὴν πίκρα, τὴν ἀρρώστεια κι ἐκεῖνος. Μὰ τραγούδησε μέ τούτους τοὺς στίχους τὸ γιὰ τὸν. [Τὸ ποίημα εἶναι ἀπὸ τὴ συλλογὴ «Οἱ πρῶτοι τοῦ Ἀγῶνα» Ἀπαντα – τόμος III σελ. 185].

ΠΑΤΡΟΣ ΣΑΜΑΡΑΣ

Παιδί τοῦ Ὀλύμπου ἐσύ τοῦ κοσμοξακουσμένου καί γέννημα γερό χωριάτη δουλετάρη, τοῦ τύραννου ὁ θραχνᾶς τοῦ ντόπιου καί τοῦ ξένου σ' ἔκαμε τὰ βουνά ἀπ' τοὺς πρῶτους νά 'χεις πάρει.

Γιὰ τέτοια τέκνα, γῆ τῆς Θεσσαλίας, εὐφραίνου, πού δέν ἀφήσαν, λέω, ἀπάτητο τσοσυγκάρι σάν τούτον πού, ἄξιος κάλλιου ἀπ' τὸ δικό μου ἐπαίνου κι οἱ ράχες μας στερνά τόν εἶδαν καθαλάρη.

Μά ὅταν ἀπ' ἀσκερλῆδες θρέθηκε πιασμένος, κεῖ πού τόν σέρναν ἔδειξε ὅλο του τὸ σθένος, ζάρκος καί κουρεμάδι, σκλάβος ξυπολιάς.

Τοῦ παιδεμοῦ τ' ἀγκάθια τὰ 'καμε στεφάνι τὸ χέρι τῆς φιλίας καί πύρα τοῦ τὸ θάνει πρὶν ἀτίμητο ἀπὸ κείο πού λέν τῆς ἀγριλιάς.

Τώρα, ὅν κανεῖς κινήσει γιὰ τόν Ὀλυμπο ἀπὸ τὴ μεριά τῆς Λεφτοκαριᾶς, σέ μιὰ στροφή ἀπ' ὅπου, μακριά, ἀνάμεσα ἀπὸ πλαγιές καί δέντρα ἀνοίγεται ἡ ἀπεραντοσύνη τοῦ πέλαγου καί τ' οὐρανοῦ, ἐκεῖ, στὴ στροφή, θὰ συναντήσῃ μιὰ γαλήνια, σκιερὴ θύση. Εἶναι χαρισμένη στό διψασμένο καί ἀποσταμένο στρατοκόπο. Ἀπὸ τὸ Γιώργο Σαμαρά.

τελὸς

Εκδόσεις Γλάρος

Σιμόν ντέ Μπωβουάρ

Ο ΜΟΝΟΛΟΓΟΣ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Μιά ὀργισμένη, χωρὶς σεμνοτυφίες, Μπωβουάρ ἀπαγγέλει τὸ «κατηγορῶ» τῆς.

ΠΡΟΔΟΜΕΝΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

Δραματικές στιγμές ἐξομολόγησης, ὅταν μιὰ γυναίκα ἀρχίζει νά νιώθει γύρω της μιὰ συνωμοσία ἀδιαφορίας καί ἐγκατάλειψης

ΟΙ ΩΡΑΙΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

Τὸ πολύκροτο μυθιστόρημα πού «χώνει τὴ μύτη του» πίσω ἀπὸ τὸ λοῦστρο τῆς ὑψηλῆς κοινωνίας

ΤΟ ΑΙΜΑ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ

Ἡ εἰκόνα ἐνὸς ραγισμένου κόσμου πού ἀγνίζετα νά βρεῖ τὴν ταυτότητά του

ΕΝΑΣ ΠΟΛΥΓΛΥΚΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ

Τὸ χρονικὸ πού σέ λυτρώνει ἀπὸ τύψεις καί ἐνοχές καί σοῦ θυμίζει αὐστηρά πόσο ἀμετάκλητο εἶναι τὸ λάθος, ἂν δέν ἀποφασίσῃς ὁ ἴδιος γιὰ τὸν τρόπο πού θέλεις νά ζήσῃς.

Οἱ Ἐκδόσεις Γλάρος, σέ ἀποκλειστικὴ συνεργασία μέ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο GALLIMARD παρουσιάζουν σταδιακὰ στήν ἐλληνικὴ γλώσσα τὰ ἅπαντα τῆς μούσας τοῦ φεμινισμοῦ καί κορυφαίας πεζογράφου καί δοκιμογράφου, Σιμόν ντέ Μπωβουάρ.

Σύντομα θὰ κυκλοφορήσουν τὸ μυθιστόρημά της Ἡ καλεσμένη καί ὁ πρῶτος τόμος ἀπὸ τὰ περίφημα ἀπομνημονεύματά της, Οἱ ἀναμνήσεις μιᾶς καθωσπρέπει κόρης. Θ' ἀκολουθήσουν ἡ κλασικὴ μελέτη της Τὸ δεύτερο φύλο, σέ νέα βελτιωμένη καί συμπληρωμένη μετάφραση, καθὼς καί τὰ Ἐπιλεγόμενα πάνω στό Δεύτερο φύλο, πού θ' ἀποτελέσει τὸ φιλολογικὸ γεγονός τῆς χρονιάς. Λίγο ἀργότερα θ' ἀκολουθήσουν τὸ κορυφαῖο μυθιστόρημά της Οἱ Μανδάρινοι καί οἱ ὑπόλοιποι τόμοι τῶν ἀπομνημονευμάτων της.

ΝΕΑ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Θεμιστοκλέους 31 . Ἀθήνα 142

Τηλ. 36.18.457

«...Τά προηγούμενά μου μέ τό Νίκο Ζαχαριάδη»

Ο συγγραφέας του άρθρου ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ είναι γνωστός στους αναγνώστες του περιοδικού από προηγούμενες συνεργασίες του στο ΑΝΤΙ που αναφέρονται κυρίως στο κυπριακό πρόβλημα. Ο ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ διετέλεσε πρώτος γραμματέας του ΑΚΕΛ την εποχή της ίδρυσής του (1941) και ήταν μέχρι τότε γ. γραμματέας του Κ.Κ. Κύπρου.

Στό κείμενο που ακολουθεί εξιστορεί τις προσωπικές εμπειρίες του από την εποχή της πρώτης γνωριμίας του με τον ήγέτη του ΚΚΕ ΝΙΚΟ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ.

ΤΟ ΚΑΘΕ τί που αφορά τό βίο και την πολιτεία του Νίκου Ζαχαριάδη σχετίζεται άμεσα με την ιστορία του ΚΚΕ, τουλάχιστον από τό 1930. Κι' ό,τι αφορά τις δραστηριότητες του ΚΚΕ άποτελεί, άναμφισβήτητα ούσιαστικό κομμάτι της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας. Έτσι κάθε καταγραφή για τό Ζαχαριάδη είναι πολύτιμη προσφορά για κείνους που ασχολούνται, ή θά ασχοληθούν με τη σύνταξη της πραγματικής ελληνικής ιστορίας του είκοστού αιώνα.

Αυτό τό σχολό θά προσπαθήσουν νά εξυπηρετήσουν οί πιό κάτω γραμμές:

ΤΟ ΑΚΕΛ – διάδοχο του ΚΚΚ – στό παρελθόν δέν είχε ισχυρούς δεσμούς με τό ΚΚΕ, παρ' όλο που διακηρυγμένη γραμμή του ήταν ή Ένωση της Κύπρου με την Έλλάδα. Ούτε με την Κομιντέρν, παρ' όλο που πιστά άκολουθούσε την ιδεολογική και πολιτική της συνθηματολογία. Στενοί ήταν μόνο οί δεσμοί του, άπαρχής (άπό την γέννηση του ΚΚΚ) με τό κομμουνιστικό κόμμα της Άγγλίας. Κι' αυτό για δύο λόγους: πρώτα γιατί ή Κύπρος ήταν κομμάτι της βρετανικής άυτοκρατορίας και τό ΚΚΑ άποτελούσε τότε την συντισταμένη όλων των άποικιακών έθνικο – άπελευθερωτικών κινημάτων, και δεύτερο, στό Λονδίνο είχε ήδη έγκατασταθεί (άπό τους μετανάστες) μία ισχυρή κυπριακή παροικία, που διευκόλυνε, σέ μεγάλο βαθμό την τακτική έπαφή με τό ΚΚΑ. Οί Κύπριοι Εύδωρος Ίωαννίδης (Δώρος Άλαστος), Έζεκίας Παταϊώαννου, Γεώργιος Πεύκος και Γ. Οίκοномиδης, που ένδιαφερόνταν για τό κυπριακό έθνικο – άπελευθερωτικό κίνημα, δούλευαν στίς γραμμές του ΚΚΑ και ήταν στενά συνδεδεμένοι με την ήγεσία του.

Η ΠΡΩΤΗ φορά που ή άκελική ήγεσία είχε ζητήσει συμβουλή άπό τό ΚΚΕ ήταν στό 1942, τότε που στίς γραμμές του ΚΚΚ συζητούσαμε έντονα τό θέμα της συγχώνευσης των δύο κομμάτων – του παράνομου ΚΚΚ και του νόμιμου

ΑΚΕΛ. Συγκεκριμένα ό Άντρέας Φάντης, έθελοντής τότε στό βρετανικό στρατό (άκολουθώντας τό σύνθημα του κόμματος: νά στρατευθούμε στίς συμμαχικές δυνάμεις, έστω και κάτω άπό βρετανική σημαία, στόν άγώνα ένάντια στό χιτλερισμό – φασισμό) βρισκόταν στην Έλλάδα και προσέγγισε τό Γιώργη Σιάντο ζητώντας την άποψη του ΚΚΕ, πάνω στό έπίμαχο θέμα. Η άπάντηση, που ό Άντρέας Φάντης είχε μεταφέρει στην ήγεσία του ΚΚΚ ήταν ότι τό ΚΚΕ εύνοει την συγχώνευση.

Η ΔΕΥΤΕΡΗ φορά που άποφασίστηκε νά ζητηθεί ή συμβουλή του ΚΚΕ ήταν στό 1948 τότε που συζητούσαμε τό θέμα της Διασκεπτικής, που στό 1947, είχε κληθεί άπό τους Βρετανούς, για την έπεξεργασία ενός σχεδίου συντάγματος, σάν μεταβατικό στάδιο προς την άυτοδιάθεση. Οί συζητήσεις βασούσαν για ένα όλόκληρο χρόνο (1947 – 1948) και ή άκελική ήγεσία είχε χωριστεί σέ δύο μέρη (σέ εκείνους που επέμεναν νά παραμείνουμε, συζητώντας τό σχέδιο, στην Διασκεπτική, με έπικεφαλής τόν Πλουτή Σέρβα και σ' εκείνους που επέμεναν στην άποχώρηση, με έπικεφαλής τόν Έζεκία Παταϊώαννου, οργανωτικό Γράμματέα της Κ.Ε. Με τους δεύτερους συμφωνούσαν και οί συνοδοιπόροι, με άρχηγό τόν τότε δήμαρχο Λευκωσίας Γιάννη Κληρίδη. Ο τότε γεν. γραμματέας του ΑΚΕΛ Φίφης Ίωάννου άμφιταλαντεύονταν ανάμεσα στίς δύο άπόψεις.

ΟΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΧΤΕΣ της άποχώρησης άπό την Διασκεπτική, είχαν ένταχτεί με τις άπόψεις της «έθναρχούσης έκκλησίας» κάτω άπό τό σύνθημα: Ένωση και μόνο Ένωση και τίποτα άλλο. Χωρίς παζαρέματα. Χωρίς όρους. Έθνάρχης ήταν τότε ό Άρχιεπίσκοπος Λεόντιος, ένώ τό ΑΚΕΛ άποτελούσε τόν ρυθμιστικό παράγοντα όχι μόνο στην Διασκεπτική, αλλά και στην όλη ζωή του νησιού. Άπό τους 16 δήμους, είχε πλειο-

ψηφίσει, στίς τελευταίες δημοτικές εκλογές (του 1946) στους δώδεκα. Άλλα αίρετά σώματα δέν ύπήρχαν τότε στην Κύπρο. Ο Ζαχαριάδης βρισκόταν τότε στό δουνό, άντιμέτωπος με τό Μάρκο Βαφειάδη και τό Στρατάρχη Τίτο. Και χωρίς την ύποστήριξη του Στάλιν, που ως γνωστό, νωρίτερα, είχε ύπογράψει τη συμφωνία της Γιάλτας, στη Διάσκεψη των Τεσσάρων.

Ο γενικός γραμματέας του ΑΚΕΛ Φίφης Ίωάννου και ό γενικός γραμματέας της ΠΕΟ (παγκόσμιας εργατικής όμοσπονδίας) Άντρέας Ζιαρτίδης είχαν έπιλεγεί για νά παρουσιάσουν τό θέμα στό Ζαχαριάδη. Τά άποτελέσματα τά πληροφορήθηκα άπό τόν ίδιο τόν γ. γραμματέα όταν είχα βγει άπό τη φυλακή (στάλθηκε στην φυλακή, γιατί σάν δήμαρχος της Λεμεσού είχα ήγηθεί μιας διαδήλωσης, χωρίς κυβερνητική άδεια, ύστερα άπό μία όμιλία μου με τό κομματικό σύνθημα «Άυτοκυβέρνηση – Ένωση»).

Ο ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ είχε πλειοδοτήσει στίς άπόψεις των άντιτιθέμενων στη Διασκεπτική, ύπογραμμίζοντας ότι του ήταν άδιανόητο ν' άντιληφθεί πώς ήταν δυνατόν τη στιγμή που οί Έλληνες κομμουνιστές μέ ντουφέκι στό χέρι, άγωνίζονταν νά διώξουν τόν έγγλέζικο ίμπεριαλισμό άπό την Έλλάδα, οί Κύπριοι κομμουνιστές νά κάθονται σέ στρογγυλές τράπεζες και νά διαπραγματεύονται με τόν ίδιο ίμπεριαλισμό για την έξασφάλιση άποικιακού συντάγματος». Λεπτομέρειες για τις συζητήσεις δέν πληροφορήθηκα. Ούτε φυσικά γραπτή άπόφαση είχε διατυπωθεί. Άλλωστε ή συμβουλή (έντολή) του Ζαχαριάδη έπρεπε νά κρατηθεί σέ πλήρη μυστικότητα. Έκείνο που ό Φίφης Ίωάννου μου είχε έμπιστευθεί είναι ότι ό Ζαχαριάδης πέρασε σέ προσωπικές επιθέσεις ένάντιον μου, (τονίζοντας ότι άπό τό παλιά μέ γνωρίζει). Μέ κατηγόρησε σά μικροαστό όπορτουνιστή, που τρέφω τό κόμμα με βλαβερά έπιχειρήματα. Και τελικά τόνισε ότι «τό κόμμα έπρεπε τό ταχύτερο ν' άπαλλαγεί άπό την παρουσία μου».

Η «ΣΥΜΒΟΥΛΗ» του Νίκου Ζαχαριάδη άπόδωσε μοιραία, όχι μόνο για τη Διασκεπτική, αλλά και για τό μέλλον του κόμματος, που κλήθηκε νά έγκαταλείψει μία συγκεκριμένη άγωνιστική έπαλη, που όδηγούσε προς την έθνική λύτρωση, πριν ακόμα οί Άγγλοι (και οί Άμερικανοί) σκεφτούν νά παρεβάσουν τόν τουρκικό παράγοντα.

ΤΟ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ τόν είχα γνωρίσει στό τέλη του 1930 στην Μόσχα, που βρεθήκαμε στό ίδια φοιτητικά θρανία, στην «διεθνή λενινιστική σχολή». Είχε έλθει εκεί, ύστερα άπό μία άπόδρασή του, μέ

τό μύθο του μεγάλου παλικάριου, – ένα μύθο που τον κλωθόφερνε, όχι μόνο στη δική μας σχολή, αλλά και στο ελληνικό τμήμα της άλλης, της πιο πολυάριθμης σχολής, στο «κομμουνιστικό πανεπιστήμιο των εθνικών μειονοτήτων της δύσης» (ΚΟΥΜΖ). Ήταν η εποχή που σ' αυτές τις σχολές σπούδαζαν ο **Πέτρος Ρούσσος**, ή **Χρυσά Χατζηδασυλείου**, ο **Γιάννης Ζεύγος** (δάσκαλος των ελληνικών και, ταυτόχρονα, φοιτητής), ή **Καίτη Ζεύγου**, ο **Λευτέρης Αποστόλου**, ο **Ασημίδης** και πολλοί άλλοι. Μυθοποιημένος ο Ζαχαριάδης (προηγούμενα στα 1928-29 είχε φοιτήσει στο πρώτο πανεπιστήμιο της Μόσχας, το κομμουνιστικό πανεπιστήμιο των εργαζομένων της ανατολής, γνωστό σαν «Κούτβι», όπου είχαν σπουδάσει πολλοί από την τότε ηγεσία του ΚΚΕ και που έμειναν γνωστοί με το όνομα Κούτβηδες) γρήγορα απόκτησε θέση προεξαρχική ανάμεσα σ' όλους τους Έλληνες φοιτητές. Ήταν το ανφάν – γκατέ της Κομιντέρν, που τον προόριζε για να καθαρίσει τους σταύλους του Αύγειου, όπως είχε καταντήσει τότε, ή ηγεσία του ΚΚΕ με τη φραξιονιστική διαπάλη (αριστεροί, δεξιοί, κεντρώοι φραξιονιστές) που διεξάγονταν φανερά, μέσα στη φοβερή κομματική κρίση του 1929-1931.

Ο ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ είχε υπερβολική (άρρωστημένη θα μπορούσε να πει κανείς) επίγνωση, της υποδασταζόμενης από την Κομιντέρν, υπεροχής του. Έπλασε γύρω απ' τον εαυτό του ένα μύθο, που μπροστά σ' αυτόν όλοι όφειλαν να υποτάσσονται. Μία καταφάνεξη υπεροψία χαρακτήριζε το φέρεμά του, που πολλές φορές μετατρέπονταν σε βανυσότητα. Συχνά πλήγωνε τους συμφοιτητές του. Και ιδιαίτερα τα έβαζε με εκείνους που πίστευε ότι δρούσαν στο δικό του ήγετικό ύψος. Για παράδειγμα:

Ο ΑΣΗΜΙΔΗΣ ήταν εξαιρετικά μελετηρός και δδευε προς μίαν άρτια θεωρητική κατάρτιση. Όλοι αναγνωρίζαμε την έμβριθεία του κι' εκτιμούσαμε τις μελέτες του. Όμως, πρωτίστως μ' αυτόν τά είχε βάλει ο Ζαχαριάδης. Ήταν καταφάνεξη ή έχθροτήτά του. Είναι γνωστό πως, αργότερα, (όταν ο Ασημίδης δρούσκονταν επικεφαλής της κομματικής οργάνωσης Θεσσαλονίκης) τον είχε εξαφανίσει από το πρόσωπο της γής. Για τις σχέσεις του με το **Γιάννη Ζεύγο** και το **Λευτέρη Αποστόλου** δεν έχω τίποτα το συγκεκριμένο. Άλλοι πρέπει να μιλήσουν. Και αυτά ακόμη τ' άστεια του Ζαχαριάδη ήταν βάνουσα, χοντροκομένα, έμετικά και άνυπόφορα προσβλητικά. Όσο κι' αν ήταν δύσκολο να δοθούν προς δημοσίευση, νομίζω πως θα 'πρεπε να παραθέσω ένα, από τα πιο ήπια γιατί χαρακτηρίζουν τον άνθρωπο. Στο μικρό κύκλο που σχηματίζαμε στις ώρες των διαλειμμάτων, συνήθιζε να στρέφεται προς το νεοφερμένο της παρέας και έντελώς απροσδόκητα να ρωτά:

«Μωρέ τί έχεις μέσα στην κοιλιά σου;»
Ο έρωτόμενος έμενε άναυδος και οι άλλοι, ξέροντας το «άστειο» με στενοχώρια παρακολουθούσαμε. Τότε ο Ζαχαριάδης επαναλάμβανε πιο έντονα την ερώτηση, υποδοθώντας την απάντηση: «Μήπως είναι σκατά;» Κι' όταν ο άλλος ξεθαρρεμένος απαντούσε: «Ναί, αυτά είναι. Τί άλλο μπορεί να είναι;», τότες απότομα έπεφτε τ' άστειο: «Και πότε τά έφαγες;».
Η Χρυσά Χατζηδασυλείου, για να μειώσει τις έντυπώσεις απ' αυτές τις χοντροκοπιές, του κόλλησε το παρατσούκλι: «ό τρελός». Σιγά – σιγά συνηθίσαμε να τον κατονομάζουμε με την ίδια λέξη.

ΑΠΟ ΤΟ 1930 ή Κομιντέρν άρχισε να μαντρώνει όλους τους Έλληνες φραξιονιστές ήγέτες στη Μόσχα για άναδάπιση. Ένας – ένας, **Χαϊτάς, Θεός, Πηλώτης, Κολοζώφ** (γεν. γραμματέας της ΟΚΝΕ) έκαναν δειλά – δειλά την εμφάνισή τους. Τότε, πριν ακόμη τελειώσει τον κύκλο των σπουδών του ο Ζαχαριάδης είχε εξαφανιστεί από τη σχολή. Αργότερα, πληροφορηθήκαμε ότι ή Κομιντέρν τον είχε στείλει στην Αθήνα, για ν' αναλάβει τη θέση του γενικού γραμματέα και να απελλάξει το κόμμα από το φραξιονισμό.

ΔΥΟ ΗΤΑΝ τά προσωπικά άλγεινά ψυχικά τραύματα που είχα δεχτεί σ' αυτή την περίοδο, από το Ζαχαριάδη. Τό Μάιο του 1934 είχα λάβει έντολή από την Κομιντέρν ν' άνέβω στη Μόσχα (ήμουνά τότε στη Μαριούπολη, προσωρινά δουλεύοντας σαν κομματικός έπιτροπος για τις μειονότητες) και ν' αναμένω για την επιστροφή στην Ελλάδα. Έμενα στο κεντρικό ξενοδοχείο «Σογιουτνάγια». Ένα πρωινό κατέβαινα τις σκάλες του ξενοδοχείου, όπότεν βλέπω κατάφατσα μου το Ζαχαριάδη ν' άνεβαίνει. Τά στιγμήαία αίσθημάτά μου ήταν έκπληξη και χαρά. Τρία χρόνια είχα να δώ το Ζαχαριάδη. Άμέσως προχώρησα να τον άγκαλιάσω, λέγοντας το «καλώς όρισες». Κι' έμεινα αποσβολωμένος. Μέ κοίταξε μ' ένα σκληρό, δλοσυρό βλέμμα και συνέχισε ν' άνεβαίνει τις σκάλες. Ούτε μιλά. Ένωσα τις σκάλες να πέφτουν πάνω στο κεφάλι μου. Και αναρωτιόμουν, τί τάχα να συμβαίνει. Μήπως δεν ήταν ο Ζαχαριάδης; Ήταν άραγε αταπάτη; Όλοήμερα μέ βασάνιζε ή σκέψη.

ΤΗΝ ΑΛΛΗ μέρα λύθηκε το μυστήριο. Ο **Μπέλα Κούν**, υπεύθυνος του δαλκανικού τμήματος της Κομιντέρν, μέ κάλεσε στο γραφείο του για να μου κάνει δριμύτατες παρατηρήσεις: ότι είμαι φοβερά επιπόλαιος, ότι πέντε χρόνια στη Σοβιετική Ένωση ούτε τους στοιχειώδεις κανόνες του συννομιτισμού δεν κατόρθωσα να διδαχτώ, ότι ή άπερισκεψία μου να πλησιάζω το σ. Ζαχαριάδη μπορούσε να καταλήξει σε προδοσία κλπ. κλπ. Κι' όταν άποτόλμησα να δικαιολογηθώ, λέγοντας ότι στο ξενοδοχείο δεν έμεναν παρά μόνο στελέχη της Κομιντέρν, οι

παρατηρήσεις συνεχίστηκαν δριμύτερες. Τελικά άκολούθησαν οι προειδοποιήσεις του **Μπέλα Κούν** ότι για τό γεγονός έπίσημα θά έπληροφορείτο ή ηγεσία του ΚΚΕ.

ΒΓΑΙΝΟΝΤΑΣ από τό γραφείο, σκεφτόμουν: κι' αν ακόμα αυτές ήταν οι σωστές αντίληψεις, όπως τις εξέθεσε ο **Μπέλα Κούν**, τότε γιατί ο Ζαχαριάδης δεν φρόντισε να μου τις εκθέσει ο ίδιος. Γιατί, κατέφυγε στον πρώτο υπεύθυνο; Ποιό σκοπό έξυπνηρούσε, όταν σε λίγες μέρες θά δρισκόμουνά στην Ελλάδα, δουλεύοντας κάτω από την καθοδήγησή του; Σκέφτηκε άραγε, τί συναισθήματα θά μου προκαλούσε;

ΚΑΤΕΒΑΙΝΟΝΤΑΣ στην Ελλάδα, τέθηκα στη διάθεση του Σιάντου (ήταν υπεύθυνος τότε, για την οργάνωση του Πειραιά). Μέ τον καιρό μου άνάθεσε την ευθύνη για την άχτιδική οργάνωση της Κοκκινιάς. Ένα χρόνο δουλεύαμε μία χαρά, μέ άλληλοκατανόηση και άλληλοεκτίμηση. Μέ καλούς καρπούς φτάσαμε στην περιφερειακή συνδιάσκεψη του Πειραιά, τό καλοκαίρι του 1935. Από τό πολιτικό γραφείο της Κ.Ε. ήρθε να παρακολουθήσει τις εργασίες της συνδιάσκεψης ο ίδιος ο **Ζαχαριάδης**. Όταν φτάσαμε στο θέμα της εκλογής της περιφερειακής έπιτροπής, ο **Σιάντος** πρότεινε την υποψηφιότητά μου. Όμως, άμέσως πρόβαλε ο Ζαχαριάδης μέ ένσταση. Όχι, είπε. Είναι πολύ νωρίς. Δεν έχει προληταριακή συνείδηση. Νά παραμείνει εκεί που είναι όσδου ψηθεί μέσα στην εργασία. Ο Σιάντος είχε εκδηλώσει την άπορία του μέ τη σιωπή του. Και την επαύριο μέ ρωτούσε: Μήπως έχεις τίποτα προηγούμενα μέ τό Νίκο;

Σ. Όταν έγραφα τη μελέτη στις άρχές του 1977 δεν ήμουν σε θέση να χρησιμοποίησω τά διβλία των Δ. Παρτσάλιδη, Μ. Μανούσκα, Γ. Μπλάνα και Γούσια (Γ. Βοντίτσου) και μερικά άλλα σχετικά δημοσιεύματα. Πιστεύω όμως ότι ή άνάλυσή μου είναι βασικά σωστή. Άσφαλώς, μπορεί κανείς να προσθέσει πολλά στοιχεία, ιδιαίτερα από τις παραπάνω εργασίες, αλλά τό γενικό συμπέρασμα για τη σημασία του Λιτόχωρου σαν όρόσημο του Έμφύλιου, παραμένει. Θέλω να τονίσω ότι τουλάχιστο για μένα πολλά γεγονότα εκείνης της εποχής μένουν στο σκοτάδι κι' έλπίζω ότι ή εργασία μου παρά τις άναγκαστικές και τυχαίες έλλείψεις και άνακρίθειες που περιέχει, θά προκαλεί μία συζήτηση για τις άρχές του Έμφύλιου και την έπίσημη κι' άνεπίσημη στάση του ΚΚΕ.

Η άποκατάσταση της ιστορικής άληθείας για τον Έμφύλιο είναι άπαραίτητη και άναγκαία σήμερα, για κάθε κομμουνιστή, αλλά αυτό δεν μπορεί να είναι έργο ενός ξένου ιστορικού. Είναι καιρός τό ΚΚΕ και οι Έλληνες κομμουνιστές να καταγράψουν έπιστημονικά την ιστορία τους, όσο δύσκολο κι' όδυνηρό κι' αν είναι.

Ἡ παράδοσή μας

«Έτος Ἑλληνικῆς Παράδοσης» ἀνακήρυξε τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας τὴ χρονιά 1979-1980. Μιά δημόσια συζήτηση στὴν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐγκαινίασε αὐτὴ τὴν πρωτοβουλία πού κατ' ἀρχὴν φαντάζει θετικὴ. Ἀλλὰ πού μᾶς δημιουργεῖ καὶ ὀρισμένες σκέψεις καὶ πολλὰ ἐρωτηματικά: Γιά ποιά παράδοση πρόκειται; Γιά τὴν «ἀρχαία κληρονομία» ἢ τὴ νεώτερη – τὴ λαϊκὴ; Καὶ σέ ποιά μορφή της ἢ καθεμιᾶ ἀπ' αὐτές; Πρόκειται μήπως γιά μιὰ προσπάθεια «ἀναδίωξης» καὶ διατήρησης τῆς ταυτότητάς τους; Πρόκειται γιά κάτι ἐπιθερμικό πού ἔχει σὰ στόχο νά δημιουργήσει ἐντυπώσεις; Ποιὸς εἶναι ὁ ἀπώτερος σκοπὸς μιᾶς τέτοιας προσπάθειας; Εἶναι πολιτιστικός, τουριστικὸς ἢ στενοκέφαλα ἐθνικιστικός; Ἐγγράφεται σέ μιὰ γενικότερη προσπάθεια νά διασώσουμε τίς ρίζες μας καὶ νά ἀναπτύξουμε δημιουργικά στό σύγχρονο κόσμο ἕνα αὐτόνομο πολιτιστικὸ πρόσωπο ἢ πρόκειται γιά μιὰ μεμονωμένη, σπασμωδικὴ ἐνέργεια πού δὲν ἐνισχύεται μὲ καμιὰ ἄλλη παρᾶλληλη ἐκδήλωση ἢ προσπάθεια;

Ἐδῶ, ἀπὸ δεκαετίες τώρα, καταστρέφονται, μὲ πλήρη συνειδητὴ τοῦ κράτους τῆς δεξιᾶς, ἀκόμα καὶ τὰ ὑλικά στοιχεῖα αὐτῆς τῆς παράδοσης. Ἰσοπεδώνονται μνημεῖα καὶ οἰκισμοί, ἐκποιεῖνται ἢ ἀφήνονται, μὲ ἀδιαφορία, νά καταστραφούν τέμπλα, χειροτεχνήματα, οἰκοσκενές – ὅλα ὅσα δηλαδή, συνιστοῦν τὴν πολιτιστικὴ φυσιογνωμία τοῦ τόπου:

Ἡ Ἀθῆνα χάνει καὶ τὰ τελευταῖα τῆς νεοκλασικῆς κτίρια, τὰ χωριά συνεχίζουν νά ἐρημώνονται καὶ ἡ λαϊκὴ μας τέχνη ἔχει ἐπιδιώσει σχεδὸν ἀποκλειστικὰ στὴ φολκλορικὴ τῆς μορφῆς.

Δέν ἔχουμε τὴν ἀξιοσύνη νά περισώσουμε, πού θὰ βροῦμε τὴ δύναμη νά ἀναπτύξουμε τὴν παράδοση καὶ νά δώσουμε τὸ πολιτιστικὸ μας στίγμα στό σύγχρονο κόσμο;

Ἐντὸς τῶν τειχῶν

● Οἱ «Δοῦλες» τοῦ Ζενέ στὸ ΚΟΒΕ κατέβηκαν στὴν πρεμιέρα μετὰ ἀπὸ τὴν παρέμβαση τῆς ΣΟΠΕ (Ἑταιρεία Προστασίας Συγγραφικῶν Δικαιωμάτων) ἐπειδὴ δὲν εἶχαν ζητηθεῖ τὰ δικαιώματα. Μὲ ἔγγραφο τοῦ δήλωση ὁ Ζενέ ἔδωσε τὴν ἀδεία του καὶ οἱ «Δοῦλες» ξανανέβηκαν μὲ μεγάλη ἐπιτυχία. Τουλὰχιστον παρᾶλειψη ἦταν ὅτι δὲν εἶχαν ζητηθεῖ τὰ δικαιώματα. Ἐκεῖνο, ὅμως, πού ἐδῶ κάνει τὴν περίπτωσή «ἀξιοπερίεργη» εἶναι ὅτι πολλές φορές ἔχουν σημειωθεῖ ἀνώλογες παραλείψεις, δίχως ὅμως νά προβληθοῦν, ὅπως ἐδῶ, σὰν «μῆλο τῆς ἐριδος» γιά «ἐριδες» πού ἔχουν τίς ρίζες τους ἄλλου καὶ πού εἶναι ἀσχετες ἀκόμα καὶ μὲ τὴ θέληση τοῦ ἴδιου τοῦ συγγραφέα.

● Ἡ γνωστὴ νοοτροπία τῶν νεοελληνικῶν μας πνευματικῶν καὶ ἄλλων... πραγματικῶν κυριάρχησε καὶ στὴν ἐκδήλωση τῆς «Ἐντοπίας» μὲ θέμα τὴν ποίηση τῆς λεγόμενης γενιᾶς τοῦ '70. Ἡ ὑπόθεσις εἶχε καὶ τὴ σχετικὴ συνέχεια στὸν καθημερινὸ τύπο. Στὴ συζήτηση πού ἀκολούθησε τίς

ὀμιλίες ἀντὶ νά προβληθοῦν τὰ χαρακτηριστικά, ἄλλα καὶ τὰ προβλήματα τῶν νέων ποιητῶν, προβλήθηκαν ἀποκλειστικὰ «ἀπόψεις» πάνω στὶς «ἀπόψεις» ἐκείνων πού πρόσφατα εἶχαν κάνει δηλώσεις πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ ὅλη ἐκδήλωση νά πάρει τὸ χαρακτῆρα μιᾶς προσωπικῆς διαμάχης.

● Συνεξετάζοντας αὐτές τίς δύο ἀσχετες μετὰ τὸν συγγραφέα, ἀναλογιζόμεστε πόσο προσωποιοῦνται γενικά προβλήματα τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς. Ἀλλὰ μὲ τὴν νοοτροπία αὐτὴ, ἀναπαράγεται ἡ θέση ἐκείνη πού ἐγκλωβίζει ἐνός πνευματικόν ταγὸς σέ μιὰ κλειστὸ γκέτο· καὶ ἔτσι οἱ «ἀναπνοές», πνίγονται καὶ τὰ προβλήματα βαλτώνουν.

Διδαχὴ περὶ Συντάγματος

Ἐνας φίλος μᾶς ἐπισημαίνει ὅσα ὁ συνταγματολόγος κ. Γ.Α. Δασκαλάκης διδάσκει μὲ τὸ βιβλίο του: «Μαθήματα Συνταγματικοῦ Δικαίου» (α' μέρος).

Τὰ ἀποσπάσματα πού δημοσιεύουμε παρουσιάζουν μεγάλο ἐνδιαφέρον καὶ γιά τίς ἀντιλήψεις πού διαπνέουν τὸν πρόεδρο τοῦ ΕΟΤ καὶ γιά τὸ περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας πού πλάσαρετε ἀπὸ μερικὸς καθηγητὴς στὰ Ἀνώτατα Ἰδρύματα – ἡ περίπτωσις ἀφορᾷ τὴν Πάντειο: Ἰδοὺ ὅμως οἱ διδαχὲς τοῦ κ. Γ. Δασκαλάκη περὶ κομμάτων (οἱ ὑπογραμμίσεις ὀφείλονται στὸν συγγραφέα):

«... Ἡ θητεία τοῦ πολίτου εἰς τὸ κόμμα τοῦ διδάσκει καλύτερα ἀπὸ ὅπουδήποτε ἄλλου νά συνειδητοποιήσῃ τὴν ἀξία τοῦ συμβιβασμοῦ, τὴν πρωταξία, δηλαδή, τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς κοινωνικῆς – πολιτικῆς ζωῆς γενικά...» Καὶ συνεχίζει:

«... Τὰ πολιτικά κόμματα ἀσκοῦν ἔργα κοινωνικῆς προνοίας καὶ παρέχουν ἀτομικὲς ἐκδουλεύσεις καὶ διευκολύνσεις εἰς τοὺς πολίτες.

1. Τὰ κόμματα εἶναι μεγάλα κέντρα κοινωνικῆς ἐνποιίας καὶ προστασίας τοῦ ἀδύνατου πολίτου. Παρέχουν λατρικὴ καὶ φαρμακευτικὴν περίθαλψη, βοηθοῦν τὴν ἀνεύρεση καὶ χορήγηση κλίνης δωρεάν εἰς νοσοκομεῖο, φροντίζουν γιά τὴν τοποθέτηση φυλακισμένων σέ «ἀνθρώπινωτερες φυλακές», «θγάζουν τὰ χαρτιά» γιά συντάξεις καὶ πιστοποιητικά ἀπορίας, ἐπιτυγχάνουν μεταθέσεις κατωτάτων κρατικῶν ὀργάνων «κοντὰ εἰς τὸ σπίτι», καὶ προσπαθοῦν νά ἐξεύρουν ἐργασίαν καὶ νά τακτοποιήσουν κάπου τοὺς «φίλους» καὶ τοὺς ὁπαδούς, καθὼς καὶ ἐκείνους πού «ἐλπίζουν νά γίνουν».

Κάθε μορφῆς ὑπερησμία, «ἐκδοῦλες» καὶ «ἐξυπηρέτησις» μορεῖ νά ζητηθῇ ἀπὸ τὸ κόμμα· καταβάλλουν προσπάθειες γιά τὴν ἐγκατάσταση τηλεφώνου καὶ γιά τὴν παροχὴ νεροῦ, ἐπεμβαίνουν γιά νά τοποθετηθῇ

λαμπτήρ εἰς τὸν «γωνιαῖον στυλόν» ἢ νά ἀνοίξῃ ὁ δρόμος πού ἐκλείσει ἀπὸ τὴν κτιζομένη πολυκατοικία, νά κλείσῃ ὁ δόθρος πού ἀνοίξε ἀπὸ τὴν ἐγκατάσταση ἠλεκτρικοῦ, νά φθάσῃ τὸ νερό ἕως τὸ τετράγωνον, νά μὴ γκρεμισθῇ ἡ «καλυδοῦλα», πού ἔχει κτισθῇ ἐκτός σχεδίου, νά ἀπελευθερωθῇ τὸ σκυλί ἀπὸ τὸν μπόγια, νά «μυληθῇ τὸ τμήμα» ὅπου ἔχει φασαρίες ὁ «δικὸς μας», νά λεχθῇ ἡ «καλὴ κουδέντα» εἰς τὸν δάσκαλο γιά τὸ παιδί, νά μὴν χρονίσῃ ὁ κρατικὸς ἔλεγχος κλπ. Διεκπεραιώνουν κάθε αἴτηση γιά ἀδείες καὶ πιστοποιητικά κάθε μορφῆς καὶ φύσεως, ἀπὸ μικροπωλητοῦ καὶ ἱππιθρίου φωτογράφου μέχρι κατωκενῆς μαροῦτης ἢ τοῖσπουργου, καὶ ἀπὸ πιστοποιητικὸν ὑγείας γιά ἄξιον ἕως ληξιαρχικὴν πράξιν θανάτου.

Ὁ γιατρός, ὁ δικηγόρος καὶ ἡ «ἐπιθυμία νά δοθῇ» τίθενται εἰς τὴν διάθεσιν ὅλων. Τὸ κόμμα, σέ τελευταία ἀνάλυση, προστατεύει «κάθε ἀδύνατον», «ἀσήμενον» καὶ «ἀνάνυμον» πολίτη, κάθε ἕνα δηλαδή πού ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ βοήθεια καὶ αὐτοὶ εἶναι πάρα πολὺ καὶ στὰ ἀνεπτυγμένα ἀκόμη κοινωνικῶς καὶ πολιτικῶς κράτη. Κάμνει τὸν πολίτη νά αἰσθανθῇ τὴν κρατικὴν παρουσίαν ὡς ἐλπίδα καὶ τὸν προφυλάσσει ἀπὸ τίς καταχρήσεις τίς ἐξουσίας, εἰς τίς ὁποῖες «ρέπουν» τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας σέ ὅλα τὰ μέρη τοῦ Κόσμου. Τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἦταν ἀπαραίτητον ἂν δὲν ὑπῆρχε, σχεδὸν παντοῦ, πολὺ περισσότερον Κράτος ἀπ' ὅ,τι χρειάζεται, καὶ ἐάν αὐτὸ τὸ Κράτος δὲν ἐπρόκειτο νά ἐπεκταθῇ πολὺ περισσότερον ἀκόμη. Οὔτε καὶ θὰ ἦταν ἀναγκαῖον ἂν ἡ φύσις τοῦ συγχρόνου Κράτους δὲν ἀποξενώνει τὰ ὄργανα του ἀπὸ τὸν πολίτη καὶ τὰ καθιστᾷ ἐξαρτήματα μιᾶς τεραστίας μηχανῆς. Τὸ κόμμα ἐξαναπρίξει τὸ νόμο, πλησιάζει τὴν ἀδιὰφορον καὶ ἀνυχοῦν «μηχανή» πρὸς τὸν πολίτη καὶ κάμνει τὸν «ὑπάλληλο νά ἐνδιαφερθεῖ...»

Καὶ τώρα πού πεισθήκατε (τὸ ἀπόσπασμα εἶναι ἐκτενέστερον γιά μὴν νομισθῇ πὼς παραποιῶμε), κάντε μόνον σας τὰ σχόλια...

● Μιά διαμαρτυρία για τη στράτευση των γυναικών:

«Ο Σύλλογος Δημοκρατικών Γυναικών Έξαρχείων, διαμαρτύρεται για την "έθελοντική" στράτευση των Έλληνίδων, σ' εφαρμογή του νόμου 705.

Δηλώνει την απόφασή του να παλαίψει για την κατάργηση του 705, μ' όλους τους τρόπους.

Καμιά γυναίκα έθελόντρια. Η στράτευση είναι ενάντια στην ισοτιμία, την ειρήνη, τη δημοκρατία».

● Μέ «συγκίνηση» και μέ «δέος» μαθαίνουμε ότι Κυκλοδικά είδωλα του 2.500 π.χ. εκποιούνται σέ δημοπρασίες στου CHRISTIE'S...Καλή τους τύχη...

● «Ο Σταθμός»: Τό περιοδικό πού θγάζουν 6 Έλληνες τής Δυτ. Γερμανίας κάλυψε ένα ούσιαστικό κενό. Είναι αφιερωμένο στά προβλήματα και στά αιτήματα των συμπατριωτών μας πού είναι εγκατεστημένοι εκεί. Χαρακτηρίζεται από μιά σωστή παρουσίαση.

● Η «σχεδία», διμνην έκδοση για τή λογοτεχνία (θεωρία, πράξη και κριτική) κυκλοφόρησε τό 6' τεύχος της (Γενάρης - Φλεβάρης '79). Έπιμελημένη έκδοση μέ ποίηση Γ. Καρατζόγλου, μεταφράσεις Μάρκου Χάκκα, δοκίμια του Λένιν αλλά και του Ντίμη

Ή Αποστολόπουλου, διήγημα, σχόλια, κριτική.

● Τό «Θεσσαλικό Θέατρο» πού μπήκε κι' όλος στόν τέταρτο χρόνο μιάς δημιουργικής διαδρομής, ανέβασε προχτές Πέμπτη 15 του Φλεβάρη στή Λάρισα, τήν «ΑΓΓΕΛΑ» του Γιώργου Σεβαστίκογλου. Τό έργο αναφέρεται στίς όρχές τής δεκαετίας του '50 και διαπραγματεύεται τά προβλήματα πού αντιμετώπιζαν οι κοπέλες πού έρχονταν από τήν έπαρχία στήν Άθήνα για νά δουλέψουν σάν ύπηρέτριες· και, σ' ένα δεύτερο επίπεδο, μέ τό μετεμφυλιακό κυνηγητό των άριστερών και τή δύσκολη ζωή των συγγενών τους.

● Έδώ ό καθηγητής τής ΑΣΚΤ, ζωγράφος Γ. Μόραλης τιμήθηκε μέ τό Άριστίο Τεχνών τής Ακαδημίας Αθηνών· αλλά από τό Παρίσι, όλα καλλιτεχνικά νέα...

● Ο Γ. Απέργης όργάνωσε στό «Athenes» ένα φεστιβάλ μέ τόν τίτλο: «Μουσική - Όπτικό Πεδίο» και παράλληλα παίχτηκαν τρία έργα του από τό Λυρικό Άτελιέ του Ρήνου στό Μπανιολέ. Πρόκειται για έργα όπου αναθεωρείται ή ιδέα του θεάτρου, για ψελλίσματα μοναχικών όντων...

● Έκθεση έργων Γ. Γαϊτη όργανώθηκε στό Δημαρχιακό Πολιτιστικό Κέντρο «Jacques Prevert» τής πόλης του Παρισιού.

● Ο ζωγράφος Ντ. Βυζάντιος πού ζει και δουλεύει στό Παρίσι ανάπτυξε φέτος μιά αρκετά έντονη δραστηριότητα στό γαλλικό τύπο και τή ραδιοφωνία, τιμήθηκε και στήν έτήσια έκδοση «Σκιρά» σάν ένας από τούς πιο ένδιαφέροντες καλλιτέχνες.

● Θά προλάβετε ως αύριο πού κλείνει νά επισκεφτείτε τήν έκθεση Παιδικής Αποκριάτικης Φορεσιάς, στό Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης «ή Βίδα», (Σκουφά 8);

● Στήν γκαλερί «Πλαίσιο» - Βρυάξιδος 23, στό Παγκράτι - άνοιξε έκθεση μέ τσεβρέδες, παλιά άφαντά, ξυλόγλυπτα λαϊκά έπιπλα.

6 ΜΑΡΤΙΟΥ 1979

έκδήλωση του ANTI

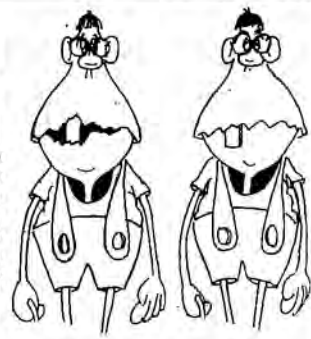
Ο ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ
ΤΡΑΓΟΥΔΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΤΗΝ Τρίτη 6 Μαρτίου τό ANTI καλεί όλα τά παιδιά στή δεύτερη μεγάλη γιορτή πού όργανώνει φέτος, στήν αίθουσα έκδηλώσεων του «Φιλοπόροδο Ομίλου Ύμηττου».

Σ' ΑΥΤΗ τή γιορτή, πού συνεργάστηκαν τό ANTI και ό Φιλοπόροδος Όμιλος Ύμηττου, τά παιδιά θ' ακούσουν παραμύθια και τραγούδια από τό Διονύση Σαβδόπουλο. Στή γιορτή θά συμμετέχει και ή παιδική όρχήστρα του Δήμου Ύμηττου. Σας περιμένουμε στό Φ.Ο.Υ τήν Τρίτη 6 του Μάρτη, στίς 6 τό ύπόγευμα.

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ
ΠΑΙΔΙΚΟΥ
ΣΧΕΔΙΟΥ

Άπριλίου 1979 στή διεύθυνση:

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ANTI
Δημοχάρους 60
Αθήνα (601)

Πάνω στό φάκελο πρέπει νά είναι γραμμένο τό όνομα και ή διεύθυνση του παιδιού πού τό στέλνει.

Στό διαγωνισμό μπορούν νά πάρουν μέρος παιδιά μέχρι ήλικίας 15 χρονών. Μέχρι σχέδια, τά πιο αντιπροσωπευτικά, θά θραβευτούν μέ τά παρακάτω παιδικά βίβλια: «Η τέχνη για τά παιδιά», «Τό παραμύθι μέ τά χρώματα», «Ο μικρός Νικόλας», «Οι σπόροι», «Η Ακρόπολη και ή Ιστορία της».

Τά σχέδια θά δοϋν και θά κατατάξουν οι σκιτισογράφοι Κώστας Μητρόπουλος, Μέντης Μποσαντζόγλου (ΜΠΟΣΤ) και ή ψυχοπαιδαγωγός κ. Ντίνα Διθάρη. Γραμματέας τής επιτροπής θά είναι ή Ειρήνη Ψαρέλλη.

Όλα τά σχέδια θά έκτεθούν στήν έκθεση πού θά όργανώσει ειδικά τό ANTI και τά πιο αντιπροσωπευτικά θά δημοσιευθούν στό περιοδικό.

Τό ANTI στήν ειδική έκδοση για τά παιδιά (τεύχος 115 τής 30.12.78) προκήρυξε ένα διαγωνισμό - έκθεση παιδικού σχεδίου μέ θέμα «Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ».

Στά σχέδιά τους τά παιδιά μπορούν νά σχολιάσουν τά πολιτικά γεγονότα, τίς πολιτικές συζητήσεις των μεγάλων, όσα ακούνε απ' τό ραδιόφωνο και τήν τηλεόραση ή διαβάζουν στίς εφημερίδες και φυσικά ό,τι συζητάνε μεταξύ τους.

Η ήμερομηνία πού είχε όρισθεί σάν τελευταία για νά στείλουν τά παιδιά τά σχέδιά τους ήταν ή 5η Μαρτίου 1979. Όμως, επειδή έδώ και αρκετό καιρό γίνεται άπεργία των ταχυδρομικών υπαλλήλων και πιθανόν τά σχέδια των παιδιών νά φτάσουν καθυστερημένα, τό ANTI, όρίζει μιά καινούρια ήμερομηνία μέχρι τήν όποία θά πρέπει νά σταλούν τά σχέδια.

Η καινούρια ήμερομηνία είναι ή 5η Άπριλίου 1979.

Έτσι περιμένουμε τά σχέδια των παιδιών ως τίς 5

Όσο πλησιάζουμε στα χρόνια 67 - 68 και έντείνεται σ' όλα τα επίπεδα η άμφισβήτηση των καθιερωμένων παιδευτικών αξιών και κάθε καταναγκασμού, πολλαπλασιάζονται και οι εκδηλώσεις μιας τέχνης ή όποια, ξεκινώντας απ' τον ίδιο τον πίνακα σάν σχήμα - κατασκευή - ύφή του⁶, φτάνει ν' αρνείται κάθε παραδοσιακό πλαίσιο σάν άπαράδεκτη διαιώνιση καταπίεσης. Η συλλογιστική αναπτύσσεται πάνω στην ίδια την καλλιτεχνική πράξη και πάνω στην πράξη συντελείται ή συννοείται στ' όνομα της τέχνης και στο πλευρό της άρνησης.

Στή Νέα Ύορκη οι Diggers, είδος θεατρικού κομάντο, επιλέγουν για θεατρική τους σκηνή ολόκληρη την πόλη, τριγυρνούν με τεράστια πανά: «ή άναπνοή κάνει κακό στην ύγεια σας», και καλύπτουν με καπνική τή γειτονία των μεγάλων γραφείων για νά καταγγέλλουν την άτμοσφαιρική μόλυνση (1967 - 1968).

Τό «teatro campesino» στην Καλιφόρνια, ή «mime troupe» στο Σάν Φραντζίσκο, τό «Cartoon Archetypal Slogan Theatre» στο Λονδίνο· οι «Pageant player», ή ομάδα «Le Roi Jones», τό «Bread and Puppet Theatre» πάλι στην Νέα Ύορκη· οί Jérôme Savary με τό «Magic Circus» στο Παρίσι, υίοθετούν άνάλογους τρόπους έκφρασης. Πάμπολλες άλλες ομάδες καλλιτεχνών - χορευτές, ζωγράφοι, ήθοποιοί, ποιητές, μουσικοί - καταλαμβάνουν τό δρόμο σ' ολόκληρη την Εύρώπη. (Φλωρεντία, Φιονυάμμπο, Βενετία, Κάσσελ, Βέρνη, Άμστερνταμ, Ρότερνταμ, Μόναχο, Ντύσελτορφ, Λονδίνο, Παρίσι, Λίλλη, Νίκαια, Μπορντώ - και δέν άναφέρω παρά μερικώς). Συνήθως είρηνικά - μά κάποτε βίαια, μέ δεκάδες, ήκατοντάδες έκδηλωσης - συνήθως έφημερες, άρνούνται την άπομόνωση κι' έμπορευματοποίηση του προϊόντος της πρακτικής τους μέσα στους καθιερωμένους χώρους της κουλτούρας, τινάζουν τους διαχωρισμούς: θέμα - θεατές και θέτουν τό πρόβλημα της καλλιτεχνικής πρακτικής σάν προϊόντος κοινωνικού. Η πρόκληση/διατάραξη των βαθιά ριζωμένων κοινωνικών συνηθειών /tabou, είναι ένα άπό τά βασικά μέσα δράσης τους: ο P. Pinoncelli, στίς 5 του Φλεβάρη 1969 στην Νίκαια, μέρα όπου μπαίνει ο θεμέλιος λίθος του μνημείου που θα στεγάσει τό «Βιβλικό μήνυμα», έργο του Chagall, επιτίθεται στον Α. Malfaux την ώρα που έμπαινε στο χώρο έγκαίνιων, φωνάζοντας «Κάτω ο Chagall», δγάζει άπό την τσέπη του ένα καουτσουκένιο «κλίσμα» και περιχύνει τον ύπουρο μέ κόκκινη μπογιά. (Σημειωτέον ότι ο Malfaux κατάφερε

Η «τέχνη στο δρόμο» και μία έκδήλωση του Δ. Άληθινού

της Βάσας Καρκαγιάννη - Καραμπελιά

«Η τέχνη δέν θάχει πιά όνομα· είναι ή έννοια της τέχνης που θά μεταλλαγει, κι όχι ή τέχνη που, μη έχοντας πιά όνομα, θά ξαναδερή μίαν υγιεινή ζωή»¹

Η «τέχνη στο δρόμο», ή έξοδος άπό τίς κάθε είδους φυλακές ή «στρατόπεδα συγκέντρωσης» (μουσειά, γκαλερί, κλπ.) όπου ή έξουσία προσπαθεί νά κλείσει/άπομονώσει κάθε τι που θά μπορούσε νά συμβεί σέ χώρους κοινούς, δέν είναι πρώτη φορά που υίοθετείται άπό καλλιτέχνες του καιρού μας.

Ήδη στο 1956 στην Ίαπωνία, ο ομάδα Gutai² οργάνωνε μίαν έκθεση «ύπαιθρου» μέ τον τίτλο «Έκθεση των πρωτοποριακών καλλιτεχνικών έμπειριών που άπενθύνουν πρόκληση στον ήλιο του κατακαλόκαιρου» και πραγματοποιήθηκε σ' ένα δάσος³. Η τέχνη τους, που έσπαζε τους παραδοσιακούς διαχωρισμούς ανάμεσα σέ γλυπτική, ζωγραφική, μουσική, χορό ή θέατρο, άντιμετώπισε τότε κοροϊδίες και πολλή έλλειψη κατανόησης, στάθηκε όμως πρόδρομη σ' όλους τους μετέπειτα πειραματισμούς, τόσο στην Εύρώπη όσο, και στην Άμερική⁴ - σέ διάφορες δέδια έκφάνσεις και αρκετά χρόνια μετά⁵.

νά τον «άφοπλίζει» και νά του γεμίζει κι' έκεινόν τό πρόσωπο!). Ο ίδιος Pierre Pinoncelli, στίς 19 Νοεμβρίου του ίδιου χρόνου στο Μπορντώ, μεταμορφώνεται σέ καταματωμένη «μούμια» (κορμί τυλιγμένο σέ γάζες και δουτυγμένο στο αίμα) και κάνει «περίπατο» στον κεντρικότερο έμπορικό δρόμο, μπαίνει σ' ένα σούπερ μάρκετ, άνεβαίνει - μόνος, μπροστά στους κατάληχτους πελάτες - την κυλιόμενη σκάλα, και καταλήγει νά σωριαστεί, σάν αμόφυρτος, στο μέσο του πεζοδρομίου. (Και στίς δυό περιπτώσεις, ή έκδήλωση τελείωσε τό τμήμα...)⁷.

Στά 1971, κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ του Montparnasse, στο Παρίσι, ή Susan Buirge και ή χορευτική ομάδα της σκορπίζονται στα πεζοδρόμια και τους δρόμους και «χορεύουν» ανάμεσα στους περαστικούς, χωρίς μουσική, χωρίς κουστούμια είδικά, μέ καθημερινά μπλούζ - τζίνς και άθλητικά φανελάκια... Έδώ τά μέσα δέν είναι βίαια, σκοπός ή δημιουργία ένδιαφέροντος μέ έρεθισμούς «άισθητικούς»⁸.

Τήν άνοιξη του 1972, στην Λίλλη, μιά ομάδα 9 νέων καλλιτεχνών έπωφελείται του «Παζαριού παλιών αντικειμένων» και οργάνωνει μίαν «επέμβαση στο δρόμο», (κουστούμια παράδοξα, πρόσωπα μακιγιαρισμένα, άθενοφόρα μ' αίματοδαμένους άνθρώπους... - ποιος είναι στ' αλή-

θεια ο άδρωστος, εδώ πάλι;· ο καθημερινός άνθρωπος;· όλοι οί άνθρωποι;· άπάντηση δέν προτείνεται...) έχοντας κυρίως σάν στόχο την άλλαγή, έστω και για λίγο, της «άστικής ζωής»· συνάμα, όμως, για νά καταγγέλλουν την έμπορευματοποίηση κάθε είδους συλλογικών συγκεντρώσεων στα πλαίσια της βιομηχανικής κοινωνίας⁹.

Έλάχιστα παραδείγματα, τά όσα άναφέρω, μιάς παραγωγής που άρχίζει - σέ μεγάλη κλίμακα - λίγο πριν τό '68 για νά σβύσει - χοντρικά - γύρω στο '74. Στά πλαίσια της, ή περίπτωση του Μάη 1968 παραμένει χαρακτηριστική κι' άξέπεραστη: Τό Μάιο, δέν «ζωγραφίζει», δέν «παίζει θέατρο» σχεδόν κανείς. Άπλώς ζει. Οί καλλιτέχνες τυπώνουν άφισες μαζί μέ τους κάθε λογής εργαζόμενους, και ή τέχνη συμβαίνει παντού: στίς πλατείες, στα εργοστάσια, στ' άμφιθέατρα, στίς αποβάθρες των τραίνων και των ύπόγειων σιδηροδρόμων... Η κατάλυση - σιγμιαία, μέ θεσπέσια - όλων των δομών της καταπίεσης (ούτε άστυφύλακας στο δρόμο, ούτε στο κεφάλι μας) προκάλεσε - έπίσης πρόσκαιρη - μά πόσο έκθαμβωτική - την κατάλυση κάθε δριου: Η τέχνη είναι κάθε τι, κι' ή ζωή μας τό πιο μεγάλο έρεϊστούρημα, - σύνθεση κι' άφορητή όλων των τεχνών.

Η έξαρση κράτησε δέδια λίγο. Κάθε χνάρι της έξίσωσης

«τέχνη=ζωή», «τέχνη=διεκδίκηση της έλευθερίας νά εκφράζεται και νά ζει κανείς», σκουπίστηκε προσεχτικά άπό τους κοινούς χώρους. Τά ίχνη όμως στή μνήμη παραμένουν ζωντανά όσο ποτέ, και τόσο πιο έντονα όσο ή κάθε μέρα βλέπει νά σκληρύνονται όλοένα και περισσότερο οί καταπιεστικές δομές που επιβάλλουν στον καθένα μας τά καταστημένα συστήματα· νά μετατίθενται τά πραγματικά πρόβλήματα της ζωής μας σ' ό,τιδήποτε άλλο εκτός άπ' την άποικουστική άντικειμενική παρουσία των σημερινών κοινωνικών σχέσεων· και νά μεταδίδεται σέ όλο και μεγαλύτερες μάζες ή «μόλυνση των συνηθειών» (πιο επικίνδυνη τελικά άπό κείνη της άτμόσφαιρας...).

Μέσα σ' αυτό τό κλίμα, που στον τομέα της τέχνης εκφράζεται, σ' ένα διαρκώς αύξανόμενο κομπορμισμό (έπιστροφή σέ μορφές τέχνης άκαδημαϊκές, φορμαλισμός, μανιερισμός, κ.ά.) ιδιαίτερα αίσθητό στον έλληνικό χώρο που δέν γνώρισε παρά έλάχιστα - και λόγω δικτατορίας - τίς θανασιές έλευθεροφόρες έμπειρίες των άλλων χωρών, έκδηλώσεις σάν αυτή του Δημήτρη Άληθινού¹⁰ έρχονται νά ταράξουν τά λιμνασμένα νερά της παθητικής αίσθητικής έντατικής/παραδοχής:

★ ★ ★

«Άνθρωποι - χρώματα, χρώματα κινούμενα, κορμιά έκφραστικά - ά-λογων νοημάτων, ά μ φ ι β ο λ ω ν , ξεδιπλώνουν τη ροή τους και γράφονται έλεύθερα στή μέση του πεζοδρομίου της καθημερινότητας. Ο ρόλος του καλλιτέχνη γλιστρά και μετατοπίζεται. Δέν άναζητά μόνο άλλα μέσα έκφρασης, (άλλα ή καθόλου πινέλα, άλλα χρώματα, άλλα τελάρα ή μουσαμάδες) ούτε μόνον άλλους τρόπους. Ζητά νά παρাসύρει στο ντελρίο, στην ήδονή της καλλιτεχνικής πράξης, τον κάθε ένα. Νά επιφέρει τομές άπανωτές - γέλιου, άπορίας, εύχαρίστησης, άνάπαυσης, άγανάκτησης άκόμα - στην καταθλιπτική έξάπλωση της ρουτίνας, στή θανατική άποκρυστάλλωση των καθιερωμένων δημαγωγικών, των άπολιθωμένων συνηθειών.

Δέν έχουμε πιά εδώ μία έκδήλωση «Νέου Ρεαλισμού». Δέν πρόκειται για «πιστοποίηση» ένός άποιοιδήποτε «πραγματικού» στα πλαίσια της «καινούριας βιομηχανοποιημένης φύσης» της εποχής μας. Και είναι ή στιγμή, μία που δίνει την εύκαιρία ή τελευταία δουλειά του Άληθινού, ν' άρχίσουμε ν' άναρωτιώμαστε εδώ για τό ποιός στ' αλήθεια ιδεολογικούς σκοπούς έξυπηρετεί τελικά αυτή ή παραδοχή (και άπό τον «Νέο Ρεαλισμό»)

τών τεχνολογικών μεταλλαγών του περιβάλλοντος σάν συντελεστών απαραίτητων της «σύγχρονης Φύσης», φύσης που θα μπορούσε – έτσι λένε – νά 'ναι ιδανική αν έλειπε ή ατμοσφαιρική μόλυνση, οι κοινωνικές αναταραχές κάθε είδους, ή αποσύνθεση των ανθρώπινων σχέσεων κλπ. κλπ. Θά πρέπει ν' αρχίσουμε νά καταγγέλλουμε αυτόν τον καινούριο μουσικισμό και νά θέτουμε τά προβλήματα όχι πιά μέ τρόπο «θεραπευτικό» – καθώς θά 'λεγε ο Baudrillard – αλλά σημειώνοντας τά πραγματικά πολιτικά/ιστορικά προβλήματα, προβλήματα κοινωνικών δομών και κοινωνικών αντινομιών.

Τέτοιου είδους προβλήματα προσπαθεί, πιστεύω, νά θίξει ο Δημήτρης Άλθρινός μέ τήν «Έξοδό» του στό δρόμο. Οι κινήσεις των ανθρώπινων χρωμάτων του είναι ισορριθμικές κινήσεις/έκφράσεις μιάς πρωταρχικής αγωνίας όχι μόνο γιά επικοινωνία μέ τό χώρο και μέ κείνους που τον κατοικούν, μά γιά έ π έ μ β α σ η. 'Επέμβαση γιά απελευθέρωση, άτομική όσο και συλλογική, μέσω της εύρεσης/δημιουργίας άλλων τρόπων αίσθησης, άλλων ανθρώπινων σχέσεων, άλλων κοινωνικών συμπεριφορών. Μέσω της δημιουργίας τ ό π ω ν και χ ρ ό ν ω ν ελεύθερων από ειδολογικούς περιορισμούς κι' ετικέτες, μά κι' όποιουδήποτε προσδιορι-

σμούς/στερήσεις της έκφραστικής όρμης: μουσική, ποίηση, χορός ή ό,τι άλλο συντελούν όμοιωμα στην πραγματοποίηση του «έργου».

Η «έφοδος» γίνεται από δύο μέτωπα: τήν κίνηση των «πλαστικών πυρήνων» προς τά έξω [νοούμενη σάν «σπάσιμο» της πραγματικότητας, μά και συμβολικής αρχιτεκτονικής δόμησης (γκαλερί) που στά πλαίσιά της αναπτύσσεται – όπως και παντού άλλου – ή κοινωνία του κέρδους¹¹, συνοδεύει μία αντίρροπη τάση: ο δρόμος, οι θόρυβοι του πεζοδρόμιου και της καθημερινότητας, προσθεμένοι στους άλλους, του «συμβάντος», εισβάλλουν απρόσκλητοι στόν ψυχρό μουσειακό χώρο του έκθετηρίου (μέσω κατάλληλης μικροφωνικής εγκατάστασης) κι' ή απροσδόκητη παρουσία τους καταφέρει ισχυρότερα πλήγματα στους στυλοβάτες του κτιρίου/συμβόλου άπ' ό,τι τά πραγματικά χτυπήματα της άξίνας του Δημήτρη Άλθρινου. Τό μέσα και τό έξω καταργούνται. Η πράξη στηρίζεται στη διαλεκτική και σύντομη όρχήστρωση όλων των παραγόντων, κι' άπ' τό βαθμό πληρότητας της εξαρτάται και ή ολοκλήρωση της αισθητικής πρόθεσης.

Φορτισμένη μέ τέτοιους προβληματισμούς και τέτοιες άρετές, ή έκδήλωση του Δ. Άλθρινου έξυπηρετεί, πιστεύω, έ π ε ι γ ο υ σ ε ς ά ν ά γ κ ε ς γιά τον τόπο μας, σήμερα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. J. Dubuffet, κομμάτι από τό διόλο του «Άσφυκτική κοιλτούρα» (Asphyxiant culture), J. J. Pauvert, sept. 1968.

2. Γιατί σημαίνει γιαπωνέζικα «συγκεχυμένο» ή και «ύλοποίηση».

3. Βλ. πολλές πληροφορίες – και φωτογραφίες – γιά τίς δραστηριότητες αυτής της ομάδας στό περιοδικό RO-BHO, No 5 – 6, Παρίσι 1971, σ. 54 – 60.

4. Τό πο ύ, και γ ι α τ ί, και π ώ ς της γένεσης όλων αυτών των πραγμάτων έχουν φυσικά μία ιστορία και ιστορική σημασία, σέ σχέση μέ τά διάφορα στάδια της προόδου του καπιταλισμού και της άλλοτρίωσης των ανθρώπινων σχέσεων, που δέν γίνεται νά συζητηθούν τώρα, μά θά πρέπει νά γίνουν και στόν τόπο μας θέματα σοβαρής μελέτης.

5. Πρέπει νομίζω νά γίνει επίσης έδώ άναφορά σέ διάφορες «γιορτές στό δρόμο» όπου ολοκληρώς πόλεις συμμετέχουν τόσο στην όργάνωση όσο και τήν έκτέλεση θεαμάτων – έκδηλώσεων που έχουν σίγουρα σχέση μέ παλιές παραδοσιακές μεγάλες γιορτές σέ κάθε χώρα (όπως τό καρναβάλι στόν τόπο μας π.χ.) και που, αν και πολύ διαφορετικού χαρακτήρα, έπαιξαν τό ρόλο τους στην «έξοδο από τά τέλη» της μοντέρνας τέχνης. Άναφέρω ένδεικτικά τίς έκδηλώσεις που οργανώθηκαν τό 1945 στη συνοικία «Marolles» των Βρυξελλών, μέ κέντρο μία τεράστια γιορτή – παράσταση: τήν

«Ταφή του Χίτλερ». Συμμετείχαν σ' αυτή 45.000 άνθρωποι μέ κουτσούμια κάθε είδους και όργανα και χορούς, και στό τέλος κάψανε θριαμβευτικά τό φέρετρο του γερμανού δικτάτορα. (Βλ. περιοδ. «L'art vivant») Φεδρ. 1974, Παρίσι, σ. 16–18).

6. Βλ. ένδεικτικά έργα του Pieter Engels (τό «Παραμορφωμένο κάδρο» π.χ.) ή τούς πίνακες του Fontana μέ τίς ξεσοχιμένες, κοιμένες, τρυπημένες θύλα επιφάνειες, στόν κατάλ. της έκθεσης «Documenta 4» του Kassel, 27 Ιουνίου – 6 Οκτωβρίου 1968.

7. Πρβλ. περιοδ. RO-BHO, όπου παραπάνω, σ. 49.

8. «L'art vivant» No 22, Ιούλιος – Αύγουστος 1971, σ. 32.

9. «L'art vivant» No 31, Ιούνιος – Ιούλιος 1972, σ. 22 – 23.

10. Η έκδήλωση – συμβάν του Δ.Α. γίνεται σέ αίθουσα της γκαλερί «Δεσμός» καθώς και στό έξω από τήν εισοδό της πεζοδρόμιο (και δρόμο).

* Δέν έχω σκοπό ν' αναφερθώ εδώ σέ παλιότερες φάσεις της δουλειάς του. Παραπέμπω τον αναγνώστη σέ δύο άρθρα της Ε. Βακαλό, («Τά Νέα», Σάββ. 14 Οκτ. 1972, και «Τά Νέα» Τρίτη 12 Ιουνίου 1973) όπου θά βρει πολλές πληροφορίες κι' ένδιαφέροντες κρίσεις γιά έκθέσεις του Άλθρινου σ' εκείνες τίς περιόδους.

11. Τό έργο – συμβάν, όντας εφήμερο κι' άνεπανάληπτο, καταργεί και τήν έμπορευματική άξία του «έργου τέχνης» και οδηγεί ακόμα πιά πέρα τήν άμφισβήτηση ενός συστήματος π ρ α γ μ ο π ο ι η τ ι κ ο ύ όπου οι νόμοι του κέρδους κυβερνούν.

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΓΚΛΗ

15 Άριστουργήματα της σύγχρονης Έλληνικής Λογοτεχνίας

1	Ό ήλιος δέ βασίλεψε άκόμα	200
2	Τ' άδέρφια μου οι άνθρωποι	260
3	Ό αγέρας χτύπαγε τήν πόρτα μας	200
4	Δέν υπάρχουν άμαρτωλοί	170
5	Πορεία στό βοϋρκο	170
6	Τά παιδιά του ήλιου και της θάλασσας ...	200
7	Ό Άρχοντας	260
8	Τό Άνθρώπινο πάθος	200
9	Οι κολασμένοι της θάλασσας	180
10	Θεατρικά	130
11	Ματωμένη πορεία	200
12	Στήν κολόνα της Άφροδίτης	200
13	Κοντραμπατζήδες του Αιγαίου	240
14	Έρωτικά	140
15	Κριματισμένοι κι' άκριμάτιστοι	200

**Ζητήστε τά σέ όλα τά βιβλιοπωλεία
και στους πλασιέ**

Άγοράστε ολόκληρη τή σειρά μέ
300 δρχ. τό μήνα (Δρχ. 2950)
τηλ. 3604161

Έκδοτικός οίκος «ΔΩΡΙΚΟΣ»
Μαυρομιχάλη 64, τηλ. 3604161

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑΣ

Του ΝΙΚΟΥ ΨΥΡΟΥΚΗ: Τόμοι 6, Άδετοι

1. Η ΑΥΓΗ ΤΟΜΟΣ Α'	Δρχ.
ΤΟΜΟΣ Β'	200

* Η έποχή όπου τό μαζικό έγκλημα και ή καταστροφή ολόκληρων πολιτισμών έρχόταν νά δημιουργήσει τά θεμέλια της άποικιοκρατίας. Ήταν ή έποχή της δημιουργίας των σκλάβων της άποικιοκρατίας, των σκλάβων του παγκόσμιου κεφαλαίου.

2. ΤΟ ΜΕΣΟΥΡΑΝΗΜΑ ΤΟΜΟΣ Γ'	250
ΤΟΜΟΣ Δ'	250

* Η έποχή της ολοκλήρωσης των άποικιακών κατακτήσεων. Η έποχή που ολοκληρώνεται τό έργο της αύγης της άποικιοκρατίας.

3. Η ΔΥΣΗ ΤΟΜΟΣ Ε'	300
ΤΟΜΟΣ ΣΤ'	300

* Η έποχή που μέστωσαν οι συνθήκες γιά ν' αρχίσει νά γίνεται κατανοητή ή άποικιοκρατία από τους πολλούς και βασικά από τους σκλάβους. Η έποχή που οι σκλάβοι άρχισαν νά γυρεύουν ένα καλύτερο κόσμο άπ' αυτόν που είχε οικόδομήσει τό παγκόσμιο άποικιοκρατικό καπιταλιστικό σύστημα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

ΑΣΚΛΗΠΟΥ 1 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ. 3636089 - 3607382

Οί κεραμικές φόρμες της Έλένης Βερναρδάκη

Της Ντόρας Ήλιοπούλου Ρογκάν

Πρώτη στον τόπο μας η Έλένη Βερναρδάκη δημιουργεί στο χώρο της κεραμικής αντικείμενα απαλλαγμένα από φορ- κλορικό ύψος· φόρμες απαλλαγμένες από κάθε περιττό διακο- σμητικό στοιχείο. Αποκατάστηκε έτσι την τέχνη αυτή στο ύψος της ανόθευτής μας παράδοσης και συνάμα την ανύψωσε στο επίπεδο της γλυπτικής τέχνης. Μέ συνεχή προσπάθεια κι' έρευνα, η Βερναρδάκη κατόρθωσε να δημιουργήσει μία «σχολή» και να ασκήσει μίαν ευεργετική επίδραση στην ανα- νέωση της κεραμικής μας τέχνης.

Έπισημολόγηση στο διεθνή χώρο άποτελεί η άτομική έκθεση της Έλ. Βερναρδάκη στη γκαλερί Φακέτι στο Παρίσι (31 Γενάρη - 28 Φλεβάρη 1979). Τό γεγονός αυτό παίρνει μίαν ακόμα μεγαλύ- τερη σημασία έπειδή πρόκειται για την πρώτη έκθεση κεραμικής τέχνης που οργανώνει στά χρο- νικά της δραστηριότητάς της αυτή η πολύ αξιόλογη γκαλερί. Στίς κεραμόγλυπτες φόρμες, στίς όποιες η καλλιτέχνηδα έχει ξεπε- ρήσει δημιουργικά πολλές «προ- κλήσεις» - ακόμα κι' εκείνην του 1.50μ. πλάτους - μās αποκαλύ- πτει για μίαν ακόμα φορά τίς με- γάλες της ικανότητες στη γλυ- πτική. Πέρα από τά μυστικά της τεχνικής η κι' αυτής ακόμα της σχημίας, πέρα από τή μαεστρία στην προετοιμασία, η Βερναρ- δάκη κατορθώνει όχι άπλως νά «σκαρώνει» και νά πλάθει τή φόρμα, αλλά νά τήν κατακτάει, νά τής δίνει μιά μορφή υπερβα- τική, μετουσιώνοντας κι' αυτό ακόμα τό γήινο ύλικό σέ κάτι άλλο.

Μέ πολλή μελέτη, εξάσκηση και προσπάθειες και μετά από σπουδές στο Hammer - Smith College Τέχνης και 'Αρχιτεκτονι-

κής του Λονδίνου, η καλλιτέ- χνηδα έβαλε στόχο στην αρχή της σταδιοδρομίας της τόν «έξωραι- σμό» - τήν ανόθευτη αισθητική μορφή - των αντικειμένων καθη- μερινής χρήσης. Σχεδίασε έτσι αντικείμενα που προβάλλουν, όσο γίνεται πιο «φυσικά» - κι' όχι σάν ξένα σώματα - στο περι-βάλλον μας, αξιοποιώντας απο- κλειστικά τίς δυνατότητες της πρώτης ύλης και τήν ενέργεια της φωτιάς πάνω της. Τή δουλειά της αυτή έδειξε τήν σέ μιά πρώτη της άτομική έκθεση τό 1964. Παράλληλα η Βερναρδάκη συν- έθετε κεραμικές τοιχογραφίες για δημόσιους και ιδιωτικούς χώ- ρους, συνθέσεις που ξεχωρίζουν για τή «στέρεση», «δργανική» δομή τους και για τόν «προσω- πικό» τους χαρακτήρα, άμολετο από κάθε ξενική έπιρροή. 'Από τά έργα της αυτά σημειώνουμε έδω: τή σύνθεση για τήν αίθουσα άναμονής των ξένων προσωπι- κήτων στο νέο άερολιμένα (90 τ.μ.), τίς συνθέσεις στο Κέντρο Ψυχαγωγίας του ΕΟΤ στη Βούλα (73 τ.μ.), τίς έπτά γλυπτές συνθέ- σεις του υποκαταστήματος της First National City Bank στην 'Αθήνα, τήν τοιχογραφία για τό τουριστικό συγκρότημα του ΕΟΤ

ΕΛ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ: Λεπτομέρεια από τό έργο «Μήλο-Γή» που έκτίθεται στη γκαλερί FACCHETTI.

στη Βάρκιζα (125 τ.μ.), τή σύν- θεση του ξενοδοχείου του ΕΟΤ στην Κυλλήνη (145 τ.μ.), τήν τοι- χογραφία του υποκαταστήματος της ΕΤΒΑ στην 'Αθήνα (31 τ.μ.), τή σύνθεση σέ ένα ξενοδοχειακό συγκρότημα στο 'Ηράκλειο της Κρήτης (35 τ.μ.), τέλος, τίς συν- θέσεις της στο ξενοδοχειακό συ- γκρότημα του Πόρτο 'Υδρα στην Πελοπόννησο (110 τ.μ.).

Στό ίδιο πάντοτε χρονικό διά- στημα η καλλιτέχνηδα ανέλαβε κι' ένα εκπαιδευτικό έργο διευθύ- νοντας πρώτα τή Σχολή Διακο- σμητικών Τεχνών (ΚΑΤΕ: 1964 - 1967) κι' ύστερα τό 'Ατελιέ ADC (Athens Design Center) όπου μ' έναν άκούραστο ζήλο έπινόει, σχεδιάζει και κατασκευάζει αντικείμενα καθημερινής χρήσης. Τά αντικείμενα αυτά είναι και τά πρώτα στη χώρα μας που - κατα- σκευασμένα έδω - ύλοποιήσαν τήν έννοια της «ποιότητας» στο είδος τους.

Τό άνήσυχο, δημιουργικό πνεύμα της καλλιτέχνηδας μετά από τήν πρώτη της έκθεση και τίς πρώτες κεραμικές τοιχογραφίες, τήν έσπρωξε νά διερευνήσει τά μυστικά της τεχνικής των άε- ραίων κεραμιστών κι' ιδιαιτερα τίς δυνατότητες της φωτιάς από

φυσικά ύλικά. Για τό σκοπό αυτό γύρισε πολλά μέρη της 'Ελλάδας και δούλεψε επί τόπου για νά δημιουργήσει πρώτα τίς «Ρόδες» (1974), κι' ύστερα τίς «Δέκα Φόρμες»: γλυπτά σέ μεγάλη κλί- μακα (1976). Στά έργα της αυτά, όπως και σέ όλα τά άλλα που έφ- τιαξε από τότε μέχρι σήμερα, η Βερναρδάκη ξέρει νά αξιοποιεί κάθε φορά τήν πρώτη ύλη αυτο- δύναμα μέσ' από τίς ένδογενείς σ' αυτήν δυνατότητες, δίχως νά καταφεύγει σέ καμιά περτέχνη αισθητική λύση ή μεταχείριση. 'Ετσι, φυσικά, «δργανικά», τά έργα της δέν στήνονται, αλλά ζούν άνάμεσά μας, αναπνέουν διαπερασμένα από τήν άτμό- σφαιρα του περιβάλλοντος: σιω- πηλές, αλλά και πόσο ύποβλητι- κές μαρτυρίες. Τό ίδιο σέ μιά πιο συγκεκριμένη τους μορφή: λου- λούδια, πουλιά, φρούτα, όπως και σέ μιά πιο έλεύθερη απόδοσή τους οι φόρμες αυτές μās προσ- καλούν νά τίς άγγίξουμε, νά τίς νιώσουμε άνάμεσα στά δάχτυλά μας. Κοντολογής, πέρα από τήν δράση, διεγείρουν και τήν άφή μας και τονώνουν τήν εύαισθησία μας, καθώς άνεπηρέαστες από κάθε μανιέρα ή στυλ προβάλ- λουν: άρχέτυπα.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ο γλύπτης Γ. Ζογραφόπουλος παρουσιάζει στη γκαλερί Ζουμ- πουλάκη (Πλ. Κολωναίου) 17 μεγάλες συνθέσεις και 20 γλυπτά

- μικρότερα σέ διαστάσεις - που έφτιαξε τά τελευταία πέντε χρό- νια, καθώς και μίαν έπιμέρους ένότητα από ζωγραφικές συνθέ- σεις (άκρυλικά, σχέδια μέ μολύ- δια και γκούας). Τά τελευταία βρίσκονται σέ μίαν άμεση σχέση μέ ένα μέρος από τά γλυπτά του: τούς φακούς. 'Ηδη πολύ γνωστός για τή συνεχή ανανεωτική πνοή που έπικρατεί και πετυχαίνει στο έργο του σέ όλες τίς φάσεις της σταδιοδρομίας του, ο αξιόλογος Έλληνας γλύπτης κατορθώνει στίς τωρινές του κατασκευές νά μās έντυπωσιάσει μέ τόν τρόπο μέ τόν όποιο ξέρει νά αξιοποιεί τήν «κίνηση» μέ τίς στοιχειώδεις

άρχές της μηχανικής όπως π.χ. τόν παλμό των «έλασμάτων» από τήν τοποθέτησή τους στο ύπαιθρο ή τό βάρος της ροής του νερού σύμφωνα μέ τήν άρχή του νερό- μυλου. Βλέπουμε έτσι χαρακτη- ριστικά στίς κατασκευές μέ τά τσέρκια και τίς σφαίρες νά αλλά- ζουν τά τελευταία τή θέση τους ιδιωματακά και νά κινούνται σέ «τακτά διαστήματα». Τέλος, οι μεγεθυντικοί φακοί μās ύποβάλ- λουν μέ ένα ζωντανό τρόπο τόν ένεργό κοινωνικό και πολιτικό προβληματισμό του καλλιτέχνη.

Τό άλογο και τή μορφή του Ιπ-

πέα έχει αποκλειστικά άποθανά- τισει σέ μίαν ένότητα από ζω- γραφικές συνθέσεις (λάδια) σχέ- δια, άκουαρέλες, γλυπτά, μετάλ- λια και νομίσματα ο Π. Πρέκας («Ωρα»). 'Η εύρηματική έναλ- λαγή - έστω κι' όταν είναι άπει- ροελάχιστη - στη σύνθεση, στο χρώμα, στη στάση και στην έκ- φραση, άποτελεί, έδω, τήν άναμ- φιστήτηση μαρτυρία για τό τα- λέντο ενός δημιουργού που έχει νιώσει «άμεσα» τό έρέθισμά του. Στά είκοσι χρόνια που ο Πρέκας έχει άποθανάτισει τό θέμα του άλόγου, έχει κατορθώσει νά άποφύγει τήν επανάληψη και τίς «εύκολες» λύσεις.

Ο νέος ελληνικός κινηματογράφος

Στό σημερινό τεύχος συνεχίζουμε την έρευνα για το **ΝΕΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ** που επιμελήθηκε ο συνεργάτης μας **ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΚΚΑΣ**. Στο προηγούμενο τεύχος δημοσιεύτηκαν, εκτός από το εισαγωγικό σημείωμα του **Κ. Βάκκα** και οι απόψεις των σκηνοθετών: **ΘΟΔ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ, ΤΑΚΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗ, ΝΙΚΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ** και **ΔΙΟΝΥΣΗ ΓΡΗΓΟΡΑΤΟΥ**.

Κλείνοντας σήμερα την έρευνα δημοσιεύουμε τις απόψεις δυό ακόμη σκηνοθετών του Θόδωρου **ΜΑΡΑΓΚΟΥ** και του **ΚΩΣΤΑ ΦΕΡΡΗ**, των κριτικών του κινηματογράφου **ΔΗΜ. ΔΑΝΙΚΑ** και **ΒΑΣ. ΡΑΦΑΗΛΙΔΗ** και τις απόψεις των περιοδικών «**ΦΙΛΜ**», «**ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ**» και «**ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ**» όπως τις διατύπωσαν εκπρόσωποι από τη συντακτική τους ομάδα.

ΘΟΔΩΡΟΣ ΜΑΡΑΓΚΟΣ

Τά κινούμενα σχέδια «Τσοφ» και «σσοστ», τό ντοκυμανταίρ «Οικόπεδο» και ή μεγάλου μήκους «Λάβετε θέσεις», ήταν δικιά μου παραγωγή. Τό ντοκυμανταίρ «Αγώνας» πού ήταν ομαδική δουλειά, ήταν και ομαδική χρηματοδότηση.

Τήν τελευταία μου δουλειά «Από πού πάνε για τή χαβούζα» τή χρηματοδότησε γραφείο παραγωγής. Όπως βλέπετε υπάρχει στήν πορεία μιά αλλαγή. Στήν αρχή έγινα παραγωγός από ανάγκη να γίνω σκηνοθέτης. Κι' αυτό έγινε σέ μιά εποχή πού οί επαγγελματίες παραγωγοί σταμάτησαν να χρηματοδοτούν ταινίες λόγω κρίσης του κινηματογράφου. Ή διπλή ιδιότητα παραγωγού - σκηνοθέτη φυσικά σταμάτησε γρήγορα κι' έμεινε ή πλευρά τού σκηνοθέτη πού είναι και ή κύρια. Άπό δώ και πέρα, απ' ότι φαίνεται οί ταινίες πού θά φτιάχνω θά χρηματοδοτούνται από παραγωγούς.

Είναι σίγουρο πώς επηρεάζεται μιά ταινία και στο περιεχόμενο, αλλά και στή μορφή από τόν κάθε τρόπο παραγωγής, είτε θετικά είτε αρνητικά. Στις ταινίες πού είμουναι και χρηματοδοτήτες, τίς έφτιαχνα όπως νόμιζα. Βέβαια εδώ υπήρχε τό μειονέκτημα τής μικρής παραγωγής. Τά λίγα χρήματα πού διατέθηκαν γι' αυτές τίς ταινίες, δυσκόλεψαν τήν επανάληψη, τόν πειραματισμό και τή δοκιμή, τήν καλή οργάνωση μέ τά σύγχρονα μέσα κτλ., μέ αποτέλεσμα δλο αυτό να επηρεάσει αρνητικά τίς ταινίες. Τό ίδιο συνέβη και στήν ομαδική δουλειά. Παρ' δλο πού ή χρηματοδότηση ήταν δλων, έν τούτοις

τά χρήματα ήταν και εδώ λίγα.

Όταν ό τρόπος παραγωγής είναι όπως στήν τελευταία μου ταινία, υπάρχουν άλλου είδους δυσκολίες και αρνητικοί επηρεασμοί. Τό γεγονός ότι τά μέσα παραγωγής είναι σέ ξένα χέρια κι' ό σκηνοθέτης εργάζεται μέσα σ' ένα κύκλωμα εμπορικό, σημαίνει ότι μπορεί να έχεις πολλούς περιορισμούς· θά θρείς μπροστά σου πολλές αντιρρήσεις και θά δεχτείς πολλές επεμβάσεις... Βέβαια από παραγωγή σέ παραγωγή διαφέρει και τό είδος τών επεμβάσεων και τό είδος τών περιορισμών και αντιρρήσεων. Όλα εξαρτώνται από τό συσχετισμό δύναμης μεταξύ του σκηνοθέτη και του παραγωγού.

Όταν ό παραγωγός επιδιώκει μόνο να κερδίσει, αυτό δεν έρχεται σέ αντίθεση μέ τό σκηνοθέτη πού επιδιώκει κι' αυτός να δει τήν ταινία περισσότερο κοινό. Τό κακό είναι όταν ό παραγωγός προσπαθεί έμμεσα ή άμεσα να προωθήσει τήν ιδεολογία του. Όμως, από τό στιγμή πού δέ μπορούμε να κάνουμε άλλως, δηλαδή να έχουμε τά μέσα παραγωγής στα χέρια μας και να φτιάχνουμε δικές μας ταινίες, αναγκαστικά θά δώσουμε αυτή τή μάχη και στο καλλιτεχνικό, αλλά και στο πολιτιστικό επίπεδο.

Οί συνθήκες σήμερα μάλιστα είναι κάπως πιο εύνοϊκές απ' ότι ήταν πριν δυό - τρία χρόνια. Σήμερα οί παραγωγοί πιστεύω πως είναι περισσότερο διατεθειμένοι, απ' ότι ήταν πριν, να χρηματοδοτήσουν νέους σκηνοθέτες πού εκφράζουν άλλος λίγο, άλλος πολύ τή διάθεση του κοινού για έναν καλύτερο κινηματογράφο ελληνικό και προοδευτικό.

Άρκει να αντιληφθούμε ότι τό

κοινό για να υποστηρίξει μιά ταινία πρέπει να εκφράζει τήν ιδεολογία του, τότε μόνο θά ξαναμπει στις αίθουσες, κι' αυτό πιστεύω ότι θά διευκολύνει τό έργο ενός σκηνοθέτη πού θέλει να κάνει μιά προοδευτική και λαϊκή ταινία.

ΚΩΣΤΑΣ ΦΕΡΡΗΣ

Ή μικρού μήκους ταινία μου «Τά ματόκλαδά σου λάμπουν» πού γύρισα τό 1961, μου στοίχισε... 5.000 δραχμές! Άρνητικό χαρισμένο από φίλους, εργαστήριο δωρεάν, άφιλοκερδής συμμετοχή τεχνικών και ήθοποιών. Έτσι περίπου έγιναν οί περισσότερες ταινίες μικρού μήκους τής περιφημής «όμάδας», αλλά και οί μεγάλου μήκους τής πρώτης περιόδου του Νέου Έλληνικού Κινηματογράφου. Ήταν οί καιροί πού δουλεύαμε δοηθοί στον εμπορικό κινηματογράφο και είχαμε... τά μέσα. Άκόμα και κομπάρσους βρήκαμε δωρεάν για τήν «Έκπομπή» του Άγγελόπουλου, μέ τήν υπόσχεση πως θά τους χρησιμοποιούσαμε στις παραγωγές πού δουλεύαμε σάν δοηθοί. Οί φίλοι μας τεχνικοί τών εργασιών, εμφανίζαν κρυφά τίς ταινίες μας, πίσω από έναν Δαλιανίδη ή έναν Τεγόπουλο. Οί φίλοι μας φύλακες τών στούντιο μάς άνοιγαν κρυφά τήν Κυριακή για να «δανειστούμε» ένα τράβε-λινγκ ή τά φώτα.

Όλα αυτά είναι πολύ μακρινά τώρα. Τά πράγματα έχουν αλλάξει. Καί στο μεταξύ πήγαν στή μέση νέες φόρμες παραγωγής. «Φόρντ» δεν δέχτηκα ποτέ, κι' άς μου έγιναν επανειλημμένα έμμεσες προτάσεις. Όχι μόνο για τους γνωστούς λόγους πού ό καθένας εκφράζει μέ τόν τρόπο του, αλλά κυρίως γιατί πιστεύω πως αυτή ή «ένσχυση» υπήρξε καθοριστική και άλλωστε τής μορφής τής δημιουργίας. Όταν σου «χαρίζουν» ένα ποσό, χωρίς να χρειάζεται να τό επιστρέψεις, και χωρίς να 'χεις κάνει ιδιαίτερο κόπο γι' αυτό, τότε εύκολα γλιστράς στον στείρο ναρκισσισμό. Ή «έμπορικότητα» του έργου δεν είναι πιά άπαράλητη, αλλά μαζί χάνεται και ή λειτουργικότη-τ η τ α, και ή ανάγκη επαφής μέ τό κοινό. Αυτή ή νοοτροπία-ιδεολογία, πιστεύω πως μάς όδήγησε στήν απομόνωση του «κουλουριαίικου» λεγόμενου κινηματογράφου, από τόν οποίο μόλις τώρα θγαίνουμε.

Στή «Φόνισσα», είχα έξωκινηματογραφικό παραγωγό, τήν κα Μάλλυ Γρέγου, πού ξόδεψε για τήν ταινία 2.800.000 δραχμές. Αυτό υπήρξε έμμεσα καθοριστικό τής μορφής πού πήρε ή

ταινία. Ή συναίσθηση τής ευθύνης για τά χρήματα κάποιου άλλου πού ξοδεύονται, και συνάμα τό μεγάλο κόστος, έδωσε τή μορφή μιάς δ'... άς παραγωγής, μέ δραδυκίνητο συνεργείο και όλα τά έπακόλουθα. Οί άδυναμίες τής ταινίας νομίζω πως όφειλονται σ' αυτό.

Ό «Προμηθέας» σέ δεύτερο πρόσωπο» είναι ή πρώτη μου παραγωγή. Ξεκίνησε μέ ένα δάνειο 170.000 δραχμών, πού φέτος μόλις θά κατορθώσω να ξοφλήσω, άλλο ένα ποσό 150.000 δραχμών πού είχα μαζέψει από δουλειά μου στήν τηλεόραση, και συμμετοχές φίλων τεχνικών και ήθοποιών. Μέ τελειωμένη τήν ταινία, τό Κέντρο Κινηματογράφου αγόρασε τό 25% πρós 350.000 δραχμές, ποσό πού μου επέτρεψε να ξοφλήσω τά εργα-στήρια και άλλα έξοδα. Φυσικά, κανένας από τους συνεργάτες μου δεν πήρε (άκόμα;) ούτε δραχμή. Ή ιδιοτυπία τής ταινίας δεν επέτρεψε ώστε τό χαμηλό κόστος και οί δυσκολίες συνθήκες να αλλοιώσουν τήν έκφρασή μου. Έπίσης, ή ιδιοτυπία τής ταινίας θά μου επιτρέψει ίσως να τήν επεξεργασθώ σέ μιά τρίτη μορφή, μέ δσα χρήματα έξοικονομήσω στο μέλλον.

Κι' ερχόμαστε στα «Δυό Φεγγάρια τόν Αύγουστο». 520.000 δραχμές μετρητά από δουλειές μου στήν τηλεόραση και δάνεια, γραμμάτια τριτεγγυημένα από φίλους, συμμετοχές ήθοποιών και τεχνικών, τρείς βδομάδες γύρισμα, 18 μέρες μοντάζ. Όχι, οί άθλιες αυτές συνθήκες δεν αλλοίωσαν τή μορφή τής ταινίας. Όμως ή ταινία είναι ιδιότυπη, κι' έπρεπε να καθιερωθεί τόν πυρετό μέσα στον όποιο γυρίστηκε, κι' έγω ό ίδιος άλλωστε αποτελώ ιδιότυπη περίπτωση. Είμαι συνθηματικός σέ «δαιμονικό» ρυθμό γυρίσματος, και δεν άντέχω τά «τρελαιρίσματα». Βοηθούσης και τής πείρας μου από τό «δοηθελίκι» και τήν τηλεόραση. Φυσικά, μιά άκόμα βδομάδα γυρίσματος δεν θά μου κακοφαινότανε. Άλλά και να τήν είχα, δέ θά τή χρησιμοποιούσα, μιά και άρχισα γύρισμα... στις 5 Αύγουστου 1978 (και είχα κόπια τέλος Σεπτεμβρίου!).

Έσοδα: 900.000 δραχμές από τά βραδεία και τήν «προστασία». Κι' έλπίζω ίσαμε τό τέλος τής «σαιζόν» να εισπράξω από τήν εκμετάλλευση τής ταινίας, τό άλλο 1.300.000 δρχ. πού μου χρειάζεται για να κάνω απόσβεση. Φυσικά, έγω ό ίδιος σάν σκηνοθέτης, δεν θά 'χω κερδίσει τίποτα. Έκτός αν κατορθώσω να κάνω μερικές πωλήσεις στο έξ-

αναγκαίο γόητρο για να τον δε-
χτούν σαν όμοιό τους οι κοι-
νουργοί του.

Είμαι πρόθυμος να βοηθήσω
τους Έλληνες σκηνοθέτες προς
μιά τέτοια μακιαβελική, πειθα-
ναγκαστική πολιτιστική πολιτική.
Κι' ως μ'ήν έχουμε καμιά τύψη γι'
αυτό: Καλό θά κάνουμε στους
καπιταλιστές, αφού επιτέλους θά
τους υποχρεώσουμε να γίνουν
κοινωνικά χρήσιμα όντα. Στο
κάτω κάτω αν χάσουν, απ' τ'α
κλεμένα θά χάσουν. Τά λεφτά
πού θά δώσουν για τίς ταινίες
μας είναι τ'α δικά μας λεφτά. Καί
τ'α λεηλατημένων προγόνων μας.
Μπορούμε άλλωστε να τους πεί-
σουμε πώς αυτός είναι ένας τρό-
πος να κερδίσουν τον Παρά-
δεισο. 'Ο υπανάπτυκτος καπιτα-
λιστής αγνοεί απολύτως τους νό-
μους της πολιτικής οικονομίας
και αντιμετωπίζει τον πλούτο του
σαν «θείο δώρο». Καί η τέχνη
έχει πάντα κάτι τό μαγικό και τό
έλλογο, πού έλκει τους έπιρρεπείς
στή μεταφυσική.

Άλλωστε, φαινόμενο της ίδιας
τάξεως είναι και οι πολλοί γάμοι
άνάμεσα σε πεινασμένους καλλι-
τέχνες και πλήττους αστές.
Τοίτοι οι γάμοι ωφέλησαν πάρα
πολύ τίς αστές: Τίς έβγαλαν απ'
τήν υπαρξιακή αγωνία τους και
τίς χάρισαν, εξ ανακλάσεως, μιά
προσωπικότητα. Τό ίδιο πρέπει
να «πάθουν» και οι Έλληνοβαλ-
κάνιοι κεφαλαϊούχοι: Ν' αποκτή-
σουν προσωπικότητα διά της τέ-
χνης. Έμπρός λοιπόν για αγώνες
νέους - κυριολεκτικά νέους. Για
να φιάξουμε ελληνικό κινηματο-
γράφο, εκμεταλλευόμενοι την
«συναισθηματική πανούκλα»,
όπως θά 'λεγε ο Ράιχ.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΡΕΝΤΖΗΣ

Γιά περιοδικό «ΦΙΛΜ» άπαντά ο έκδότης του ΘΑΝΑΣΗΣ
ΡΕΝΤΖΗΣ:

Ο ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗΣ

Έχει γίνει πιά συνείδηση, αν
και κάπως αργοπορημένα, ότι ο
Νέος Έλληνικός Κινηματογράφος
αποτελεί πραγματικότητα μέ
ιστορικές και κοινωνικές διαστά-
σεις. Ποιός είναι όμως ο θεωρι-
στικός παράγοντας αυτής της
νέας κινηματογραφικής πραγμα-
τικότητας, ποιές συγκυρίες τή
δημιούργησαν, ποιά είναι η
προοπτική της;

Στόν παλιό ελληνικό κινηματο-
γράφο ή σειρά των καθοριστικών
παραγόντων είχε την ακόλουθη
τάξη: παραγωγός, ήθοιοι, τε-
χνικοί και τέλος σκηνοθέτης. 'Ο
πραγματικός δημιουργός των
ταινιών, ήταν ο παραγωγός μέ τό
γούστο του και τίς επιδιώξεις
του, βασικοί έκφραστικοί παρά-
γοντες οι ήθοιοι, ειδικοί έκ-
φραστικοί παράγοντες οι τεχνι-
κοί κι' ο σκηνοθέτης ένας άπλος
διεκπεραιωτής, ύπηρέτης του
παραγωγού, στην κυριολεξία τοι-
ράκι. 'Οπως είναι φυσικό ένας
τέτοιος κινηματογράφος δέν
μπορεί να είναι ποτέ δημιουργι-
κός και στην καλύτερη περί-
πτωση λειτουργούσε στή δάση
ένός λαϊκού όπτικοακουστικού
πολιτισμού πού έσφιζε από προ-
χειρότητα και επανάληψη.

'Ο Νέος Έλληνικός κινηματο-
γράφος ξεκινάει - όπως είναι
φυσικό - απ' τούς κόλπους του
παλιού. Τό αίτημά του έκφράζε-
ται μέ ψελλίσματα από μιά νέα
γεννήα σκηνοθετών πού οι
περισσότεροι ύποαπασχολούνται
στό ύφιστάμενο σύστημα σαν
δοηθοί από τό 1960. Οι άπώτερες
επιδιώξεις τους δέν είναι ακόμα
ευδιάκριτες και δέ θά γίνουν
παρά, πολύ αργότερα όταν ή
κρίση του παλιού συστήματος
τούς φέρει σέ-θέση να διατυπώ-
σουν μέ τίς ίδιες τους τίς ταινίες
τό χαρακτήρα του επιδιωκόμενου
κινηματογράφου. Για να γίνει
αυτό πού λέμε νέα κινηματογρα-
φική πραγματικότητα χρειάστηκε
να δαπανηθούν (μέ πρωτοβουλία
των σκηνοθετών πάντα) περί τά
500.000.000 δρχ. απ' τ'α όποια
μόνο τό 1/10 έχει αναπαράχθει.
Πρόκειται για μιά πρωτοφανή
επένδυση μέ ελαχιστότατο δείκτη
αναπαραγωγής κεφαλαίου
πράγμα πού όφειλεται βασικά
στόν ανορθόδοξο τρόπο παραγω-
γής αυτών των ταινιών και στό
άμεθοδευτο της διακίνησης τους.
'Ομως μέ την επένδυση αυτή πού
δέν είναι μόνο οικονομική, αλλά
καλλιτεχνική, τεχνική, πνευμα-
τική και ήθικη επίσης, είμαστε
τώρα σέ θέση να έχουμε μιά δια-
φορετική κινηματογραφική συν-
θήκη στην όποια μπορούμε να

διακρίνουμε: αναδιάταξη των
ρόλων στόν τομέα της παραγωγής
- σκηνοθέτης, τεχνικοί, ήθοιοι
και τέλος παραγωγός, καθώς κι'
ένα πλήθος από ποικίλα επιτεύ-
ματα, τόσο στή θεματολογία, όσο
και στή μορφολογία, πού διαφο-
ρετικά θά 'ταν άδιανόητα.
'Ακόμα μέσα απ' αυτή τή νέα
συνθήκη είναι διακριτός και ο
χαρακτήρας των επιδιώξεων των
σκηνοθετών πού έχουν πιά την
ιστορική πρωτοβουλία.

Δυό βασικές κατευθύνσεις
φαίνονται να είναι κυρίαρχες,
αυτή πού είναι δεμένη στην
παράδοση και κάτω απ' τίς νέες
συνθήκες δημιουργεί μιά δελτιω-
μένη ποιοτικά επανέκδοσή της κι'
αυτή πού επιδιώκει μιά ριζοσπα-
στική ανανέωση του κινηματο-
γράφου μέσα απ' την αναζήτηση.
Πάντως και οι δυό τάσεις ανή-
κουν εξ ίσου στόν Νέο Έλληνικό
Κινηματογράφο γιατί εκείνο πού
τόν χαρακτηρίζει δέν είναι τόσο
ένας ιδιαίτερος προσανατολι-
σμός, όσο μιά τάση των σκηνοθε-
τών να κατακτήσουν και να παί-
ξουν τό ρόλο τους και να διατη-
ρήσουν την πρωτοβουλία στό
έσωτερικό μιάς κινηματογραφίας
όπου ο σκηνοθέτης θά είναι πρα-
γματικός δημιουργός κι' όχι
άπλος διεκπεραιωτής. 'Ο σκηνο-
θέτης - δημιουργός είναι λοιπόν ο
συντελεστής της σύγχρονης κινη-
ματογραφικής πραγματικότητας
και είναι ο μόνος πού αντιμετω-
πίζει τά προβλήματα του κινημα-
τογράφου στό σύνολό τους. Ποιά
είναι αυτά. Συνοπτικά μπορούμε
να τ' απαριθμήσουμε: οικονο-
μικά, τεχνικά, θεσμικά, καθώς
και προβλήματα συνεργασίας
πού απαιτούνται για τή δημιουρ-
γία μιάς ταινίας μέ σύγχρονο
τρόπο.

Τά **Οικονομικά** άφορούν στό
γνωστό σ' όλους πρόβλημα της
χρηματοδότησης στα ιδιαίτερα
αυξημένα επίπεδα πού απαιτεί ή
τέχνη του κινηματογράφου.

Τά **Τεχνικά** άφορούν στην έλ-
λειψη επαρκούς τεχνικής ύποδο-
μής σέ σχέση μέ τίς σύγχρονες
απαιτήσεις, καθώς και στόν ξε-
περασμένο τρόπο αντίληψης των
τεχνικών.

Τά **Θεσμικά** άφορούν στόν
ρόλο των τεχνικών και καλλιτε-
χνικών παραγόντων πού παίρ-
νουν μέρος σέ μιά ταινία και πού
ο τρόπος πού τόν αντιλαμβάνον-
ται ανήκει στό προηγούμενο
ιστορικό στάδιο, αυτό της κυ-
ριαρχίας του παραγωγού.

'Ολα αυτά συγκεντρωμένα
απαιτούν μιά ειδική αντιμετώ-
πιση απ' τό σκηνοθέτη - δη-

μιουργό πού συνήθως τ' αντιμε-
τωπίζει κοντόφθαλμα, χωρίς την
απαραίτητη μεθόδευση. Είμαι
πεισμένος και όχι μόνο εγώ, ότι
αυτά τά προβλήματα πρέπει ν'
αντιμετωπιθούν μέ τρόπο ριζικό
και όχι εύκαιριακά και επιπό-
λαια, όπως γίνονταν μέχρι τώρα.

'Απ' αυτή την αναγκαιότητα
δημιουργήθηκε και ή **ΣΥΝΕΡ-
ΓΑΤΙΚΗ ΤΩΝ ΣΚΗΝΟΘΕΤΩΝ**
πού περισσότερο από μιά κλειστή
ομάδα, είναι ένα κίνημα άνοιχτό
πού προσπαθεί να μεθοδεύσει
συνειδητά ένα πλαίσιο άπαραίτη-
των συνεργασιών για την ολο-
κλήρωση μιάς νέας κινηματογρα-
φίας πού να επιτρέπει μέ όργα-
νικό τρόπο, τόσο την αναπαρ-
γωγή της, όσο και τό προχώρημά
της. Τό φόντο μέχρι στιγμής του
Νέου Έλληνικού Κινηματογράφου
κυριαρχούνταν από μιάν εκ-
πληκτική περιστασιακότητα πού
έντυπωσίαζε ακόμα και τόν πιο
πληροφορημένο παρατηρητή.
Τώρα πού οι συνθήκες ώρίμασαν
για μιά ποιοτική διαφοροποίηση,
ή **ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ** έρχεται σαν
άπάντηση και άρνούμενη τό
πλαίσιο των εύκαιριακών συμβι-
βασμών, χαράζει μιά νέα προο-
πτική.

«ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ»

'Από την ομάδα του περιοδικού
Σύγχρονος Κινηματογράφος
άπαντά στην έρευνά μας ο
**ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥ-
ΛΟΣ:**

Συνηθίσαμε να χαρακτηρί-
ζουμε την αλλαγή στόν τρόπο
παραγωγής του ελληνικού κινη-
ματογράφου από τό 1968 και
μετά σαν ένα πέρασμα από τή
«βιομηχανική» φάση στό «χάος»
της ανεξάρτητης παραγωγής. Σή-
μερα, ίσως είμαστε σέ θέση να
άμφισβητήσουμε τόν έξαιρετικά
σχηματικό (και συχνά νοσταλ-
γικό) χαρακτήρα αυτής της πρό-
τασης.

Σέ ό,τι άφορά τόν «παλιό» έλ-
ληνικό κινηματογράφο, οι αυ-
στηρές (οικονομικές και άλλες)
προδιαγραφές πού συνθλίβουν
τίς έμπορικές ταινίες μέχρι τό
1968 άρμόζουν πολύ περισσό-
τερο σέ μιά «βιοτεχνική», παρά
σέ μιά βιομηχανική όργάνωση της
παραγωγής. Συμπτώματα μιάς
τέτοιας όργάνωσης είναι ή διατή-
ρηση των κινηματογραφικών ελ-
δών όστις σταθερές πού τά δριζάν
και στίς νόρμες πού τά κατα-
σκεύαζαν, χωρίς καμιά διάθεση
μετατροπής ή άναπτύξης τους
(γεγονός πού δημιούργησε διά-
φορες παρεκκλίσεις, δυσμορφίες
ή υπερβάσεις, οι όποιες όμως δέν
άποτελούν κατά κανένα τρόπο
έξελίξεις των ειδών), ή άσυνελ-
δητη και συνειδητή ταύτιση του
έπαγγελματία μέ τόν τεχνίτη (εκεί
όφειλεται και ή άπουσία «δη-

**ΜΟΛΙΣ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ**
Τό επίκαιρο και
άποκαλυπτικό βιβλίο
**Σ' ΟΛΑ ΤΑ
ΒΙΒΛΙΟΠΛΕΙΑ**

**ΕΡΩΣ
ΚΑΙ
ΚΑΛΟΣ**

Καθ. Χ. Μανωλάκης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΟΤΟΣ ΕΠΕ
Αθήνα Βαλαωρίτου 12
Τηλ. 3636.737

ωτερικό, αλλά και πάλι, θα προτιμήσω τα τυχόν κέρδη να τα επενδύσω στην επόμενη μου ταινία.

Είπαμε, μās χωρίζουν μεγάλες αποστάσεις από το 1960, και τα πράγματα αλλάζουν συνεχώς. Είναι πλέον άλλοι και δύσκολο να συνεχίσουμε την χρησιμοποίηση — χωρίς αμοιβή — ήθοποιων και τεχνικών. Συνάμα πρέπει πάσει θυσία να διατηρήσουμε την αρχή της «ανεξάρτητης παραγωγής». Έτσι, εάν την καλύτερη λύση, προτείνω την δημιουργία «συνεργατικών». Στο προτυπο Ισως των «εταιρικών θιάσων». Και συνεργατική δεν είναι μία «οριζόντια» οργάνωση (5,6 ή 7 σκηνοθέτες μαζί, κάνουν «τράστ» και όχι συνεργατική). Η συνεργατική έχει μία «κάθετη» δομή: ένας σκηνοθέτης, ένας διευθυντής φωτογραφίας, μερικοί τεχνικοί, κάποιοι ήθοιοι, ένας σεναριογράφος, όλοι μαζί κάνουν μία ταινία, που θα ανήκει σε μία συνεργατική. Είναι νομίζω ο μόνος τρόπος για να θυγούμε από το άδιεξοδό. Σ' όποιαν άλλη χώρα δοκιμάστηκε αυτή η λύση, πέτυχε απόλυτα. Δέ βλέπω γιατί να μην πετύχει κι' εδώ.

Κι' αν αυτός ο τρόπος παραγωγής επηρεάσει την αισθητική και θεματική (και ιδεολογική;) πλευρά των ταινιών, τόσο το καλύτερο. Θά προχωρήσουμε γρηγορώτερα στην επιδιωκόμενη «λειτουργικότητα» των ταινιών μας — που άλλοι θέλουν να κακοхарактерίζουν σαν «εμπορικότητα».

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΑΝΙΚΑΣ

Η Παραγωγή είναι το μεγάλο «φάντασμα» του ελληνικού κινηματογράφου: ή άπουσία της προκαλεί τον πόθο των σκηνοθετών να την κατακτήσουν / ή παρουσία της θά σημάνει το θάνατο της Νέας Ταινίας. Αυτής που θριαμβευτικά χαρακτηρίστηκε σαν ή άλλη Ταινία, με το στοχασμό (ή κοινωνικό προβληματισμό) και την έρευννητική ματιά στις σημασίες του όπτικού κειμένου. Η αντιφατική αυτή σχέση (καθόλου περιέργη αν και «πρωτότυπη» στη διεθνή πρακτική, για καθυστηρημένες κοινωνίες), προκλήθηκε ακριβώς από την άπουσία «έθνικού» μοντέλου. Δηλαδή από τη μέρα που και ο τελευταίος κινηματογραφικός — βιοτέχνης αποφάσισε (ή αν θέλετε τον έπεισαν τα νούμερα) να μην επενδύσει ούτε μία δραχμή σε κάποιο σενάριο, κάποιου (ας πούμε) Φώσκολου.

Είναι άφελεις όσοι πιστεύουν ότι ή άλλη Ταινία ή όπως λέγεται: ή φρεστιδαλική Ταινία, θά καταλάβει το χώρο της προηγούμενης ταινίας. Αν γίνει κάτι τέτοιο τότε στά σίγουρα ή άλλη

θά 'χει υποβιδιασθεί σε απλώς ταινία.

Στό χρονικό κενό που άφησε ή βιοτεχνική μας παραγωγή, οι σκηνοθέτες (όσοι άντεξαν και τόλμησαν) κάλυψαν το χώρο με την έλευθερία που έχει ένας καμικάζι: Δέν υπάρχουν (μέ το καλλιτεχνικό τους εμπόρευμα) στους νόμους της ελεύθερης αγοράς = προσφορά — ζήτηση = άνιση άνάπτυξη. Οι άνυπάκουοι αυτοί καλλιτέχνες πλήρωσαν ακριβά τη συμμετοχή τους στο παιχνίδι. Καμιά άλλη Ταινία δεν έχει υποσέσει το κόστος της. Όμως το ίδιο το παιχνίδι άπόδωσε (πρός το παρόν για το σύνολο, ή τουλάχιστον για κείνους που φέτος ξεπέρασαν τις 100.000 άκόμα και για να δούν ντοκυμανταίρ διάρκειας μαμούθ).

Όλα όμως είναι άκόμα μέτωνα, εκτός κι' αν υπάρχουν άνυποψίαστοι που πιστεύουν πως ή πορεία θά 'ναι ευθύγραμμη, έξελικτική κ.ο.κ. Σ' αυτή τη γραμμή υπάρχουν οι άνατροπές: 'Αν ή ένταξη μας στην ΕΟΚ — όπως λέγεται και είναι όλότελα πιστευτό — θά σημάνει και την «ισότιμη μεταχείριση των προϊόντων όλων των κρατών μελών», τότε οι θεσμικές κατακτήσεις / διτρίνα καλλιτεχνικού εμπορεύματος, θά νεκρωθούν. Τά χρηματικά βραβεία του φεστιβάλ, ή έπιχορήγήσεις του 'Υπουργείου Βιομηχανίας σε «προστατευόμενους — ένισχυόμενους», άκόμη και το ελληνικό Κέντρο κινηματογράφου, θά πάψουν να υπάρχουν (1). Όλοι αυτοί σύμφωνα με τη λογική του κοινοτικού δικαίου συγκλίνουν στην ένισχυση του τοπικού προϊόντος. Αντίστροφα, ή «κατάργηση» των συνόρων οδηγεί στην κατάκτηση της ελληνικής αγοράς από τις Γαλλογερμανο-ίταλοαγγλο (άμερικάνικες) εταιρείες (2).

Σ' αυτήν την υποδειγματική ισότιμη μεταχείριση που θά όλοποιηθεί στά πλαίσια της ευρωπαϊκής ιδέας (ισονάγορας, ίσον κυριαρχου μοντέλου), το σημείο (1) διαχρονικά έρχεται να ένισχύσει το σημείο (2): 'Όσοι από τους σκηνοθέτες (και είναι άρκετοί) άντιμετωπίζουν τον κινηματογράφο και σαν καταναλωσιμο είδος και άρκετοί άλλοι που θά υποχρεωθούν να δεχτούν αυτή τη θέση, είναι οι υποψήφιοι δημιουργοί έλληνοκοινοτικής κινηματογραφίας (άμφιβάλλω αν όλοι θά κάνουν ταινίες γιατί τελικά έλάχιστοι θά έπικρατήσουν). Οι άλλοι, όσοι έχουν συμφιλιωθεί με την έννοια του καμικάζι, θά συνεχίσουν να γράφουν στο σελιόλιοντ την ιστορία του ελληνικού κινηματογράφου. Άλλωστε, χωρίς αυτούς δέ θά ύπήρχαν και οι δεύτεροι. Όπως και να τό κάνουμε, κατά κανόνα ή Τέχνη είναι

υπόθεση περιθωριακή και οι φορείς της άναγνωρίζονται μετά θάνατο (στις κοινοτικές αγορές κινώες ή προϊστορία του ανθρώπινου πολιτισμού). Αυτό δυστυχώς σημάνει ότι τό χάσμα άνάμεσα στο κοινό και στην Τέχνη μεγαλώνει.

Πιστεύοντας ότι έχω άπαντήσει στο έρώτημα θά 'θελα να σημειώσω και τούτο. Στά σίγουρα όλος αυτός ο συλλογισμός πρέπει να συμπληρωθεί κι' από τό κεφάλαιο των διεκδικήσεων: Οι θεσμικές κατακτήσεις, ή μετεξέλιξη της ελληνικής βιοτεχνίας σε βιομηχανία (αν και προσωπικά πιστεύω ότι θά σημειωθεί άπορρόφηση), ή δελτίωση (τεχνικο-άφηγηματική) της έλληνοκοινοτικής ταινίας με τό πρέπει να 'ναι οι άναμενόμενες «θετικές» έπιπτώσεις από την ένταξη. Έπειδή όμως ό κινηματογράφος (Τέχνη) δεν έξισούται με τό συνδικαλισμό (κάτι τέτοιο θά μās έκανε να πιστεύουμε ότι κάθε καλός συνδικαλιστής είναι κι' ένας 'Αϊζενστάιν), στο παιχνίδι του θανάτου θά νικήσουν όσοι αγαπάνε τη Ζωή!

ΒΑΣ. ΡΑΦΑΗΛΙΔΗΣ

Τό γεγονός πως ό κινηματογράφος είναι βιομηχανία στην πλήρως οργανωμένη οικονομία μορφή του, βιοτεχνία σε ένα προγενέστερο στάδιο οικονομικής του άνάπτυξης και περίπου οικονομία στην πρωτόγονη (π.χ. την ελληνική) μορφή του, δεν σημάνει πως ή αισθητική του φέρνει κατ' ανάγκην τά σημάδια του τρόπου παραγωγής. Ξέρουμε πως και ή οίκοτεχνία μπορεί να παράγει άριστοργήματα. Ξέρουμε, άκόμα, πως τό έπικολόμηση (στην περίπτωσή μας: ή τέχνη του κινηματογράφου) διατηρεί μία πολύ σημαντική άυτονομία στη σχέση του με τη βάση (στην περίπτωσή μας: ή οικονομία του κινηματογράφου). Η βάση και τό έπικολόμηση δεν συνδέονται ποτέ ευθύγραμμα. Συνεπώς, στον κινηματογράφο, ή σχέση παραγωγού-δημιουργού δεν είναι πάντα σχέση προϊσταμένου προς ύφιστάμενο.

Πάντως, ή οικονομία είναι καθοριστικός παράγοντας σε μία τέχνη στην όποια άποτελεί προϋπόθεση και όρο για την ύπαρξή της. Όμως, τό γεγονός αυτό δεν έχει καμιά σχέση με την κοινωνική ύψη του κεφαλαίου: Και τό καπιταλιστικό κεφάλαιο και τό κοινωνικοποιημένο κεφάλαιο είναι τό ίδιο δεσμευτικά για έναν δημιουργό που δεν διαθέτει δικό του κεφάλαιο τό όποιο θά 'θελε

να τζογάρει στην κατ' έξοχήν τζογαδόρική οικονομία που είναι ή κινηματογραφική. Τό πολύ που θά κέρδιζε ό δημιουργός σε μία τέτοια περίπτωση είναι ή έπίδεδάωση της τρέλας του και ή άντικοινωνική του συμπεριφορά, άφου σπαταλάει τον κοινωνικό πλούτο για την πλάκα του, κατά τό δή λεγόμενο. Ό κινηματογραφικός δημιουργός, θέλει δέ θέλει, θά πάρει όπωσδήποτε ύπόψιν του την οικονομική συνιστώσα, εκτός κι' αν τό κοινωνικό σύνολο, σε μία κοινωνικοποιημένη παραγωγή άποφασίσει να του έπιτρέψει να πειραματιστεί με ζημιά κατά πάσα πιθανότητα, ή εκτός κι' αν έξασφαλίσει τη δόθθεια ενός μισότρελου μαϊκήνα, είδους σπανιότατου στους όρθολογιστικούς καιρούς μας. Σ' όλες τις περιπτώσεις πάντως, άνάμεσα στον παραγωγό και τον δημιουργό άποκαθίσταται μία πολύπλοκη διαλεκτική σχέση που δεν είναι μόνο και άποκλειστικά τάξεως οικονομικής. Μάλιστα, στον βιοτεχνικό και οίκοτεχνικό τρόπο (κινηματογραφικής) παραγωγής ή σχέση αυτή είναι συχνά τάξεως συναισθηματικής — ευτυχώς για τον δημιουργό. Γιατί μόνον έτσι μπορείς να πείσεις έναν έρασιτέχνη παραγωγό πως είναι σκόπιμο να χάσει στά σίγουρα.

Στην Έλλάδα υπάρχουν πάρα πολλοί πηττοντες στον πλούτο τους κεφαλαιούχοι, που πολύ θά 'θελαν να κάνουν, υπό μορφήν χόμπυ, και μία δουλειά «κοινωνικού γοήτρου» που άσφαλώς άνακλά και στην κύρια, πεζή δουλειά τους. Δέν νομίζω πως ύπάρχει έστω και μια ελληνική ανεξάρτητη παραγωγή που δεν έγινε από περιστάσιακούς παραγωγούς τούτης της συναισθηματοψυχολογικής παρέκκλισης. Και δεδομένου ότι οι Έλληνες είναι λαός έξόχως συναισθηματικός, και δεδομένου ότι και ό Έλληνας κεφαλαιούχος, ακριβώς γιατί δεν είναι «σωστός» καπιταλιστής (ας πούμε, κοινοαγοριακός) διαθέτει κάποια συναισθηματικά άποθέματα που θά 'θελε να τά έξαγυρώσει με γόητρο παρακαπιταλιστικό (μία δειντέα στο πλευρό του, όπως και να τό κάνουμε είναι μεγάλη υπόθεση για έναν νοτιοβαλκάνιο κεφαλαιούχο), διαγράφεται μέλλον λαμπρό για την ανεξάρτητη ελληνική κινηματογραφική παραγωγή. Άρκει να μεθοδευτεί ή συναισθηματική πολιορκία του Έλληνα μισοκαπιταλιστή, και άρκει να τον πείσουμε πως έτσι έξασφαλίζει τό έλλειπον

μιουργών» από τον Π.Ε.Κ., σε αντίθεση με την Χολλυγουντιανή διομηχανία (για παράδειγμα), ο ρόλος του παραγωγού σάν υπέρτατος φύλακα της νόρμας κι' όχι σάν δημιουργικού γραναζιού του κυκλώματος, ή υποκατάσταση, τέλος, του σκηνοθέτη από τον ήθοποιό (ο οποίος κατέληξε, μέσα από ποικίλες διαδικασίες πού, δεν όριζε πάντοτε και οι όποιες θά άξιζε νά αναλυθούν κάποτε, νά οργανώνει την ταινία γύρω απ' αυτόν, το σώμα του, την παρουσία του). Όλα αυτά αποτελούν χαρακτηριστικά βιοτεχνίας, μιάς παραγωγής δηλαδή όπου τίποτα δεν επενδύεται (με όλες τίς έννοιες του όρου) χωρίς νά ανακυκλώνει το προηγούμενο οικονομικό και ιδεολογικό στάτους και άρα τίποτα δεν ρισκάρει (σε αντίθεση πάντα με τά χολλυγουντιανά μοντέλα πού στοχεύουν πάντα σε «διευρύνσεις» των αισθητικών αντιλήψεων, των γούστων και τελικά του κέρδους), γεγονός πού επιφέρει από μόνο του την πτώση του Π.Ε.Κ., μιά και δεν υπάρχει δυνατότητα επέκτασης ή εξέλιξης στην παραγωγή και την ιδεολογία της κινηματογραφίας μας (αντίθετα, για νά δώσουμε άλλο ένα μέτρο σύγκρισης, τό Χόλλυγουντ ή οι δυτικοευρωπαϊκές τηλεοράσεις έχουν καταφέρει σήμερα νά δημιουργήσουν τό είδος «πολιτική ταινία» - συστηματοποιώντας έπιμερόνως τά ιδεολογικά φαντάσματα της κοινής γνώμης, όπως ακριβώς δουλεύουν και με τό είδος «ταινία καταστροφής». Τί άλλο είναι τό 1900 ή τό Όλοι οι άνθρωποι του Προέδρου, από ένα «πολιτικό» Καρχαρία;).

Με τον Ν.Ε.Κ., περνώντας από έναν κινηματογράφο χωρίς «δημιουργούς» σ' έναν κινηματογράφο αποκλειστικά «δημιουργών» (λέξεις πού τονώνουν διάφορες καλλιτεχνικές ψευδαισθή-

σεις, με πρώτη την «άπελευθερωμένη» παραγωγή «μηνυμάτων», λές και ο Π.Ε.Κ. ήταν άθως γύρω απ' τό θέμα), αυτό πού όνομάζουμε «χάος» μοιάζει σήμερα περισσότερο οργανωμένο παρά ποτέ. Δεν υπάρχουν 42 τρόποι νά κάνεις σήμερα ταινίες, υπάρχουν μόνο 2: είτε βρίσκεις λεφτά από κάποιο χρηματοδότη πού ξέρει ότι δεν θά κερδίσει τίποτα (κράτος, μακίηνες), είτε χρεώνεσαι ό ίδιος παντού και ή προσπάθεις νά άπεμπλάξεις από αυτά τά δεσμά και νά «άνέβεις» στην πρώτη κατηγορία ή θεωρητικοποιείς τί μίζερια των συνθηκών παραγωγής (θεωρίες για «φτωχή» κινηματογράφο, ομαδική πολιτική κινηματογραφική δουλειά, κλπ.). Περνάμε έτσι σήμερα σε μιά φάση «οργανωμένου χάους», στην όποία ή παραγωγή τείνει νά γίνει πανομοιότυπη και ή διανομή άγνωστη, ενώ ή ιδέα του «σκηνοθέτη - δημιουργού - παραγωγού - διανομέα» κυκλοφορεί περισσότερο παρά ποτέ και οι ταινίες παράγονται σχεδόν αποκλειστικά για τό φεστιβάλ.

Θά έπρεπε νά σημειώσουμε εδώ ότι αυτή ή κατάσταση δεν όφειλεται ούτε στην τηλεόραση, ούτε στην δικτατορία: άπλά και μόνο ό κινηματογράφος ζει την μετάδασή του από τί θέση του λαϊκού θεάματος και του κυρίαρχου μέσου ψυχαγωγίας, σ' εκείνη της κυριαρχούμενης μορφής «μέσου μαζικής ένήμερωσης» κι' αυτό σε παγκόσμιο επίπεδο. Ό κινηματογράφος, ένας συγκεκριμένος συνδυασμός εικόνων και ήχων δηλαδή, ξεπερνιέται σήμερα από τον κατακλυσμό άλλων εικόνων και άλλων ήχων, από την ίδια την προσχώρηση της πραγματικότητας σ' ένα σύστημα εικόνων και ήχων, πού ξεκινούν από τίς φωτεινές έπιγραφές και καταλήγουν στην τηλεοπτική εικόνα. Η ταύτιση της πραγματικότητας με τίς ίδιες της τίς εικόνες, αυτό είναι τό πρόβλημα πού ό κυρίαρχος κινηματογράφος και ή κυρίαρχη (άστική ή άλλη) κριτική δεν καταφέρνουν νά ξεπεράσουν. Καταλήγουν έτσι στο νά κλείνουν τά μάτια όλο και περισσότερο μπροστά στην έξουσία των σύγχρονων όπτικοακουστικών μέσων.

Δέν είναι λοιπόν τυχαίο τό ότι σήμερα ό τρόπος παραγωγής του Ν.Ε.Κ. δεν αντιμετωπίζεται ποτέ σάν πρόβλημα μέσα στις ίδιες τίς ταινίες, αλλά είτε άπωθείται, είτε μυθοποιείται (βλ. Τό άλλο γράμμα του Λιαρόπουλου, ή σε μικρότερο βαθμό τό Πέφτον οι σφαίρες σάν τό χαλάζι του Άλευρά). Ταυτόχρονα, μιά σειρά από σύγχρονες ταινίες (Βαρύ πέπονι, Χαδοζά) στήνουν ένα ιδεολογικό και αισθητικό όμοιομα του παλιού τρόπου παραγωγής, φετιχοποιώντας όλο

και περισσότερο μιά σχιζοφρενή σχέση με τον παλιό κινηματογράφο. Άν ό σημερινός τρόπος παραγωγής έπηρεάζει τό περιεχόμενο και τί μορφή των ταινιών του «νέου» έλληνικού κινηματογράφου αυτό γίνεται λοιπόν, πρώτα και κύρια, με την κατασκευή απ' τί μεριά των ταινιών ενός συστήματος άπόκρυψης και άπώθησής του, γεγονός πού έχει μιά σειρά από ιδεολογικές και αισθητικές συνέπειες. Μπορούμε νά πούμε ότι οι ταινίες μας, στή μεγάλη τους πλειοψηφία, είτε πρόκειται για «ύπερπαραγωγές» (Άγγελόπουλος, Παναγιωτόπουλος) είτε για στρατευμένα ντοκυμανταίρ, άρνούνται νά μιλήσουν για τό πώς παράγονται μέσα στην ίδια τους την σημαίνουσα οικονομία, άρνούνται νά άρθρώσουν έναν κινηματογραφικό λόγο για τίς συνθήκες της παραγωγής τους και μεταφέρουν τό πρόβλημα στο διαφημιστικό μπλά-μπλά των έφημερίδων. Και δεν είναι επίσης τυχαίο ότι οι πρώτες προσπάθειες για την ύπαρξη ενός τέτοιου λόγου έρχονται σήμερα είτε από τον χώρο της ταινίας μικρού μήκους (Ξανθόπουλος, Λιάπτα) είτε από αυτό πού οι διάφορες δοξασίες όνομάζουν «περιθώριο» (Άγγελόπουλος). Οι τρείς αυτοί κινηματογραφιστές συναντούν έτσι την Άναπαράσταση του Άγγελόπουλου, και τό 1969, δέκα χρόνια άργότερα, προβάλλει πάλι μπροστά μας.

ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ:

Για την ομάδα του περιοδικού «Προοδευτικός Κινηματογράφος» άπαντούν οι: Ν. ΒΕΡΓΙΤΣΗΣ, ΑΝΤΑ ΚΛΑΜΠΑΤΣΕΑ και ΑΡΗΣ ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ:

ΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΚΑΙ ΟΣΩΣ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΤΑΙΝΙΑΣ Μετά την παρακμή του λεγόμενου έμπορικού κινηματογράφου, άρχισαν νά εμφανίζονται άλλοι τρόποι παραγωγής μιά πού τό έμπορικό κύκλωμα, τά μικρότερα ή μεγαλύτερα μονοπώλια, δεν επενδύανε πιά σε ταινίες.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ:

Κάτω από αυτόν τον όρο συνήθως έννοείται ή δυνατότητα του κινηματογραφιστή σκηνοθέτη νά φτιάξει την ταινία του δίχως περιορισμούς και αυτόλογα κρισία. Αυτό δεν ισχύει πάντα. Άνεξάρτητη παραγωγή κατά κανόνα συνήθιζουμε νά άποκαλούμε την ταινία αυτή πού έχει γίνει έξω από τό γνωστό κύ-

κλωμα. Υπάρχει όμως διαφορά άνάμεσα στην χρηματοδότηση από ένα μόνιμο μακίηνα στυλ Παπαλιού (πού στο βαθμό πού γίνεται μόνιμος μέσα σε μιά πορεία άπαιτεί κέρδη και έχει τί τάση νά επέμβει στην ταινία) στον περιστασιακό μακίηνα (συγγενείς ή άλλα πρόσωπα γνωστά) πού προσφέρουν μεγαλύτερη έλευθερία κινήσεων και στην αυτοχρηματοδότηση (σπάνια περίπτωση, μιά πού ή πλειοψηφία των σκηνοθετών προέρχεται από μικροαστικά στρώματα και έπομένα δεν έχουν τέτοιες δυνατότητες) ή τί συλλογική χρηματοδότηση από μιά κινηματογραφική ομάδα. Αυτό πάντως πού πρέπει νά ξεκαθαριστεί είναι πώς ή μη χρηματοδότηση της ταινίας από τό έμπορικό κύκλωμα δεν διασφαλίζει και την προοδευτικότητά της, όπως λαθεμένα πιστεύουμε.

Αυτή σε τελευταία άνάλυση δεν διασφαλίζει παρά από την ιδεολογία του σκηνοθέτη. Όπωσδήποτε όμως ή κύρια έπίπτωση της άνεξάρτητης παραγωγής είναι ή δυνατότητα πού δίνεται στο σκηνοθέτη νά εκφράσει τίς προοδευτικές του άπόψεις. Όμως, ή άνεξάρτητη παραγωγή είχε και μιά άλλη έπίπτωση. Στο βαθμό πού ό τρόπος παραγωγής είναι άναπόσπαστα συνδεδεμένος με τον τρόπο διακίνησης (έκμετάλλευσης) της ταινίας και στο βαθμό έπίσης πού ή συντριπτική πλειοψηφία των αίθουσών έλέγχεται από τά μονοπώλια, οι άνεξάρτητες παραγωγές δεν είχαν τί δυνατότητα νά έρθουν σ' έπαφή με τό πλατύ κοινό, (ιδιαίτερα αυτό συνέβαινε την πρώτη περίοδο, πρὸς τό τέλος της δικτατορίας). Έτσι οι θεατές τους ήταν κατά κανόνα διανοούμενοι, κινηματογραφόφιλοι, κριτικοί. Αυτό είχε σάν άποτέλεσμα ή διαμόρφωση αυτών των ταινιών νά έπηρεάζεται βαθικά από τί γνώμη των παραπάνω (και ιδιαίτερα των κριτικών) και όχι από τίς πλατιές λαϊκές μάζες. Άποτέλεσμα; Η τάση για μιά στεία αισθητική άναζήτηση μακριά από τίς πραγματικές άνάγκες του κόσμου.

Η ΚΡΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ: ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Πολλά έχουν ειπωθεί τελευταία πάνω σ' αυτό κι' έτσι θά περιοριστούμε στο νά έντοπίσουμε μερικά πράγματα:

α) Ένα καπιταλιστικό κράτος δεν πρόκειται νά χρηματοδοτεί τους νεκροθάφτες του.

β) Σέ συνθήκες όπως αυτές της Έλλάδας, κυριαρχίας της δεξιάς και έντεινόμενης φασιστικοποίησης (όπως άλλωστε έχει γίνει πανερό σε όλους) τό κέντρο είναι ένα βασικό κανάλι κρατικού πα-

Δήμητρα Διακόκη

Είδη
χειροποίητα
παραδοσιακά

έπιπλα
ύφαντά
κεραμικά
καλά
και
άλλα διακοσμητικά
άντικείμενα.

ΗΘ

Θησέως 78 Καλλιθέα Τηλ. 95.68.293

ρεμβατισμού και έλέγχου της κινηματογραφικής παραγωγής.

γ) Οί ταινίες που παράγει δεν μπορεί παρά να εκφράζουν με μεγαλύτερη ή μικρότερη συνέπεια την κρατική πολιτική. Χαρακτηριστικά παραδείγματα: ΧΑΠΥ ΝΤΑΙΗ, 1922 (Για πίο συγκεκριμένα βλ. Προοδευτικός κινηματογράφος, Νο 3). Η λύση που προτείνουν οι ρεφορμιστές για συμμετοχή στη διοίκηση και πώς αυτή θα διασφαλίσει τις δημοκρατικές διαδικασίες είναι αποπροσανατολιστική. Η έμπειρία του φρεσιβάλ ή ακόμα ή συμμετοχή στις επιτροπές λογοκρισίας, έχουν δείξει, με τον καλύτερο τρόπο, (γιά να περιοριστούμε στον κινηματογραφικό τομέα) πώς ή συμμετοχή στις κρατικές επιτροπές και τους οργανισμούς στις σημερινές συνθήκες δεν διασφαλίζει και τη δημοκρατική τους λειτουργία.

ΔΥΟ ΚΙΝΔΥΝΟΙ: Η ΞΕΝΟΔΟΥΛΕΙΑ ΚΑΙ Ο ΛΑΙΚΙΣΜΟΣ
Α: Η ΕΝΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΟΚ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΘΟΙ ΓΙΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΕΣ Ή Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΥΡΩΠΑΙΟΥΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΕΣ:

Μία τάση που παρουσιάζεται τελευταία, της ταινίας είναι ή αντιμετώπιση της Δ. Ευρώπης, τόσο σαν πηγή χρηματοδότησης, όσο και σαν αγορά ταινιών - (έκμεταλλευση). Αυτή ή τάση κύριους - μέχρι τώρα - εκπροσώπους της έχει τον Άγγελόπουλο (πρωτοπόρο στην προκειμένη περίπτωση) με την χρηματοδότηση των ΚΥΝΗΓΩΝ από τη γαλλική και γερμανική τηλεόραση και της καινούριας του ταινίας από τη γαλλική, γερμανική και ιταλική τηλεόραση, αποκλειστικά αυτή τη φορά. Τόν Παναγιωτόπουλο, σκηνοθέτη με ξένη κουλτούρα, απομακρυσμένο όλοφάνερα από την ελληνική πραγματικότητα που σαφώς, τόσο με την πρώτη του ταινία, όσο και με τη δεύτερη, μετέφερε στον ελληνικό χώρο μιά αισθητική και μία προβληματική αντανάκλαση της ιδεολογικής αποσύνθεσης της γαλλικής μπουρζουαζίας. (Πάνω σ' αυτό βλ. Προοδευτικός Κινηματογράφος, Νο 3).

Αυτό που απασχολεί τον Παναγιωτόπουλο που τόσο εξύμνησε (δχι τυχαία βέβαια) ή αστική και ρεβιζιονιστική κριτική, το πρόβλημα του ελληνικού κινηματογράφου κεντράρεται στο ότι δέ δίνουμε σημασία, στους Ξένους. Δεν αναφέρει τίποτα γιά το ελληνικό κοινό. Φτάνει μάλιστα ξετοσίπωτα να προτείνει σά λύση τη νομοθεσία δυτικού τύπου. Χαρακτηριστικές γι' αυτή την τάση ξενοδοουλίας των Έλλήνων κινηματογραφιστών, είναι και οι δηλώσεις της πρόσφατα δημιουργημένης «συνεργα-

τικής» από τους Ρεντζή, Νικολαΐδη, Μακρή κλπ. Ίσως πείκονες: Μά είναι κακό να χρηματοδοτηθούν ελληνικές ταινίες από δυτικοευρωπαϊκά κεφάλαια; Είναι κακό να έχουμε σά στόχο και την ξένη αγορά;

Πρίν όμως διατυπωθούν αυτές οι άφελεις ερωτήσεις, άς δούμε μερικά στοιχεία, άς δούμε τη σημερινή πολιτική συγκυρία: Η Ελλάδα σήμερα σά πλαίσια της ξενόδοουλς κυβερνητικής πολιτικής, της πολιτικής της έξαρσης σέ όλους τους τομείς μετά από ανταλλάγματα και παραχωρήσεις πήρε τό «δωρό» της εισδοχής στην ΕΟΚ. Έδω βέβαια δεν πρόκειται να αναλύσουμε τις γενικότερες επιπτώσεις της «ένταξης». Θά περιοριστούμε στίς επιπτώσεις στον κινηματογράφο. Ήδη ανακοινώθηκε πώς τό ελληνικό φρεσιβάλ καταργείται. Η νομοθεσία των Ιμπεριαλιστών απαγορεύει τά εθνικά φρεσιβάλ. Προσπαθεί να πάρει όλα τά δυνατά μέτρα πού θά επιτρέψουν την ταχύτερη άφομοίωση των λαών από την κυρίαρχη Ιμπεριαλιστική κουλτούρα.

Κάτω άπ' αυτές τις συνθήκες είναι πολύ σημαντικό οι καλλιτέχνες, οι κινηματογραφιστές, να αντισταθούν στην Ιμπεριαλιστική κουλτούρα.

Όπως είπαμε και παραπάνω κι' όπως είναι γενικά παραδεκτό, ή όλική παραγωγή και ό τρόπος χρηματοδότησης σαφώς επηρεάζει την ιδεολογία (μορφή και περιεχόμενο) της ταινίας. Αναρωτιόμαστε λοιπόν τί είδους θέσεις θά πρδωθήσει ή ταινία του Ρεντζή ΓΚΑΣΤΑΡΜΠΑΪΤΕΡ ή του Νικολαΐδη πού μάλιστα θά 'χει σά θέμα της την επίδραση των ξένων τρόπων ζωής στο τόπο μας, όταν χρηματοδοτηθούν από ξένα (γερμανικά ή άλλα) κεφάλαια;

Και μήπως αυτού του είδους ή χρηματοδότηση δεν άποτελεί την άρχή της διείσδυσης ξένου κεφαλαίου στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα στον τομέα του κινηματογράφου;

Β: ΤΟ ΠΙΣΩΓΥΡΙΣΜΑ ΣΤΗΝ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΣΤΟ ΛΑΙΚΙΣΜΟ

Φέτος είχαμε τό πρώτο πείραμα, την πρώτη καθαρά εμπορική παραγωγή με σκηνοθέτη τό Μαργκό - σκηνοθέτη μέ ένα παρελθόν προοδευτικού κινηματογραφιστή: ΑΠΟ ΠΟΥ ΠΑΝΕ ΓΙΑ ΤΗ ΧΑΒΟΥΖΑ μέ τό Βέγγο. Ό ίδιος ό σκηνοθέτης και οι νέοι υποστηρικτές της κυβερνητικής πολιτικής (στό όνομα του αντιιμπεριαλισμού) του ΕΚΚΕ υποστηρίζουν πώς ή ταινία είναι λαϊκή και πώς γι' αυτό έκοψε τόσα εισιτήρια. Έμεις πιστεύουμε πώς ή ταινία είχε αυτή την επιτυχία.

α) Γιατί έπαιζε ό Βέγγο.

β) Γιατί πλασαρίστηκε έντεχνα σαν ταινία νέου - προοδευτικού σκηνοθέτη άκριδώς γιά να εκμεταλλευτεί τη θέληση του κόσμου γιά μία ταινία πού θά άσχολιόταν μέ τα προβλήματά του. Όμως ή ταινία δεν λέει τίποτα παραπάνω από μιά ένπιθεώρηση. Άκροθίγει μιά σειρά από ζητήματα τελείως έπιφανειακά και άναπαράγει μιά μικροαστική και μηχανιστική αντίληψη γιά τά πράγματα (βλ. Προοδευτικός Κινηματογράφος Νο.3). Η ΧΑΒΟΥΖΑ άπέδειξε μέ τόν καλύτερο τρόπο πώς ή εμπορική παραγωγή σημαίνει και τρόπο γυρίσματος, και τρόπο αντιμετώπισης του θέματος. Φυσικά ό Μαργκό είχε πλήρη έπίγνωση γιά ό,τι έκανε. Η ταινία αυτή πιστεύουμε πώς άποτελεί ένα πισωγύρισμα γιά τόν ελληνικό κινηματογράφο. Η ΧΑΒΟΥΖΑ άντικειμενικά χτυπάει τις προσπάθειες των προοδευτικών κινηματογραφιστών να μπουν στίς αίθουσες. Οι παραγωγοί και οι διανομείς σίγουρα θ' άρχίσουν να πιέζουν (έκείνοι τώρα) γιά παρόμοιες ταινίες*, έκει πού ήταν έτοιμοι να ύποχωρήσουν κάτω από την πίεση των ταινιών πού φτιάχνονταν, και να δάλουν στίς αίθουσες ταινίες, όπως Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΩΝ ΤΥΦΛΩΝ.

ΑΥΤΟΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΟΜΑΔΩΝ - ΦΤΗΝΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ - ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΥΚΛΩΜΑ

Γιά τούς προοδευτικούς κινηματογραφιστές ή μόνη λύση πού ύπάρχει μακροπρόθεσμα είναι να στηριζόμαστε στίς δικές μας δυνατόμεις. Κι' έπειδή ό κινηματογράφος χρειάζεται πολλά λεφτά είναι άπαραίτητο να ένώσουμε τις δυνατόμεις μας και στο οικονομικό έπίπεδο. Όμως αυτό δεν πρέπει να γίνει ένκαιριακά, αλλά πρσά μιά συγκεκριμένη ιδεολογικοπολιτική βάση με προοπτική τη συλλογική δουλειά, ακόμα και στο έπίπεδο σκηνοθεσίας. Έδω είναι πολύ σημαντικό να ξεκαθαρίσουμε πώς δεν έννοούμε τη συνένωση σκηνοθετών, αλλά κινηματογραφιστών όλων των ειδικοτήτων. Βέβαια, δεν πρέπει να ύπάρχουν ψευδαισθήσεις. Οι ταινίες θά είναι λίγες. Η παραγωγή φτωχή, πράγμα πού σίγουρα θά διαμορφώσει και μιά αισθητική. Όσον άφορά τη διανομή - διακίνηση των ταινιών, από τη μιά πρέπει ν' άγωνιστούμε γιά να προβάλλονται σέ κάθε σύλλογο (παρά και ένάντια στή νέα λογοκρισία των ρεβιζιονιστών) στίς συνοικίες και στην έπαρχία, στους τόπους δουλειάς. Άκόμα όμως πρέπει να άγωνιστούμε ένάντια στην κρατική πολιτική γιά τό δικαίωμα να παίζονται οι ταινίες μας, ένάντια στη

λογοκρισία. Γιά τό δικαίωμα να παίζονται οι ταινίες στίς αίθουσες, πρέπει να άγωνιστούμε ένάντια σά ξένα μονοπώλια. Τελειώνοντας μέλουμε να πούμε πώς όταν μέλαμε γιά τέτοιες όμάδες, δεν πιστεύουμε βέβαια πώς θά άποτελέσουν κάποιο είδος σοσιαλιστικής νησιδς. Στο βαθμό πού θά ύπάρχουν μέσα σέ μιά καπιταλιστική κοινωνία και παράγουν προϊόντα πού μπορεί να φέρουν κέρδη, ύπάρχει πάντα ό κίνδυνος μετατροπής τους σέ καπιταλιστική κερδοσκοπική έπιχείρηση. Όμως, είναι ή μόνη λύση πού ύλέπομε στίς σημερινές κοινωνικές συνθήκες πού επιτρέπει τό φτιάξιμο ταινιών κατ' άρχήν, χωρίς αυτολογοκρισία και ιδεολογικές παραχωρήσεις.

* Η μέχρι τώρα έμπειρία έχει δείξει πώς ύπάρχουν σημαντικά περιθώρια διακίνησης μέσα από τέτοιο «παρακύκλωμα».

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Άπό τυπογραφική παραδρομή στο προηγούμενο τεύχος μεπεδείχτηκαν τά κείμενα των άπαντήσεων του Τάκη Παπαγιαννίδη και του Νίκου Παναγιωτόπουλου.

Γιά να διαβαστούν σωστά τά κείμενα, ό άναγνώστης πρέπει να έχει ύπόψη του:

● Η άπάντηση του Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ τελειώνει μέ την τρίτη παράγραφο (4η στήλη) της σελ. 44 στή φράση: «... μ' έναν όγκο δουλειάς πού θά πρέπει να τά βγάλες πέρα μόνος σου».

● Η άπάντηση του Τ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗ άποκαθίσταται στή σωστή της ακολουθία άν άφαιρέσουμε την άπάντηση του Ν. Παναγιωτόπουλου πού παρεμβλήθηκε. Δηλαδή άφαιρούμε στή σελ. 44 (4η στήλη): «Προσπάθησα πάντα και στίς δύο μου ταινίες...

... πού θά πρέπει να τά βγάλες πέρα μόνος σου».

ΙΔΕΟΔΡΟΜΙΟ
αθεμιτο περιόδο πολιτικής δράσης και καθύπουρος

ΤΡΙΑ ΤΕΥΧΗ
ΕΠΙΕΡΩΜΕΝΑ

ΟΤΙ ΔΕΝ
ΜΠΟΡΟΥΝ
ΝΑ ΠΟΥΝ
ΟΙ
ΓΥΝΑΙΚΕΙΕΣ
ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ
ΣΩΜΑΤΕΙΑ
& ΟΜΑΔΕΣ
ΤΟ ΔΗΜΟ-
ΣΙΕΥΟΥΜΕ
ΕΜΕΙΣ
ΣΤΑ 3
ΤΕΥΧΗ

... ζητάμε 'αυτονομους'
συνδρόμητες

... για τό 1979 δρ. 700

ΣΙΜΟΝ ΝΤΕ ΜΠΩΒΟΥΑΡ
Ένας πολύ γλυκός θάνατος.
 Μετ.: Γεωργία Άλεξίου
 Έκδ.: «Γλᾶρος»

Τό «χρονικό» αυτό περιγράφει με συγκίνηση τό θάνατο τῆς μητέρας τῆς συγγραφέως. Είναι τόσο μεγάλη ἡ δύναμη γιά συμπάθεια, πού μέσα ἀπ' τό χρονικό ἑνός θανάτου μάς οδηγεῖ νά ἀναλογιστοῦμε τό βαρύ – καί ἀμετάκλητο – λάθος νά ζήσουμε μέ ἕναν τρόπο πού δέν ἀποφασίσαμε οἱ ἴδιοι.

Ἡ ἐπιθανάτια ἀγωνία καί οἱ ἀναλαμπές ἀγάπης καί ἐχθρότητας λέγονται μέ ἀνελέτητη εὐκρισία καί θαύ ἀνθρωπισμό.

ΣΠΥΡΟΥ ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΥ
Πῶς φτάσαμε στήν 4η Αὐγούστου.
 Γ' ἔκδοση.
 Έκδ.: «Διάλογος», Ἀθήνα 1978

Κυκλοφόρησε σέ τρίτη ἔκδοση τό πολυδιαβασμένο βιβλίο τοῦ Σπ. Λιναρδάτου πού μέ τή ζωντανή ἀφήγησή του ἀναπαριστᾷ τίς συνθήκες πού ὀδήγησαν στή φασιστική δικτατορία.

Α. ΠΕΤΡΟΠΙΝΤΟ – Ζ. ΣΙΜΕΝΑΟΥΕΡ
Πίσω ἀπό τό μύθο τοῦ ἀνδρα
 Έκδ.: Ἀντ. Λιδανής.
 «Νέα Σύνορα»

Ὁ Α. Πιτροπίντο εἶναι διεθνὴς μεγάλης ψυχιατρικῆς κλινικῆς στή Ν. Ὑόρκη καί ἡ Ζ. Σιμενάουερ ψυχολόγος καί συγγραφέας ψυχιατρικῶν βιβλίων. Τό βιβλίο εἶναι ἀποτέλεσμα ἔρευνας σέ 4.500 ἀνδρες πού ἀπαντοῦν σέ μιά σειρά ἀπό ἀδιάρκτες – «προσωπικές» ἐρωτήσεις.

Ὡς τό ἀρχα χαρακτηρίστηκε σάν «τό πῶς ἐκρηκτικό βιβλίο γύρω ἀπό τή σεξουαλικότητα τῶν ἀνδρῶν». Ἐρμηνεύει ψυχολογικά τή διαπλοκή ὧλων τῶν εἰδῶν τῶν σεξουαλικῶν σχέσεων καί μιλᾷ «ὑπερφρασά» καί χωρίς πουριτανισμό» γιά τίς αἰτίες πού διαμορφώνουν τή σεξουαλική συμπεριφορά. ἀναζητώντας τις στή

βρεφική, νηπιακή, παιδική καί ἐφηδική ἡλικία καί στίς σχέσεις γονιοῦ – παιδιοῦ. Κατά τή γνώμη τῶν συγγραφέων τοῦ τό βιβλίο μέ τίς ἀποκαλύψεις του «λύνει πολλές παρανοήσεις, δίνει τίς γνώσεις γιά τήν ἐρμηνεία τῆς συμπεριφοράς τῶν ἀνδρῶν καί οδηγεῖ στή σωστή ἀντιμετώπιση τῶν σχέσεων ἀνδρῶν καί γυναικῶν ἀδιάφορα μόρφωσης, τάξης καί ἡλικίας».

ΠΕΤΡΟΥ ΡΟΥΣΟΥ
Ἡ μεγάλη πενταετία 1940 – 1945
Ἡ ἐθνική ἀντίσταση καί ὁ ρόλος τοῦ ΚΚΕ Τόμος Β. Έκδ.: «Σύγχρονη Ἐποχή».
 Ἀθήνα 1978

Ὁ Β' τόμος περιλαμβάνει τὰ κεφάλαια – βιβλία Δ' καί Ε': Τό κορύφωμα (1944) καί ἡ ἀπελευθέρωση καθὼς καί ἡ βρετανική ἐπέμβαση. Ὁ Π. Ρούσος καί σὺν Β' τόμο ἐπιχείρησε μέ «πατρικό» τρόπο τή δουλειά του καί μέ εὐσυνειδησία διεκπεραίωσε ἕνα ἔργο δύσκολο: Τό ἔργο του εἶναι πέρα ἀπὸ ἐνθύμημα· ἐπιχειρεῖ – καί σέ μεγάλο βαθμό τό πετυχαίνει καλύτερα ἀπὸ πολλά ἀνάλογα ἔγγραφα – νά εἶναι σύγχρονος καί μιά συνολική σύνθεση καί «ἐξήγηση» δῶν διαδραματίστηκαν στή φάση τῆς ἥττας τοῦ Ἑαμικοῦ κινήματος. Ὁ Β' τόμος ἀναφέρεται στά κρίσιμα ζητήματα τοῦ '44, τοὺς θεσμούς πού ἀναπτύχθηκαν στήν Ἐλευθερία Ἑλλάδα, στίς ποικίλες συμφωνίες πού συνήψε τό ΕΑΜ καί τέλος τήν παρέμβαση τῶν Βρετανῶν καί τήν ἥττα τοῦ κινήματος.

ΖΗΣΙΜΟΥ ΛΟΡΕΝΤΖΑΤΟΥ
Παλίμψηστο τοῦ Ὁμήρου. Έκδ.
 «Θυμέλη», Ἀθήνα 1978

Σέ ἕνα μικρό δοκίμιο ὁ Ζ. Λορεντζάτος ξαναδιαβάζει τήν Ἰλιάδα – «τό ποίημα τῶν ποιημάτων» – καί μέσα ἀπὸ τήν σύγχρονη ἐμπειρία καί τήν δική του προσέγγιση ἀνακαλύπτει τήν πάντα ζῶσα γέυση τοῦ ὁμηρικοῦ ἔργου καί τήν διδασχά του πού ἐπιδιώκει στήν ἐλληνική γλῶσσα.

ΘΑΝΑΣΗ ΜΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ
Μακρυγιάννης καί τό 1821: ἕνα παράδειγμα ἱστορικῆς μνήμης.
 Σάνη 1978

Στή σύντομη μελέτη τοῦ ὁ Θ. Μ. ἀναζητᾷ τήν ὀπτική τοῦ Μακρυγιάννη γιά τό '21 καί διερευνᾷ τό «ἦθος καί τό πάθος» τοῦ ἀγωνιστῆ.

ΕΛΕΝΗ Κ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ
Ἡ οἰκογένεια Ἀθήνα 1978

Τό δοκίμιο τῆς Ἐλ. Ἰωαννίδου – μιά κριτική εἰσαγωγή στήν ἔρευνα τῆς οἰκογένειας καί στήν προβληματική τῆς κοινωνικοποικτικῆς τῆς λειτουργίας ἀποτελεῖ ὁλοκληρωμένη καί συνολική ἐξέταση τοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογένειας. Ἡ διαχρονική ἀνάλυση τεκμηριώνει τήν κοινωνικοποικτικὴ λειτουργία τῆς οἰκογένειας: ἡ οἰκονομική, ἡ παιδευτική, ἡ ψυχοσωματική σχέση τοῦ κύτταρου τῆς οἰκογένειας μέ τό ἄτομο ἀναπτύσσεται καί ἐρμηνεύεται. Οἱ παρατηρήσεις τῆς Ε.Ι. εἶναι εὐστοχες καί διεισδυτικές καί ἡ συνθετική τῆς προσπάθειας εὐδοκάνεται· ἡ φτωχή ἐλληνική βιβλιογραφία πλουτίζεται μέ μιάν ἀξιόλογη συμβολή.

ΜΙΧΑΛΗ ΚΑΤΣΑΡΟΥ
Ἀλφαθητάριον – ποιήματα Α-Ω
 Έκδ. «Μνήμη», 1978.

«Κάποτε λόγοι ἢ ταραξίες πολίτες Ἀθηναίων ἔκαμαν μεγάλη φασαρία γιά τό περίφημο «Ἀλφαθητάριον τοῦ Ἠλίου». Ἐγώ θυμοῦμαι τό δικό μου Ἀλφαθητάριον μέ τή Ρόδω, Ρήνα, Βελή πού τό ἔχασα τότε – ζωγραφισμένο μέ μπλέ – κόκκινο μολύδι καί δέν γνωρίζω ἀν ἦτο τοῦ Ἠλίου ἢ Ἀθηναίων ἢ ἄλλων πεπνυκῶτων ἀτόμων ἢ ἡμερομηνιών...» Αὐτά μᾶς λέει ὁ ποιητής γιά τό νέο βιβλίο του.

Τό «Ἀλφαθητάριον», τοῦ Μιχάλη Κατσαροῦ, ἀποτελεῖται ἀπὸ εἰκοσι τέσσερις ἐνότητες, δῶ καί τὰ γράμματα τῆς «ἀλφαβήτας». Ἡ πρώτη λέξη κάθε ἐνότητας ἀρχίζει μέ τό ἀντίστοιχο γράμμα. Οἱ ἐνότητες, δέν εἶναι ἑξοκόμενες – ἀσχετες ἢ μιά μέ τήν ἄλλη, ἀλλά διαρθρώνονται γύρω ἀπὸ ἕναν κεντρικό ἄξονα.

Ἡ ποίηση τῆς «βιοτερῆς» – σημερινῆς φάσης τοῦ Κατσαροῦ εἶναι μιά δημιουργία πού ἐντελῶς περιέργη, δέν συζητεῖται καί δέν διαβάζεται. Θεωρώντας τήν ὅμως σὺν ὅλῃ τῆς διατρέχεται ἀπὸ ἕνα ὁμοίотροπο ὕψος καί σέ «σπαράγματα» ἔχει στιγμές ἰσάξιος σέ εὐρηματικότητα μέ τίς καλύτερες τῆς πρώτης δημιουργίας του. Ἡ δέξυτητα, ἡ εἰρωνία, ἡ π-

κρα – σέ «σπαράγματα» ἢ ὄχι, εἶναι γνήσια ποιητικές σὺν ἔργο τοῦ Κατσαροῦ.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΠΡΙΦΤΗ
Ρωσία – ταξιδιωτικό
 Έκδ. «Σύγχρονη Ἐποχή»
 Ἀθήνα 1977

Ἡ Κ.Π. καλλιεργεῖ τό ἑξα-σμένο εἶδος τοῦ ταξιδιωτικοῦ ἀφηγήματος. Μέ τίς περιπλανήσεις τῆς στή ρωσική γῆ ἔχει τήν εὐκαιρία μέ παρατηρήσεις καί πληροφορίες νά ἐκμυστηρευτεῖ συγχρόνως σέ προσωπικό τόνο, γενικώτερα διώματα καί ἰδέες.

Π.Σ. ΔΕΛΤΑ
Ἐλευθέριος Βενιζέλος
Ἡμερολόγιο – Ἀναμνήσεις
Μαρτυρίες – Ἀλληλογραφία
Α' μέρος.
Ἐπιμέλεια: Π.Α. Ζάννα.
 Έκδ.: «Ερμής», Ἀθήνα 1978

Ὁ τόμος αὐτός πού ὁ Παῦλος Ζάννας ἐπιμελήθηκε – ὁ δρος εἶναι σίγουρα πολύ ὑποτονικός γιά τήν ποιότητα τῆς δουλειᾶς τοῦ Π.Ζ. – ἔχει κι' ὅλας πάρει τή θέση του στά γράμματά μας. Ἡ «ἐκ θαθέων» ἀπομνημόνευση τῆς Πηνελόπης Δέλτα σέ σκόρπιες ἢ συγκροτημένες σημειώσεις παρέχει ζωντανά καί ἀπὸ πρῶτο χέρι στοιχεία γιά τίς «ἐσωτερικές διακινήσεις» στήν κλειστή οἰκογένεια τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς καί πνευματικῆς ἐλίτ. Τό βιβλίο εἶναι χρήσιμο, ὄχι μόνο γιά τίς πληροφορίες καί ἐκτιμήσεις πού κάνει – καί πού πολλές ἀπὸ αὐτές ἀποτελοῦν νέα στοιχεία – ἀλλά καί γιά τή γνώση τῆς «νοοτροπίας» πού ἐνέπνεε, καί πού ἐξακολουθεῖ νά ἐμπνέει, τήν ἀρχουσα τάξη τῆς χώρας. Ἡ δουλειά τοῦ ἐπιμελητῆ εἶναι ὑποδειγματική· μέ τό σχολιασμό καί τήν κατάταξη τῆς ὅλης ἀνασφάλης ἕνα ὕλικο πολύτιμο καί μοναδικό.

J. W. GOETHE
Ἡ τριλογία τοῦ πάθους.
Προλεγόμενα – Κριτική ἀνάλυση
ἔμμετη μετάφραση:
 Βασ. Ι. Λαζανά, Ἀθήνα 1977.

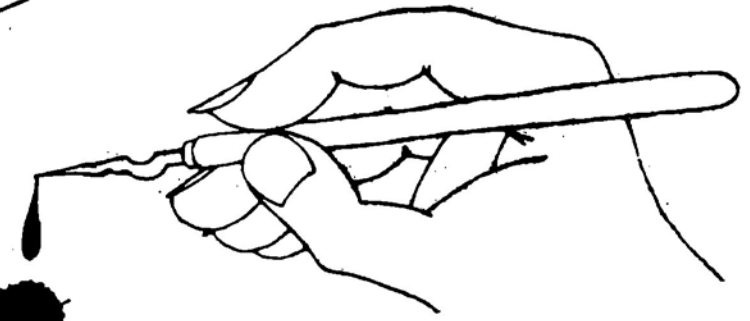
Ἡ τριλογία (σὺν Βέρθερο – Ἐλεγεία τοῦ Μαρίενμπαντ – Κατευνασμός) εἶναι κορυφαία στιγμή τοῦ ὄρουμ Γκαίτε. Ἡ ἀναταραχή σὺν συνασθημάτων ἑνός, στήν ἡλικία πολύ προχωρημένου, ποιητῆ βρῆσκει τήν τέλεια ἐκφραστική τῆς ὁλοκλήρωσης. Τό βιβλίο αὐτό εἶναι πολύτιμο· γιατί ὁ Βασ. Λαζανάς ἔχει κάμει μιά ἐξαιρετική φιλολογική δουλειά καί μιά δημιουργική κριτική προσέγγιση ἑνός σημαντικοῦ ποιητικοῦ ἔργου.

Κάθε Κυριακή

Εξόρμηση
 ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΗ
 ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

● Στη συνέχεια του διαλόγου για τις συνθήκες του εμφύλιου στην Κρήτη, απ' άφορμή το βιβλίο του Γ. Μανούσακα «Ο εμφύλιος - στη σκιά της 'Ακροναυπλίας» δημοσιεύουμε γράμμα του ΛΕΥΤΕΡΗ ΗΛΙΑΚΗ:

Κύριε Διευθυντά,

Σας παρακαλώ να δημοσιεύσετε, αν επιθυμείτε το παρακάτω σημείωμα:

Τελευταία άρχισαν να εκδίδονται και να κυκλοφορούν βιβλία που αναφέρονται στην μεταπολεμική περίοδο και στον εμφύλιο πόλεμο στο Ν.Χανίων. Διάβασα ένα σημείωμα του Γιάννη Λιονάκη που δημοσιεύτηκε στο «Αντί» και αναφέρεται στο βιβλίο του Γ. Μανούσακα «Ο Εμφύλιος». Διάβασα συνέχεια και την απάντηση του Μανούσακα.

Σ' αυτήν μάλιστα ο Μανούσακας άναφερε και το όνομά μου. Έγραφε συγκεκριμένα ότι ο Κοκοβλής με έστειλε να κατέδω στην πόλη με σκοπό να με πιάσουν και με τον τρόπο αυτό να με βγάλει από τη μέση. Αυτό ο Μανούσακας το άντέγραψε από άλλου, έχει όμως σημασία ότι το χρησιμοποιεί.

Σήμερα ο Κοκοβλής, όπως είναι γνωστό, ακολουθεί κομματικά διαφορετική κατεύθυνση.

τρες άφου ύπηρεξε εκτός από τά άλλα και γραμματέας του Έργατικού Κέντρου Χανίων. Άλλωστε τό κυνηγητό των άνταρτών εκείνη τήν περίοδο ήταν τόσο σκληρό πού ο θάνατος παραμόνευε, όχι μόνο στην πόλη, αλλά και στην πιό ψηλή κορφή του βουνού. Τώρα, αν πιάστηκα μετά από τέσσερις μήνες ήτανε και λίγο ζήτημα τύχης. Λίγες μέρες ακόμα αν περνούσαν, ίσως νά μή μ' έπιαναν ποτέ. Αυτό όμως είναι άλλη ιστορία. Έκείνο πού πρέπει έδώ νά πούμε καθαρά είναι ότι ή παραπάνω κατηγορία εναντίον του Κοκοβλή είναι τελείως άβάσιμη και άδικη.

Διαβάζοντας κανείς τό βιβλίο του Μανούσακα, σχηματίζει χωρίς καμιά δυσκολία τήν εντύπωση ότι ένα τέτοιο βιβλίο δέν θά μπορούσε νά γραφτεί διαφορετικά από ένα ανοιχτό έχθρό του κινήματος. Αυτή είναι άλλωστε ή άποψη και ενός από τους πιό στενούς φίλους του Μανούσακα πού στάθηκε δίπλα του και του συμπαραστάθηκε στις πιό δύσκολες μέρες και πού τό όνομά του τό άναφέρει πολλές φορές στο βιβλίο του. Είναι άδύνατο φυσικά ν' άναφερθώ με δεβαιότητα

κανε. Κανένας μας δέν τούς λυπήθηκε και δέν ελπε νά πάμε νά τούς θάψουμε...». Καί παρακάτω γράφει ότι του ελπε ο σύνδεσμος του Τσιτήλου Βασιλίας Κουταλώνης: «Όταν τέλος βληθήκαμε δέν νοιαστήκαμε νά τούς υπερασπιστούμε και τούς εγκαταλείψαμε. Άν ρίχναμε δέκα ντουφέκια θά γλυτώνανε. Άλλά κι' αυτοί δέν ρίξανε μιά πιστολιά πού θά θρούφταν οι στρατιώτες νά γλυτώσουν». Πιό κάτω ακόμη άναφέρει ότι ο Χρήστος Μπολούδης του ελπε: «Αυτοί μέ διατάξανε νά σκοτώσω τόν πατέρα μου».

Ο Τσιτήλος ήταν Γραμματέας του Γραφείου Περιοχής Κρήτης του Κ.Κ.Ε. και ο Μακρυδάκης Γραμματέας της Περιφερειακής Επιτροπής Χανίων και μέλος του Γραφείου Περιοχής. Έπσαν πραγματικά σέ ενέδρα σέ ύψόμετρο 2.000 μέτρα και σκοτώθηκαν. Άφου έπσαν σέ ενέδρα πρωινές ώρες σέ δλόγμνα δουνά ήταν πολύ δύσκολο, μάλλον άδύνατο, νά γλυτώσουν, όχι δέκα αλλά και χίλια ντουφέκια νά ρίχνανε οι σύνδεσμοι. Τέσσερα άτομα εύκολα κυκλώνονταν όταν ο αντίπαλος είναι πολύ ισχυρότερος.

Ο Κουταλώνης, όπως και κάθε άλλος άντάρτης, δέν μπορούσε ν' άφήσει σκόπια νά σκοτώσουν οι χωροφύλακες έναν οποιοδήποτε σύντροφό τους. Ο Κουταλώνης και ο Περιογιάννης, πού ήταν άν δέν άπατάμαι ο σύνδεσμος του Μακρυδάκη, ήταν συνειδητοί αγωνιστές και παλικάρια, αλλά πολλές φορές ή παλικαριά δέν μπορεί νά φέρει άποτέλεσμα. Κι αυτά πού τούς άποδίδει ο Μανούσακας άποτελούν θρυσία μεγάλη στη μνήμη τους. Είναι επίσης καθαρό ψέμα τό ότι δέν ελπε κανείς άντάρτης νά θάψουνε τούς νεκρούς. Τόν Μακρυδάκη συγκεκριμένα τόν έθαψα έγώ μαζί μέ τόν Κουταλώνη. Ψάχναμε μάλιστα άκεκή ώρα για νά τόν δρούμε. Θυμώμαι πολύ καλά τή φριχτή εικόνα πού παρουσίαζε τό σώμα του χωρίς κεφάλι. Δέν μετακινήσαμε καθόλου τό νεκρό, αλλά βάλανε πέτρες γύρω του και πάνω ρίξαμε μαλωτύρες (τσάι του δουνού), πού τήν ξεριζώναμε μαζί μέ λίγο χώμα. Τόν Τσιτήλο

τόν δρήκαμε θαμμένο, γιατί τόν έθαψαν τήν επομένη σχεδόν του θανάτου του οι βοσκοί.

Ψέμα πού ξεπερνά τά δρια της κακοήθειας είναι και τό ότι ο Χρήστος Μπολούδης ελπε στο Μανούσακα «αυτοί μέ διατάξανε και σκότωσα τόν πατέρα μου». Ποιοί αυτοί; Ο Τσιτήλος και ο Μακρυδάκης δέν ζούσαν τότε. Άλλά εκτός αυτού έγώ άκουσα ο ίδιος στη συνέλευση της ομάδας τόν Μπολούδη πού ελπε ότι πηγαινόνατας στο σπίτι του δέν ελχε σκοπό νά σκοτώσει τόν πατέρα του, αλλά τό νονό του, πού ήταν όργανο του διοικητή χωροφυλακής και ενεργούσε για νά παρουσιάσει και εκείνον και τόν άδελφό του Μιχάλη. Ο Χρήστος πίστευε, λαβεμένα φυσικά, ότι μέ μιά τέτοια ενεργεια θά σταματούσαν οι παρουσιάσεις των άνταρτών. Δέν ήταν θεωρητικά καταρτισμένος και δέν μπορούσε νά κατανοήσει πώς ή κρίση του κινήματος ελχε κριθεί και ότι τέτοιες ενεργειες έβλαπταν τό κίνημα αντί νά τό ώφελούν. Όταν λοιπόν τράδηξε τό πιστόλι νά σκοτώσει τό νονό του, έπесе πάνω του ο πατέρας του και τότε, θολωμένο όπως ήταν τό μυαλό του, πρόδωκε στην άποτροπαιη πραγματικά ενεργεια του. Φυσικά, μέσα στο κλίμα ενός σκληρού και άγριου εμφύλιου πολέμου, ήταν έπόμενο νά μή φαίνεται τότε τόσο άποτροπαιη, όσο φαίνεται, σήμερα αυτή ή πράξη. Δέν ήταν έντελώς σπάνιες οι περιπτώσεις πού πατέρας και γιός, είτε άδελφοί και στενοί συγγενείς, δρήθκαν σέ αντίθετα στρατόπεδα πολεμώντας μέ τό δπλο στο χέρι. Έδώ χωρίς νά πάψουμε νά εκτιμούμε και νά κρίνουμε τις ξεχωριστές πράξεις, θά πρέπει νά ξεετάσουμε, ποιοί ήταν οι κύριοι εμπνευστές και οργανωτές του εμφύλιου πολέμου. Ο Μπολούδης, ήταν συνειδητός και αδιάλλαχτος επαναστάτης ήταν όμως άπότομος και σκληρός.

Σχετικά μέ τόν Κωντοκωσταντή πού τόσο πολύ εκθειάζει ο Μανούσακας, αυτό πού ξέρω είναι ότι τελευταία πέραν τό ότι ελχε γίνει κακότροπος και έρειστικός, ελχε σπάσει και τό ήθικó

Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Δέν συμμερίζομαι σέ καμιά περίπτωση τις άπόψεις και τήν γραμμή πού ακολουθεί. Ωστόσο όμως δέν μπορώ νά δεχτώ σάν άληθινή τήν κατηγορία πού του άποδίδεται.

Στήν πόλη των Χανίων κατέβηκα πραγματικά τό καλοκαίρι του 1950 για νά άνασυγκροτήσω τή διαλυμένη κομματική όργανωση. Κατέβηκα όμως μέ άπόφαση της κομματικής όργανωσης του βουνού και μέ πλήρη δική μου συγκατάθεση. Δέν ελχα τήν παραμικρή άντίρρηση γι' αυτό. Ίσα ίσα μάλιστα πού ήμουνα από τούς πρώτους πού τόνισα τήν άνάγκη άνάπτυξης της πολιτικής δραστηριότητας μετά τήν στρατιωτική ήττα του κινήματος. Ήμουνα νέος και τελείως άγνωστος στην πόλη και μπορούσα νά κινήθω πιό εύκολα από τόν Κοκοβλή πού τόν ήξεραν και οι πέ-

σέ πολλά γεγονότα πού άναφέρονται στο βιβλίο, γιατί ήμουνα νέος, στέλεχος της νεολαίας και μόνο μετά τό κτύπημα του άντάρτικου στο Φαράγγι της Σαμαριάς έγνώρισα άμεσα πολλά γεγονότα. Κρίνοντας όμως από τή διαστρέβλωση πού κάνει σέ πολλά απ' αυτά τά γεγονότα ο Μανούσακας, βγάζω εύκολα τό συμπέρασμα και για τήν «άξιοπιστία» των δσων εκθέτει στις 400 και πάνω σελίδες του «Εμφυλίου» του.

Στή σελίδα 419 ο Μανούσακας γράφει «Ο Μανουσέλης λακωνικός θά μου πεί κοντά στ' άλλα και τούτα τά λίγα για τόν φόνο του Τσιτήλου και του Μακρυδάκη. Έλχαν όριστεί οι Γούρνες για συνάντηση. Πηγαίναμε από τέσσερις μεριές κι' από τις τέσσερις πέσαμε σέ ενέδρες. Πέσανε κι' αυτοί και τούς άφήσαν οι σύνδεσμοί τους και σκοτωθή-

τον. Ο Κωντοκωσταντής ή το «Κωστάκι», όπως τό ήξεραν οι αντίρτες, γνώριζε πρόσωπα και πράγματα και σημαντικά στέκια των ανταρτών και της παράνομης οργάνωσης. Τό Κωστάκι μέ παράτησε έμένα τόν ίδιο και έφυγε μιά χειμωνιάτικη βροχερή νύχτα στο δρόμο πού πηγαίναμε νά πάρουμε νερό, στο «κλεφτο-πέραμα» και τόν έπιασαν οι αντίρτες σ' ένα χωριό του κάμπου. Τό αντίρτικο έχει και τούς δικούς του νόμους πού όπωσδήποτε έχουν και τό στοιχείο της σκληρότητας, αλλά μιάς σκληρότητας δικαιολογημένης τίς περισσότερες φορές, από τίς συνθήκες και τή λογική. Όταν ή παρουσία ενός αντίρτη μπορούσε νά στοιχίσει τή ζωή μιάς ομάδας ανταρτών, ή τό ξεκαθάλωμα μιάς οργάνωσης, τί στάση μπορεί νά κρατήσει κανείς απέναντι στον αντίρτη πού συλλαμβάνεται γιατί δέν πρόλαβε νά παρουσιαστεί; Καί πρό πάντων σέ συνθήκες όπως του αντίρτικου του Ν.Χανίων εκείνη τήν περίοδο πού δέν υπήρχαν ούτε μετόπισθεν, ούτε έλευθερες περιοχές, αλλά μερικές μικρές ομάδες ανταρτών πού τούς κυνηγούσαν όπως τά άγριοπερίστερα. Αυτά τά λίγα ήθελα νά γράψω σχετικά μέ τό βιβλίο του Μανούσακα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

● ΛΕΞΙΚΟ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗΣ - ΛΕΝΙΝΙΣΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

σελ. 280, 8ρχ. 200

● Γκέοργκ Λούκατς ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΤΑΛΙΝΙΣΜΟΣ

σελ. 205, 8ρχ. 120

● Ντ. Ριάζανοφ Ο ΜΑΡΞ ΚΙ Ο ΕΝΓΚΕΛΣ (ΟΧΙ ΜΟΝΟ) ΓΙΑ ΑΡΧΑΡΙΟΥΣ

σελ. 175, 8ρχ. 90

● Άνρι Λεφέβρ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ, ΣΗΜΕΡΑ

σελ. 112, 8ρχ. 60

● Χ.Μ. Έντσενσμπέργερ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

σελ. 112, 8ρχ. 70

● Ε. Τροτσέκσκι ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΣΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ

σελ. 134, 8ρχ. 80

● Η. Πετρόπουλου ΥΠΟΚΟΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ

σελ. 200, 8ρχ. 150

● Λουί Άλτουσέρ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΡΞ

σελ. 260, 8ρχ. 150

● Μπέητσον, Τζάκσον, Λάλινγκ, Λίντς κ.ά. ΣΧΙΣΟΦΡΕΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

σελ. 328, 8ρχ. 190

Κεντρική Διάθεση:
«ΑΜΦΟΡΕΑΣ», Βαλτετσίου 50
τηλ. 36.38.396, Αθήνα

από τά όποια νομίζω ότι φαίνονται καθαρά οι προθέσεις του. Πολλοί άλλοι θά μπορούσαν νά πούν περισσότερα, αλλά σήμερα βρίσκονται νεκροί. Δέν νομίζω όμως ότι χρειάζονται πολλά για νά βγάλει κανείς σωστό συμπέρασμα από τήν άνάγνωση ενός τέτοιου βιβλίου.

Μέ έκτίμηση
Λευτέρης Ήλιάκης

ΓΙΑ ΤΟ Λ.Α.Ο.

● Σχετικά μέ τήν έπιστολή των Α. Παπαδόπουλου και Δ. Σταθακόπουλου, πού δημοσιεύτηκε στο 114 τεύχος πήραμε τήν έπιστολή πού ακολουθεί:

1.- Οι έπιστολογράφοι υπογράφουν μέ τίς ιδιότητες του τακτικού μέλους και του αναπληρωματικού μέλους του Γενικού Συμβουλίου του Λ.Α.Ο., πράγμα πού δέν ανταποκρίνεται στήν αλήθεια, γιατί πριν από τήν έπιστολή τους είχαν παραιτηθεί, ό πρώτος από μέλος του Συμβουλίου και ό δεύτερος και από μέλος του Λ.Α.Ο.

2.- Δέν ανταποκρίνεται ακόμα στήν αλήθεια ότι καταστρατηγήθηκε όποιοδήποτε δικαίωμα μειοψηφίας. Η χρήση του μητρώου των μελών, στο όποιο οι έπιστολογράφοι είχαν ζητήσει άμεση και έλευθερη πρόσβαση, άποφασίστηκε όμόφωνα νά γίνεται μόνο μέσω των άρμόδιων οργάνων, σάν ένα ελάχιστο μέτρο προστασίας των ίδιων των μελών. Έπίσης όμόφωνα όμως ήταν και ή παράλληλη άπόφαση του Γενικού Συμβουλίου, ότι όποιοδήποτε άποψη πού έχει σχέση μέ τά θέματα πού άπασχολούν τό Λ.Α.Ο., είτε μειοψηφούσα, είτε πλειοψηφούσα, θά διακινείται αὐτούσια και ύποχρεωτικά πρὸς όλα τά μέλη, από τή γραμματεία.

3.- Οι έπιστολογράφοι προφανώς πιστεύουν ότι πραγματική δημοκρατία είναι, όχι ή έλεύθερη διακίνηση της άποψης της μειοψηφίας, αλλά ή έπιβολή της πάνω στη πλειοψηφία. Σάν συνέπεια έσπευσαν νά παραιτηθούν όταν ή άποψη τους δέν έγινε άποδεκτή.

4.- Η ιδέα των Λαϊκών Δημοψηφισμάτων έχει κατ' άρχην ψηφιστεί έπίσης όμόφωνα από τό Γενικό Συμβούλιο, τό όποιο όμως δέν συνδέει άμεσα τήν έκδοση μιάς γνώσης λαϊκής έφημερίδας, πού είναι ό κύριος σκοπός του Λ.Α.Ο. μέ τό θεσμό αυτό.

5.- Σχετικά μέ τό θεωρητικό μέρος της «άνοιχτής έπιστολής» πού προσπαθεί νά περιγράψει τούς σκοπούς του Λ.Α.Ο. και κάνει παραινήσεις για τόν τρόπο λειτουργίας των σοσιαλιστικών οργάνων και των μελών τους,

άν και γεμάτο κοινοτυπίες, μάς βρίσκει βασικά σύμφωνους, αλλά πιστεύουμε ότι περιγράφει τά προβλήματα της Άριστεράς γενικά.

Γιά τό Γενικό Συμβούλιο του Λ.Α.Ο.

Ή έκτελεστική Γραμματεία,
Καραμανλής Νίκος
Λυδάκης Άννυ
Πιέρρη Ίωάννα

● Για τό ίδιο θέμα γράφει ό Στ. Παπαδόπουλος:

Άγαπήτό Άντί,
Στό τεύχος 114 (στήλη διάλογου) δημοσιεύτηκε μιά άνοιχτή έπιστολή άπευθυνόμενη πρὸς τά μέλη του Λαϊκού Άδέσμευτου Όμίλου (Λ.Α.Ο.), ύπογραφόμενη από τούς Δ. Σταθακόπουλο και Α. Παπαδόπουλο.

Πρόθεση των έπιστολογράφων ήταν α' ν' άσκήσουν δέξιατη κριτική για αντιδημοκρατική λειτουργία, γιατί δέν τούς χορηγήθηκε τό μητρώο των μελών του Λ.Α.Ο. και β' νά προπαγανδίσουν τήν άποψη τους, άποψη της μειοψηφίας όπως τήν χαρακτηρίζουν, νά υιοθετήσει ό Λ.Α.Ο. τήν ιδέα των Λαϊκών Δημοψηφισμάτων.

Γιά νά ένημερωθούν οι άναγνώστες του ΑΝΤΙ είναι χρήσιμες οι παρακάτω σκέψεις και πληροφορίες:

1. Ένα μεγάλο μέρος της έπιστολής περιγράφει τόν σκοπό και τίς καταστατικές άρχές του Λ.Α.Ο. Γι' αὐτήν τήν άναφορά, τό Γενικό Συμβούλιο του Λ.Α.Ο. θά έπρεπε νά εύχαριστήσει τούς έπιστολογράφους για τήν προβολή του Λ.Α.Ο. και των καταστατικών σκοπών του, πού όμως οι ίδιοι δέν σεβάστηκαν, όπως θά έξηγηθεί στή συνέχεια. Οι παραπάνω όμως καταστατικές άρχές άναμείχθηκαν στήν έπιστολή μέ διάφορες κοινοτυπίες και δημοκρατικές σάλτσες, πράγματα παραδεκτά από κάθε δημοκρατικό άνθρωπο, μέ άποκλειστικό σκοπό νά επηρεαστούν οι άναγνώστες και νά πιστέψουν ότι ή πλειοψηφία του Γ.Σ. του Λ.Α.Ο. έχει διαφορετικές και άρα μή δημοκρατικές άπόψεις.

2. Άξίζει νά σημειωθεί ότι ή πλειοψηφία στήν όποία αναφέρονται οι έπιστολογράφοι στήν συγκεκριμένη άπόφαση πού καταγγέλουν (νά μή τούς δοθεί τό μητρώο των μελών) είναι ή παμψηφία των παρόντων μελών του Γενικού Συμβουλίου (11 ψήφοι

έπί 11 παρόντων στήν συνέδριση της 8.11.78). Ύπρχε μόνο μία δηλωμένη θέση υπέρ της παραχώρησης του μητρώου, ή θέση του φίλου Α. Παπαδόπουλου, πού όμως άπαξίωσε νά έρθει στο Γ.Σ. νά τήν ύποστηρίξει.

3. Οι έπιστολογράφοι σας κατηγορούν τήν πλειοψηφία του Γ.Σ. για παραβίαση της καθιερωμένης άρχής για έλευθερία έπαφής της μειοψηφίας μέ τά μέλη του όμίλου. Η αλήθεια είναι ότι όλα τά μέλη του Λ.Α.Ο. έχουν τή δυνατότητα νά στείλουν τίς όποιοσδήποτε άπόψεις τους (πού όμως έχουν σχέση μέ τόν Λ.Α.Ο. και τήν έσωτερική του ζωή), στά ύπόλοιπα μέλη, μέ άνάρτηση στα γραφεία, διανομή κειμένων σέ δσους έρχονται σ' αυτά και μέ ταχυδρομική άποστολή σέ δσους δέν έρχονται για τό α' ή τόν β' λόγο. Έκείνο πού άρνήθηκε τό Γ.Σ. μέ παμψηφία ήταν νά δοθεί τό μητρώο των μελών σέ άνένυθνα χέρια πού θά τό χρησιμοποιούσαν ένδεχόμενα για σκοπούς ξένους πρὸς εκείνους του Λ.Α.Ο. Τό δικαίωμα αυτό δέν τό έχει φαντάζομαι καμία ένδεχόμενη πλειοψηφία ή μειοψηφία. Άν π.χ. ένα μέλος μας σάν ύποψήφιος δήμαρχος ζητούσε τόν κατάλογο των μελών για τίς νά στείλει προεκλογικό ύλικό, θά μπορούσε νά του δοθεί; Άν μιά έταιρεία τόν ζητούσε για νά στείλει διαφημιστικά δείγματα των προϊόντων της, θά ήταν δυνατόν νά έπιτραπεί μιά τέτοια χρήση του; Άν ένας σύλλογος μέ σκοπούς άσχετους μέ κείνους του δικού μας τόν ζητούσε για νά τούς προπαγανδίσει στα μέλη μας, θά μπορούσε μιά πλειοψηφία νά πάρει τήν εύθύνη νά τόν παραχωρήσει; Μέλη του Λ.Α.Ο. είναι πολλοί άνθρωποι. Διακεκριμένες προσωπικότητες, δημοσιογράφοι, δώμαχοι, δικηγόροι, πολιτικοί, άνθρωποι του άπλου λαού, εργαζόμενοι, εργάτες, υπάλληλοι, έμποροι κλπ. Όλοι αυτοί έγιναν μέλη προκειμένου νά ύποστηρίξουν τούς συγκεκριμένους καταστατικούς σκοπούς του. Η χρήση λοιπόν για όποιοδήποτε άλλο σκοπό συνιστά πράξη παράλογη, αλλά και παράνομη.

4. Τά παραπάνω, φαντάζομαι ότι έχουν άρκετή δόση λογικής από μόνα τους. Ίσχυροποιούνται όμως πολύ περισσότερο, αν πάρουμε ύπόψη όρισμένα συγκεκριμένα γεγονότα πού σχετίζονται μέ τό θέμα πού προέκυψε: Ό κ. Σταθακόπουλος ύπογράφει τήν έπιστολή μέ τόν τίτλο του αναπληρωματικού μέλους του Γ.Σ. του Λ.Α.Ο. Παραλείπει όμως δίπλα σ' αὐτή τήν ιδιότητα νά γράψει τή λέξη «πρώην». Καί λέω πρώην, γιατί πριν από τήν έπιστολή πού δημοσιεύτηκε στο ΑΝΤΙ, είχε έγγραφει δηλώσει τήν παραίτησή του από μέλος του Λ.Α.Ο. και είχε ζητήσει μάλιστα

νά του επιστραφεί και ή έφ' άπαξ ειοφορά πού είχε καταβάλει. Τήν παραίτησή του δέ αυτή τήν είχε υποβάλει άμέσως μόλις τό Γ.Σ. όμόφωνα είχε καταδικάσει μία άλλη έπιστολή πού είχε στείλει στά μέλη του και στην όποία, ούτε λίγο ούτε πολύ, άμφισβητούσε μεταξύ άλλων άν πράγματι πυροβολήθηκε ή Λέσχη του Λ.Α.Ο. ΤΟ ΦΑΝΑΡΙ στό Παγκράτι, και διατύπωνε τό ερώτημα μήπως διωκόταν ό γραμματέας του Λ.Α.Ο. γιά ψευδή καταμήνυση, πάρ' όλο πού γνώριζε ότι ύπήρχαν αυτόπτες μάρτυρες πού είχαν δει τούς κάλυκες και τά θραύσματα, ύπήρχαν φωτογραφίες από τίς ζημιές, είχαν γράψει γιά τό γεγονός οι έφημερίδες και είχε υποβληθή μήνυση κατά άγνώστων. 'Ο ίδιος έπιστολογράφος, είχε ζητήσει από τά μέλη του Γ.Σ. τίς διευθύνσεις και τά τηλεφώνια τους γιά νά 'χει δυνατότητα έπικοινωνίας μαζί τους. Καί χρησιμοποίησε τίς διευθύνσεις αυτές γιά νά τά βομβαρδίει μέ έπιστολές, όπου ούτε λίγο ούτε πολύ, ζητούσε τήν άνατροσαρμολή όλης τής καταστατικής δομής του Λ.Α.Ο. (χωρίς καν νά προσηγηθεί γενική συνέλευση) και τήν ολοκληρωτική άλλαγή των καταστατικών σκοπών του. Τίς χρησιμοποίησε επίσης γιά τήν άποστολή τής έφημερίδας κάποιου Συλλόγου Έκλογών Κυψέλης, (Σ.Ε.Κ) μέ τίτλο «Λαϊκή Πολιτική». Οί προτάσεις του άφορούσαν τήν εγκατάλειψη άπ' τό Λ.Α.Ο. τής ιδέας τής έκδοσης μιάς λαϊκής έφημερίδας (χωρίς εισαγωγικά στά όποία άρέσκονται οι έπιστολογράφοι σας) και τή σύνδεσή του μέ τό Σ.Ε.Κ. γιά τήν άπό κοινού έκδοση τής «Λαϊκής Πολιτικής».

5. 'Ο Λ.Α.Ο. δέν έχει καμιά άντίρρηση γιά τή συνεργασία μέ όποιοδήποτε δημοκρατικό σύλλογο. Αυτό όμως είναι κάτι διαφορετικό άπ' τήν εγκατάλειψη του δικού του σκοπού και τή μετατροπή του σέ χώρο προπαγάνδωσης των σκοπών κάποιου άλλου σωματείου. Καί αυτό άκριβώς άποδείχτηκε ότι επιδιώκονταν. Τό σύνολο τής παρου-

σίας του κ. Σταθακόπουλου στά πλαίσια του Λ.Α.Ο. ήταν ή προπαγάνδη των άντιλήψεων του γιά τούς Συλλόγους Έκλογών και τά Λαϊκά Δημοψηφίσματα. Πράγματα καλά και άγια πού όμως δέν είναι οι σκοποί γιά τούς όποιους τά μέλη του όμίλου γράφτηκαν σ' αυτόν. 'Η «άνοιχτή έπιστολή» πού οι έπιστολογράφοι σας άπευθύνουν στά μέλη του Λ.Α.Ο. άποτελεί τό μέτρο των προθέσεων τους γιά τή χρήση του μητρώου των μελών και άποδεικνύει τήν άλήθεια όσων γράφω παραπάνω.

Τί γράφει στην πραγματικότητα; Μία παράγραφος είναι άφιερωμένη σέ μία γενική κριτική τής δουλειάς του όμίλου στά δυό δρόμια άπ' τήν ίδρυσή του, χωρίς αίτιολόγηση και χωρίς άναφορά σέ κάτι συγκεκριμένο. Οί ομάδες δουλειάς, ή προσπάθεια γιά τό δοκιμαστικό φύλλο, τό πείραμα τής Λέσχης «Τό Φανάρι» ύπήρξαν πράγματι και ήταν άπόπειρες γιά ένεργοποίηση του όμίλου μέ μικρότερη ή μεγαλύτερη άπόδοση. Ποιά είναι ή συγκεκριμένη κριτική εναντίον τους πέρα άπ' τήν άναιτιολόγητη απόρριψή τους; Τό μεγαλύτερο μέρος τής έπιστολής πού ακολουθεί, περιέχει διάφορες γενικόλογες θεωρίες πού άν τούς άφαιρέσει κανείς τίς σάλτσες θά έμεινε ένα άγραφο χαρτί. Καί τό τελευταίο κομμάτι άναφέρεται στη σύνδεση του Λ.Α.Ο. μέ τή προσπάθεια καθιέρωσης του θεομού των Λαϊκών Δημοψηφισμάτων, κλπ, κλπ.

Φαντάζομαι ότι άν κάποιος θέλει νά άνήκει σ' ένα ποδοσφαιρικό σωματείο πηγαίνει σ' ένα τέτοιο, γράφεται, πληρώνει τή συνδρομή του και έχει πραγματοποιήσει τήν έπιθυμία του. Ποιά λογική ύπάρχει όμως στό νά έγγραφει σ' ένα σκακιστικό όμιλο και νά προσπαθήσει νά τόν πείσει νά κλείσει τό σκάκι και νά άρχίσει νά παίζει μπάλα, μέ τήν αίτιολογία ότι έτσι θά μαζέψει ταχύτερα κόσμο; Αυτή είναι ή άναλογία των πραγμάτων στην περίπτωση πού ξεετάζουμε.

Και κλείνω μέ δυό λόγια πού άφορούν τή «Λαϊκή Πολιτική»,

έτσι γιά τήν ιστορία. 'Αντί γιά όποιαδήποτε άλλη άπάντηση θά μπορούσε τό Γ.Σ. νά φωτιστήσει και νά στείλει στά μέλη του ένα φύλλο τής πού είναι άφιερωμένο στην προπαγάνδη και τήν άναδημοσίευση άρθρων «δημοκρατικότητας» έφημερίδων όπως ή «Έστία» και ό «Έλεύθερος Κόσμος». Έτσι θά έκλεινε μία γιά πάντα τό πρόβλημα πού μάς άπασχολεί. Βρίσκεται πάντως στη διάθεση κάθε ενδιαφερόμενου.

6. Μέ τήν εύκαιρία αυτής τής έπικοινωνίας μας θά 'θελα νά έκφράσω τήν έλπίδα ότι θά δώσετε στό μέλλον τήν εύκαιρία στό Γ.Σ. του Λ.Α.Ο. νά αναλύσει μέσα από στίς σελίδες σας, μ' ένα κείμενό του, τούς σκοπούς του όμίλου, τή μεθοδολογία πραγματοποίησής τους και τήν ως τά τώρα δραστηριότητά του.

Μέ φιλικούς χαιρετισμούς
Στέλιος Παπαδόπουλος.
Μέλος του Γ.Σ. του Λ.Α.Ο.

ΟΙ ΒΟΜΒΙΣΤΕΣ

'Αγαπητό ANTI,

Μέ τά γεγονότα των έννέα βομβιστών σās γράφω γιά τόν γιατρό - φασίστα Γιάννη Κουρκουλάκο. Έτυχε νά τόν γνωρίσω τό Μάη του '78. Δούλευε στό Γ.Κ. Νοσοκομείο, 2ο όροφο, στό γυναικολογικό - (έκει είναι κι' άλλοι γιατροί ίδιοι μ' αυτόν).

Μου έλεγε πώς ήθελε ένα πιστόλι ν' αγοράσει επειδή ήταν δύσκολο γι' αυτόν, νά του τό 'δριακα έγω. θά τό πλήρωνε καλά (και άπό φίλο μου ναυτικό θά 'ταν πιό εύκολο) πώς τό ήθελε γιά άμυνα.

Γιατί είχε πάρει μέρος στό πραξικόπημα κατά του Μακαρίου τόν 'Ιούλιο του '74 - ('Ηταν και άξιωματικός τής αεροπορίας). Πώς είχε κάνει πολλές ζημιές, μετά διώχτηκε σάν χουντικός άπό τήν αεροπορία, άφού άπομονώθηκε, κατάλαβε πόσο δρώμικοι ήταν όλοι αυτοί πού συνεργάστηκε, άρχισε νά τούς μι-

σει. Δέν χώνευε τούς 'Αμερικανούς και τούς 'Εγγλέζους.

Και θά 'θελε μία κομμουνιστική δικτατορία και άς πήγαινε πρώτος...

Τό πιστόλι τό 'θελε γιά άτομική ασφάλεια, γιατί ό κίνδυνος ήταν άπ' αυτούς.

Βλέπω γιατί, όμως, ότι όχι μόνο είχες πιστόλι, αλλά έκανες και πιστολοδωρεές και κάθε άλλο παρά γι' αυτούς τό 'θελες τό πιστόλι.

'Όσο γιά τήν κομμουνιστική δικτατορία, άλλη δικτατορία ήθελες.

Εύχαριστώ
Γιάννης 'Αθανασίου
Βασιλικά Εύβοίας

ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

● Λόγω τής επικαιρότητας και γιά τήν προβληματική του, προτάσσουμε τό γράμμα μιάς ομάδας φοιτητών τής Παντείου:

Είμαστε μία ομάδα φοιτητών τής Παντείου και παλιοί άναγνώστες σου, και επειδή έκτιμούμε ιδιαίτερα τήν συμβολή σου στην ύπόθεση τής 'Αριστεράς στην πατρίδα μας, πήραμε τήν άπόφαση νά σου στείλουμε αυτό τό γράμμα πού περιέχει τήν άποψη μας γύρω από τήν κατά-

σταση τής σ.σ.π. «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ» μέλη τής όποιας είμαστε εδώ και 4 χρόνια, όπως επίσης και τώως μέλη τής ένιαίας Ε.Κ.Ο.Ν ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ.

'Η διαδικασία πού ξεκίνησε ένα χρόνο πριν, μέ τήν διάσπαση

BRAXTON'S JAZZ-NEST

ΚΑΡΠΑΘΟΥ 5 ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗΣ
ΠΑΡΑΠΛΕΥΡΩΣ ΑΠΟ ΚΙΝ|ΦΟ "ΣΤΟΥΝΤΙΟ"

ΧΝΑΡΙ

θιβλια
δισκοι
αφισσες

σωστή επιλογή βιβλίων - χαμηλες τιμες

κιαφας 5 και ακαδημιας τηλ. 36.05.493

της Ε.Κ.Ο.Ν ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ, δικαιώνοντας όλες τις προβλέψεις μας, επεκτείνεται τώρα και στο ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΑΓΩΝΑ».

Δέν είναι της στιγμής να αναλυθεί ποιος φταίει και ποιος όχι για την κατάσταση που δημιουργήθηκε στο ανανεωτικό κομμουνιστικό κίνημα πράγματα δλωστε και πολυσυζητημένα και χυλούποδευμένα - γιατί εκείνο που προέχει αυτή τη στιγμή είναι η πάλη, με την έννοια της ανάπτυξης συλλογικών διαδικασιών μέσα και έξω απ' την παράταξη, μέσα στις γραμμές της Β' Πανελλαδικής Συνδιάσκεψης, μέσα στις γραμμές της νεολαίας του ΚΚΕ έσ. (ή όποια φαίνεται όμως να έχει πάρει - σπάνιο φαινόμενο - σωστή απόφαση αυτήν την φορά) για την ΜΑΤΑΙΩΣΗ, την τή μη ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ της σχεταριστικής άποψης της Β' Πανελλαδικής για ξεχωριστή κάθοδο στις ΕΚΛΟΓΕΣ της 23ης Φλεβάρη, ούσιαστικά δηλ. για τη ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ, για την ΑΚΥΡΩΣΗ της διαδικασίας αυτής που τελικά δέν κάνει τίποτε άλλο από τό να πολυδιασπά τις δυνάμεις της ανανέωσης μέσα στο ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ. Ένα χώρο που δυστυχώς αποτελεί και τό τελευταίο όχυρό, τό τελευταίο ΠΡΟΠΥΡΓΙΟ των ανανεωτικών δυνάμεων, όλων εκείνων που αντιτιθενται στην σταλινική παρέκκλιση του κομμουνιστικού κινήματος, όλων εκείνων που θέλουν να πρωθήσουν μία νέα λογική ανάπτυξης των μαζικών αγώνων, που θέλουν να οικοδομήσουν ένα κίνημα στηριγμένο στις μάζες και ΜΑΖΙ με αυτές, που θέλουν να καταπολεμήσουν τόν ΒΟΛΟΝΤΑΡΙΣΜΟ, ΤΟΝ ΗΓΕΜΟΝΙΣΜΟ και τόν ΠΑΤΕΡΝΑΛΙΣΜΟ μέσα στο κίνημα. Μετά από τό αποτελέσματα των εκλογών του '77 και τό ιστορικό πλέον 2,7%, ή διάσπαση της Ε.Κ.Ο.Ν ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ σέ εκείνους που άμφισήτησαν την γραμμή του κόμματος - χωρίς όμως ένιαία ιδεολογική πλατφόρμα και ανάμεσα στους όποιους ήταν και οι ύπογράφοντες - και ζήτησαν την σύγκληση Πανελλαδικής Συνδιάσκεψης και σέ εκείνους που παρέμειναν (πιστοί στις επιλογές της ηγετικής ομάδας του ΚΚΕ έσ., ή διάσπαση λοιπόν του ΡΗΓΑ φαίνεται ότι αποτέλεσε και την χαριστική βολή για τις δυνάμεις αυτές, αποδυνάμωσε ούσιαστικά τό ΚΚΕ έσ., χωρίς

όμως να διαγράψει μία διαφορετική πολιτική επιλογή ή να πείσει για την κατεύθυνση που τείνει να πάρει ένα από τά δύο μέρη, δηλαδή ή Β' Πανελλαδική Συνδιάσκεψη (χωρίς βέβαια να «πειθεί» και ή νεολαία του ΚΚΕ έσ.).

Είναι ανάγκη να κυριαρχήσει μία λογική ΕΝΩΤΙΚΗ στόν Δ.Α. Δυστυχώς όμως κάτι τέτοιο δέν συμβαίνει και σ' αυτό συμβάλουν και μία σειρά από τελευταίες αποφάσεις της νεολαίας του ΚΚΕ έσ. και κύρια ή θέση της για τόν ν. 815 - κύριο πρόβλημα - αλχημεία του κινήματος σ' αυτήν την φάση ή ή απόφαση και ή ύλοποίηση της απόφασης για την Πανελλαδική Σύσκεψη του Δ.Α., θέσεις που δξύνουν την κατάσταση και πάνω στις όποιες όμως εξαντλείται - σέ τελευταία ανάλυση - και ή επιχειρηματολογία της Β' Πανελλαδικής.

Εκείνο που προέχει να αντιληφθούμε όλοι και πρέπει να συνηθετοποιήσουμε τελικά είναι τό γεγονός ότι ή κατάσταση που δημιουργήθηκε στις τάξεις του ανανεωτικού κινήματος δέν ευνοεί κανέναν άλλον εκτός από την ΚΝΕ και τό δογμ. ΚΚΕ, τούς φορείς δηλ. της ίδιας καταστρεπτικής για τό κίνημα νοοτροπίας, νοοτροπίας που όδηγησε τό κίνημα σέ συμφορές και σέ ήττες.

Αλλά και κάτι ακόμη πρέπει να γίνει φανερό: ότι ό χρόνος δουλεύει ενάντια μας και ότι άν άργοπορήσουμε ακόμα δέν έχουμε καμία έλπίδα, γιατί τότε θά μάς ξεπεράσουν τά γεγονότα (έάν αυτό δέν έχει ήδη συμβεί) και ή κοινωνική τους δυναμική θά μάς αφανίσει. Αλλά και κάτι ακόμα πρέπει να γίνει φανερό: «Ότι ή λογική που όδηγεί σέ διασπάσεις για τό ξεπέρασμα μιάς ΚΡΙΣΗΣ πρέπει, και λίγο - πολύ έχει ξεπεραστεί, έπειδή είναι πλέον φανερό ότι δέν ΑΠΟΤΕΛΕΣΣΕ ΚΑΙ ΟΥΤΕ ΑΠΟΤΕΛΕΙ λύση μία και ή τραγική ιδεολογική άνομοιομορφία της Β' Πανελλαδικής και ή άποτυχία της να καταγραφεί σάν ανανεωτικό ρεύμα, τουλάχιστον στόν χρόνο που πέρασε, αποτελεί τραγική πραγματικότητα».

Αλλά βέβαια πρέπει να περιμένουμε και τό αποτέλεσμα των εκλογών που θά φανερώσουν «Τά κομδία της Αλέξανδρας». Αλλά και έδω δέν μπορούμε παρά να έπισημάσουμε και να εκδηλώσουμε - γιατί, όχι - την αγανάκτησή μας για ένα τραγικό τακτικό λάθος ότι δηλ. ή διά-

σπαση του Δ.Α. έρχεται 15 μέρες πριν από τις εκλογές, αναπαράγοντας έτσι τακτικές και διαδικασίες που άποδειχνουν ότι ή Β' Πανελλαδική Συνδιάσκεψη σέρνει πίσω της όλες τις άμαρτίες του ΡΗΓΑ, έπιτείνοντας ΕΤΣΙ ΤΗΝ ΣΥΓΧΙΣΗ γύρω από τόν Δ.Α., όρχνοντας για μία ακόμα φορά νερό στο μύλο του ΚΚΕ, άποδειχνοντας ότι οι ανανεωτικές δυνάμεις δέν ήττήθηκαν από την ποιοτικά άνώτερη στάθμη του ΚΚΕ, αλλά «αυτοκτόνησαν» πολιτικά.

Τό συμπέρασμα που θγάζουμε ύστερα από όλα αυτά είναι πώς αυτή ή κατάσταση δέν ΟΔΗΓΕΙ ΠΟΥΘΕΝΑ, ύπάρχει πλήρης ΑΔΙΞΟΔΟ και ΤΕΛΙΚΑ ή διατήρηση της ΕΝΟΤΗΤΑΣ του ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΣΥΣΤΑΤΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΗΑΣΗ των ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ, καθώς επίσης και σταθερό δήμα για την ενεργοποίηση των διαδικασιών εκείνων - με ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΚΑΙ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΠΑΡΟΥΝ - που θά όδηγήσουν στην ΕΝΟΠΙΩΣΗ της Ε.Κ.Ο.Ν ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ, μοναδική λύση για τό ξεπέρασμα της κρίσης του νεολαιτιστικού ανανεωτικού κινήματος, ΚΑΘΟΡΙΣΤΙΚΟ ΒΗΜΑ για την προώθηση των διαδικασιών για την αντιμετώπιση της ΚΡΙΣΗΣ της ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ στην χώρα μας.

Φιλικά
Γ.Μ.Τ - Π.Ρ - Κ.Δ., Φοιτητές Παντείου μέλη του Δ.Α., τώως μέλη της Ε.Κ.Ο.Ν ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ (ένιαίας).

ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΦΥΕΥΣΗ

● Σχετικά με έπιστολή του Γ. Θ. Λαμφίδη στο προηγούμενο τεύχος πήραμε την ακόλουθη έπιστολή του βουλευτή Θεσσαλονίκης κ. Σ. Παπαθεμελή:

Φίλε κ. διευθυντά,

Μέ την έλπίδα ότι δέν θά προκληθώ άναφερω στην ταυτότητα και τις προθέσεις έπιστολογράφου σας όνόματι Λαμφίδη, που μου κάνει την τιμή να άσכולείται μαζί μου στο γραφείο του (Φύλλο 118, σελ. 54) σās πληροφορώ ότι τά άναφερόμενα από αυτόν για δήθεν πρόσκλησή μου και μόλις πρόσωπική και μετάβασή μου στο... άμερικανικό Πεντάγωνο, αποτελούν άποκείμενο νοσηρής φαντασίας του.

Φιλικώτατα
Σ. Παπαθεμελής

αντί

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Αθήνα 601
Τηλ: 732.713 - 732.819

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131, Αθήνα 601.
- Υπεύθυνος Τυπογραφείου:
ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ
Δημοσθένους 153
Καλλιθέα
- Καλλιτεχνική επιμέλεια:
ΜΑΚΗΣ ΤΣΙΠΟΥΡΙΔΗΣ
- Διαφημίσεις:
ΜΠΟΥΛΗ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΑΤΤΥ ΚΑΚΑΒΟΥΛΑΚΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ
Βασ. Αλεξάνδρου 2, Χίλτον.
Τηλ. 748.314 - 713.604
- Αναπαραγωγή φίλμ:
ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΤΖΑΝΝΕΤΟΣ
Μετσόβου 29
Τηλ. 82.21.829
- Εκτύπωση:
Γραφιστ. Γραφικών Τεχνών
Γ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ
Ιασιού 5, Περσιέρι.
Τηλ. 57.22.201

● Κάθε ένυπόγραφο άρθρο
έκφράζει την προσωπική
άποψη του συγγραφέα του.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Εσωτερικού

Έξαμ. 320 δρχ. - Έτήσια 640
Έτήσια Όργανισμών,
Τραπεζών, κλπ: 1.500 δρχ.
Για φοιτητές έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Εύρώπη - Μεσογ. χώρες:

έξάμηνη: ..... άπλή δολ. 13
..... άεροπ. δολ. 16
έτήσια: ..... άπλή δολ. 26
..... άεροπ. δολ. 32

Η.Π.Α. - Καναδάς - Άν. Ασία:

έξάμηνη: ..... άπλή δολ. 13
..... άεροπ. δολ. 20
έτήσια: ..... άπλή δολ. 26
..... άεροπ. δολ. 40

Αύστραλία - Όκεανία:

έξάμηνη: ..... άπλή δολ. 13
..... άεροπ. δολ. 28
έτήσια: ..... άπλή δολ. 26
..... άεροπ. δολ. 56

- Έμβόσματα, έπιταγές:
ΧΡΗΣΤΟ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601.
- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 25
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΤΙΜΗ δρχ. 40
- ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
● για τά θιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Στά γραφεία του «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732-713
- για τά θιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Βιβλιοπωλείο
Ν. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
Θεσσαλονίκη

ΑΝΩΤΕΡΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

για ύποψηφίους GCE φοιτητές πανεπιστημίων
σπουδαστές KATE τηλ 3615 403 άπογευματά

ΑΝΑΦΟΡΕΑΣ *

ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΒΙΒΛΙΟΥ Ε.Π.Ε.

ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ 50 ΑΘΗΝΑ 145 - ΤΗΛ. 36 38 693

•εκδόσεις βεργος

ΠΙΕΡ ΣΑΜΟΥΕΛ Οικολογία: χαλάρωση ή δαιμονικός κύκλος	200
ΙΒΑΝ ΙΛΛΙΤΣ Κοινωνία χωρίς σχολεία	160
ΕΒΕΡΕΤ ΡΕΙΜΕΡ Τό σχολείο είναι νεκρό	150
ΜΠΟ ΝΤΑΝ ΑΝΤΕΡΙΣΕΝ, ΣΟΡΕΝ ΧΑΝΣΕΝ, ΓΙΕΣΠΕΡ ΓΙΕΝΣΕΝ Τό κόκκινο βιβλιάρκι των μαθητών	60
ΕΛΕΝΑ ΤΖΙΑΝΙΝΙ ΜΠΕΛΟΤΤΙ 'Αν' τήν πλευρά των κοριτσιών	150
ΑΛΑΙΝ ΣΩΜΠΕΡ και ΖΑΝ-ΜΑΡΚΛΕΒΥ ΛΕΜΠΟΝ (Αυτό)κριτική τής επιστήμης	200
ΡΙΣΑΡ ΓΚΟΜΠΕΝ 'Η καταγωγή του άριστερισμού	100
ΕΡΙΚ ΧΟΜΠΣΜΠΑΟΥΜ Οι ληστές	160
ΠΗΤΕΡ ΟΝΤΕΛ Πετρέλαιο και παγκόσμια δύναμη	150
ΧΟΥΛΙΑΝ ΑΓΙΡΡΕ Πώς και γιατί έκτελεσαμε τον Καρρέρο Μπλάνκο	100
ΕΝΤΟΥΑΡΝΤ ΛΟΥΤΤΒΑΚ Πραξικόπημα: πρακτικό έγχειρίδιο	150
ΑΛΕΞΑΝΤΡΑ ΚΟΛΛΟΝΤΑΙ 'Η εργατική αντιπολίτευση	80

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ

Η ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ:

1. Οι παραγωγικές σχέσεις στη Ρωσία 250
2. 'Η επανάσταση κατά της γραφειοκρατίας *
3. 'Η Ρωσία μετά την έκβιασηλάνιση

Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ:

1. 'Ο Ιμπεριαλισμός και ο πόλεμος
2. Τό επαναστατικό κίνημα στο σύγχρονο καπιταλισμό

ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ

Η ΠΕΙΡΑ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ:

1. Πώς ν' αγωνιστούμε 250
2. Προλεταριάτο και οργάνωση *

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Τό επαναστατικό πρόβλημα σήμερα

Μιά συνέντευξη και μιά όμιλία του 'Ελληνα

διανοητή, για τόν Σοσιαλισμό και τήν

'Επανάσταση στα σημερινά δεδομένα 80

Α. ΣΤΙΝΑΣ

'Αναμνήσεις: 60 χρόνια κάτω όπ' τή σημαία

τής σοσιαλιστικής επανάστασης

Τόμος Α' 180

Τόμος Β' 180

Κ. Μ. ΧΑΡΠΟΥΤΛΟΥ: 'Η Τουρκία σέ αδιέξοδο 200

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ: 'Απαντες στίχοι

1938 - 1970 180

ΔΗΜ. ΝΟΛΛΑΣ: 'Η νεράιδα τής 'Αθήνας 60

ΣΠ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΣ: 'Ο σοσιαλιστικός ρεαλισμός

στή ζωγραφική

80 πίνακες 300

Δ. ΛΙΑΝΤΙΝΗΣ: 'Εξυπνον 'Ενύπνιον

ΟΙ 'Ελεγείες του DUINO

του R. M. RILKE 250

δεμένο 200

D. H. LAWRENCE: 'Εκείνος που είχε πεθάνει

Νουβέλα 80

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΓΝΑΤΙΑ

Περιοδικό Τράμ
Περιοδικό Φωτογραφία

ΠΩΣΟΓΡΑΦΙΑ
ΠΟΙΗΜΑ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΕΡΓΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ
ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΑΚΤΥΕΛΛ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ
ΜΟΥΣΙΚΗ
ΠΑΙΔΙΚΑ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Έκδόσεις

Νέας Πορείας

* συμβολή και συμβουλή στη διανομή των εκδόσεων

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Θεωρία και πρακτική τήν περίοδο του Μάο
του P. Sweezy

'Υπάρχει μή καπιταλιστικός δρόμος;
του Harry Magdoff

Κρίση μέσα στην κρίση
του P. Sweezy

Τό κράτος στίς μεταποικιακές κοινωνίες
του H. Alavi

Οί αισθητικές ιδέες του Μάρξ
του Adolfo S. Vasquez

'Αττικά
τής A. Rubinstein

ΑΓΩΝΑΣ 5

για τήν κομμουνιστική ανανέωση

Κεντρική έκδοση τής Ε.Κ.Ο.Ν. Ρήγας Φεραίος

Θεμιστοκλέους 56 — Αθήνα Φλεβάρης 1979

- Ε.Ο.Κ. • Συνέδριο του Ε.Κ.Α. • ΗΠΑ - Κίνα
- Σύσκεψη του Δ.Α. • 'Υπόθεση Γιάννη Σερίφη

• 'Η κρίση τής ελληνικής 'Αριστεράς
Μανώλης Γλέζος, Πέτρος Ευθυμίου, Παναγιώτης Πα-
ναγιώτου, Χρύσανθος Λαζαρίδης

• Τραπεζοϋπάλληλοι • 'Η ελληνική διασχία • γιά τόν
'Αση 'Αλεξάνδρου

• μιά συζήτηση μέ τό Σύγχρονο
Κινηματογράφο

'Ένα άγνωστο ντοκουμέντο από τήν κινέζικη πο-
λιτιστική επανάσταση.

Τζων Ντος Πασος
U.S.A.
Ο 42ος παραλληλος
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 9 τηλ. 36 19 724

ΑΝΤ.ΛΙΒΑΝΗΣ & ΣΙΑ "ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ,"

ΣΟΛΩΝΟΣ 94, Τηλ.: 36 10 589

ΒΙΒΛΙΑ
ΓΙΑ ΑΥΤΟΝ ΠΟΥ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΜΑΘΕΙ, ΝΑ
ΣΚΕΦΤΕΤΑΙ ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΣΤΙΣ ΑΠΟΦΑ-
ΣΕΙΣ ΠΟΥ ΤΟΝ ΑΦΟΡΟΥΝ

